

14 - 1099

Opties voor verbetering en
vereenvoudiging van het objectief
verdeelmodel WWB Inkomensdeel

Concept-Eindrapport

Tom Everhardt
Leo Aarts
Johan Vonk
Rafiq Frierson
Maaïke van Asselt
Maartje Gielen

Onderzoek in opdracht van het Ministerie van Sociale Zaken en
Werkgelegenheid

© Aarts de Jong Wilms Goudriaan Public Economics bv (APE)

Den Haag, februari 2014

Opties voor verbetering en vereenvoudiging van het objectief
verdeelmodel WWB Inkomensdeel

Tom Everhardt, Leo Aarts, Johan Vonk, Maaike van Asselt, Rafiq Frierson,
en Maartje Gielen

Ape rapport nr. 14-1099

© 2014 **A**arts De Jong Wilms Goudriaan **P**ublic **E**conomics bv (APE)

Website: www.ape.nl

Omslag: Brordus Bunder, Amsterdam

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van
druk, fotokopie of op welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke
toestemming.

INHOUD

0	MANAGEMENTSAMENVATTING	7
0.1	Beleidsmatige en bestuurlijke uitgangspunten	7
0.2	Verbetering van het huidige model	8
0.3	Theoretisch kader: visie op herverdeeleffecten	8
0.4	Hoe ziet het verbeterde model eruit?	10
0.5	Hoe presteert het verbeterde model?	12
0.6	Hoe werkt het verbeterde verdeelmodel?	16
0	ADVIES	21
1	INLEIDING	25
1.1	Aanleiding van het onderzoek	25
1.2	Leeswijzer	25
2	ACHTERGROND	27
2.1	Uitwerking onderzoeksvragen I: verbetering model	27
2.2	Uitwerking onderzoeksvragen II: Vereenvoudiging huidige model	28
2.3	Theoretisch kader: visie op herverdeeleffecten	28
2.4	Beoordelingskader	29
2.5	Operationalisering beoordelingskader	31
2.5.1	Schematisch	31
2.5.2	Uitwerking	31
3	ONDERZOEKSOPZET	37
3.1	Aanpak verbetering	37
3.1.1	Andere of nieuwe verdeelfactoren	37
3.1.2	Verbetering van het arbeidsmarktblok	37
3.1.3	Actualisatie van het arbeidsmarktblok	37
3.1.4	Verbetering van de stabiliteit	38
3.1.5	Toepassing voor de kleinere gemeenten	38
3.1.6	Vervanging van huidige dempers en vangnetten door historische uitgavenmaatstaf	38
3.1.7	Relativering van het lineariteitscriterium	39
3.1.8	Aanvulling van het model met beleid en uitvoering	40
3.1.9	Selectieprocedure	41
3.2	Aanpak vereenvoudiging	42
3.2.1	Minder verdeelmaatstaven	42
3.2.2	Toevoegen historische verdeelmaatstaf	42
3.2.3	Meerjarig objectief	42

3.2.4	Compartimentering van het macrobudget	42
3.2.5	Verdeelsystematiek	42
3.2.6	Selectieprocedure	43
3.3	Aanpak nieuwe doelgroep	43
3.4	Schattingsmethode	44
4	BASISMODEL	47
4.1	Inleiding	47
4.2	Schattingsmethode	47
4.3	Resultaten	47
4.3.1	Resultaten modelschatting	47
4.3.2	Beoordelingscriteria	48
4.4	Alternatieve presentatie (verdeling per factor)	51
5	VOLLEDIG HISTORISCHE VERDELING	55
5.1	Inleiding	55
5.2	Historisch verdeelmodel	55
5.3	Resultaten	55
5.4	Beoordeling	57
6	REGIONALE MACRO UPDATE	59
6.1	Aanpak	59
6.2	Resultaten in basismodel	60
6.3	Conclusie	60
7	VARIANTEN MET BELEID EN UITVOERING	63
7.1	Aanpak	63
7.2	Resultaten in basismodel	63
7.3	Gevolgen voor de verdeling	65
7.4	Conclusie	66
8	DE NIEUWE DOELGROEP IN HET VERDEELMODEL	67
8.1	Aanpak	67
8.2	Resultaten	68
8.2.1	Resultaten modelschatting	68
8.2.2	Beoordelingscriteria	69
8.3	Integratie huidige doelgroep tot een integraal model	71
8.3.1	Ingroeitraject nieuwe doelgroep	72
8.4	Beoordeling integraal model	73
8.5	Conclusies	74
9	EEN BETER VERDEELMODEL	77

9.1	Inleiding	77
9.2	Een beter verdeelmodel Inkomensdeel Participatiewet in twee varianten: VIPw2015.0 en VIPw2015.1	78
9.2.1	Het model VIPw2015.0	78
9.2.2	Het model VIPw2015.0 met een zes jaar vertraagde historische component: VIPw2015.1	83
9.3	Verdelende werking: herverdeeleffecten en verdeelstoornissen	85
9.4	Beoordelingskader	87
9.4.1	Prikkelwerking	87
9.4.2	Rechtvaardigheid	92
9.4.3	Betrouwbaarheid	94
9.4.4	Herverdeeleffecten	97
9.4.5	Voorspelbaarheid-stabiliteit	100
9.4.6	Uitlegbaarheid: inhoudelijk en technisch	102
9.4.7	Financiële beheersbaarheid	103
9.4.8	Component Nieuwe doelgroep	105
9.4.9	Algemeen oordeel	106
9.5	Conclusie	108
1	BIJLAGE LIJST VAN VARIABELEN	113
1.1	Indicator jeugdproblematiek	122
2	BIJLAGE BEOORDELINGSKADER BERENSCHOT	125
3	BIJLAGE MAU-FACTOREN AANVRAGEN 2013	138
4	BIJLAGE: OVERZICHT VAN VARIANTEN	140
5	BIJLAGE: OPERATIONALISATIE VAN DE BEOORDELINGSCRITERIA	144
5.1	Integraal beoordelingskader	144
5.2	Globale beoordeling (kernkader)	146
6	BIJLAGE BESCHRIJVING MAU-TOETS	148
6.1.1	Ontvankelijkheidstoets	148
6.1.2	Residu analyse	148
7	BIJLAGE TABELLEN HOOFDSTUK 4 (MODELARIANT V1)	151
8	BIJLAGE TABELLEN HOOFDSTUK 8 (NIEUWE DOELGROEP)	163
9	BIJLAGE TABELLEN HOOFDSTUK 8 (TOTALE DOELGROEP)	169
10	BIJLAGE SELECTIERONDE 1	177

CONCEPT 28-2-14

10.1	Inleiding	177
10.2	Criteria eerste beoordeling	177
10.3	Verbetervarianten	178
10.3.1	Nieuwe indicatoren	178
10.3.2	Verbetering arbeidsmarktblok	181
10.3.1	Actualisatie arbeidsmarktblok	182
10.3.2	Verbetering stabiliteit	182
10.3.3	Toepassing voor kleine gemeenten	183
10.3.4	Verbetering door toepassing historische verdeelmaatstaf	183
10.3.5	Verbetering door relativering van het lineariteitscriterium	183
10.3.6	Verbetering door toevoeging Beleid en Uitvoering	184
10.4	Beoordeling verbetervarianten	184
10.4.1	Varianten met nieuwe indicatoren V2	184
10.4.2	Varianten met verbeterd arbeidsmarktblok V3	186
10.4.3	Varianten met verbeterde stabiliteit V5	187
10.4.4	Varianten met toepassing in alle gemeenten	189
10.4.5	Varianten met historische verdeelmaatstaf V7	189
10.4.6	Varianten met relativering van het lineariteitscriterium V8	190
10.4.7	Resumé van voorlopige conclusies verbetervarianten:	191
10.4.8	Vijf combinaties van Verbetervarianten Vc	192
10.4.9	Conclusie: de vier beste verbetervarianten	193
10.5	Vereenvoudigingsvarianten	193
10.5.1	Verwijderen maatstaven	193
10.5.2	Meerjarig objectief E2	195
10.5.3	Verdeelsystematiek E3	195
10.6	Beoordeling vereenvoudigingsvarianten	196
10.6.1	Varianten met minder verdeelmaatstaven E1	196
10.6.2	Varianten Meerjarig objectief E2	197
10.6.3	Varianten met vereenvoudigde verdeelsystematiek E3	197
10.6.4	Conclusie: de vier beste vereenvoudigingsvarianten	198
11	BIJLAGE SELECTIERONDE 2: VERBETERVARIANTEN	205
11.1	Doel: van vier naar twee verbetervarianten	205
11.2	Toetsing aan het kernkader	206
11.3	Toetsing van MAU-verdeelstoornissen	209
11.3.1	MAU-verdeelstoornissen	209
11.3.2	Verdeelstoornissen in de geselecteerde verbetervarianten	210
11.4	Uitlegbaarheid	212
11.4.1	Uitwerking van het criterium	212
11.4.2	Beoordeling uitlegbaarheid	214
11.5	Conclusie: twee verbetervarianten	217

CONCEPT 28-2-14

12 BIJLAGE SELECTIERONDE 2: VEREENVOUDIGINGSVARIANTEN	219
12.1 Doel: van vier naar twee vereenvoudigingsvarianten	219
12.2 Toetsing aan het kernkader	220
12.3 Toetsing van MAU-verdeelstoornissen	223
12.3.1 Verdeelstoornissen in de geselecteerde vereenvoudigingsvarianten	223
12.4 Uitlegbaarheid	224
12.4.1 Beoordeling uitlegbaarheid	224
12.5 Conclusie: twee vereenvoudigingsvarianten	227
13 BIJLAGE: COMPARTIMENTERING MACROBUDGET	229
13.1 Inleiding	229
13.2 Operationalisatie compartimentering	229
13.3 Resultaten	229
13.4 Beoordeling	232
14 BIJLAGE: TABEL INTEGRAAL BEOORDELINGSKADER DEFINITIEVE VARIANTEN	235

0 MANAGEMENTSAMENVATTING

0.1 Beleidsmatige en bestuurlijke uitgangspunten

Na een uitvoerige verkenning, uitgevoerd door Berenschot, onder gemeentelijke bestuurders en uitvoerders in het sociale domein in 2012, heeft de minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid in het voorjaar van 2013 opdracht gegeven voor een grondige onderzoek naar mogelijke vervangers van het huidige objectieve verdeelmodel WWB.

Het vernieuwde verdeelmodel moet aansluiten bij het beleidsmatige uitgangspunt dat gemeenten optimaal financieel worden geprikkeld tot een duurzame beperking van de uitkeringslasten onder de WWB.

Verder moet het vernieuwde verdeelmodel zoveel mogelijk tegemoet komen aan de bestuurlijke en praktische wensen van gemeentelijke bestuurders en uitvoerders. Zij willen een rechtvaardige verdeling waarbij gemeenten die goed presteren in de uitvoering van de WWB ook goede financiële resultaten boeken. Verder moet de verdeling goed uitlegbaar zijn. Dit houdt bijvoorbeeld in dat de verdeling moet aansluiten bij de praktische intuïtie van gemeentelijke bestuurders en uitvoerders over het onvermijdbare deel van de uitkeringslasten, en verder dat inzichtelijk is waarom de ene gemeente meer krijgt dan de ander, en waarom het budget van jaar op jaar kan veranderen. Een belangrijke wens in het veld is de financiële beheersbaarheid: de uitkomsten van de verdeling mogen niet tot onoplosbare financiële problemen leiden. Een heel praktische bestuurlijke wens houdt verband met de aanstaande overheveling van delen van de Wajong en de WSW naar de WWB. De nieuwe doelgroep bestaat uit mensen met arbeidscapaciteit onder het minimumloon die voorheen een beroep konden doen op de Wajong of de WSW. De minister en de lokale bestuurders wensen goede waarborgen dat het verdeelmodel recht doet aan lokale verschillen in de omvang en de samenstelling van deze nieuwe doelgroep.

Uit de verkenning is ook een aantal meer technische wensen naar voren gekomen. De meeste daarvan raken aan de betrouwbaarheid van het verdeelmodel. Bijvoorbeeld: zijn de verdeelmaatstaven en de bijbehorende gewichten op wetenschappelijk verantwoorde wijze vastgesteld, kan de afleiding van het verdeelmodel door derden worden gecontroleerd en gereproduceerd? Voorts hechten gemeenten zeer aan de voorspelbaarheid

van de uitkomsten. Dit pleit voor een (rekenkundig) eenvoudig verdeelmodel met over de jaren stabiele uitkomsten.

0.2 Verbetering van het huidige model

De verkenning van Berenschot heeft vier alternatieve routes opgeleverd om tot een verdeelmodel te komen dat voldoet aan de beleidsmatige en bestuurlijke wensen. Een daarvan is de benutting van het verbeterpotentieel van het huidige verdeelmodel. Dit rapport doet verslag van deze onderzoekslijn.

In de verkenning zijn tientallen specifieke verbeterpunten aangereikt. Al deze punten zijn systematisch onderzocht. In totaal zijn meer dan 60 modelvarianten onderzocht (zie bijlage 10, paragraaf 10.3 en 10.5 voor een compleet overzicht). Dit onderzoek heeft een vernieuwde versie van het huidige model opgeleverd die in bijna alle bestuurlijke en technische dimensies beter scoort dan het huidige model.

Uit het onderzoek is ook gebleken dat een volledig historische verdeling het probleem van herverdeeleffecten en instabiliteit van het huidige verdeelmodel niet wegneemt. Het grootste deel van de huidige instabiliteit (in de herverdeeleffecten en in de budgetaandelen) wordt namelijk veroorzaakt door de instabiliteit in de uitkeringslasten, niet door instabiliteit in de budgetten.

Los van het verdeelmodel, is gebleken dat de verschillen tussen toegekende budgetten en gerealiseerde uitgaven tot 19% kleiner worden als de update van het macrobudget wordt gebaseerd op regionale volumeramingen en niet op de landelijke volumeraming.

Alvorens we hieronder het verbeterde model presenteren, schetsen we kort het theoretisch kader dat richting gevend is geweest bij de ontwikkeling van het huidige model en nu ook bij het onderzoek naar de verbetermogelijkheden. Met name de visie op de herverdeeleffecten is hierbij van belang.

0.3 Theoretisch kader: visie op herverdeeleffecten

Het gemiddelde is de norm

De filosofie achter het huidige verdeelmodel sluit aan op het sturingsprincipe onder de WWB. Dat gaat ervan uit dat de gemeenten beter zicht hebben op de behoeften en mogelijkheden van hun burgers

dan het Rijk. Met de invoering van de WWB zijn de beleids- en uitvoeringsverantwoordelijkheden van de gemeenten belangrijk verruimd zodat zij meer mogelijkheden hebben om de inzet van mensen en middelen optimaal af te stemmen op de lokale omstandigheden. Hierdoor nemen de effectiviteit en de doelmatigheid van de bijstandswet toe.

De erkenning dat de gemeenten meer zicht hebben op de effectiviteit van beleid en uitvoering dan het Rijk, maakt dat het Rijk terughoudend is bij het voorschrijven van beleid en uitvoering. Het idee is dat gemeenten de ruimte moeten hebben om werkende weg zelf te ontdekken wat, in welke omstandigheden effectief is.

Omdat er geen duidelijke norm is voor goed beleid en voor effectieve uitvoering moeten naar ons idee de middelen worden verdeeld op basis van de gemiddelde praktijk ('average practice'), met gemiddeld beleid en gemiddeld effectieve uitvoering. Dit betekent dat we voor de verdeelsleutel moeten zoeken naar een rekenformule met onafhankelijke, objectief meetbare factoren waarmee we zo nauwkeurig mogelijk de lokale omstandigheden kunnen beschrijven die bepalend zijn voor verschillen tussen gemeenten in bijstandsuitgaven. Als alle relevante objectieve factoren met de juiste gewichten in het rekenmodel zijn afgebeeld, kunnen we met het rekenmodel voor elke specifieke gemeente een uitgavenbenchmark uitrekenen. Die benchmark geeft aan hoe hoog de uitgaven gemiddeld zijn in gemeenten in vergelijkbare demografische, sociale en economische omstandigheden. Als het rekenmodel perfect is, kan uit de benchmark de effectiviteit van beleid en uitvoering worden afgeleid. Zijn de benchmarkuitgaven hoger dan de feitelijke uitgaven, dan is de effectiviteit van beleid en uitvoering groter dan gemiddeld, en als de benchmarkuitgaven lager zijn, dan is de effectiviteit van beleid en uitvoering kleiner dan gemiddeld.

Herverdeeleffecten en de effectiviteit van beleid en uitvoering

Helaas kunnen we veilig aannemen dat geen enkel model perfect is. Er is dus geen garantie dat herverdeeleffecten in alle gevallen een zuivere maat voor de effecten van beleid en uitvoering zijn. Voor de te volgen strategie betekent dit dat we, binnen de randvoorwaarden van het meegegeven beoordelingskader, moeten zoeken naar een model dat nauwkeurig aansluit bij de feitelijke verschillen in uitgaven en dat zo weinig mogelijk verdeelstoornissen¹ oplevert. Om onvolkomenheden in het model op te

¹ Volgens de definitie die in de MAU-regeling wordt gehanteerd is er sprake van een verdeelstoornis als verschillen tussen budget en uitgaven samenhangen met specifieke objectieve omstandigheden die niet of onvoldoende in de verdeelsleutel tot uitdrukking komen.

vangen kan het gewenst zijn een historische component in het rekenmodel op te nemen. In de historische uitgaven zit namelijk objectieve informatie die de verdeelmaatstaven mogelijk niet oppikken.

0.4 Hoe ziet het verbeterde model eruit?

De belangrijkste veranderingen in vergelijking met het huidige model zijn:

- de toevoeging van de nieuwe verdeelmaatstaf Goedkope woningen,
- de toevoeging van de nieuwe verdeelmaatstaf Jeugdproblematiek,
- de verwijdering van de verdeelmaatstaf Banen per hoofd van de beroepsbevolking,
- de gewogen ruimtelijke meting van de regionale arbeidsmarktvariabelen (COROP)²,
- de vervanging van het betekenisloze vaste bedrag (de constante) door de gemiddelde uitkeringsuitgaven per huishouden.

De basisversie van het verbeterde model (met de werktitel VIPw2015.0) bevat in totaal vijftien verdeelmaatstaven. Twaalf daarvan komen uit het huidige objectieve verdeelmodel. De maatstaven staan opgesomd in het bijgevoegde *Schema 0-1* (panel 1, eerste kolom, regel 1-14). De vijftiende maatstaf is de hoogte van de gemiddelde uitgaven per huishouden (de constante). Deze maatstaf heeft voor iedere gemeente dezelfde waarde. Voor het budget van 2015 is dit 969,79 euro (panel 3, tweede kolom bovenste regel). De bijbehorende gewichten staan in de tweede kolom van panel 2.

Het relatieve kwantitatieve belang van de afzonderlijke verdeelmaatstaven wordt afgemeten aan het macrobedrag dat op basis van de maatstaf wordt verdeeld. Het relatieve belang van een maatstaf is afhankelijk van zijn gewicht en van de spreiding van de scores op de maatstaf. Een maatstaf waarop de scores van de gemeenten onderling nauwelijks verschillen draagt in deze visie weinig bij aan de verdeling. Zo bezien zijn Lage inkomens (via deze maatstaf wordt 4,9% van het macrobudget verdeeld), Eenouderhuishoudens (verdeelt 5,5% van het macrobudget) en Centrumfunctie (of relatief regionaal klantenpotentieel, verdeelt 5,6%) de belangrijkste verdeelmaatstaven. Ook de nieuwe verdeelmaatstaf Jeugdproblematiek levert met 4,0% een belangrijke bijdrage aan de

² COROP-waarden zijn vervangen door de gewogen gemiddelden van de COROP gebieden waar de inwoners van een gemeente werkzaam zijn. Elk COROP gebied telt mee naar rato van het aantal inwoners uit de gemeente dat in het betreffende COROP gebied werkzaam is.

verdeling van het macrobudget. Veel minder belangrijk in de verdeling zijn de maatstaven Allochtonen (verdeelt 0,2%) en Laagopgeleiden (verdeelt 0,014%). De bijdragen van de regionale arbeidsmarktkenmerken in de verdeling van het macrobudget liggen rond 1,0% elk. Daarmee zijn deze maatstaven niet onbelangrijk, maar het is duidelijk dat de verdeling gedomineerd wordt door sociaal-demografische factoren.

Nieuwe doelgroep

Vanwege de uitbreiding van de doelgroep van de Participatiewet met mensen met een arbeidsvermogen onder de waarde van het minimumloon zijn zeven verdeelmaatstaven toegevoegd (panel 1, eerste kolom, regel 16-22. Wsw-indicaties, leerlingen in het speciaal- en praktijkonderwijs en het aantal personen in institutionele huishoudens verhogen de uitgaven aan de nieuwe doelgroep. Gemeenten met veel niet-westerse allochtonen hebben naar verhouding lagere uitgaven omdat deze bevolkingsgroep is ondervertegenwoordigd in de doelgroep. Ook bij een relatief groot regionaal baanaanbod zijn de gemeentelijke uitgaven voor de nieuwe doelgroep lager. Het is bekend dat regio's onderling verschillen in het relatieve belang van de SW-bedrijven in lokale economische structuur. Om de invloed van die verschillen tot uitdrukking te brengen in de budgettoedeling is het aantal Wsw'ers (inclusief wachtlijst) en het aantal Wajongers van 12 jaar geleden als factor opgenomen (Maatstaf Wsw en Wajongers 2003).

Van twee verdeelmaatstaven uit het model voor de oorspronkelijke doelgroep zijn de gewichten in verband met de uitbreiding aangepast. Het gewicht van de maatstaf arbeidsongeschiktheidsuitkeringen wordt minder negatief (omdat in gemeenten met veel arbeidsongeschiktheidsuitkeringen de nieuwe doelgroep groter is) en het gewicht van de maatstaf banen in de handel en horeca is negatiever geworden omdat deze sectoren relatief goede kansen bieden aan mensen uit de nieuwe doelgroep. Als deze sectoren relatief sterk zijn ontwikkeld, is de kans groter dat mensen uit de nieuwe doelgroep aan het werk komen en zijn de verwachte uitkeringsuitgaven dus lager.

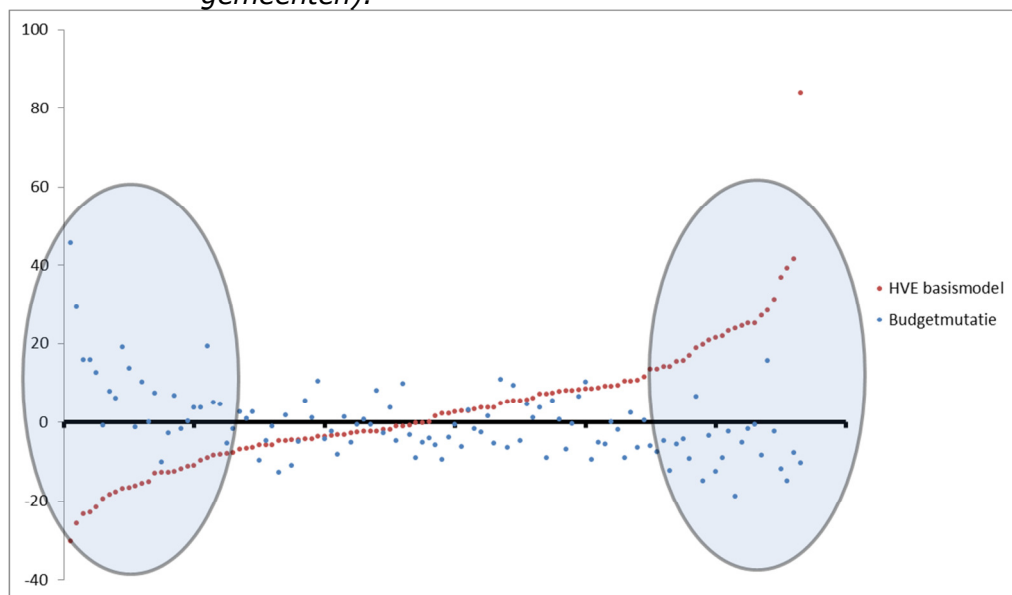
In de alternatieve versie van het verbeterde model (met werktitel VIPw2015.1) is een historische component aan het model toegevoegd in de vorm van het gemeentelijk aandeel in de macro-uitgaven in t-6. Deze verdeelmaatstaf heeft een gewicht van 0,7 en hij verdeelt 12,1% van het macrobudget. De gewichten van de andere maatstaven en hun bijdragen aan de verdeling zijn in deze alternatieve modelversie proportioneel kleiner.

0.5 Hoe presteert het verbeterde model?

Verdelende werking: demping van herverdeeeffecten

Het verbeterde model leidt tot budgetmutaties. In *Figuur 0-1* zijn de grote gemeenten (40.000 inwoners of meer) gerangschikt naar de omvang van het herverdeeeffect bij de huidige versie van het objectief verdeelmodel van sterk negatief (de rode punten links) naar sterk positief (de rode punten rechts). De blauwe punten geven aan hoe in elk van deze gemeenten het budget verandert als het verbeterde model (VIPw2015.0) wordt ingevoerd. Duidelijk is te zien dat de gemeenten met een sterk negatief herverdeeeffect in het huidige verdeelmodel er het meest op vooruit zouden gaan in het verbeterde model (de blauwe punten links liggen boven de nullijn). De gemeenten met een sterk positief herverdeeeffect gaan er bijna allemaal op achteruit (de blauwe punten rechts liggen bijna allemaal onder de nullijn).

Figuur 0-1 Budgetmutatie in VIPw2015.0 t.o.v. het huidige verdeelmodel (blauw) versus herverdeeeffecten (rood) in het huidige verdeelmodel (in procenten, 40.000plus gemeenten).

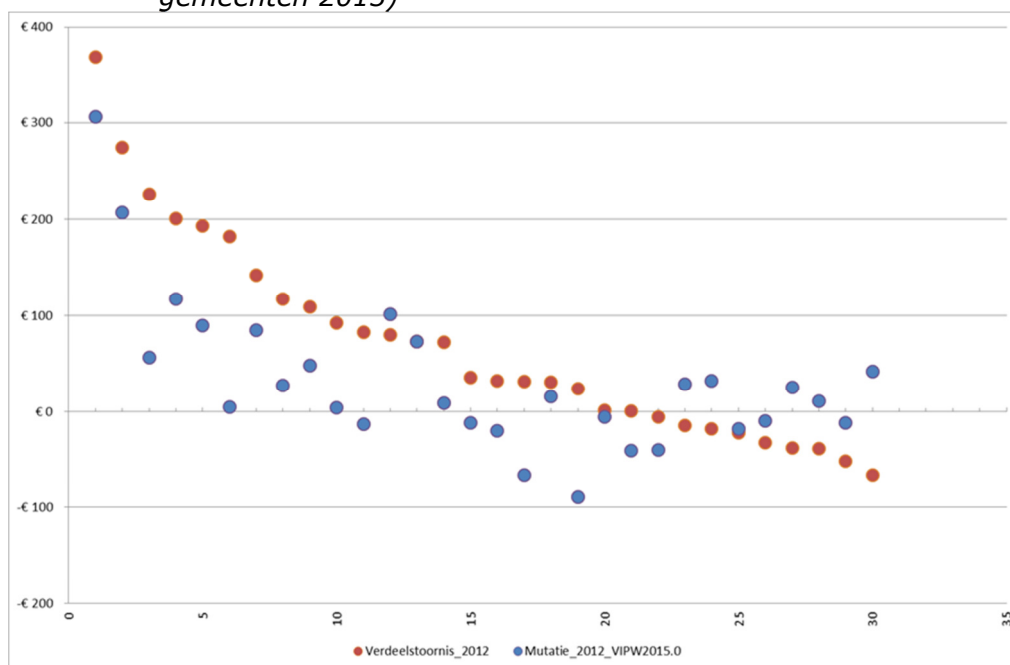

Verdelende werking: minder verdeelstoornissen

Het verbeterde model bevat minder verdeelstoornissen. Dat is te zien in *Figuur 0-2*, waar de 30 gemeenten die in 2013 een MAU-aanvraag hebben ingediend zijn gerangschikt naar de omvang van de door de Inspectie SZW geschatte waarde van de verdeelstoornis in het huidige objectieve verdeelmodel (de rode punten). Een hoge waarde betekent dat het huidige verdeelmodel de objectieve bijstandsuitgaven onderschat. De blauwe

punten geven aan hoe in elk van deze gemeenten het budget verandert als het verbeterde model wordt ingevoerd. De budgetmutaties zijn het grootst in de gemeenten met de grootste geschatte verdeelstoornis in de linkerhelft van de figuur. Zo zou de gemeente met de hoogste geschatte stoornis van ongeveer € 375 per huishouden, er ruim € 300 op vooruit gaan en de gemeente met de op-een-na hoogste geschatte stoornis van ongeveer € 275 per huishouden zou er ruim € 200 op vooruitgaan. Dit betekent dat het verbeterde model in een flink aantal gevallen ten minste een deel van de verdeelstoornissen van het huidige model voorkomt.

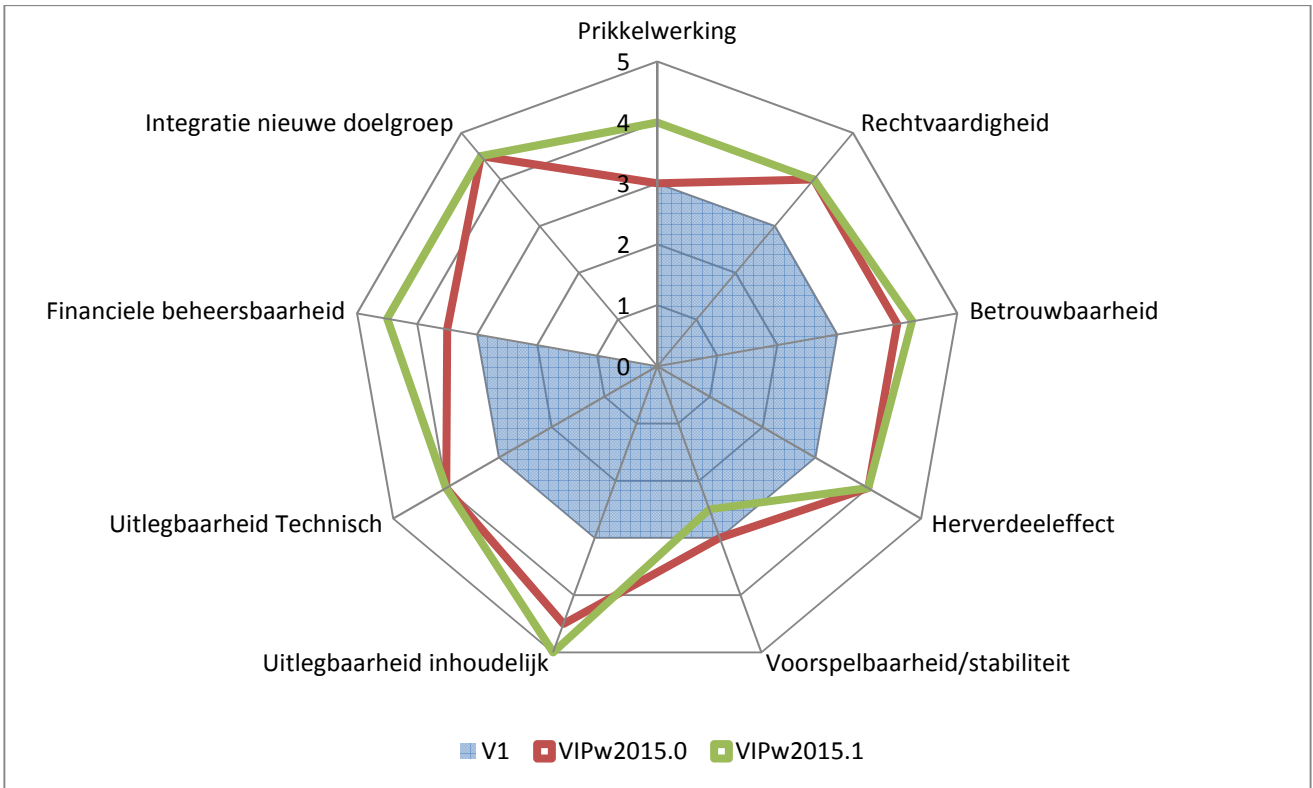
Figuur 0-2 Budgetmutatie in VIPw2015.0 t.o.v. het huidige verdeelmodel (blauw) versus geschatte verdeelstoornis (rood) in het huidige verdeelmodel (in euro per huishouden, MAU-aanvragende gemeenten 2013)

Het verbeterde model en het beoordelingskader

De prestaties van het verbeterde model zijn beoordeeld op de basis van de beleidsmatige uitgangspunten en de prioriteiten van gemeentelijke bestuurders en uitvoerders. De beoordeling wordt samengevat en afgebeeld in Figuur 0-3. Ter toelichting: de prestaties van de modellen op de afzonderlijke dimensies zijn gescoord op vijfpuntsschalen die vanuit het centrum van de figuur in waarde oplopen. Hoe hoger de score, des te beter de prestatie. De prestaties van het huidige verdeelmodel worden afgebeeld door de buitengrens van het blauwe gedeelte van de figuur. Het huidige model heeft op elke dimensie de middenscore.

Figuur 0-3 Schematisch overzicht van de beoordeling van VIPw2015.0 en VIPw2015.1, in vergelijking met het huidige model (V1)

Het verbeterde model VIPw2015.0 presteert op zes van de acht dimensies van het beoordelingskader beter dan het huidige verdeelmodel. Het verbeterde model is *rechtvaardiger* dan het huidige model, onder meer omdat de objectieve verdeling minder verdeelstoornissen kent. De *betrouwbaarheid* van het nieuwe model is hoger, met name vanwege de betere inhoudelijke dekking, de hogere verklaringsgraad en de verbeterde stabiliteit van de gewichten. Het verbeterde model heeft ook *kleinere herverdeeleffecten*. Op het punt van de *voorspelbaarheid en de stabiliteit* is het verbeterde model vergelijkbaar met het huidige model. Maar wat de *inhoudelijke en technische uitlegbaarheid* betreft presteert het verbeterde model beter dan het huidige model. Waarbij de technische uitlegbaarheid sterk is verbeterd doordat het vaste bedrag in de rekenformule is vervangen door het landelijk gemiddelde van de uitgaven per huishouden. De budgetberekening wordt daardoor doorzichtiger. Dit punt wordt in de volgende paragraaf geïllustreerd. Omdat het model minder verdeelstoornissen bevat is ook de *financiële beheersbaarheid* beter dan die in het huidige model. De *prikkelwerking* van het verbeterde model komt overeen met de prikkelwerking van het huidige verdeelmodel (zonder ex ante inperking van herverdeeleffecten en zonder aanvullende

uitkeringen). De score op de dimensie nieuwe doelgroep is goed tot zeer goed (schaalwaarde 4,5). Voor het huidige verdeelmodel is de dimensie nieuwe doelgroep niet van toepassing.

Het alternatieve nieuwe model VIPw2015.1 met de historische component presteert op zeven van de acht dimensies beter dan het huidige model. Op vier van de acht dimensies zijn de prestaties van VIPw2015.1 ook beter dan die van model VIPw2015.0. Dat geldt voor de prikkelwerking, de betrouwbaarheid, de inhoudelijke uitlegbaarheid en de financiële beheersbaarheid. De hogere score op de dimensie prikkelwerking is gebaseerd op de sterkere prikkelwerking op de middellange termijn (tot vier jaar). Alleen op de dimensie stabiliteit-voorspelbaarheid lopen de prestaties van model VIPw2015.1 iets achter op de zowel het huidige model als op model VIPw2015.0. Nader onderzoek kan laten zien of deze laatste uitkomst voor variant VIPw2015.1 verbeterd kan worden door te werken met een meerjarig gemiddelde historische component.

0.6 Hoe werkt het verbeterde verdeelmodel?

Opbouw van het budget

De opbouw van het budget kan worden geïllustreerd aan de hand van het onderstaande *Schema 0-1*. De getallen hebben betrekking op het budgetjaar 2015. De afgebeelde situatie is die van gemeente X. Het model levert deze gemeente een budget op van 31,7 mln. euro (panel 4, kolom huidige situatie, laatste rij). Dit budget wordt in stappen opgebouwd.

De eerste stap is het bepalen van de startwaarde. Die is voor alle gemeenten gelijk. De startwaarde is het landelijk gemiddelde van de uitgaven per huishouden. Voor de budgetten van 2015 bedraagt de startwaarde 969,79 euro (panel 3, tweede kolom, bovenste regel). Dit bedrag is inclusief de gemiddelde verwachte uitgaven voor de nieuwe doelgroep van 11,37 euro.

In de tweede stap worden de aanpassingen op de vaste startwaarde berekend op basis van de gemeentelijke scores op de verdeelmaatstaven. Voor de gemeente X in het schema leidt, bijvoorbeeld, de verdeelmaatstaf Lage inkomens tot een neerwaartse bijstelling van de startwaarde. De maatstaf heeft een positief gewicht van 23,3 euro (per procent inwoners met een laag inkomen, panel 2, tweede kolom). In gemeente X heeft 23,0% van de huishoudens een laag inkomen (panel 1, kolom A). Dat is 1,5 procentpunt minder dan het landelijk gemiddelde van 24,6% (panel 1, kolom B). Deze verdeelmaatstaf levert gemeente X daarom een neerwaartse bijstelling op van de startwaarde met $-1,5 \times 23,3 = -35,4$ euro (panel 3, tweede kolom).

De verdeelmaatstaf Eenouderhuishoudens heeft een positief gewicht van 105,8 euro (panel 2 tweede kolom). In de gemeente X valt 6,0% van de huishoudens in deze categorie (panel 1, kolom A). Dat is 2,0 procentpunt meer dan het gemiddelde van 4,1% (panel 1, kolom B). Vanwege dit verschil wordt de startwaarde van gemeente X opgeplust met een bedrag van 206,6 euro (panel 3, tweede kolom). Dat is de afwijking van de gemiddelde waarde vermenigvuldigd met het gewicht van de maatstaf Eenouderhuishoudens.

Het saldo van alle opwaartse en neerwaartse aanpassingen van de startwaarde levert gemeente X een totaal aan objectieve bijstandsuitgaven op van 1060,49 euro per huishouden (panel 3, tweede kolom, laatste regel). Dat is 90,7 euro hoger dan de startwaarde.

Dit bedrag is de basis voor het bepalen van de grondslag. Dat gebeurt in panel 4 door het te vermenigvuldigen met het aantal huishoudens in de leeftijd 15-64 jaar. Daarmee komt de grondslag op 26,259 mln. euro (panel 4, tweede kolom, derde regel). De macrogrondslag, de optelsom van de grondslagen van alle gemeenten, bedraagt 5.069,124 mln. (idem, vierde regel). Het budgetaandeel van gemeente X komt daarmee op 0,00518 (gemeentelijke grondslag gedeeld door de macrogrondslag, vijfde regel). Dat komt overeen met 0,518%. Voor het jaar 2015 is een macrobudget beschikbaar van 6.125,746 mln. euro (achtste regel). Het budget van gemeente X is dan 31,733 mln. (0,518% van het macrobudget, laatste regel). Het model betekent voor gemeente X een herverdeeleffect 0,48% (regel 7). Dat is het procentuele verschil tussen het budgetaandeel en het uitgavenaandeel (zesde regel).

Dynamiek

Veranderingen in de bepalende factoren leiden tot veranderingen in het budget.

De eerste bron van budgetverandering is een verandering van het macrobudget. In de bijgevoegde rekentool kan eenvoudig worden berekend hoe het budget verandert als gevolg van een verandering in het macrobudget, door in de één na laatste regel van de tweede kolom van panel 1 de verandering in het macrobudget in te vullen. In de derde kolom van panel vier verschijnt dan het nieuwe budget. Een verandering van het macrobudget werkt een-op-een door in het gemeentelijke budget: 1% meer macrobudget leidt tot 1% meer budget voor de gemeente.

Een tweede bron van budgetverandering is een verandering in het aantal huishoudens. Het huidige aantal huishoudens staat op 24.762 (panel 1, Kolom A, laatste regel). In de tweede kolom van panel 1 kan de verandering van het aantal huishoudens worden ingevuld. Bijvoorbeeld, als in de afgebeelde gemeente het aantal huishoudens stijgt met 500, neemt het budgetaandeel daardoor toe tot 0,00528 (0,528%). Het budget stijgt dan met 0,64 mln. naar 32,37 mln. euro (niet in het schema)

De derde bron van budgetveranderingen is een verandering in de scores op de verdeelmaatstaven. Stel, het percentage huishoudens met een laag inkomen stijgt met 2 procentpunt. Deze verandering kan worden ingevuld in de tweede kolom van panel 1. Daarmee komt het percentage Lage inkomens 0,5 procent boven het landelijke gemiddelde. De aftrek ter grootte van -35,4 euro verandert daardoor in een opslag van 11,0 euro. Dat brengt het totaal van de objectieve uitgaven per huishouden op 1106,0 euro. En dat resulteert in een hogere grondslag en een hoger

budgetaandeel. Daardoor stijgt het budget met 1,387 mln. euro tot 33,120 mln. euro (niet in het schema).

De vierde en laatste bron van budgetveranderingen is een verandering in de scores op de verdeelmaatstaven bij andere gemeenten, terwijl de scores in gemeente X hetzelfde blijven. Stel, het landelijke gemiddelde van het aantal huishoudens met een laag inkomen stijgt met 1 procentpunt tot 25,6% terwijl in gemeente X het aantal lage inkomens hetzelfde blijft. In gemeente X wordt het oorspronkelijke negatieve verschil met de landelijke score in dat geval 1 procentpunt groter (-2,5). De aftrek vanwege het percentage lage inkomens wordt dan -58,5 euro (in plaats van -35,4 euro in de uitgangssituatie). Daardoor daalt de grondslag en daarmee ook het budgetaandeel. Bij een stijging van de gemiddelde score op Lage inkomens met 1 procent en een onveranderde score in gemeente X, daalt het budget van gemeente X met 0,693 mln. euro tot 31,040 mln. euro (niet in het schema).

Schema 0-1 Rekentool budgetberekening VIPw2015.0

Grijsgekleurde cellen zijn aan te passen, de veranderingen in budget zijn vervolgens te zien in het roodgekleurde blok, kolom D

Gemeente	X
Gemeentecode	X

RESET

(1)	Mutatie (%-punt)	A	AA	Mutatie overige 25.000+ gemeenten (%-punt)	B	BB
		Waarde peiljaar 2012	Veranderde waarde gemeente		Gemiddelde waarde 25.000+ gemeenten	Veranderde gemiddelde waarde 25.000+ gemeenten
Objectieve verdeelmaatstaven 2012						
Lage inkomens (15-64 jaar, 3-jaars)	0	23,0	23,0	0	24,6	24,6
Eenouderhuishoudens (15-44 jaar, 3-jaars)	0	6,0	6,0	0	4,1	4,1
** Arbeidsongeschikten (15-64 jaar)	0	6,7	6,7	0	7,2	7,2
Allochtonen (15-64 jaar)	0	24,0	24,0	0	25,4	25,4
Laagopgeleiden (15-64 jaar, 3-jaars)	0	36,4	36,4	0	30,0	30,0
Huurwoningen	0	45,4	45,4	0	46,1	46,1
Relatief regionaal klantenpotentieel	0	97,5	97,5	0	125,8	125,8
Inwoners stedelijk gebied (OAD 1+2+3)	0	94,5	94,5	0	75,4	75,4
Werkzame beroepsbevolking (COROP, 3-jaars)	0	93,7	93,7	0	94,7	94,7
** Banen handel en horeca (COROP)	0	20,2	20,2	0	20,6	20,6
Banengroei (COROP, % per jaar)	0	-0,2	-0,2	0	0,2	0,2
Bevolkingsgroei (% per jaar, 5-jaars)	0	-0,8	-0,8	0	0,3	0,3
Goedkope woningen	0	2,5	2,5	0	5,8	5,8
Jeugdproblematiek	0	2,9	2,9	0	6,2	6,2
* Wsw-indicaties (per hoofd van de BB)	0	0,5	0,5	0	0,7	0,7
* Banen per huishouden in een straal van 35 km.	0	31,8	31,8	0	31,9	31,9
* Leerlingen in speciaal onderwijs (per hoofd v.d. BB)	0	1,0	1,0	0	1,1	1,1
* Personen in institutionele huishoudens	0	1,0	1,0	0	0,8	0,8
* Leerlingen in praktijkonderwijs (per hoofd v.d. BB)	0	0,3	0,3	0	0,2	0,2
* Niet-westerse allochtonen	0	14,0	14,0	0	14,8	14,8
* Wsw en Wajongers 2003 (per hoofd v.d. BB)	0	0,5	0,5	0	0,9	0,9
Mutatie (€)		Waarde 2015				
Macro budget 2015 (x € 1 mln.)		€ 6.125,75	€ 6.125,75			
Mutatie (hhd)		Waarde 2013				
Huishoudens 2013 (15-64)		24762	24762			

(2)	AA-BB	C
	Afwijking t.o.v. gemiddelde	Gewicht budgetjaar 2015 (€)
	-1,5	23,3
	2,0	105,8
	-0,5	-21,9
	-1,3	0,4
	6,4	0,1
	-0,7	2,3
	-28,3	1,8
	19,1	-1,7
	-1,0	-31,6
	-0,4	-17,6
	-0,4	-57,2
	-1,2	-28,6
	-3,4	9,4
	-3,4	20,3
	-0,3	2,1
	-0,1	-0,3
	-0,1	1,1
	0,2	0,8
	0,0	12,4
	-0,8	-0,1
	-0,5	1,3

(3)	Op- en afslagen:	
	Lage Inkomens (15-64 jaar, 3-jaars)	-35,4
	Eenouderhuishoudens (15-44 jaar, 3-jaars)	206,6
	Arbeidsongeschikten (15-64 jaar)	10,1
	Allochtonen (15-64 jaar)	-0,6
	Laagopgeleiden (15-64 jaar, 3-jaars)	0,4
	Huurwoningen	-1,6
	Relatief regionaal klantenpotentieel	-51,3
	Inwoners stedelijk gebied (OAD 1+2+3)	-32,6
	Werkzame beroepsbevolking (COROP, 3-jaars)	32,5
	Banen handel en horeca (COROP)	6,6
	Banengroei (COROP, % per jaar)	23,2
	Bevolkingsgroei (% per jaar, 5-jaars)	33,2
	Goedkope woningen	-31,6
	Jeugdproblematiek	-68,1
	Wsw-indicaties (per hoofd van de BB)	-0,5
	Banen per huishouden in een straal van 35 km.	0,0
	Leerlingen in speciaal onderwijs (per hoofd v.d. BB)	-0,1
	Personen in institutionele huishoudens	0,1
	Leerlingen in praktijkonderwijs (per hoofd v.d. BB)	0,4
	Niet-westerse allochtonen	0,1
	Wsw en Wajongers 2003 (per hoofd v.d. BB)	-0,6
	Totaal objectieve bijstandsuitgaven per huishouder (15-64)	1060,49

(4)	Huidige situatie	Veranderde situatie
a	Voorspelde bijstandsuitgaven 2012 per HHD (15-64)	€ 1.060,49
b	Huishoudens 2013 (15-64)	24762
a*b	Grondslag	€ 26.259.885
c	Totaal van alle grondslagen	€ 5.069.158.094
(a*b)/c	Budgetaandeel 2015	0,00518
d	Uitgavenaandeel 2012, huishoudniveau 2013	0,00516
((a*b)/c)/d	Herverdeeleffect	0,48%
e	Macro budget 2015	€ 6.125.746.000
((a*b)/c)*e	Budget 2015	€ 31.733.353

De voorspelde bijstandsuitgaven 2012 per HHD (15-64) zijn:

- Gelijk aan de objectieve bijstandsuitgaven per HHD (15-64) voor gemeenten met meer dan 40.000 inwoners
- Een mengeling van objectieve en historische uitgaven (t-2) voor gemeenten met 25.000-40.000 inwoners
- Gelijk aan de historische uitgaven (t-2) voor gemeenten met minder dan 25.000 inwoners

Macrobudget 2015: http://www.rijksbegroting.nl/2014/voorbereiding/begroting,kst186618_10.html

0 ADVIES

Wij adviseren modelvariant VIPw2015.1 te hanteren voor de budgettoedeling voor 2015. Het model VIPw2015.1 presteert op zeven van de acht dimensies beter dan het huidige model. Op vier van de acht dimensies zijn de prestaties van VIPw2015.1 tevens beter dan die van model VIPw2015.0. Dat geldt voor de prikkelwerking, de betrouwbaarheid, de inhoudelijke uitlegbaarheid en de financiële beheersbaarheid. Alleen op de dimensie stabiliteit-voorspelbaarheid lijken de prestaties van model VIPw2015.1 iets achter te blijven op het huidige model. Door een meerjarig gemiddelde te nemen voor de historische uitgavencomponent verbetert de stabiliteit/voorspelbaarheid waarschijnlijk.

Als bestuurlijke voorkeur uitgaat naar een andere vormgeving van de historische component in het verdeelmodel (ander gewicht, recenter jaar, meerjarig) dan kan het geadviseerde model in principe zonder nader onderzoek worden aangepast.

Als de bestuurlijke voorkeur uitgaat naar het handhaven van het vangnet van de ex ante inperking van herverdeeleffecten dan adviseren wij het volledig objectieve model VIPw2015.0.

Wij adviseren het verdeelmodel voor de nieuwe doelgroep voorlopig separaat te blijven ontwikkelen. Door de nieuwe doelgroep op één hoop bij de huidige doelgroep te gooien wordt ons inziens geen recht gedaan aan de nuances van de budgetbehoefte voor nieuwe doelgroep.

Praktische toepasbaarheid

De systematiek van beide modelvarianten (VIPw2015.0 en VIPw2015.1) is direct toepasbaar voor de verdeling van de WWB-middelen. De gegevens hebben een hoge mate van betrouwbaarheid: op de indicator voor jeugdproblematiek na komen alle verdeelmaatstaven van het CBS (al dan niet via het ministerie van SZW). Omdat alle verdeelmaatstaven gebaseerd zijn op statistieken die jaarlijks geactualiseerd worden is tevens de actualiteit van de data gewaarborgd.

De indicator jeugdproblematiek komt van het Verwey Jonker Instituut en betreft een construct van 7 sub-indicatoren. Deze indicatoren zijn gebaseerd op gegevens van het WODC, bureau jeugdzorg, het advies- en meldpunt kindermishandeling, UWV, DUO en het CBS. Een deel van deze

gegevens is overigens recentelijk via het CBS beschikbaar gekomen in de jeugdmonitor. Ook de statistieken die aan de basis liggen van deze indicator worden minimaal jaarlijks verzameld, waardoor de verdeelmaatstaven ieder jaar geactualiseerd kunnen worden. De inspanning hiertoe zal voor de indicator jeugdproblematiek wellicht iets groter zijn dan voor de andere verdeelmaatstaven, tenzij het Verwey Jonker instituut de indicator jaarlijks actualiseert en levert.

Jaarlijkse update van de gewichten, elke vier jaar groot onderhoud

Wij adviseren een jaarlijkse actualisering van de gewichten van de verdeelmaatstaven en van de gemeentelijke scores op de verdeelmaatstaven. Elke vier jaar zou groot onderhoud moeten plaats vinden waarbij wordt onderzocht of er aanleiding is om verdeelmaatstaven aan te passen of te verwijderen en of er andere verdeelmaatstaven moeten worden toegevoegd. Ook voor de nieuwe doelgroep adviseren we een jaarlijkse actualisering van de gewichten en de gemeentelijke scores op de maatstaven in dit deel van het verdeelmodel. Voor de nieuwe doelgroep adviseren we een eerste grote onderhoudsbeurt zodra de eerste empirische data van uitgaven aan de nieuwe doelgroep beschikbaar zijn. Bij het groot onderhoud kan onderzocht worden welke verdeelmaatstaven aan verklaringskracht hebben ingeboet en uit het model verwijderd dienen te worden. De termijn van vier jaar is mede gebaseerd op de trendmatige ontwikkeling van factoren als percentage allochtonen en percentage laagopgeleiden, die in het bestek van de afgelopen vier jaar veel van hun oorspronkelijke gewicht hebben verloren.

Kosten en administratieve lasten

Qua kosten zal het weinig afwijken van de kosten die gemoeid zijn met de herijking en het groot onderhoud van de huidige systematiek. Een ruwe schatting is vijftig duizend euro voor de jaarlijkse herijking en honderd à tweehonderd duizend euro voor het groot onderhoud. De eerste herijking waarbij empirische data voor de nieuwe doelgroep beschikbaar zijn zal wellicht iets groter uitvallen. Deze kosten zijn exclusief de tijdsinspanningen van SZW, andere departementen, VNG, DIVOSA en individuele gemeenten.

Ten slotte. Wij hebben geen enkele aanwijzing dat de geadviseerde aanpassing van het verdeelmodel leidt tot een verandering in de administratieve lasten voor gemeenten en Rijk ten opzichte van de huidige systematiek, tenminste als de bestuurlijke voorkeur uitgaat naar het handhaven van de huidige aanvullende regelingen IAU en MAU. Als

besloten wordt tot een systematiek zonder aanvullende regelingen dan kunnen de administratieve lasten bij Rijk en gemeenten met enkele miljoenen per jaar dalen.

1 INLEIDING

1.1 Aanleiding van het onderzoek

Het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid heeft een project opgestart om de verdeling van de gebundelde uitkering voor inkomensvoorzieningen over de Nederlandse gemeenten te verbeteren. Doel van dit project is om te komen tot een integrale verdeelsystematiek die kan worden toegepast voor de verdeling van 2015 en latere jaren.

In de eerste fase van het project (verkenningfase) heeft Bureau Berenschot een groot aantal varianten verkend³. Vier daarvan worden in de tweede fase van het project uitgewerkt. Het betreft de volgende varianten:

1. Verbeteringen huidig model,
2. Multiniveau analyse,
3. Verschillenanalyse,
4. Trendmodel.

De verkenning heeft ook een beoordelingskader opgeleverd. De uitgewerkte varianten worden op basis van dit kader beoordeeld.

Het ministerie heeft Aarts de Jong Wilms Goudriaan opdracht gegeven de eerste variant uit te werken en te onderzoeken hoe het huidig model verbeterd kan worden.

1.2 Leeswijzer

In Hoofdstuk 2 zetten we de achtergrond van dit onderzoek uiteen, waarna we in Hoofdstuk 3 vervolgen met de opzet van het onderzoek. Hoofdstuk 4 toont de resultaten van de huidige verdeelsystematiek en in Hoofdstuk 5 zetten we deze systematiek af tegen een volledig historische variant. Hoofdstukken 6 en 7 beschrijven algemene verbeteringen in de systematiek die toepasbaar zijn bij alle verbeter- en vereenvoudigingsvarianten die we in dit onderzoek beschouwen. Hoofdstuk 8 behandelt de nieuwe doelgroep (Wsw en Wajong) die via een integrale verdeelsystematiek wordt opgenomen in de verdeling van de budgetten voor de huidige doelgroep. In Hoofdstuk 1 behandelen we de modelvarianten die wij na selectie als beste beoordeeld hebben. De

³ M. Heekelaar, A. Baan, T. van Herpen, A. Wenneker, *Verkenning verdeelmodel inkomensdeel WWB 2014*, Berenschot, 2012

managementsamenvatting aan het begin van dit rapport geven geeft een overzicht van de belangrijkste bevindingen. Na de samenvatting presenteren wij ons advies.

2 ACHTERGROND

Sinds de invoering van de Wet werk en bijstand (WWB) in 2004 zijn de gemeenten financieel verantwoordelijk voor de bijstandslasten. Gemeenten ontvangen een budget voor de bekostiging van de uitkeringsuitgaven, het inkomensdeel, en een budget voor de re-integratie van bijstandsgerechtigden, het werkdeel. Het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid (SZW) berekent de gemeentelijke budgetten met verdeelsleutels die worden toegepast op de macrobudgetten voor het inkomensdeel en het werkdeel. Sinds 2010 is het WWB-budget inkomensdeel gebundeld met de IOAW, de IOAZ en het gedeelte van de Bbz voor kosten levensonderhoud voor startende zelfstandigen. Vanaf 2015, met de invoering van de Participatiewet, wordt de doelgroep uitgebreid met Wajongers en Wsw'ers.

Voor de grotere gemeenten geschiedt de verdeling van de gebundelde uitkering op basis van een objectief verdeelmodel. Dit verdeelmodel is de afgelopen jaren ieder jaar herijkt. De verdeelmaatstaven zijn daarbij niet veranderd. Alleen de gewichten die aangeven in welke mate elke verdeelmaatstaf bijdraagt aan het objectieve budget, worden tot nu toe jaarlijks opnieuw geijkt op basis van de meest actuele uitgavengegevens.

Dit onderzoek betreft een breed opgezette analyse gericht op alle denkbare mogelijkheden om het huidige verdeelmodel te verbeteren (I) en te vereenvoudigen (II).

2.1 Uitwerking onderzoeksvragen I: verbetering model

Berenschot heeft zes suggesties aangereikt voor de verbetering van het huidig model: (1) andere of nieuwe verdeelfactoren, (2) verbetering van het arbeidsmarktblok, (3) actualisatie van het arbeidsmarktblok, (4) verbetering van de stabiliteit, (5) toepassing voor de kleinere gemeenten en (6) vervanging van de huidige dempers en vangnetten door opname van historische uitgavenmaatstaf. Wij hebben hier twee suggesties aan toegevoegd: (7) relativering van het lineariteitscriterium en (8) aanvulling van het model met beleid en uitvoering (8). We werken deze verbetervarianten nader uit in paragraaf 3.1.

2.2 Uitwerking onderzoeksvragen II: Vereenvoudiging huidige model

Verbetering van de huidige systematiek kan ook door deze te vereenvoudigen. We onderscheiden in dit onderzoek vier vereenvoudigingsdimensies: (1) minder verdeelmaatstaven, (2) toevoegen historische verdeelmaatstaf, (3) meerjarig objectief en de (4) vormgeving van de systematiek. Met dat laatste doelen we op grootteklassen (minder klassen, verlagen van de klassegrenzen) en de compartimentering van het macrobudget per verdeelmaatstaf. We werken deze vereenvoudigingsvarianten nader uit in paragraaf 3.2.

Voor een dat we hieronder het verbeterde model presenteren, schetsen we kort het theoretisch kader dat richting gevend is geweest bij de ontwikkeling van het huidige model en nu ook bij het onderzoek naar de verbetermogelijkheden. Met name de visie op de herverdeeleffecten is hierbij van belang.

2.3 Theoretisch kader: visie op herverdeeleffecten

Het gemiddelde is de norm

De filosofie achter het huidige verdeelmodel sluit aan op het sturingsprincipe onder de WWB. Dat gaat ervan uit dat de gemeenten beter zicht hebben op de behoeften en mogelijkheden van hun burgers dan het Rijk. Met de invoering van de WWB zijn de beleids- en uitvoeringsverantwoordelijkheden van de gemeenten belangrijk verruimd zodat zij meer mogelijkheden hebben om de inzet van mensen en middelen optimaal af te stemmen op de lokale omstandigheden. Hierdoor nemen de effectiviteit en de doelmatigheid van de bijstandswet toe.

De erkenning dat de gemeenten meer zicht hebben op de effectiviteit van beleid en uitvoering dan het Rijk, maakt dat het Rijk terughoudend is bij het voorschrijven van beleid en uitvoering. Het idee is dat gemeenten de ruimte moeten hebben om werkende weg zelf te ontdekken wat, in welke omstandigheden effectief is.

Omdat er geen duidelijke norm is voor goed beleid en voor effectieve uitvoering moeten naar ons idee de middelen worden verdeeld op basis van de gemiddelde praktijk ('average practice'), met gemiddeld beleid en gemiddeld effectieve uitvoering. Dit betekent dat we voor de verdeelsleutel moeten zoeken naar een rekenformule met onafhankelijke, objectief meetbare factoren waarmee we zo nauwkeurig mogelijk de lokale omstandigheden kunnen beschrijven die bepalend zijn voor verschillen

tussen gemeenten in bijstandsuitgaven. Als alle relevante objectieve factoren met de juiste gewichten in het rekenmodel zijn afgebeeld, kunnen we met het rekenmodel voor elke specifieke gemeente een uitgavenbenchmark uitrekenen. Die benchmark geeft aan hoe hoog de uitgaven gemiddeld zijn in gemeenten in vergelijkbare demografische, sociale en economische omstandigheden. Als het rekenmodel perfect is, kan uit de benchmark de effectiviteit van beleid en uitvoering worden afgeleid. Zijn de benchmarkuitgaven hoger dan de feitelijke uitgaven, dan is de effectiviteit van beleid en uitvoering groter dan gemiddeld, en als de benchmarkuitgaven lager zijn, dan is de effectiviteit van beleid en uitvoering kleiner dan gemiddeld.

Herverdeeleffecten en de effectiviteit van beleid en uitvoering

Helaas kunnen we veilig aannemen dat geen enkel model perfect is. Er is dus geen garantie dat herverdeeleffecten in alle gevallen een zuivere maat voor de effecten van beleid en uitvoering zijn. Voor de te volgen strategie betekent dit dat we, binnen de randvoorwaarden van het meegegeven beoordelingskader, moeten zoeken naar een model dat nauwkeurig aansluit bij de feitelijke verschillen in uitgaven en dat zo weinig mogelijk verdeelstoornissen⁴ oplevert. Om onvolkomenheden in het model op te vangen kan het gewenst zijn een historische component in het rekenmodel op te nemen. In de historische uitgaven zit namelijk objectieve informatie die de verdeelmaatstaven mogelijk niet oppikken.

2.4 Beoordelingskader

De verkenning van Berenschot heeft de criteria opgeleverd op basis waarvan op te leveren modelvarianten worden beoordeeld. Uitgangspunt bij die beoordeling is dat de verdeelsystematiek de gemeenten maximaal prikkelt om activerend beleid te voeren en de lasten voor inkomensvoorzieningen zoveel mogelijk beperkt. De beoordeling van de modelvarianten gebeurt op basis van de onderstaande zeven criteria die in dialoog met de bestuurs- en uitvoeringspraktijk op voorstel van Berenschot door SZW zijn vastgesteld⁵:

1. *Prikkelwerking* (uitgangspunt)
2. *Rechtvaardigheid*. Gemeenten zien hun prestaties terug in het financiële resultaat. Goede prestaties ten opzichte van andere

⁴ Volgens de definitie die in de MAU-regeling wordt gehanteerd is er sprake van een verdeelstoornis als verschillen tussen budget en uitgaven samenhangen met specifieke objectieve omstandigheden die niet of onvoldoende in de verdeelsleutel tot uitdrukking komen.

⁵ Geciteerd uit het Beschrijvend document 201300100.010.001, p.22-23

gemeenten leiden tot een structureel financieel voordeel. Slecht presteren leidt tot een structureel financieel nadeel.

3. *Betrouwbaarheid*. Bij betrouwbaarheid gaat het om de volgende aspecten:
 - a. De methode die wordt toegepast voor het ontwikkelen van de verdeelsystematiek is wetenschappelijk verantwoord en reproduceerbaar. Een derde krijgt, bij toepassing van dezelfde data en dezelfde methodiek, dezelfde uitkomst.
 - b. De systematiek is logisch en verklaarbaar. Dat betekent dat de verdeelmaatstaven en de (tekens van de) gewichten inhoudelijk te verklaren zijn.
 - c. Voor de schatting van het model worden betrouwbare data gehanteerd.
 - d. Het model is gebaseerd op zo actueel mogelijke gegevens.
 - e. Het model is in technische zin stabiel. Bij toepassing van het model in verschillende jaren is zoveel mogelijk sprake van inhoudelijk (niet technisch/econometrisch) verklaarbare verschillen in de uitkomsten. Herschatting leidt niet tot te grote veranderingen in de gewichten.
4. *Voorspelbaarheid*. De verdeelsystematiek moet voor gemeenten leiden tot een zekere voorspelbaarheid van de uitkomsten. Het is niet per sé nodig dat gemeenten de systematiek zelf kunnen toepassen. Het is wel wenselijk dat er eenvoudige methoden beschikbaar zijn aan de hand waarvan gemeenten zelf een relatief betrouwbare inschatting kunnen maken van hun toekomstige budgetaandeel/- aandelen.
5. *Uitlegbaarheid*. Het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid moet richting de gemeenten kunnen uitleggen hoe de budgetten zijn onderbouwd en hoe de verschillen tussen de jaren in de budgetten kunnen worden verklaard. Ook binnen gemeenten moeten specialisten kunnen uitleggen hoe verschillen worden verklaard.
6. *Financiële beheersbaarheid*. Het gaat erom dat financiële risico's voor gemeenten beheersbaar zijn. Uitgangspunt is dat financiële tekorten moeten kunnen worden teruggedrongen door goed beleid en een goede uitvoering. Voor zover dat niet mogelijk is, is er aandacht nodig voor eventuele inperking van de financiële risico's, mede in relatie tot de financiële draagkracht van gemeenten.
7. *Praktische toepasbaarheid*. De gehanteerde data zijn betrouwbaar, tijdig en volledig beschikbaar, en toegankelijk. Indien voor de verdeling in 2015 de benodigde data nog niet beschikbaar zijn, moet aangegeven worden wanneer deze dan wel beschikbaar zijn en wat daarvoor nodig is. Eventueel kan aangegeven worden welke afspraken (bijvoorbeeld met het CBS) hiervoor gemaakt moeten worden.

2.5 Operationalisering beoordelingskader

2.5.1 Schematisch

Schema 2-1 toont de operationalisatie van de criteria in het beoordelingskader. We lichten het schema nader toe in de volgende paragrafen. In bijlage 5 zijn de definities van de beoordelingsgrootheden als prikkel, herverdeeleffect en financieel resultaat beschreven.

Schema 2-1 operationalisering Berenschot beoordelingscriteria

Beoordelingscriterium	Operationalisering (globaal) ^a
1. Prikkelwerking	Verhoudingsgetal (Budgetmutatie / uitgavenmutatie)
2. Rechtvaardigheid	Noodzaak aanvullende regelingen (MAU/IAU) Bereik van de objectieve verdeling Herverdeeleffecten
3. Betrouwbaarheid	Wetenschappelijk verantwoord Variabelen en relaties logisch en verklaarbaar Verklaringsgraad Betrouwbaarheid data Actualiteit data Stabiliteit van de gewichten Herverdeeleffecten
4. Voorspelbaarheid (stabiliteit jaar 2009-2012)	Stabiliteit herverdeeleffect Stabiliteit budgetaandeel
5. Uitlegbaarheid inhoudelijk en technisch	Inhoudelijke dekking verdeelmaatstaven Plausibiliteit bijdrage afzonderlijke maatstaven Eenvoud van de rekenformule
6. Financiële beheersbaarheid	Noodzaak aanvullende regelingen (MAU/IAU) Financieel resultaat Financiële waarborg
7. Praktische toepasbaarheid	Betrouwbaarheid, beschikbaarheid en toegankelijkheid data Nieuwe doelgroep

^a Voor een uitvoerige toelichting op de operationalisering van de beoordelingscriteria verwijzen we naar bijlage hoofdstuk 5 van dit rapport.

2.5.2 Uitwerking

Prikkelwerking

De prikkelwerking meet in welke mate een uitgavenmutatie in jaar t leidt tot een budgetmutatie. Hiervoor is een zogenoemde prikkelindicator ontwikkeld die tot uiting brengt wat de gevolgen zijn van een euro uitgavenmutatie in jaar t. De sterkte van de prikkel kan dus per gemeente worden uitgedrukt in een verhoudingsgetal met in de noemer de gesimuleerde mutatie in de uitgaven en in de teller de mutatie in het WWB-budget Inkomensdeel die daarvan het gevolg is. Een waarde 1 betekent dat per euro minder uitgaven het budget met 1 euro daalt. Er is

dan geen financiële prikkel (in het inkomensdeel van de bekostiging). Een waarde 0 betekent dat een uitgavendaling geen gevolgen heeft voor het budget. Uit lopend onderzoek blijkt dat in de huidige systematiek de prikkelsterkte varieert binnen een bandbreedte van 0 tot groter dan 1. Bij een waarde hoger dan 1 daalt het budget met meer dan een euro per euro uitgavendaling. De betreffende gemeente heeft geen prikkel om de uitgaven te verlagen, integendeel. Het betreft hier voorlopige uitkomsten.

Rechtvaardigheid

In de visie van de opdrachtgever is de verdeling rechtvaardig als de verschillen in saldo op het inkomensdeel in overeenstemming zijn met de verschillen in gemeentelijke prestaties. Een gemeente die beter presteert dan gemiddeld moet dit terug zien in een beter dan gemiddeld financieel resultaat. Dit kunnen we beschouwen als het basisprincipe, waarop uitzonderingen mogelijk zijn, bijvoorbeeld om te voorkomen dat de financiële verliezen zo groot zijn dat andere gemeentelijke taken in de verdrukking komen. Met dat doel kunnen vangnetten worden aangebracht. Het basisprincipe impliceert ook niet per se dat het volledige prestatieverschil in euro's wordt vertaald. Een verdeling waarbij het financieel resultaat minder dan evenredig toe- of afneemt met de prestaties, bijvoorbeeld doordat er dempers zijn aangebracht, is naar onze mening niet per se strijdig met dit basisprincipe. Het bestaan van vangnetten en dempers zou de rechtvaardigheid van de verdeling ook kunnen vergroten. Een praktisch probleem met de toets van het rechtvaardigheids criterium is het ontbreken van een geobjectiveerde maat van de prestaties.

Wij komen daarom via een omweg tot een werkbare toets van rechtvaardigheid. Een model is in onze optiek rechtvaardig als de verschillen tussen budget en uitgaven herleidbaar zijn op verschillen in beleid en uitvoering. En een model is minder rechtvaardig, naar mate verschillen tussen budget en uitgaven minder herleidbaar zijn tot verschillen in beleid en uitvoering. Als verschillen (tussen budget en uitgaven) herleidbaar zijn tot externe factoren buiten de invloed van de gemeenten, dan zijn ze per definitie niet herleidbaar tot verschillen in beleid en uitvoering. Bij de beoordeling van de MAU-aanvragen volgt de minister van SZW deze redenering. De 'mate van herleidbaarheid tot externe factoren' is in deze redenering een aanwijzing voor het bestaan van verdeelstoornissen en daarmee voor de mate van onrechtvaardigheid van het verdeelmodel. Deze lijn volgend kunnen we de mate van onrechtvaardigheid van de modelvarianten meten door op deze varianten de MAU-toets op *verdeelstoornissen* los te laten. De variant met de minste

verdeelstoornissen is dan de variant met de meest rechtvaardige verdeling.

Betrouwbaarheid

Conform de wens van de opdrachtgever gaan wij bij de beoordeling van de betrouwbaarheid van de op te leveren varianten in op zes aspecten.

Wetenschappelijke verantwoording (1) en Reproduceerbaarheid (3). Wij geven aan welke wetenschappelijke methoden zijn toegepast, welke bronnen zijn gebruikt en hoe de verdeelmaatstaven zijn geconstrueerd. De data worden bij de oplevering meegeleverd. De verantwoording is zo specifiek dat derden de modelschattingen kunnen reproduceren en dus controleren.

Logisch en verklaarbaar (2). Hier gaat het naar onze mening om de mate waarin de te ontwikkelen modelvariant (de variabelen en de relaties) aansluit op de beleving van uitvoerders, beleidsmakers en bestuurders. Dat zal meer het geval zijn naar mate de variabelen en hun relaties empirisch en theoretisch steviger zijn onderbouwd. We toetsen dit aspect in de begeleidingscommissie en in de bestuursconferentie.

Betrouwbaarheid van de data (4). Wij geven per variant een beargumenteerd oordeel over de betrouwbaarheid van de data. Dat oordeel zal mede gebaseerd worden op de aard van de bron, de leverancier en het type data (bijvoorbeeld steekproef, administratief, wel of niet door accountants gecontroleerd).

Actualiteit (5). Van alle gegevens geven we de peildatum aan, zodat een oordeel over de vertraging in de doorwerking in de budgetten kan worden gegeven.

Technische stabiliteit (6). Een aspect hiervan is de mate waarin een herijking van het voorgestelde model op een later tijdstip tot verschuiving leidt in de gewichten van de verdeelmaatstaven. Een ander aspect is de robuustheid van het model. In hoeverre zijn de uitkomsten gevoelig voor aanpassingen in de operationalisering van de gebruikte verdeelmaatstaven en in de functionele specificatie van de relaties?

Voorspelbaarheid

De modelvarianten moeten worden beoordeeld op de voorspelbaarheid van de uitkomsten. Een belangrijk aspect van de voorspelbaarheid is het

moment waarop gemeenten, al dan niet met behulp van rekentools, een goede voorspelling kunnen maken van hun budgetaandeel. Wij stellen voor om bij de op te leveren varianten de voorspelbaarheid in kaart te brengen. Hierbij wordt aangegeven met welke frequentie het voorgestelde model wordt herijkt, in welke orde van grootte de budgetaandelen veranderen bij die herijking en ook met welke frequentie de waarden van de verdeelmaatstaven worden geactualiseerd en in welke orde van grootte de budgetaandelen veranderen bij die actualisatie. De drie gevraagde analyses zijn uitgevoerd. De uitkomsten zijn in het gevraagde format gepresenteerd (Bijlage 2, Tabel Stabiliteit) en zijn bij onze beoordeling van de stabiliteit betrokken. De stabiliteit moet ook worden beoordeeld op basis van de *'gemiddelde verandering van het verschil tussen het aandeel volgens het model en het feitelijk uitgavenaandeel'*. Hierbij is dus niet alleen de voorspelbaarheid van het budgetaandeel in het geding maar ook de voorspelbaarheid van het uitgavenaandeel. Hier zit mogelijk een tegenstrijdigheid. In de praktijk blijkt dat de jaar-op-jaar-veranderingen in de uitgaven tussen gemeenten onderling sterk kunnen verschillen⁶ Het gevolg is dat daardoor ook de gemeentelijke uitgavenaandelen van jaar op jaar flink kunnen veranderen. Bij een instabiel uitgavenaandeel resulteert alleen een stabiel verschil tussen het modelmatig berekende budgetaandeel en het feitelijk uitgavenaandeel, als het berekende budgetaandeel net zo instabiel is als het feitelijk uitgavenaandeel.

Uitlegbaarheid

Uitlegbaarheid wordt getoetst aan de mate waarin bij de op te leveren modelvarianten een duidelijke en voor uitvoerders, beleidsmakers en bestuurders begrijpelijke, schriftelijke uitleg kan worden gegeven. In een vorm die het ministerie kan gebruiken voor de communicatie met de gemeenten en die de gemeenten kunnen gebruiken in de interne communicatie. In een bestuurlijke bijlage zullen wij hiertoe de uitleg van de definitieve verdeelvarianten op schrift zetten.

Financiële beheersbaarheid

Voor de beoordeling van de financiële beheersbaarheid is het belangrijk dat bekend is hoe groot de risico's in de praktijk zijn. Hoe groot zijn de verschillen tussen de budgetaandelen en de feitelijke uitgavenaandelen in het budgetjaar (het financieel resultaat)? En hoe stabiel is het financieel

⁶ Op de laatste WWB Top 10 onder 60.000plus gemeenten varieert de mutatie in het WWB-bestand over 2012 tussen -10% in Schiedam en +14% in Roosendaal.

resultaat? Deze vragen beantwoorden we door tabellen met deze gegevens conform het beoordelingskader te bespreken. Daarbij berekenen we voor elke modelvariant ook het aantal gemeenten met een tekort boven de IAU-drempel van 10% en het aantal gemeenten met een meerjarig tekort boven de MAU-drempel van 2,5%. Vervolgens is de vraag of gemeenten door goed beleid tekorten kunnen wegwerken. In dat verband is de prikkelwerking van belang. Die bepaalt in hoeverre een beleidsmatig ingezette uitgavendaling doorwerkt in de toekomstige budgetten, en daarmee in de toekomstige financiële resultaten.

Praktische toepasbaarheid

Ter beoordeling van de praktische toepasbaarheid geven wij per op te leveren variant een volledig overzicht van de benodigde data voor de modelschattingen en de budgettoedeling, met nauwkeurige definities, bron en de wijze waarop betrouwbaarheid, actualiteit en toegankelijkheid zijn gewaarborgd. Tevens geven wij aan wat de eventuele kosten zijn om de data beschikbaar te krijgen. Verder geven wij aan met welke frequentie het model moet worden herijkt en wat daarvan de globaal de kosten zijn. Zoals gevraagd, gaan we bij de praktische haalbaarheid ook in op de administratieve lasten die de voorgestelde modelvarianten met zich meebrengen voor gemeenten en Rijk.

Verdelende werking

De verdelende werking van de modelvarianten is in het beoordelingskader niet als een zelfstandig criterium opgenomen. Het beoordelingskader legt wel een verband met betrouwbaarheid en rechtvaardigheid. Het stelt dat 'de hoogte en de spreiding van de herverdeeleffecten een indicatie kunnen geven van de betrouwbaarheid en de rechtvaardigheid' (Bijlage 2). Volgens het beoordelingskader is de variant met de kleinste herverdeeleffecten niet per se de beste variant. En grote herverdeeleffecten zijn in principe geen bezwaar als duidelijk is dat daaraan grote verschillen in beleid en uitvoering ten grondslag liggen. Zonder een objectieve en betrouwbare meting van beleid en uitvoering is dat laatste echter moeilijk te bewijzen. En omdat niet bekend is hoe groot de herverdeeleffecten zouden moeten zijn, gemiddeld en in individuele gemeenten, vereist de rechtvaardigheid dat we ervan uitgaan dat kleinere herverdeeleffecten beter zijn dan grote. Als twee verdeelmodellen, met beide uitsluitend objectieve factoren (objectief gemeten en niet door de gemeente beïnvloedbaar), verschillen in termen van verdelende werking (verklaringsgraad, omvang en spreiding van de herverdeeleffecten), dan beschouwen we de variant met de kleinste herverdeeleffecten in principe als de betere

variant. Tenzij de betere verdelende werking ten koste gaat van de andere criteria zoals plausibiliteit en uitlegbaarheid. Dit is de reden waarom wij de verdelende werking expliciet bij de beoordeling van de modelvarianten betrekken.

Wij beoordelen de verdelende werking aan de verklaringsgraad en aan de hoogte en de spreiding van de herverdeeeffecten. Hierbij is het herverdeeeffect gedefinieerd als het verschil tussen het budgetaandeel in de modeluitkomst en het uitgavenaandeel in 2012.

We presenteren per geselecteerde variant het gemiddelde herverdeeeffect zowel in euro's als in procenten. Het gemiddelde herverdeeeffect wordt berekend als het ongewogen gemiddelde van de absolute waarde van de herverdeeeffecten. De spreiding presenteren we in het gevraagde format. Ook tonen we welk deel van het macrobudget wordt verdeeld met herverdeeeffecten binnen bepaalde grenzen. Voor de geselecteerde varianten bekijken we de herverdeeeffecten (voor positieve en negatieve herverdeeeffecten apart: het gemiddelde, het maximum en het aandeel groter dan $\pm 10\%$) voor groepen van gemeenten om te zien of de modellen verschillend uitpakken voor gemeenten met bepaalde kenmerken. We maken in ieder geval onderscheid naar grootteklasse, provincie en de hoogte van de bijstandsuitgaven per huishouden.

3 ONDERZOEKSOPZET

3.1 Aanpak verbetering

3.1.1 Andere of nieuwe verdeelfactoren

We maken een inventarisatie van alle variabelen die ooit in verband met de verdeelsystematiek genoemd zijn als mogelijke verklaring voor verschillen in bijstandsuitgaven en leggen een groslijst van variabelen aan. Vervolgens gaan we systematisch na welke van deze variabelen een zelfstandige bijdrage leveren aan de verschillen in bijstandsuitgaven. Daarbij hanteren we dezelfde systematische werkwijze als bij de oriënterende onderzoeken naar het voorkomen van verdeelstoornissen in het kader van de beoordeling van de MAU-aanvragen. Vertrekpunt is een vereenvoudigde versie van het huidige verdeelmodel: de rompversie. Deze versie bevat alleen de 'sterkste' verdeelmaatstaven. Vervolgens onderzoeken we welke variabelen van de groslijst aanvullend een zelfstandige bijdrage leveren aan de verklaring van verschillen in bijstandsuitgaven. In feite onderzoeken we of er significante verbanden zijn tussen de herverdeeleffecten van de rompversie van het verdeelmodel en variabelen op de groslijst. De variabelen die in deze analyse komen bovendrijven worden getoetst op hun bruikbaarheid in de verdeelsleutel (betrouwbaarheid, objectiviteit, actualiteit et cetera). De goedgekeurde variabelen worden in een aangepaste versie van de objectieve verdeelsleutel verwerkt.

3.1.2 Verbetering van het arbeidsmarktblok

De gesuggereerde verbeteringen van het arbeidsmarktblok worden onderzocht. Dat zijn: gewogen COROP-regio, gewogen SUWI-regio, toevoeging van een indicator voor de arbeidsmarktkansen voor laagopgeleiden, gebaseerd op de verhouding tussen het aantal banen voor laagopgeleiden en het aantal mensen met een lage opleiding, en de toepassing van een ruimtelijke maat in plaats van vaste regiogrenzen.

3.1.3 Actualisatie van het arbeidsmarktblok

Arbeidsmarktontwikkelingen verschillen sterk tussen de regio's, zowel wat het moment betreft waarop een regio wordt geraakt door een conjunctuurgolf als ook wat de impact betreft. Een neerwaartse conjunctuur raakt bijvoorbeeld de chemie eerder dan de bouw. En in regio's met veel industriële werkgelegenheid is de impact groter dan regio's met relatief veel werkgelegenheid in de bijvoorbeeld de zorg of het onderwijs. De huidige verdeelmaatstaf Werkzame beroepsbevolking loopt

ver achter op de actualiteit. De vraag is of deze kan worden vervangen door een regiospecifieke voorspelling vergelijkbaar met de macrovoorspelling van de verandering in het macrobestand WWB als gevolg van veranderingen in de werkloosheid.

We onderzoeken in hoeverre bij de gemeenten het financieel resultaat (budget minus gerealiseerde uitgaven) verbetert als de macro rekenregel van het CPB (op basis waarvan het ministerie van SZW het macrobudget vaststelt) naar regio wordt gedifferentieerd⁷.

3.1.4 Verbetering van de stabiliteit

In de offerte-aanvraag zijn drie suggesties gedaan om de stabiliteit te verbeteren: meerjarig voortschrijdende gemiddelden van de verdeelfactoren, het meerjarig vastzetten van het budgetaandeel en de fixatie van de constante in het verdeelmodel op de waarde 0 of op een andere waarde. We onderzoeken al deze suggesties door voor een aantal opeenvolgende jaren het huidige verdeelmodel te ijken volgens de huidige manier en volgens de voorgestelde manieren. We kijken hierbij ook naar een variant waarin we ook voor de afhankelijke variabele (de bijstandsuitgaven) werken met het meerjarig voortschrijdende gemiddelde.

3.1.5 Toepassing voor de kleinere gemeenten

De wens is om de kleinere gemeenten binnen het bereik van de objectieve verdeelsleutel te brengen. In de eerste optie ijken (herschatten) we het huidige verdeelmodel op de totale populatie gemeenten. Het resultaat wordt getoetst aan de geldende criteria.

De tweede optie is gelijk aan de eerste maar dan in combinatie met de relativering van het lineariteitscriterium (zie paragraaf 3.1.7).

In de derde optie combineren we de uitbreiding van het bereik naar de kleinere gemeenten met een historische uitgavenmaatstaf (zie paragraaf 3.1.6).

3.1.6 Vervanging van huidige dempers en vangnetten door historische uitgavenmaatstaf

Het is een interessante suggestie om de huidige dempers en vangnetten te vervangen door in de verdeelsleutel een historische component op te nemen. Met name voor de vervanging van de ex-ante inperking van herverdeeleffecten. Die haalt de scherpe herverdeeleffecten weg, zowel

⁷ Het CPB voorspelt de mutatie in het WWB bestand op basis van de voorspelde verandering in de werkloze beroepsbevolking in jaar t , de gerealiseerde verandering in de werkloze beroepsbevolking in $t-1$ en de voorspelfout in $t-1$. Zie G. Roelofs, *Herziening van de WWB/raming voor het Centraal Economisch Plan 2012*. CPB Achtergronddocument, maart 2012.

aan de boven- als aan de onderkant. De eventuele opname van een historische component werkt ook symmetrisch. Hoge uitgaven in het verleden werken door in een hoger toegekend budget, lage uitgaven in een lager budget. Opname van een historisch component zal geen volledige vervanging van de vangnetten kunnen opleveren omdat die asymmetrisch werken. Tekorten worden achteraf bijgeplust, maar overschotten worden niet afgeroomd. De vangnetten worden 'betaald' door een inhouding op het macrobudget. Dat betekent dat alle gemeenten, dus ook de tekortgemeenten, een proportionele korting krijgen op de toegekende budgetten. Een tweede reden waarom het onwaarschijnlijk is dat een historische component de vangnetregelingen overbodig maakt, is gelegen in het feit dat een flink aantal kleinere gemeenten ondanks de volledig historisch bepaalde budgetten toch een aanvraag voor een aanvullende uitkering doet. Kennelijk is het uitgavenverleden niet altijd een goede voorspeller van de uitgaven in het budgetjaar.

We beginnen dit deel van het onderzoek met een analyse van de voorspelkracht van de historische uitgaven. We schatten een model dat de uitgaven in jaar t verklaart uit de uitgaven in $t-2$, $t-3$, $t-4$, etc. De uitgaven $t-1$ nemen we niet in het model op, vanwege de vertraging in de huidige systematiek waar voor het budgetjaar t , het uitgavenaandeel in $t-2$ bepalend is. Vervolgens vergelijken we de voorspelde uitgaven in jaar t met de feitelijk uitgaven in dat jaar. In feite kijken we dan naar de herverdeeleffecten van een historische verdeelsleutel.

De tweede stap in dit deel van het onderzoek is gericht op het bepalen van het gewicht van de historische component. Dat doen we empirisch op een aantal verschillende manieren. In de eerste optie voegen we de historische component als variabele toe aan het huidige objectieve regressiemodel waarmee de gewichten in de verdeelsleutel worden geschat. De tweede optie bestaat uit twee stappen, waarbij we in de eerste stap de gewichten van de huidige objectieve verdeelsleutel schatten. Vervolgens voeren we een tweede regressieanalyse uit met als afhankelijke variabele de uitgaven in jaar t en met twee verklarende variabelen: het objectief berekende uitgavenaandeel en het historisch bepaalde uitgavenaandeel. Hierbij geldt de restrictie dat de gewichten een waarde hebben tussen 0 en 1 en dat de som van beide gewichten gelijk is aan 1. Het voordeel van deze methode is dat de uitkomsten ervan niet vertekend worden door de onderlinge correlaties tussen de scores op de verdeelmaatstaven en de hoogte van de historische uitgaven. In een variant op deze methode laten we toe dat de beide gewichten variëren met gemeentegrootte.

3.1.7 Relativering van het lineariteitscriterium

Uit de MAU-onderzoeken is gebleken op welke punten in de huidige verdeelsleutel de geldende eis van de nonlineariteit het meest knelt.

Daarnaast is eveneens uit eerder onderzoek bekend dat schattingen van het verdeelmodel in subgroepen van gemeenten andere resultaten opleveren. Met name voor een aantal grootteklassen zijn de resultaten verschillend. Met deze kennis zoeken we naar mogelijkheden om op gepaste wijze vorm te geven aan de niet lineaire verbanden die zich in de empirische werkelijkheid voordoen. Daarbij is het zaak drie dingen goed in het oog te houden: de stabiliteit van het model van jaar op jaar, de begrijpelijkheid en de plausibiliteit. Vooral de opname van interactietermen⁸ kan het model instabiel en moeilijk te interpreteren maken.

3.1.8 Aanvulling van het model met beleid en uitvoering

Een model ter verklaring van verschillen in WWB-uitgaven is waarschijnlijk niet volledig zonder indicatoren voor beleid en uitvoering. In de context van een verdeelmodel zijn alleen betrouwbaar gemeten factoren bruikbaar. Wij zien twee factoren die mogelijk voldoen aan deze eis: de omvang van de investeringen in re-integratie (blijkend uit de bestedingen ten laste van het Werkdeel van het WWB-budget) en de gemeentelijke uitvoeringskosten (blijkend uit het onderzoek verschillenanalyse in Perceel 3 en uit de gemeentelijke rekeningen⁹).

Dit deel van het onderzoek is gericht op de toetsing van de hypothese dat er een negatief verband is tussen de WWB-uitgaven en de inspanningen in re-integratie en in het uitvoeringsapparaat: hoe groter de inspanningen des te lager de WWB-uitgaven. Bij de modellering van deze verbanden moeten we er overigens wel rekening mee houden dat de causaliteit ook de andere kant uitgaat. Hoge WWB-uitgaven hangt samen met veel uitkeringen en veel uitkeringen betekent hoge uitvoeringskosten en hoge re-integratie-uitgaven (en trouwens ook hoge werkbudgetten). In de modellering moeten we verder ook rekening houden met het feit dat de ene gemeente per WWB'er meer werkbudget heeft dan de ander. Dit is van belang omdat de bestedingen ten laste van het Werkbudget grotendeels afhankelijk zullen zijn van omvang van het toegekende budget. We hebben deze inzichten verwerkt, met dien verstande dat het accent in dit onderzoek niet ligt op de precieze 'productiefunctie' (de kwantitatieve relatie tussen inputs en output) van de sociale dienst.

⁸ Interactietermen zijn producten van factoren die op zichzelf ook in het model voorkomen, zoals het product van eenouderhuishoudens en huurwoningen. Deze interactietermen worden getest omdat het mogelijk is dat de omvang van het effect van de ene factor afhankelijk is van het niveau van de andere factor.

⁹ Statline. Op deze post moeten correcties worden aangebracht, onder meer voor bijzondere bijstand. Het onderzoek verschillenanalyse zal zicht bieden op de omvang van deze correcties.

In de analyse naar de potentiële impact van beleid en uitvoering volgen we twee alternatieve strategieën. In de eerste verklaren we verschillen in WWB-uitgaven in eerste instantie uitsluitend uit beleid en uitvoering. Vervolgens voegen we stapsgewijs objectieve factoren uit de huidige verdeelsleutel toe tot het punt waar de verklaringskracht niet verder toeneemt. De tweede strategie lijkt op de voorgestelde werkwijze bij het onderzoek naar de historische component. We schatten het model in twee stappen. De eerste stap om het objectieve aandeel te berekenen. In de tweede stap verklaren we verschillen in WWB-uitgaven uit verschillen in objectief uitgavenaandeel en verschillen in beleid en uitvoering.

Vervolgens berekenen we met deze modelvarianten de budgetaandelen bij gemiddeld beleid en gemiddelde uitvoering. Dat doen we door voor alle gemeenten de scores voor beleid en uitvoering op de gemiddelde waarde te zetten. Vervolgens bezien we wat de gevolgen voor de financiële resultaten zijn wanneer rekening gehouden wordt met beleid en uitvoering. Op basis van deze analyses beoordelen we de wenselijkheid en de haalbaarheid van een verdeelmodel met beleid en uitvoering en daarvan afgeleid de wenselijkheid deze variant in het kader van dit onderzoek verder uit te werken.

3.1.9 Selectieprocedure

De in de vorige paragrafen (3.1.1 t/m 3.1.8) beschreven varianten leveren in totaal 50 potentiële verbeteringsmodellen op. Hieruit worden in drie beoordelingsrondes twee modellen geselecteerd:

- Beoordelingsronde 1: de 50 verbetervarianten worden allereerst globaal beoordeeld op de beoordelingscriteria in het zogenoemde kernkader (we lichten deze criteria in het betreffende hoofdstuk nader toe).
- Beoordelingsronde 2: op basis hiervan selecteren we vier (combinaties van) succesvolle verbeterende modelvarianten. Succesvol is: verbetering en geen of nauwelijks verlies op de beoordelingscriteria. Deze vier verbetervarianten worden op basis van een nadere beoordeling teruggebracht naar twee.
- Beoordelingsronde 3: de twee overgebleven verbetervarianten worden integraal beoordeeld en getoetst op alle criteria in het beoordelingskader van Berenschot.

In elke beoordelingsronde geldt dat als duidelijk is dat een variant gaat afvallen vanwege evident ongunstige scores op enkele belangrijke criteria, of als een variant heel weinig oplevert in termen van verbetering of vereenvoudiging, dan worden andere criteria hooguit globaal nog bij de beoordeling betrokken. Beoordelingsronde 1 is een globale beoordeling en beoordelingsronde 3 betreft een grondig integrale beoordeling. De intensiteit van beoordelingsronde 2 houdt het midden tussen

globaal-partieel en grondig-integraal. Voor de leesbaarheid van het rapport bespreken we alleen beoordelingsronde 3 in de hoofdtekst (Hoofdstuk 1) en verwijzen we de geïnteresseerde lezer voor de eerste twee beoordelingsrondes naar de bijlage (Bijlage Hoofdstukken 10 tot en met 12).

3.2 Aanpak vereenvoudiging

3.2.1 Minder verdeelmaatstaven

We passen verschillende manieren toe om kandidaten voor verwijdering te selecteren: we kijken inhoudelijk (op basis van plausibiliteit), naar de balans van structuur-conjunctuur (conjunctuur eruit), we kijken naar meetniveau (zodat kleinere gemeenten ook meekunnen) en we kijken naar de voorspellende waarde (bijvoorbeeld door steeds de zwakste verdeelmaatstaf te verwijderen of door bij de schatting van het huidige verdeelmodel stapsgewijs met eerst de sterkste factoren te werken).

3.2.2 Toevoegen historische verdeelmaatstaf (zie paragraaf 3.1, 6de bullet)

3.2.3 Meerjarig objectief

We onderzoeken een aantal subvarianten. In enkele varianten ijken we de gewichten op meerjarige uitgaven. In andere subvarianten worden de gewichten geijkt op de meest recente uitgaven en vervolgens voor enkele jaren vastgeprikt.

3.2.4 Compartimentering van het macrobudget

Een nadeel van de huidige verdeelsystematiek is de lastige voorspelbaarheid voor gemeenten. Vanwege de onderlinge samenhang van de verdeelfactoren is het voor gemeenten lastig inzicht te krijgen in de te verwachten budgetverandering bij een bepaalde ontwikkeling van een verdeelfactor. Een gesuggereerde verbetervariant die voor meer stabiliteit en een betere voorspelbaarheid zou kunnen zorgen is de variant waarbij het macrobudget gecompartmenteerd wordt. Dit houdt in dat in ieder jaar per factor hetzelfde macrobedrag wordt verdeeld. Deze variant doorlopen we in bijlage Hoofdstuk 13.

3.2.5 Verdeelsystematiek

Vertrekkend vanuit het basisscenario simuleren we successieve aanpassingen. We verlagen de grootteklassengrenzen (voor elke grenswijziging wordt het objectief model opnieuw geschat) en we compartimenteren het macrobudget per verdeelmaatstaf bij de update van het macrobudget in september t.

3.2.6 *Selectieprocedure*

De selectieprocedure is identiek aan die van de verbetervarianten (zie paragraaf 3.1.9). De eerste twee selectierondes hebben, in overleg met de begeleidingscommissie, ertoe geleid dat deze rapportage twee varianten oplevert die beiden een verbetering zijn. Een vereenvoudigingsvariant wordt niet gepresenteerd omdat de winst in eenvoud teniet gedaan wordt door een lagere score op andere beoordelingscriteria. Bovendien zijn de verbeterde varianten ook vereenvoudigd ten opzichte van de huidige variant door midden van een meer eenvoudig te interpreteren opbouw van het budget (met een inhoudelijke betekenis van de constante). In Hoofdstuk 4 komen we hier uitgebreid op terug.

3.3 **Aanpak nieuwe doelgroep**

Op 1 januari 2015 wordt de participatiewet ingevoerd. Deze wet voegt de huidige regelingen Wsw, Wajong en WWB samen. Gemeenten voeren de participatiewet uit. Dit betekent dat gemeenten naast hun verantwoordelijkheid voor uitkeringen aan WWB'ers ook verantwoordelijk worden voor uitkeringen aan Wajongers en Wsw'ers. Hierdoor zal de doelgroep van gemeenten groeien. Het verdeelmodel voor 2015 moet robuust zijn voor de groeiende doelgroep. Belangrijk is dat in de budgettering geen onderscheid gemaakt wordt tussen de huidige doelgroep en de nieuwe doelgroep: het verdeelmodel moet als een integraal model gepresenteerd kunnen worden.

In dit onderzoek houden we alleen rekening met de nieuwe doelgroep voor zover die ontstaat als gevolg van het afsluiten van de Wsw en het beperken van de Wajong tot volledig en duurzaam arbeidsongeschikten. Tot de nieuwe doelgroep zullen ook huidige Wajongers behoren die na de voorziene herkeuring van het zittende Wajong-bestand, in aanmerking komen voor een uitkering onder de participatiewet. Omdat er nog veel onduidelijkheid is over deze herkeuring blijft dit gedeelte van de nieuwe doelgroep voorlopig buiten beschouwing.

SEO heeft een raming gemaakt van de gemeentelijke aandelen in de nieuwe doelgroep voor de periode 2015 tot 2018¹⁰. Het door SZW geraamde budget dat gemoeid is met de nieuwe doelgroep (exclusief de groep die resulteert uit de herkeuring van het zittend Wajong-bestand) loopt op van € 64 mln. in 2015 tot € 422 mln. in 2018. We gebruiken de

¹⁰ Tempelman, C., Berden, C., *Herschattting verdeelmodel WWB en historische verdeling nieuwe doelgroep*, SEO, juni 2012

door SEO geraamde aandelen en door SZW geraamde budgetten om de verwachte uitkeringslasten voor de nieuwe doelgroep per gemeente te bepalen.

Vervolgens stellen we een model op waarin de gesimuleerde uitgaven nieuwe doelgroep worden verklaard uit objectieve, voor de gemeente niet te beïnvloeden factoren. Dit model kan worden gebruikt voor de bepaling van het deel van de budgetten dat samenhangt met de nieuwe doelgroep.

3.4 Schattingsmethode

De huidige systematiek hanteert het objectief model voor gemeenten met meer dan 25.000 inwoners. Grote gemeenten (meer dan 40.000 inwoners) worden volledig objectief gebudgetteerd. Kleine gemeenten (minder dan 25.000 inwoners) worden volledig historisch gebudgetteerd. Dit betekent dat het budgettaandeel van kleine gemeenten in jaar t gelijk wordt gesteld aan het uitgavenaandeel van twee jaar daarvoor (t-2)¹¹. Middelgrote gemeenten (25.000 tot 40.000 inwoners) worden deels objectief, deels historisch gebudgetteerd. Voor deze gemeenten geldt: hoe kleiner de gemeente, des te groter het aandeel dat historisch wordt gebudgetteerd¹².

De mate waarin objectieve factoren de uitgavenverschillen verklaren wordt bepaald via regressieanalyse. Deze analyse resulteert in een gewicht per verdeelkenmerk. De gehanteerde regressieanalyse minimaliseert de residuele kwadratensom, dit zorgt ervoor dat de budgetten zo goed als mogelijk aansluiten bij de gerealiseerde uitgaven. Eerder onderzoek wijst uit dat de WWB-uitgaven het beste benaderd worden door gebruik van een regressieanalyse met een wortelspecificatie¹³. SZW onderzoekt parallel aan dit onderzoek de werking van de dempers en de vangnetten in de

¹¹ Er zijn twee redenen dat kleine gemeenten historisch gebudgetteerd worden. Enerzijds is er een grote volatiliteit van de uitgaven van jaar op jaar bij kleine gemeenten, hetgeen via een model lastig te benaderen is. Anderzijds zijn de gebruikte factoren in het objectieve model vaak niet betrouwbaar voor kleine gemeenten. Veel van deze factoren betreffen op tientallen afgeronde aantallen verkregen via het CBS. Bij kleine gemeenten zou deze afronding bij een objectief model zorgen voor instabiliteit in de factoren en de budgetten.

¹² De formule voor het aandeel dat historisch gebudgetteerd wordt bij middelgrote gemeenten is: (inwoners-25.000)/15.000

¹³

$$\frac{\sqrt{\text{huishoudens } 15 - 64_i} \cdot \sqrt{\frac{\text{uitgaven } 15-64}{\text{huishoudens } 15-64_i}}}{\sqrt{\text{huishoudens } 15 - 64_i} \cdot \sqrt{\text{constante} + \alpha_i \cdot \text{lage inkomens}(\%)_i + \alpha_i \cdot \text{eenoudergezinnen}(\%)_i + \dots + \epsilon_i}}$$

verdeelsystematiek. Om die reden blijven ze in dit onderzoek buiten beschouwing.

4 BASISMODEL

4.1 Inleiding

Dit rapport bespreekt de mogelijke verbeteringen en vereenvoudigingen van het huidige verdeelmodel. Alvorens te kunnen spreken van verbeteringen of vereenvoudigingen brengen we in dit hoofdstuk het huidige model in kaart.

Het budget voor het inkomensdeel betreft de gebundelde uitkering, bestaande uit het WWB-budget inkomensdeel, WIJ, IOAW, IOAZ en het gedeelte van het Bbz voor kosten levensonderhoud voor startende zelfstandigen. Voor de grotere gemeenten geschiedt de verdeling van het budget voor de uitkeringslasten, het inkomensdeel, op basis van een zogenoemd objectief verdeelmodel. Het objectieve budget wordt bepaald op basis van de scores op 13 verdeelmaatstaven.

4.2 Schattingsmethode

De huidige systematiek hanteert de schattingsmethode van paragraaf 3.4.

4.3 Resultaten

4.3.1 Resultaten modelschatting

In Tabel 4-1 zijn de geactualiseerde scores van het huidige verdeelmodel gegeven. Dit is een fictief model voor de budgettering van 2014, geijkt in 2013 met beschikbare gegevens over 2012 en eerder. De resultaten komen sterk overeen met de herijking van het verdeelmodel WWB 2014, uitgevoerd door SEO¹⁴. De reden dat de resultaten licht afwijken is het gebruik van meer recente gegevens van de verdeelmaatstaven.

¹⁴ C. Tempelman, Herschatting verdeelmodel WWB 2014, SEO, 2013

Tabel 4-1: Overzicht van de verdeelkenmerken en bijbehorende gewichten, model 2012 (budgetjaar 2014) ^a

Variabele	Peiljaar	Gewicht (€)
Lage inkomens (15-64 jaar, 3-jaars)	2008-2010	41,11
Eenouderhuishoudens (15-44 jaar, 3-jaars)	2010-2012	100,53
Arbeidsongeschiktheidsuitkeringen (15-64 jaar)	2012	-27,16
Allochtonen (15-64 jaar)	2010-2012	<u>1,87</u>
Laagopgeleiden (15-64 jaar, 3-jaars)	2010-2012	4,50
Huurwoningen	2012	3,38
Relatief regionaal klantenpotentieel	2011	1,85
Inwoners stedelijk gebied (OAD 1+2+3)	2011	-2,21
Werkzame beroepsbevolking (COROP, 3-jaars)	2009-2011	-50,31
Banen handel en horeca (COROP)	2011	-16,71
Banengroei (COROP, % per jaar)	2008-2011	-44,97
Banen per hoofd van de beroepsbevolking (COROP)	2011	<u>-1,44</u>
Bevolkingsgroei (% per jaar, 5-jaars)	2007-2012	<u>-18,60</u>
Constante		4601,46
Aantal gemeenten		214
Verklaringsgraad ^b		<u>0,950</u>

^a Onderstreept betekent niet significant bij een significantieniveau van 5%.

^b De verklaringsgraad in deze tabel heeft betrekking op de gemeenten die objectief worden gebudgetteerd in de betreffende modelvariant.

4.3.2 Beoordelingscriteria

Allereerst bespreken we de globale beoordelingscriteria uit bijlage hoofdstuk 5, paragraaf 5.2. Vervolgens bespreken we de meer gedetailleerde beoordelingscriteria van Berenschot.

- *Verklaringsgraad.* In Tabel 4-2 zien we dat bij gebruik van gegevens 2012 de verklaringsgraad (R^2), gemeten over *alle* gemeenten, 0,963 bedraagt.
- *Prikkelwerking.* De gemiddelde gemeente wordt bij een daling van de uitkeringslasten met € 1 structureel € 0,63 gekort op het budget.
- *Herverdeeleffecten.* Het overall absolute herverdeeleffect is 4,7%.
- *Stabiliteit.* De gemiddelde absolute mutatie van het herverdeeleffect in 2012 ten opzichte van 2009 is 3,4 procentpunt. De gemiddelde absolute mutatie van het budgetaandeel is in diezelfde periode 9,7%.
- *IAU en MAU-risico.* Binnen de huidige verdeelsystematiek en het huidige objectieve model komt ruim 22,5% van de gemeenten in 2012 in beginsel aanmerking voor een incidenteel aanvullende uitkering (IAU), wegens een tekort van meer dan 10% (gesimuleerde berekeningen: huidig model geijkt op gegevens van 2010, toegepast voor budgetjaar

2012 en budget afgezet tegen werkelijke uitgaven 2012). Ruim 21% van de gemeenten zou in 2012 in aanmerking kunnen komen voor een meerjarig aanvullende uitkering (MAU), wegens een tekort van meer dan 2.5% in de jaren 2011 en 2012^{15,16}.

- *Financieel resultaat.* Het financieel resultaat (de absolute waarde daarvan) is gemiddeld 9,336 procent. Dit betreft het gesimuleerde financiële resultaat voor 2012. Hierin worden de voor budgetjaar 2012 gesimuleerde budgetten (berekend op uitgavengegevens die betrekking hebben op 2010) afgezet tegen de werkelijke uitgaven 2012. Hoe lager de waarde, des te kleiner de overschotten en tekorten.

Tabel 4-2 Kernkader huidig model

	V1
	Huidig model
R-kwadraat	0,963
Prikkel structureel (in euro)	0,630
%macrobudget objectief	0,861
HVE alle gemeenten 2012 (%)	4,656
Mutatie HVE (12-09) (%-punt)	3,393
Mutatie budget (12-09) (%)	9,691
% IAU drempel 12-11	22,549
% MAU drempel 2012	21,178
Financieel resultaat 2012 (%)	9,336

¹⁵ In werkelijkheid dient een gemeente 3 jaar op rij een tekort van 2,5% of meer te hebben om in aanmerking te kunnen komen voor een MAU-uitkering. De uitgavengegevens in dit onderzoek hebben betrekking op de jaren 2009-2012. Het eerste jaar waarvoor we budgetten kunnen simuleren is daarom 2011 (2009+2). Voor 2011 en 2012 kunnen we de gesimuleerde budgetten vergelijken met de werkelijke uitgaven. Voor 2013 en 2014 kunnen we wel budgetten simuleren, maar we kunnen de gesimuleerde budgetten niet afzetten tegen de werkelijke uitgaven omdat die op het moment van onderzoek niet bekend zijn. We kunnen dus ook niet berekenen hoeveel gemeenten met een gesimuleerd tekort boven de MAU drempel in 2011 en 2012 ook in 2013 een tekort boven de drempel zouden hebben, zodat ze in de simulaties zouden voldoen aan de toegangsvoorwaarde voor de MAU. Vandaar dat we in de analyses het MAU-risico simuleren alsof het vereiste structurele tekort betrekking heeft op twee jaar in plaats van drie. Verder wijkt de simulatie af van de werkelijkheid omdat nu wordt gewerkt met een ex-ante inperking van herverdeeffecten. In dit onderzoek wordt daarmee geen rekening gehouden.

¹⁶ Bij het bepalen van de aantallen gemeenten die in beginsel in aanmerking komen voor de MAU en de IAU is het niet nodig te corrigeren voor macrotekortten als gevolg van het bestuursakkoord aangezien in dit onderzoek de aanname is gedaan dat het macrobudget gelijk is aan de macro uitgaven.

In Bijlage hoofdstuk 7 met resultaat tabellen van Hoofdstuk 4 (model V1) zijn enkele tabellen gegeven met uitgebreide beoordelingscriteria, conform het beoordelingskader van Berenschot.

In Bijlage-tabel 7.1 is de prikkelwaarde van het huidige model gegeven. Voor iedere euro die een gemiddelde gemeente in het huidige model op de uitgaven bespaart, wordt structureel gemiddeld € 0,63 gekort op het budget. Een korting dempt de financiële prikkel om de uitgaven te verlagen. Deze 63 cent is een gemiddelde. Bij de grote gemeenten heeft de prikkelindicator de waarde nul. Die gemeenten worden in de huidige systematiek volledig objectief gebudgetteerd, zodat een uitgavendaling in enig jaar geen effect heeft op de budgetten in de jaren daarna. De prikkelindicator heeft de waarde één bij kleine gemeenten. Deze worden in de huidige systematiek volledig historisch gebudgetteerd. Dit betekent dat één euro uitgavendaling in enig jaar, twee jaar later tot één euro budgetdaling leidt. Een structurele uitgavendaling leidt hier tot een structurele budgetdaling van gelijke grootte. Bij de middelgrote gemeenten heeft de prikkelindicator een waarde tussen de nul en één, dit is afhankelijk van het deel van budget dat objectief wordt bepaald.

Uit onderzoek van APE blijkt dat de ex ante inperking van herverdeeeffecten die in de huidige systematiek wordt toegepast een grote invloed heeft op de sterkte van de financiële prikkel. Hetzelfde geldt voor de regelingen voor aanvullende uitkeringen (IAU en MAU). Deze invloeden vallen buiten het kader van onderhavig onderzoek. Dit betekent dat de bij een modelvariant gevonden waarde van de prikkelindicator volledig wordt bepaald door de mate waarin de gemeenten in de betreffende variant objectief worden gebudgetteerd.

In Bijlage-tabel 7.2 is het aantal gemeenten gegeven, uitgesplitst naar de omvang van het herverdeeeffect. Over de jaren heen heeft ongeveer 70% van de gemeenten, goed voor ongeveer de helft van het macrobudget, een herverdeeeffect tussen de -5% en 5%. Kleine gemeenten hebben per definitie een herverdeeeffect van nul omdat ze volledig historisch gebudgetteerd worden. In Bijlage-tabel 7.3 zien we dat alle kleine gemeenten goed zijn voor een kleine 48% van de gemeenten en ruim 8% van het macrobudget. Uit Bijlage-tabel 7.4 en Bijlage-tabel 7.6 blijkt dat middelgrote gemeenten (25.000-50.000) iets vaker een negatief herverdeeeffect hebben dan een positief herverdeeeffect, wat voor grotere gemeenten (100.000-150.000) precies andersom is.

In Bijlage-tabel 7.8 is te zien dat in 2012 het gemiddelde absolute herverdeeeffect over alle gemeenten 4,7% is. Verder blijkt dat bijna 60% van de (middel-)grote gemeenten een negatief herverdeeeffect heeft. Dit herverdeeeffect is gemiddeld van een kleinere omvang (-6,5%) dan het gemiddelde herverdeeeffect van gemeenten met een positief herverdeeeffect (+12,3%). Gemeenten met een positief herverdeeeffect hebben vaker dan gemeenten met een negatief herverdeeeffect een herverdeeeffect dat (absoluut gezien) groter is dan 10%.

Uit Bijlage-tabel 7.9 blijkt dat de stabiliteit van de herverdeeeffecten toeneemt met de gemeentegrootte. De gemiddelde absolute mutatie van het herverdeeeffect in 2012 ten opzichte van 2009 is 1,2 procentpunt bij de gemeenten met meer dan 250.000 inwoners. Alleen kleine gemeenten hebben een verandering van 0 procentpunt, omdat zij een herverdeeeffect van nul hebben.

In Bijlage-tabel 7.10 zien we dat het constant houden van de gewichten leidt tot instabiliteit van de herverdeeeffecten. De gemiddelde absolute mutatie van het herverdeeeffect in 2012 ten opzichte van 2009 is groter als de gewichten (vastgesteld op basis van uitgavengegevens 2009) constant worden gehouden. Jaarlijks actualiseren van de gewichten leidt dus tot meer stabiliteit in de herverdeeeffecten. Kennelijk kan met variërende gewichten een deel van de jaar op jaar variatie in de scores op de verdeelmaatstaven worden opgevangen. Overigens leidt het constant houden van de gewichten voor de groep gemeenten met 50.000 tot 100.000 inwoners juist tot meer stabiliteit in de herverdeeeffecten.

Het fixeren van budgetaandelen leidt ertoe dat de gemiddelde absolute mutatie van het herverdeeeffect iets afneemt (Bijlage-tabel 7.11). De gemiddelde stabiliteit van de herverdeeeffecten neemt dus iets toe. Bij de grootste gemeenten leidt het fixeren van budgetaandelen juist tot minder stabiliteit van de herverdeeeffecten.

4.4 Alternatieve presentatie (verdeling per factor)

Een veelgehoorde kritiek op het huidige verdeelmodel is de onduidelijkheid over de interpretatie van de constante en van de oorzaken van de soms grote veranderingen van jaar op jaar in de waarde van de constante. Het lijkt erop dat een gemeente eerst via de constante een groot bedrag krijgt toegewezen en vervolgens via de verdeelmaatstaf *werkzame*

beroepsbevolking een aftrek krijgt van vergelijkbare omvang. De uitlegbaarheid van het model lijdt hieronder.

De oplossing voor dit probleem is een alternatieve berekeningswijze van het model. We doen dit door de verdeelmaatstaven te herschalen door van de scores de gemiddelde score af te trekken. De scores op de maatstaven worden zo uitgedrukt in afwijkingen van de (gewogen) gemiddelde scores. Deze herschaling heeft geen gevolgen voor de gevonden gewichten of de budgettoedeling, omdat voor elke verdeelmaatstaf dezelfde verschillen tussen de gemeenten blijven bestaan. De herschaling heeft wel gevolgen voor de constante. Die krijgt door deze operatie een waarde die gelijk is aan het gewogen gemiddelde van de WWB-uitgaven per huishouden¹⁷.

Het verdeelmodel kan dan als volgt worden uitgelegd:

1. Iedere gemeente krijgt voor ieder huishouden in de bevolking jonger dan 65 jaar allereerst een bedrag dat gelijk is aan de gemiddelde WWB-uitgaven per huishouden (het gemiddelde van de objectief gebudgetteerde gemeenten).
2. Vervolgens wordt per verdeelmaatstaf bepaald of de gemeente positief of negatief afwijkt van de gewogen gemiddelde score op die maatstaf. Deze afwijkingen worden, vermenigvuldigd met de bijbehorende gewichten, en gesaldeerd met het bedrag van de gemiddelde WWB-uitgaven per huishouden uit stap 1.

Op deze manier kan goed getoond worden welk deel van het macro budget door de afzonderlijke verdeelmaatstaven gealloceerd wordt. Of liever: gerealloceerd. In deze voorstelling krijgt alle gemeenten eerst hetzelfde bedrag. Vervolgens wordt er met budget geschoven. Bijvoorbeeld: een gemeente met relatief veel laagopgeleiden krijgt er geld bij en in een gemeente met relatief weinig laagopgeleiden gaat er geld af. Het schuiven met budget gaat door totdat voor elke gemeente het bedrag resulteert dat haar volgens het objectieve verdeelmodel toekomt. Door deze manier van rekenen kunnen we precies zien hoeveel geld er per verdeelmaatstaf wordt verschoven. Door middel van de factor *Lage inkomens* wordt bijvoorbeeld 8,6% van het macrobudget verschoven van gemeenten met relatief weinig personen met lage inkomens naar gemeenten met relatief veel personen met lage inkomens (Tabel 4-1, tweede kolom, eerste regel). Voor de duidelijkheid: het gaat om een 'verschuiving' uitgaande van de virtuele situatie waarin alle gemeenten initieel hetzelfde budget (per

¹⁷ In het huidige model is de constante gelijk aan het gewogen gemiddelde van de WWB-uitgaven per huishouden plus de som van de gewogen gemiddelde waarden van de producten van de verdeelmaatstaven en de bijbehorende gewichten.

huishouden) krijgen. In de rest van de rapportage, bij de voorkeursvarianten, zal deze presentatie gebruikt worden.

Tabel 4-3: Overzicht van de verdeelkenmerken en bijbehorende gewichten, model 2012 (budgetjaar 2014)

Variabele	Gewicht (€) ^a	Aandeel in de herverdeling MB ^b
Lage inkomens (15-64 jaar, 3-jaars)	41,11	8,6%
Eenouderhuishoudens (15-44 jaar, 3-jaars)	100,53	5,3%
Arbeidsongeschiktheidsuitkeringen (15-64 jaar)	-27,16	1,6%
Allochtonen (15-64 jaar)	<u>1,87</u>	1,1%
Laagopgeleiden (15-64 jaar, 3-jaars)	4,50	1,2%
Huurwoningen	3,38	1,7%
Relatief regionaal klantenpotentieel	1,85	5,7%
Inwoners stedelijk gebied (OAD 1+2+3)	-2,21	2,5%
Werkzame beroepsbevolking (COROP, 3-jaars)	-50,31	2,0%
Banen handel en horeca (COROP)	-16,71	1,5%
Banengroei (COROP, % per jaar)	-44,97	1,0%
Banen per hoofd van de beroepsbevolking (COROP)	<u>-1,44</u>	0,7%
Bevolkingsgroei (% per jaar, 5-jaars)	<u>-18,60</u>	0,6%
Gewogen gemiddelde WWB-uitgaven per hhd 15-64 jaar	958,42	100,0%
Aantal gemeenten	214	
Verklaringsgraad (R ²) ^c	0,950	

^a Onderstreept betekent niet significant bij een significantieniveau van 5%.

^b Aandeel in de herverdeling MB=Percentage van het macrobudget dat door de betreffende factor gerealloceerd wordt.

^c De verklaringsgraad in deze tabel heeft betrekking op de gemeenten die objectief worden gebudgetteerd in de betreffende modelvariant.

5 VOLLEDIG HISTORISCHE VERDELING

5.1 Inleiding

De stabiliteit van de huidige verdeelsystematiek wordt wel eens in twijfel getrokken. Het objectieve model zou over de jaren heen te veel fluctueren, waardoor ook de herverdeeleffecten niet stabiel zouden zijn. Daarnaast heeft de huidige systematiek vangnetten (IAU en MAU) en zijwieltjes (ex-ante inperking) om niet rechtvaardig geachte (meerjarige) grote tekorten te compenseren. Een voor alle gemeenten volledig historische verdeling wordt vaak geopperd als variant die minder last zou hebben van deze problemen. In dit hoofdstuk laten we zien in hoeverre de beoordelingscriteria zich positief ontwikkelen als het objectieve model vervangen wordt door een volledig historische variant.

5.2 Historisch verdeelmodel

We operationaliseren de volledig historische variant door de uitgaven uit jaar t te verklaren uit de uitgaven van jaar $t-2$, $t-3$ en $t-4$. Door meerdere historische uitgavenjaren als verklarende factoren op te nemen vermijden we incidentele uitschieters die de kwaliteit van het model kunnen benadelen.

5.3 Resultaten

Op de globale beoordelingscriteria (zie Tabel 5-1) zien we de volgende veranderingen ten opzichte van het basismodel:

- De verklaaringskracht (R-kwadraat) verbetert van 0,96 (basismodel) naar 0,99.
- De prikkel voor gemeenten om uitgaven te beperking verslechtert. Een structurele uitgavendaling leidt bij volledig historische budgettering tot een structurele budgetdaling van gelijke grootte. Voor iedere euro uitgavendaling krijgt de gemeente structureel één euro minder budget. De gemiddelde waarde van de prikkelindicator is 1,0. Ter vergelijking: in het basismodel is de budgetdaling gemiddeld 63 eurocent. De gemiddelde waarde van de prikkelindicator is 0,63.
- De herverdeeleffecten dalen van gemiddeld ruim 4,6% (basismodel) naar 2,2%, gerekend over alle gemeenten.

- De stabiliteit van de herverdeeeffecten (gemeten als de gemiddelde mutatie in de herverdeeeffecten) is in het historische model gelijk aan het huidig model.
- De stabiliteit van de budgetaandelen (gemeten als de gemiddelde mutatie in de budgetaandelen) is in het volledig historische model iets lager dan in het huidige model (gemiddelde mutatie is hoger).
- Het gemiddelde financiële resultaat wordt iets beter ten opzichte van het basismodel (8,3% historisch model ten opzichte van 9,3% in het basismodel). Dit betekent dat in het historische model de tekorten en de overschotten gemiddeld 1 procentpunt kleiner zijn.
- Met het huidig model overschrijdt een gesimuleerde 22,5% van de gemeenten in 2012 de IAU-drempelwaarde van een tekort van 10%. Bij volledig historische verdeling is het aantal IAU-drempeloverschrijders 20,1%. Dat is weliswaar beduidend lager, maar mogelijk niet laag genoeg om de hele regeling af te schaffen.
- Het aantal gemeenten dat dat twee jaar op rij een tekort realiseert boven de MAU-drempel van 2,5%, daalt van 21,1% in het basismodel tot¹⁸ 18,9% in het volledig historisch model. Ook deze daling is heel beperkt.

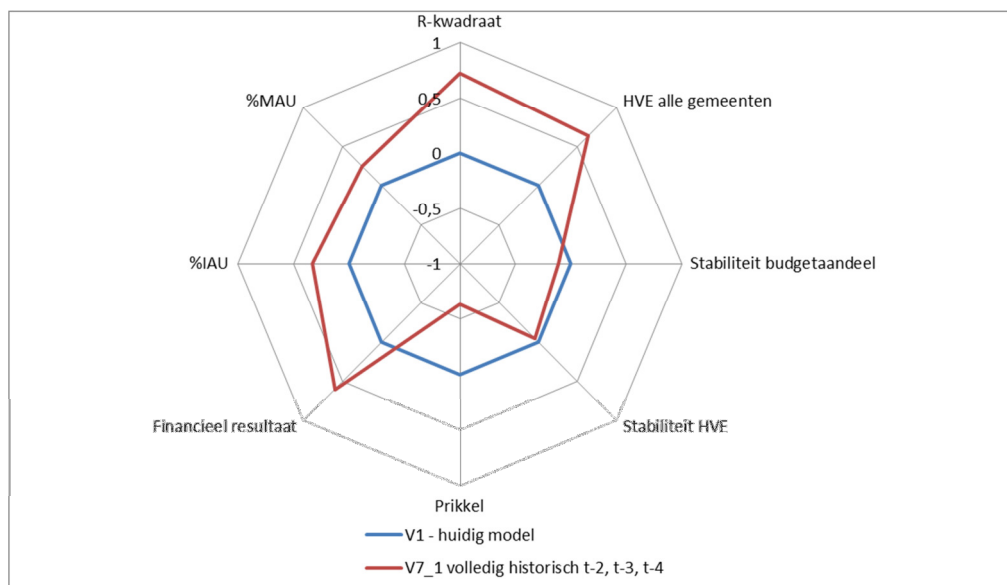
Tabel 5-1 Kernkader Volledig historische variant en het huidig model

	V1 Huidig model	V7_1 Volledig Meerjarig historisch
R-kwadraat	0,963	0,988
Prikkel structureel (in euro)	0,630	1,000
%macrobudget objectief	0,861	0
HVE alle gemeenten 2012(%)	4,656	2,193
Mutatie HVE (12-09) (%-punt)	3,393	3,490
Mutatie budget (12-09) (%)	9,691	9,944
% IAU drempel 12-11	22,549	20,098
% MAU drempel 2012	21,078	18,872
Financieel resultaat 2012 (%)	9,336	8,291

¹⁸ Simulatie van 2 jaar achter elkaar een tekort van meer dan 2,5% (zie paragraaf 4.3.2). De MAU dient ter compensatie van stoornissen in het objectieve verdeelmodel. Bij een volledig historische verdeling is er geen objectief verdeelmodel en bijgevolg ook geen regeling om de stoornissen daarvan op te vangen.

In Grafiek 5-1 zijn de resultaten uit de tabel duidelijk te zien. In de grafiek zijn de scores relatief weergegeven zodat de maatstaven op eenzelfde schaal getoond kunnen worden. Hoewel een volledig historische verdeling een relatief grote verklaringsgraad heeft, komt dit niet ten goede aan de stabiliteit van het model.

Grafiek 5-1 Relatieve prestaties van de meerjarige volledig historische variant

5.4 Beoordeling

Het grote voordeel van volledig historische verdeling is de betere aansluiting van de budgetten bij de werkelijke uitgaven, de eenvoud en technische uitlegbaarheid. De suggestie is gewekt dat historische verdeling de vangnetten mogelijk overbodig zou maken.

Het belangrijkste nadeel van historische verdeling is de gebrekkige prikkelwerking. Iedere euro die bespaard wordt, wordt structureel gekort op de budgetten.

De vermeende winst van de historische verdeling in termen van stabiliteit van herverdeeleffecten en van budgetaandelen blijkt zeer beperkt. De gemiddelde mutatie van de budgetaandelen, is in de volledig historische variant zelfs hoger dan in het huidige model.

Verder is gebleken dat er ook bij een volledig historische verdeling gemeenten zijn die met hun tekort de drempelwaarde van 10%

overschrijden. Dat aantal is zelfs amper kleiner dan in het huidige model (18% in plaats van 22%). En ook het aantal gemeenten met een gesimuleerd meerjarig tekort boven de MAU-drempel van 2,5% is bij volledig historische verdeling slechts 1 procentpunt lager dan in het huidige model (22% in plaats van 23%).

6 REGIONALE MACRO UPDATE

6.1 Aanpak

In de huidige systematiek worden in het zogenoemde ijkjaar (het jaar vóór het budgetjaar) de gewichten van de verdeelmaatstaven herijkt. In het ijkjaar (t-1) worden de op dat moment meest recente cijfers van de uitgaven en de factoren gebruikt (t-2). Op basis van deze cijfers worden de gewichten van de verdeelmaatstaven en de definitieve budgetaandelen voor het budgetjaar bepaald. Voorbeeld: voor het budgetjaar 2014 worden in het ijkjaar 2013 op basis van de gegevens van het jaar 2012 de verdeelmaatstaven en budgetaandelen voor het budgetjaar 2014 bepaald.

Het CPB voorspelt de macro-ontwikkeling van het bijstandsvolume. Op basis daarvan stelt het ministerie het macrobudget vast. Bepalend voor het definitieve macrobudget in jaar t is de CPB-raming van het macrovolume bij de MEV in september t. Op dat moment kunnen de definitieve budget beschikkingen voor het jaar t worden gemaakt. Het jaar daarvoor, in september t-1, hebben de gemeenten al voorlopige budgetbeschikking voor jaar t gekregen. Na de voorlopige budgetbeschikking worden de budgetaandelen niet meer aangepast. Alle verschillen tussen de definitieve budgetbeschikking en de voorlopige zijn het gevolg van de update van het macrobudget, die volgt op de update van de CPB-raming van de ontwikkeling van het bijstandsvolume in jaar t. De verwachte ontwikkeling van het bijstandsvolume baseert het CPB op een landelijk prognosemodel (rekenregel) met als input o.a. de verwachte ontwikkeling van de beroepsbevolking en de verwachte ontwikkeling van de conjunctuur. De update van het macrobudget is bedoeld om de budgetten beter te laten aansluiten bij de economische conjunctuur.

Naast de conjunctuur wordt in de macrobudgetraming rekening gehouden met rijksbeleid en de realisaties van gemeenten. Ten slotte wordt rekening gehouden met de prijsontwikkeling (hoogte van een gemiddelde uitkering).

Het is bekend dat de conjuncturele ontwikkelingen niet overal in het land hetzelfde zijn en zich niet overal op hetzelfde moment voordoen. Daardoor kan als gevolg van verschillen in conjuncturele ontwikkelingen in de ene regio het bijstandsvolume toenemen terwijl tegelijkertijd in de andere regio het bijstandsvolume afneemt. Wij hebben onderzocht wat de gevolgen voor de financiële resultaten van de gemeenten zouden zijn als

de updates van de budgetten zouden worden gebaseerd op updates van regionale volumeramingen (op COROP-niveau), niet op updates van landelijke volumeramingen. De regionale pendant van de nationale rekenregel waarmee het CPB de volumes raamt is op dit moment niet voor handen. In dit hoofdstuk hebben wij daarom voor het jaar 2012 gebruik gemaakt van realisatiecijfers. We hebben de update van het macrobudget gebaseerd op regionale volumeramingen gesimuleerd door de regionale uitkeringslasten van 2012 te vergelijken met de regionale uitkeringslasten van 2010. De gerealiseerde groeifactoren hebben wij gebruikt voor de regionale volumeramingen voor 2012. De update van het macrobudget (van niveau 2010 naar niveau 2012) hebben we vervolgens uitgevoerd door de regionale uitgaven van 2010 te vermenigvuldigen met de gerealiseerde regionale groeifactoren.

6.2 Resultaten in basismodel

In Tabel 6-1 is te zien dat bij de huidige verdeelsystematiek het totale tekort van de tekortgemeenten in 2012 uitkomt op € 187,2 mln. Het totale overschot van de overschotgemeenten in dat jaar is dan eveneens € 187,2 mln. Dat komt omdat we er in de simulatieberekeningen van uit gaan dat dat macro-budgetten gelijk zijn aan de macro-uitgaven. Als de update van de raming van het bijstandsvolume per COROP-regio zou worden gemaakt, dan daalt het totale tekortbedrag (of het totale overschotbedrag) in 2012 met € 36 mln. tot € 151,2 mln.. Dit is een verbetering van het financieel resultaat (lagere tekorten, lagere overschotten) van ruim 19%.

Tabel 6-1: Opgeteld tekort (= opgeteld overschot) 2012 bij budget updates op basis van landelijke volumeramingen versus updates op basis van regionale ramingen bijstandsvolume, huidig model (x € 1 mln.)

	Alle gemeenten
Macroprognose volumeontwikkeling	€ 187,2
Regionale prognose volumeontwikkeling	€ 151,2

6.3 Conclusie

Het gesimuleerde gezamenlijke tekort (of het gezamenlijke overschot) over het budgetjaar 2012 wordt 19% kleiner als de update van het

macrobudget voor het budgetjaar 2012 wordt gebaseerd op regionale volumeramingen en niet op de landelijke volumeraming

De regionale pendant van de nationale rekenregel waarmee het CPB de volumes raamt is op dit moment niet voor handen. Wellicht is de potentiële verbetering van de verdelende werking van het huidige verdeelmodel groot genoeg om de haalbaarheid van regio-specifieke rekenregels te onderzoeken.

7 VARIANTEN MET BELEID EN UITVOERING

7.1 Aanpak

Een verdeelsystematiek is rechtvaardig als goed beleid en een goede uitvoering leiden tot een positief herverdeeleffect (meer budget dan uitgaven). Daartegenover zouden een slecht beleid en uitvoering tot een negatief herverdeeleffect moeten leiden. Idealiter zou hiermee rekening moeten worden gehouden in de regressieanalyse waarop de verdeelsleutel is gebaseerd. Een praktisch probleem hierbij is de beschikbaarheid van goede indicatoren voor beleid en uitvoering. Wij hebben gezocht naar een empirische indicatie voor de omvang van de fout in de budgettoedeling als de verdeelsleutel niet expliciet rekening houdt met beleid en uitvoering. We hebben beleid en uitvoering bij benadering als volgt gemeten:

- Het gemeentelijk beleid is gemeten op basis van de middelen WWB-Werkdeel (beschikbaar en besteed) uit het participatiebudget.
- De gemeentelijke uitvoering is gemeten op basis van de uitvoeringskosten, zoals die kunnen worden afgeleid uit de gemeentelijke jaarrekeningen.

In paragraaf 7.2 gaan we na of er een relatie is tussen de WWB-uitgaven en het gemeentelijk beleid (WWB-Werkdeel) en de gemeentelijke uitvoering (uitvoeringskosten).

7.2 Resultaten in basismodel

Gemeentelijk beleid

De verschillen in beschikbare of bestede middelen WWB-werkdeel leveren geen zelfstandige, statistische significante bijdrage aan de verklaring van verschillen in bijstandsuitgaven.

Gemeentelijke uitvoering

Gemeenten met hogere uitvoeringskosten per bijstandhuishouden in het voorgaande jaar blijken lagere uitkeringslasten te hebben. Verschillen in uitvoeringskosten 'verklaren' 0,8% van de verschillen in bijstandsuitgaven (conform de berekening in paragraaf 4.4). Hiermee is nog niets gezegd over de causaliteit. De verdeling van het Gemeentefonds, bijvoorbeeld, gaat ervan uit dat gemeenten met veel bijstandsontvangers (per bijstandsontvanger) lagere uitvoeringskosten hebben omdat zij vaste kosten over grotere aantallen kunnen uitsmeren (schaalvoordelen). In het

Gemeentefonds wordt dus het aantal uitkeringen als verklaring voor de uitvoeringskosten aangevoerd. Zonder nader onderzoek is het niet mogelijk goed onderbouwde uitspraken te doen over de causaliteit. Beleidsconclusies zijn op dit moment dus niet te trekken. Dat onderzoek zou zich niet moeten beperken tot de uitvoeringskosten, maar zou moeten worden verbreed naar de zogeheten *productiefunctie* van sociale diensten, waarbij ook onderscheid gemaakt wordt tussen verschillende typen personeel en typen taken, deelprocessen en de inzet van kapitaalmiddelen zoals ICT. Dat onderzoek geeft zicht op de mate waarin de uitvoering efficiënt en effectief is ingericht. Het geeft ook inzicht in de 'knoppen' waaraan de gemeente kan draaien om de doelmatigheid en effectiviteit van de uitvoering kan verhogen. Effectiviteit is in het bedoelde onderzoek op te vatten als de mate waarin de gemeente erin slaagt in gegeven objectieve omstandigheden minimale uitkeringslasten te realiseren. Zo kan het causale verband met tussen uitvoeringsinspanningen en uitkeringslast beter in beeld worden gebracht. En met die kennis zou een 'zuiverder' verdeling van het macrobudget mogelijk zijn.

Tabel 7-1: Overzicht van de verdeelkenmerken en bijbehorende gewichten, model 2012 (budgetjaar 2014)

Variabele	Gewicht (€) ^a	Bijdrage in de herverdeling MB ^b
Lage inkomens (15-64 jaar, 3-jaars)	42,08	8,8%
Eenouderhuishoudens (15-44 jaar, 3-jaars)	89,59	4,7%
Arbeidsongeschiktheidsuitkeringen (15-64 jaar)	-26,50	1,6%
Allochtonen (15-64 jaar)	<u>2,00</u>	<u>1,1%</u>
Laagopgeleiden (15-64 jaar, 3-jaars)	5,02	1,3%
Huurwoningen	2,85	1,4%
Relatief regionaal klantenpotentieel	1,86	5,8%
Inwoners stedelijk gebied (OAD 1+2+3)	-2,26	2,6%
Werkzame beroepsbevolking (COROP, 3-jaars)	-52,85	2,1%
Banen handel en horeca (COROP)	-15,85	1,4%
Banengroei (COROP, % per jaar)	-47,76	1,1%
Banen per hoofd van de beroepsbevolking (COROP)	<u>-1,13</u>	<u>0,6%</u>
Bevolkingsgroei (% per jaar, 5-jaars)	<u>-17,64</u>	<u>0,6%</u>
Uitvoeringskosten per bijstand-hhd 2011	-0,01	0,8%
Gewogen gemiddelde WWB-uitgaven per hhd 15-64 jaar	958,42	100,0%
Aantal gemeenten	214	
Verklaringsgraad (R²)	0,951	

^a Onderstreept betekent niet significant bij een significantieniveau van 5%.

^b Aandeel in de herverdeling MB=Percentage van het macrobudget dat door de betreffende factor gerealloceerd wordt.

^c De verklaringsgraad in deze tabel heeft betrekking op de gemeenten die objectief worden gebudgetteerd in de betreffende modelvariant.

7.3 Gevolgen voor de verdeling

Hierboven is aangetoond dat uitvoeringsinspanningen van invloed zijn op de hoogte van de bijstandsuitgaven. De huidige verdeelsleutel houdt geen rekening met de uitvoeringskosten. Hoe groot is nu de fout die daardoor in de budgettoedeling wordt gemaakt?

Om deze vraag te beantwoorden hebben we de volgende rekensom gemaakt:

- Voor elke (objectief gebudgetteerde) gemeente is een budget berekend met het basismodel
- Voor elke (objectief gebudgetteerde) gemeente is een tweede budget berekend, nu met het basismodel aangevuld met de uitvoeringskosten. In deze berekening hebben we de factor Uitvoeringskosten 'uitgeschakeld' door voor alle gemeenten de gemiddelde waarde van de uitvoeringskosten in te vullen.
- Voor elke gemeente hebben we het verschil tussen beide budgetten berekend.

In gemeenten met bovengemiddelde uitvoeringskosten is het budget op basis van het verdeelmodel met uitvoeringskosten hoger dan het budget op basis van het huidig model. In gemeenten met lagere uitvoeringskosten dan gemiddeld is het precies andersom. Bij hen is het budget conform het basismodel hoger dan het budget op basis van het verdeelmodel met de uitvoeringskosten.

De optelsom van de verschillen tussen beide budgetten geeft een indruk van de omvang van het macrobedrag dat 'verkeerd' wordt verdeeld omdat uitvoeringskosten niet expliciet in de verdeelsleutel zijn verwerkt. Omdat het macrobudget niet verandert, is het totale bedrag dat gemeenten teveel hebben gekregen precies gelijk aan het totale bedrag dat de andere gemeenten te weinig hebben gekregen. Voor het antwoord op de vraag hoeveel budget 'verkeerd' wordt verdeeld kunnen we het totale bedrag dat de gemeenten teveel hebben gekregen of het totale bedrag dat gemeenten te weinig hebben gekregen berekenen.

Zo berekend, schatten wij dat met het huidig verdeelmodel 23,7 mln. euro 'verkeerd' wordt gealloceerd omdat de verdeelsleutel niet expliciet rekening houdt met verschillen in uitvoeringskosten. Op het objectief verdeelde macrobudget van 4,6 mrd. euro is dat 0,52%.

7.4 Conclusie

Naar schatting 0,52% van het macrobudget wordt 'verkeerd' gealloceerd omdat de verdeelsleutel niet expliciet rekening houdt met verschillen in uitvoeringskosten. Deze uitkomst is weliswaar niet schokkend maar toch een duidelijke aanwijzing dat de huidige verdeelsleutel in het voordeel werkt van de gemeenten met een minder dan gemiddelde uitvoering. Het is overigens niet duidelijk hoe daadwerkelijk voor deze verstoring gecorrigeerd kan worden. De hier uitgevoerde analyse is daarvoor waarschijnlijk te grof en de gebruikte indicator is waarschijnlijk niet helemaal valide. Nader onderzoek naar het verband tussen uitvoeringskosten en uitkeringslasten kan duidelijk maken hoe er een betrouwbaarder correctie voor deze verdeelstoornis mogelijk is. Dit onderzoek zou zich niet moeten beperken tot de uitvoeringskosten, maar zou moeten worden verbreed naar de zogeheten *productiefunctie* van sociale diensten, waarbij ook onderscheid gemaakt tussen verschillende typen personeel en typen taken en bijvoorbeeld de inzet van ICT. Nader onderzoek naar het verband tussen beleidsinspanningen en de hoogte van de uitkeringslasten zou ook kunnen bijdragen aan de gewenste inzichten, maar op dit moment betwijfelen wij of de meting van beleidsinspanningen ooit kan voldoen aan de 'hardheidseisen' die aan verdeelkenmerken worden gesteld.

8 DE NIEUWE DOELGROEP IN HET VERDEELMODEL

8.1 Aanpak

Op 1 januari 2015 wordt de participatiewet ingevoerd. Deze wet voegt de huidige regelingen Wsw, Wajong en WWB samen. Gemeenten voeren de participatiewet uit. Dit betekent dat gemeenten naast hun verantwoordelijkheid voor uitkeringen aan WWB'ers ook verantwoordelijk worden voor uitkeringen aan Wajongers en Wsw'ers. Hierdoor zal de doelgroep van gemeenten groeien. Het verdeelmodel voor 2015 moet robuust zijn voor de groeiende doelgroep. Belangrijk is dat in de budgettering geen onderscheid gemaakt wordt tussen de huidige doelgroep en de nieuwe doelgroep: het verdeelmodel moet als een integraal model gepresenteerd kunnen worden.

In dit onderzoek houden we alleen rekening met de nieuwe doelgroep voor zover die ontstaat als gevolg van het afsluiten van de Wsw en het beperken van de Wajong tot volledig en duurzaam arbeidsongeschikten. Tot de nieuwe doelgroep zullen ook huidige Wajongers behoren die na de voorziene herkeuring van het zittende Wajong-bestand, in aanmerking komen voor een uitkering onder de participatiewet. Omdat er nog veel onduidelijkheid is over deze herkeuring blijft dit gedeelte van de nieuwe doelgroep voorlopig buiten beschouwing.

SEO heeft een raming gemaakt van de gemeentelijke aandelen in de nieuwe doelgroep voor de periode 2015 tot 2018¹⁹. Het door SZW geraamde budget dat gemoeid is met de nieuwe doelgroep (exclusief de groep die resulteert uit de herkeuring van het zittend Wajong-bestand) loopt op van € 64 mln. in 2015 tot € 422 mln. in 2018. We gebruiken de door SEO geraamde aandelen en door SZW geraamde budgetten om de verwachte uitkeringslasten voor de nieuwe doelgroep per gemeente te bepalen.

Vervolgens stellen we een model op waarin de gesimuleerde uitgaven van de nieuwe doelgroep worden verklaard uit objectieve, voor de gemeente niet te beïnvloeden factoren. Dit model kan worden gebruikt voor de

¹⁹ Tempelman, C., Berden, C., *Herschating verdeelmodel WWB en historische verdeling nieuwe doelgroep*, SEO, juni 2012

bepaling van het deel van de budgetten dat samenhangt met de nieuwe doelgroep.

In paragraaf 8.2 presenteren we de schattingsresultaten van dit model. We beoordelen het model, net als het objectief model voor de huidige doelgroep op de criteria van het beoordelingskader. Ten slotte geven we in paragraaf 8.3 aan hoe we het objectief model van de nieuwe doelgroep en het objectief model van de huidige doelgroep kunnen samenvoegen tot één integraal verdeelmodel.

8.2 Resultaten

8.2.1 Resultaten modelschatting

Tabel 8-1 toont de resultaten van het objectief model voor de nieuwe doelgroep.

Een groter aantal Wsw-indicaties per hoofd van de beroepsbevolking leidt (logischerwijs) tot hogere uitgaven nieuwe doelgroep. Hetzelfde geldt voor leerlingen in het speciaal- en praktijkonderwijs, het aantal personen in institutionele huishoudens en het aandeel arbeidsongeschiktheidsuitkeringen. Hoe meer leerlingen speciaal onderwijs, hoe meer personen in institutionele huishoudens, hoe meer inwoners met een arbeidsongeschiktheidsuitkering, des te hoger de uitgaven nieuwe doelgroep. In gemeenten met relatief veel niet-westerse allochtonen zijn de uitgaven nieuwe doelgroep lager.

Ook de arbeidsmarkt heeft invloed. Een groter banenaanbod in een straal van 35 km. (gerekend vanuit het centrum van de gemeente) leidt tot lagere uitgaven nieuwe doelgroep. Ook gemeenten met relatief veel banen in de handel en horeca hebben lagere uitgaven nieuwe doelgroep.

Het is bekend dat regio's onderling verschillen in het relatieve belang van de SW-bedrijven in lokale economische structuur. Om de invloed van die verschillen tot uitdrukking te brengen in de budgettoedeling nemen we een factor op waarmee we verschillen tussen gemeenten in het relatieve belang van de Wsw en de Wajong kunnen meten. De geselecteerde factor meet het aantal Wsw'ers (inclusief wachtlijst) en het aantal Wajongers van 15 jaar geleden. Het blijkt dat gemeenten met van oudsher veel Wsw'ers (inclusief wachtlijst) en Wajongers hogere uitgaven nieuwe doelgroep hebben.

Tabel 8-1: *Overzicht van de verdeelkenmerken en bijbehorende gewichten, model nieuwe doelgroep (budgetjaar 2018)*^a

Variabele	Peiljaar	Gewicht (€)	Bijdrage verdeling ^b
Wsw-indicaties per hoofd van de beroepsbevolking	2012	13,10	2,6%
Banen per huishouden in een straal van 35 km.	2009	-1,73	2,2%
Leerlingen in speciaal onderwijs (per hoofd v.d. BB)	2009	7,52	2,6%
Personen in institutionele huishoudens (%)	2011	5,15	1,1%
Leerlingen in praktijkonderwijs (per hoofd v.d. BB)	2009	82,79	3,7%
Niet-westerse allochtonen (%)	2011	-0,65	3,8%
Banen handel en horeca (COROP)	2011	-0,76	0,9%
Arbeidsongeschiktheidsuitkeringen (15-64 jaar)	2012	2,80	2,2%
Wsw'ers (incl. wachtlijst) en Wajongers per hoofd beroepsbevolking 2003	2003	8,99	2,3%
Gewogen gemiddelde uitgaven WWB huishoudens 15-64		74,98	
Aantal gemeenten		214	
Verklaringsgraad^c		0,840	

a Onderstreept betekent niet significant bij een significantieniveau van 5%.

b De constante verdeelt 100% van het macrobudget op basis van het aantal huishoudens tot 64 jaar in de gemeente. De waarde van de constante is gelijk aan het Nederlands gemiddelde van de uitgaven nieuwe doelgroep per huishouden tot 64 jaar. De (overige) verdeelmaatstaven herverdelen vervolgens een deel van het macrobudget nieuwe doelgroep.

c De verklaringsgraad in deze tabel heeft betrekking op de gemeenten die objectief worden gebudgetteerd in de betreffende modelvariant.

8.2.2 Beoordelingscriteria

Het objectief verdeelmodel nieuwe doelgroep hebben we op dezelfde manier beoordeeld als de huidige doelgroep, conform het kernkader in bijlage Hoofdstuk 5, paragraaf 5.2.

Tabel 8-2 *Kernkader nieuwe doelgroep huidige modelsystematiek*

	Nieuwe doelgroep
R-kwadraat	0,905
Prikkel structureel (in euro)	0,630
HVE alle gemeenten (%)	4,133
HVE objectief gebudgetteerde gemeenten (%)	11,817
Mutatie HVE (18-15) (%-punt)	0,000
Mutatie budget (18-15) (%)	0,000
Financieel resultaat 2018 (%)	4,757

- *Verklaringsgraad.* Bij gebruik van de meest recente gegevens bedraagt de verklaringsgraad (R^2), gemeten over alle gemeenten, 0,905.

- *Prikkelwerking*. De gemiddelde gemeente wordt bij een daling van de uitkeringslasten met € 1 structureel € 0,63 gekort op het budget. De prikkelwaarde is 0,63.
- *Herverdeeeffecten*: het overall absolute herverdeeeffect is 4,1%. Het absolute herverdeeeffect gemeten over de objectief gebudgetteerde gemeenten is 11,8%.
- *Stabiliteit*: de gemiddelde absolute mutatie van het herverdeeeffect in 2018 ten opzichte van 2015 is 0,0 procentpunt. De gemiddelde absolute mutatie van het budgetaandeel is in diezelfde periode eveneens 0,0%²⁰.

In Bijlage 8 (model nieuwe doelgroep) zijn enkele tabellen gegeven met uitgebreide beoordelingscriteria, conform het beoordelingskader van Berenschot.

In Bijlage-tabel 8.1 is de prikkelwaarde van het model voor de nieuwe doelgroep gegeven. Voor iedere euro die een gemiddelde gemeente in het huidige model op de uitgaven bespaart, wordt structureel gemiddeld € 0,63 gekort op het budget. Een korting dempt de financiële prikkel om de uitgaven te verlagen. Deze 63 cent is een gemiddelde. Bij de grote gemeenten heeft de prikkelindicator de waarde nul. Die gemeenten worden in de huidige systematiek volledig objectief gebudgetteerd, zodat een uitgavendaling in enig jaar geen effect heeft op de budgetten in de jaren daarna. De prikkelindicator heeft de waarde één bij kleine gemeenten. Deze worden in de huidige systematiek volledig historisch gebudgetteerd²¹. Dit betekent dat één euro uitgavendaling in enig jaar, twee jaar later tot één euro budgetdaling leidt. Een structurele uitgavendaling leidt hier tot een structurele budgetdaling van gelijke grootte. Bij de middelgrote gemeenten heeft de prikkelindicator een waarde tussen de nul en één, dit is afhankelijk van het deel van budget dat objectief wordt bepaald.

In Bijlage-tabel 8.2 is het aantal gemeenten gegeven, uitgesplitst naar de omvang van het herverdeeeffect. Over de jaren heen heeft ongeveer 74%

²⁰ Dat de mutatie in herverdeeeffect en in budget nul is komt doordat de uitgaven van de nieuwe doelgroep geraamd zijn. De raming van het uitgavenaandeel is voor elk van de jaren 2015 t/m 2018 hetzelfde. Het macrobudget voor de nieuwe doelgroep groeit weliswaar maar mutaties in herverdeeeffecten en budgetten zijn berekend als relatieve mutaties en die zijn onafhankelijk van de ontwikkelingen in het macrobudget. De stabiliteit van de herverdeeeffecten en van de budgetaandelen kan pas worden onderzocht als er over meer jaren gegevens over de uitgavenaandelen beschikbaar zijn.

²¹ Historische uitgaven van de nieuwe doelgroep zijn niet beschikbaar, daarom werken we hier met historische volume-aandelen van de nieuwe doelgroep uit 2005.

van de gemeenten, goed voor ongeveer 57% van het macrobudget, een herverdeeeffect tussen de -5% en 5%. Kleine gemeenten (<25.000 inwoners) hebben per definitie een herverdeeeffect van nul omdat ze volledig historisch gebudgetteerd worden. In Bijlage-tabel 8.3 zien we dat kleine gemeenten (krap 48% van alle gemeenten is klein) bijna 15% van het macrobudget ontvangen. Uit Bijlage-tabel 8.2 en Bijlage-tabel 8.4 blijkt dat middelgrote gemeenten (25.000-40.000 inwoners) iets vaker een negatief herverdeeeffect hebben dan een positief herverdeeeffect.

In Bijlage-tabel 8.8 is te zien dat in 2012 het gemiddelde absolute herverdeeeffect over alle gemeenten 4,1% is. Verder blijkt dat bijna 60% van de (middel-)grote gemeenten een negatief herverdeeeffect heeft. Dit herverdeeeffect is gemiddeld van een kleinere omvang (-5,9%) dan het gemiddelde herverdeeeffect van gemeenten met een positief herverdeeeffect (+10,6%). Gemeenten met een positief herverdeeeffect hebben vaker dan gemeenten met een negatief herverdeeeffect een herverdeeeffect dat (absoluut gezien) groter is dan 10%.

In Bijlage-tabel 8.9 zien we dat de mutatie in herverdeeeffect altijd nul is. Dit komt doordat de uitgaven van de nieuwe doelgroep geraamd zijn. De raming van het uitgavenaandeel is voor elk van de jaren 2015 t/m 2018 hetzelfde. Het macrobudget voor de nieuwe doelgroep groeit weliswaar maar mutaties in herverdeeeffecten zijn berekend onafhankelijk van ontwikkelingen in het macrobudget

8.3 Integratie huidige doelgroep tot een integraal model

Wij hebben gekozen voor een los objectief model voor de nieuwe doelgroep omdat de karakteristieken van deze groep afwijken van de huidige doelgroep. Dit neemt niet weg dat wij het objectief model voor de huidige doelgroep en het objectief model voor de nieuwe doelgroep kunnen integreren tot één model.

De systematiek van de twee objectieve modellen is identiek. Daardoor kunnen we de gewichten van beide modellen optellen waardoor de modellen samen als één gepresenteerd kunnen worden. Tabel 8-3 toont deze constructie. De laatste kolom presenteert het integrale model voor de totale doelgroep (huidige en nieuwe doelgroep).

Tabel 8-3: *Overzicht van de verdeelkenmerken en bijbehorende gewichten, model totale doelgroep (budgetjaar 2018)*^a

Variabele	Huidige doelgroep (€)	Nieuwe doelgroep (€)	Totale doelgroep (€)
Lage inkomens (15-64 jaar, 3-jaars)	41,11		41,11
Eenouderhuishoudens (15-44 jaar, 3-jaars)	100,53		100,53
Arbeidsongeschiktheidsuitkeringen (15-64 jaar)	-27,16	2,80	-24,36
Allochtonen (15-64 jaar)	<u>1,87</u>		<u>1,87</u>
Laagopgeleiden (15-64 jaar, 3-jaars)	4,50		4,50
Huurwoningen	3,38		3,38
Relatief regionaal klantenpotentieel	1,85		1,85
Inwoners stedelijk gebied (OAD 1+2+3)	-2,21		-2,21
Werkzame beroepsbevolking (COROP, 3-jaars)	-50,31		-50,31
Banen handel en horeca (COROP)	-16,71	-0,76	-17,47
Banengroei (COROP, % per jaar)	-44,97		-44,97
Banen per hoofd van de BB (COROP)	<u>-1,44</u>		<u>-1,44</u>
Bevolkingsgroei (% per jaar, 5-jaars)	<u>-18,60</u>		<u>-18,60</u>
Wsw-indicaties		13,10	13,10
Banen per hhd in een straal van 35 km.		-1,73	-1,73
Leerlingen in speciaal onderwijs		7,52	7,52
Personen in institutionele huishoudens		5,15	5,15
Leerlingen in praktijkonderwijs		82,79	82,79
Niet-westerse allochtonen		-0,65	-0,65
Hist. aandeel Wsw'ers (incl. wachtlijst) en Wajongers in de beroepsbevolking		8,99	8,99
Gewogen gemiddelde uitgaven WWB huishoudens 15 t/m 64	958,42	74,98	1033,40
Aantal gemeenten	214	214	214
Verklaringsgraad ^b	0,950	0,840	

^a Onderstreept betekent niet significant bij een significantieniveau van 5%.

^b De verklaringsgraad in deze tabel heeft betrekking op de gemeenten die objectief worden gebudgetteerd in de betreffende modelvariant.

8.3.1 Ingroeitraject nieuwe doelgroep

Zolang de totale instroom van de nieuwe doelgroep en de totale uitstroom niet min of meer in balans zijn is er sprake van een ingroeitraject. Voorgaande model voor de nieuwe doelgroep is van toepassing op de verwachte instroom. Tot aan de evenwichtssituatie kan jaarlijks het budget voor de verwachte instroom verdeeld worden via het voorgestelde model. Het budget voor het zittende bestand van de nieuwe doelgroep kan

verdeeld worden via een nog nader te ontwikkelen model. Het zittend bestand is de resultante van zowel instroom als uitstroom en zal daardoor anders over de gemeenten verdeeld zijn dan alleen de instroom. Een apart model voor het zittende bestand (wat elk jaar groter wordt) kan ontwikkeld worden zodra de eerste cijfers hiervan bekend zijn (op zijn vroegst eind 2015, voor budgetjaar 2017). In de tussenliggende jaren kan het budget nieuwe doelgroep worden verdeeld volgens verdeelmodel instroom nieuwe doelgroep.

In later te ontwikkelen model voor zittende bestand kan eveneens rekening gehouden worden met het deel van de nieuwe doelgroep dat ontstaat door de herkeuring van het huidige zittende bestand Wajong. Aangenomen dat daarover tegen die tijd meer bekend is.

Tot aan de evenwichtssituatie kan bij de modelontwikkeling gewerkt worden met 3 submodellen (een voor de bestaande doelgroep, een voor de instroom nieuwe doelgroep en een voor het zittend bestand nieuwe doelgroep). De drie submodellen worden geïntegreerd tot één verdeelmodel. Nadat de evenwichtssituatie bereikt (of nadat de verhouding instroom/zittend bestand voldoende gedaald is) kan het model voor de instroom van de nieuwe doelgroep vervallen.

In een minder ambitieuze, maar overigens alleszins redelijke, opzet kan gewerkt worden met twee submodellen: een voor het zittend bestand bestaande + zittend bestand nieuwe doelgroep en een voor de instroom nieuwe doelgroep (inclusief de instroom uit de Wajong na herkeuring).

8.4 Beoordeling integraal model

Het integrale model uit Tabel 8-3 kan net als het objectief model voor de huidige doelgroep beoordeeld worden op de criteria uit het beoordelingskader.

De resultaten voor de totale doelgroep wat betreft prikkelwerking en de frequenties van de herverdeeeffecten per klasse wijken weinig af van de resultaten van de huidige doelgroep. In Bijlage-tabel 9.8 zien we dat het gemiddelde herverdeeeffect van gemeenten met een positief herverdeeeffect iets kleiner is voor de totale doelgroep (11,2%) dan bij de huidige doelgroep (12,3%). Ook is het gemiddelde herverdeeeffect voor gemeenten met een negatief herverdeeeffect iets kleiner bij de totale doelgroep (-5,9%) dan voor de huidige doelgroep (-6,5%).

De mutaties in de herverdeeeffecten dalen flink bij toevoeging van de nieuwe doelgroep (zie Bijlage-tabel 9.9). De oorzaak hiervan ligt in het feit dat de totale doelgroep bekeken wordt voor toekomstige jaren (2015 t/m 2018). De uitgaven voor de totale doelgroep voor 2015 bestaan uit de prognose van de uitgaven voor de nieuwe doelgroep en een prognose van de uitgaven voor de huidige doelgroep. De meest recente gerealiseerde uitgaven voor de huidige doelgroep en dus de meest betrouwbare prognose voor 2015, zijn de uitgaven van 2012. Deze uitgaven uit 2012 voor de huidige doelgroep worden gebruikt voor de prognoses van de uitgaven huidige doelgroep voor 2015 t/m 2018. Omdat voor al deze jaren dezelfde uitgaven voor de huidige doelgroep gebruikt worden is het herverdeeeffect voor de huidige doelgroep over de jaren 2015 t/m 2018 zeer stabiel (geen verandering) in vergelijking met de periode 2009 t/m 2012. De herverdeeeffecten van de nieuwe doelgroep muteren ook niet van jaar op jaar. Omdat de macroraming van de nieuwe doelgroep wel groeit in de periode 2015 t/m 2018 bestaan er toch kleine veranderingen in de herverdeeeffecten voor de totale doelgroep. Maar deze zijn niet te vergelijken met de mutaties in de herverdeeeffecten van de huidige doelgroep.

8.5 Conclusies

De uitgavenverschillen voor de nieuwe doelgroep verklaren we met een los model. Het model houdt rekening met een flink aantal factoren. Wsw-indicaties, leerlingen in het speciaal- en praktijkonderwijs, het aantal personen in institutionele huishoudens en het aandeel arbeidsongeschiktheidsuitkeringen verhogen de uitgaven aan de nieuwe doelgroep. Niet-westerse allochtonen, een groter banenaanbod in een straal van 35 km en veel banen in de handel en horeca leiden tot lagere uitgaven aan de nieuwe doelgroep.

Het is bekend dat regio's onderling verschillen in het relatieve belang van de SW-bedrijven in lokale economische structuur. Om de invloed van die verschillen tot uitdrukking te brengen in de budgettoedeling hebben we het aantal Wsw'ers (inclusief wachtlijst) en het aantal Wajongers van 15 jaar geleden als factor opgenomen. Het blijkt dat gemeenten met van oudsher veel Wsw'ers (inclusief wachtlijst) en Wajongers hogere uitgaven nieuwe doelgroep hebben.

Door de nieuwe doelgroep apart te behandelen in een verklaringsmodel wordt recht gedaan aan de gemeentelijke verschillen in budgetbehoefte

met betrekking tot de nieuwe doelgroep. Wel kan het verklaringsmodel voorts naadloos samengevoegd worden met het model voor de huidige doelgroep om tot één integraal verdeelmodel te komen.

9 EEN BETER VERDEELMODEL

9.1 Inleiding

Een uitvoerige verkenning van tientallen potentiële verbeteringen aan het huidige objectieve verdeelmodel voor het inkomensdeel van de WWB heeft een duidelijke voorkeursvariant opgeleverd²². We hebben deze variant de werktitel Verdeelmodel Inkomensdeel Participatiewet 2015.0 meegegeven, kortweg VIPw2015.0. De belangrijkste veranderingen in vergelijking met het huidige model zijn:

- de toevoeging van de nieuwe verdeelmaatstaf Goedkope woningen,
- de toevoeging van de nieuwe verdeelmaatstaf Jeugdproblematiek²³,
- de verwijdering van de verdeelmaatstaf Banen per hoofd van de beroepsbevolking,
- de gewogen ruimtelijke meting van de regionale arbeidsmarktvariabelen (COROP)²⁴,
- de vervanging van het betekenisloze vaste bedrag (de constante) door de gemiddelde uitkeringsuitgaven per huishouden.

Het voorgestelde verdeelmodel VIPw2015.0 presteert beter dan het huidige model op rechtvaardigheid, technische en inhoudelijke uitlegbaarheid en financiële beheersbaarheid. Het voorgestelde model heeft bovendien kleinere herverdeeleffecten. Wat de prikkelwerking betreft is het voorgestelde model gelijkwaardig aan het huidige model. Dat geldt ook voor de betrouwbaarheid en de voorspelbaarheid van het model.

In de laatste fase van het onderzoek hebben we de voorkeursvariant gecombineerd met een historische uitgavencomponent. Om ongewenste gevolgen voor de financiële prikkelwerking te voorkomen rekent het model met de historische uitgaven van enige tijd geleden. Er zit steeds vier jaar tussen het peiljaar en de historische uitgaven. Bij de verdeling voor het

²² In bijlage hoofdstukken 10 t/m 12 worden de eerste twee selectierondes besproken. Na deze selectieronde resteren vier varianten. In overleg met de begeleidingscommissie en de opdrachtgever zijn deze varianten gecombineerd in in een voorkeursvariant.

²³ Zie bijlage paragraaf 1.1 voor de opbouw van de indicator jeugdproblematiek.

²⁴ Enkele verdeelmaatstaven in het huidige verdeelmodel worden op regionaal niveau gemeten. Namelijk: de werkzame beroepsbevolking, banen in handel en horeca, banengroei en banen per hoofd van de beroepsbevolking. In deze alternatieve meting worden de COROP waarden van de verdeelkenmerken vervangen door de gewogen gemiddelden van de COROP gebieden waar de inwoners van een gemeente werkzaam zijn. Elk COROP gebied telt mee naar rato van het aantal inwoners uit de gemeente dat in het betreffende COROP gebied werkzaam is.

budgetjaar 2015 bijvoorbeeld, is het peiljaar 2013 en rekt het model met de historische uitkeringsuitgaven in het jaar 2009. De werktitel van de voorkeursvariant met de vertraagde historische uitgavencomponent is VIPw2015.1.

De toevoeging van de vertraagde historische component leidt tot een verdere verbetering van het verdeelmodel op het punt van prikkelwerking, van uitlegbaarheid en vooral ook op het punt van de financiële beheersbaarheid.

We beginnen dit hoofdstuk met een presentatie van het voorkeursmodel in beide varianten. In de daaropvolgende paragrafen toetsen we beide modelvarianten aan de het beoordelingskader dat Berenschot in dialoog met bestuurders en uitvoerders in het domein van Werk en Inkomen heeft ontwikkeld. De hoeveelheid tabellen die in het beoordelingskader zijn gevraagd is te groot om ze integraal in dit rapport in de hoofdtekst op te nemen. Daarom hebben wij twee tabellenboeken gemaakt, één per voorkeursvariant. In deze tabellenboeken staan alle gevraagde tabellen. Af en toe nemen wij ter illustratie een tabel conform het beoordelingskader op in de hoofdtekst, maar voor de details verwijzen wij naar de tabellenboeken. Het hoofdstuk sluit af met conclusies.

9.2 Een beter verdeelmodel Inkomensdeel Participatiewet in twee varianten: VIPw2015.0 en VIPw2015.1

9.2.1 Het model VIPw2015.0

De variant VIPw2015.0 bouwt voort op het huidige verdeelmodel. De variant is in twee stappen geselecteerd uit in totaal ruim 50 verbetervarianten (zie bijlage paragraaf 10.4.9 en bijlage paragraaf 11.5). Technisch, qua schattingsmethode, is het model hetzelfde als het huidige model.

Het model bevat in totaal vijftien verdeelmaatstaven (zie Tabel 9-1, eerste kolom). De eerste twaalf daarvan komen uit het huidige objectieve verdeelmodel. Daaronder zijn ook drie regionale arbeidsmarktkenmerken. Anders dan in het huidige verdeelmodel worden deze arbeidsmarktkenmerken ruimtelijk gemeten. Dat betekent in dit geval dat de gemeentelijke waarde van een regionaal arbeidsmarktkenmerk wordt genomen als de gewogen gemiddelde waarde van de COROP-regio's waar de inwoners van de betreffende gemeente werken. Daarnaast bevat het vernieuwde verdeelmodel twee nieuwe verdeelmaatstaven: Goedkope woningen en Jeugdproblematiek. En ten slotte is het vaste bedrag (de

constante) uit het huidige verdeelmodel vervangen door de gemiddelde WWB-uitgaven per huishouden.

De gewichten van de verdeelmaatstaven in VIPw2015.0 staan in de derde kolom van Tabel 9-1. Deze gewichten zijn gebaseerd op de uitgaven in het peiljaar 2012. Het peiljaar van de verdeelmaatstaven ligt in 2012 of daarvoor omdat gewerkt wordt met meerjarige gemiddelden of vanwege de vertraagde beschikbaarheid van de onderliggende gegevens.

Een positief bedrag bij een verdeelmaatstaf betekent dat een hogere waarde op het betreffende kenmerk leidt tot een hoger budget en een lagere waarde tot een lager budget. Alle bedragen zijn in overeenstemming met de intuïtie. Meer inwoners met een laag inkomen, meer eenouderhuishoudens, meer inwoners met een allochtone etnische achtergrond, meer laagopgeleiden, meer huurwoningen en een sterkere centrumfunctie (relatief regionaal klantenpotentieel) leiden tot een hoger budget. En omgekeerd. Minder inwoners met een laag inkomen, minder eenouderhuishoudens, enzovoort, leiden tot een lager budget.

Een negatief bedrag bij een verdeelmaatstaf betekent dat een hogere waarde op het betreffende kenmerk leidt tot een lager budget (en een lagere waarde tot hoger budget). Ook de negatieve gewichten stroken met de algemene intuïtie. Meer arbeidsongeschiktheidsuitkeringen, meer werkenden, meer banen in de handel en horeca, meer banengroei, en meer bevolkingsgroei leiden tot een lager budget. En omgekeerd, minder arbeidsongeschiktheidsuitkeringen, minder werkenden, enzovoort, leiden tot een hoger budget.

De enige verdeelmaatstaf met een contra-intuïtieve negatieve bijdrage is ogenschijnlijk Inwoners stedelijk gebied (meer stedelijkheid leidt tot een lager budget). In het algemeen is de bijstandsafhankelijkheid in stedelijke gebieden immers hoger dan daarbuiten. Dat deze maatstaf, net als in het huidige verdeelmodel overigens, toch een negatief gewicht heeft is in eerder onderzoek toegeschreven aan een noodzakelijk correctie voor overcompensatie. Deze overcompensatie ontstaat vanwege de onderlinge samenhang tussen de sociaal-demografische verdeelmaatstaven. Zo zullen in gebieden met veel laagopgeleiden ook meer huishoudens met een laag inkomen wonen. Het verdeelmodel compenseert voor elk van deze kenmerken afzonderlijk en telt die bedragen bij elkaar op. Dat leidt tot overcompensatie in gebieden met én veel lage inkomens én veel laag opgeleiden én veel eenouderhuishoudens, enzovoort. Deze cumulatie van

kenmerken is typisch voor verstedelijkte gebieden. Vandaar de aftrek voor gemeenten met veel inwoners in verstedelijkt gebied.

Ook de nieuwe verdeelmaatstaven hebben intuïtief plausibele gewichten. Gemeenten met meer goedkope woningen ontvangen een hoger budget en hetzelfde geldt voor gemeenten met een grotere jeugdproblematiek: meer jeugdwerkloosheid, meer jeugdcriminaliteit, meer voortijdige schoolverlaters enzovoort²⁵, leiden tot een hoger budget.

Net zo interessant als de gewichten, zijn de afzonderlijke bijdragen van de verdeelmaatstaven aan de verdeling van het macrobudget. Voor model VIPw2015.0 staan die in de vierde kolom van Tabel 9-1. De bijdrage van de verdeelmaatstaf Lage inkomens, bijvoorbeeld, is 4,9%. Dit betekent dat 4,9% van het macrobudget via deze maatstaf wordt verdeeld. In deze voorstelling krijgen alle gemeenten in een eerste toedelingsronde allemaal het hetzelfde bedrag per huishouden, gebaseerd op de gemiddelde uitgaven per huishouden in het peiljaar. In peiljaar 2012 is dat € 958,42. Vervolgens wordt er in de twee ronde met budget geschoven. Bijvoorbeeld: een gemeente met relatief veel laagopgeleiden krijgt er geld bij en in een gemeente met relatief weinig laagopgeleiden gaat er geld af. Het schuiven met budget gaat door totdat voor elke gemeente het bedrag resulteert dat haar volgens het objectieve verdeelmodel toekomt. Door deze manier van rekenen kunnen we precies zien hoeveel geld er per verdeelmaatstaf wordt verschoven. Voor de factor Lage inkomens is dat dus 4,9% van het macrobudget. Daarmee hoort deze verdeelmaatstaf tot de zwaargewichten in het verdeelmodel. Andere kwantitatief belangrijke verdeelmaatstaven zijn de Eenouderhuishoudens (verdeelt 5,5%) en Centrumfunctie (of relatief regionaal klantenpotentieel, verdeelt 5,6%). Ook de nieuwe verdeelmaatstaf Jeugdproblematiek levert met 4,0% een belangrijke bijdrage aan de verdeling van het macrobudget. Veel minder belangrijk in de verdeling, en in het model 2012 tevens niet meer statistisch significant²⁶, zijn de maatstaven Allochtonen (verdeelt 0,2%) en Laagopgeleiden (verdeelt 0,014%). De bijdragen van de regionale arbeidsmarktkenmerken in de verdeling van het macrobudget liggen rond 1,0% elk. Daarmee zijn deze maatstaven niet onbelangrijk, maar het is duidelijk dat de verdeling gedomineerd wordt door sociaal-demografische factoren. Terzijde zij opgemerkt dat de procentuele bijdrage aan de

²⁵ Zie bijlage paragraaf 1.1 voor een beschrijving van de indicator jeugdproblematiek.

²⁶ De maatstaven zijn nog wel onderdeel van het model 2012 omdat in andere jaren (2009, 2010 en/of 2011) deze factoren wel significante verklarende kracht hebben.

verdeling niet direct kan worden afgelezen aan de omvang van het gewicht. De vergelijking van de gewichten en procentuele bijdragen van de maatstaven Eenouderhuishoudens en Regionaal klantenpotentieel maakt dit duidelijk.

De verklaringsgraad van model VIPw2015.0 is 0,969 (1,0 is de theoretisch maximale waarde). De verklaringsgraad van het huidige verdeelmodel (geijkt op peiljaar 2012, zie paragraaf 4.4) is 0,950.

In het huidige verdeelmodel levert de maatstaf Lage inkomens met 8,6% veruit de grootste bijdrage aan de verdeling van het macrobudget. Het lijkt erop dat bijdrage aan de verdeling van de nieuwe verdeelmaatstaven met name ten koste gaat van de bijdrage van Lage inkomens. Daarnaast zorgt de toevoeging van nieuwe factoren ervoor dat de bijdragen van de verdeelmaatstaven laagopgeleiden en allochtonen sterk afnemen. Vergelijking van de uitkomsten van Tabel 9-1 met die van Tabel 4-3 laat verder zien dat de toevoeging van de nieuwe verdeelmaatstaven nauwelijks invloed heeft op de procentuele bijdragen van de overige verdeelmaatstaven.

Tabel 9-1: Overzicht van de verdeelkenmerken en bijbehorende gewichten van het verbeterde verdeelmodel VIWp2015.0 en de variant daarop VIPw2015.1^a, peiljaar 2012

Verdeelmaatstaf	Peiljaar	VIPw2015.0		VIPw2015.1	
		eurogewicht	Perc. bijdrage ^b	euro-gewicht	Perc. bijdrage ^b
Lage inkomens (15-64 jaar, 3-jaars)	2008-2010	23,3	4,9%	9,2	1,9%
Eenouderhuishoudens (15-44 jaar, 3-jaars)	2010-2012	105,8	5,5%	41,9	2,2%
Arbeidsongeschiktheidsuitkeringen (15-64 jaar)	2012	-22,3	1,4%	-8,8	0,5%
Allochtonen (15-64 jaar)	2010-2012	<u>0,4</u>	<u>0,2%</u>	<u>0,2</u>	<u>0,1%</u>
Laagopgeleiden (15-64 jaar, 3-jaars)	2010-2012	<u>0,1</u>	<u>0,0%</u>	<u>0,0</u>	<u>0,0%</u>
Huurwoningen	2012	<u>2,3</u>	<u>1,2%</u>	<u>0,9</u>	<u>0,5%</u>
Relatief regionaal klantenpotentieel	2011	1,8	5,6%	0,7	2,2%
Inwoners stedelijk gebied (OAD 1+2+3)	2011	-1,7	1,9%	-0,7	0,8%
Werkzame beroepsbevolking (COROP, 3-jaars)	2009-2011	-31,6	0,9%	-12,5	0,4%
Banen handel en horeca (COROP)	2011	-17,4	1,1%	-6,9	0,5%
Banengroei (COROP, % per jaar)	2008-2011	-57,2	1,0%	-22,7	0,4%
Bevolkingsgroei (% per jaar, 5-jaars)	2007-2012	-28,6	0,9%	-11,3	0,4%
Goedkope woningen	2011	9,4	2,5%	3,7	1,0%
Jeugdproblematiek	2010	20,3	4,0%	8,1	1,6%
WWB-uitgaven per hhd 15-65 (t-6)	2008			0,7	12,1%
WWB-uitgaven per hhd 15-64 (gew.gemiddelde)		958,42		958,42	
Aantal gemeenten		214		214	
Verklaringsgraad objectief model ^c		0,969		0,969	
Percentage historisch		0%		60%	

a Onderstreept betekent niet significant bij een significantieniveau van 5%.

b De constante verdeelt 100% van het macrobudget op basis van het aantal huishoudens tot 64 jaar in de gemeente. De waarde van de constante is gelijk aan het Nederlands gemiddelde van de WWB uitkeringsuitgaven per huishouden tot 64 jaar. De (overige) verdeelmaatstaven herverdelen vervolgens een deel van het macrobudget.

c De verklaringsgraad in deze tabel heeft betrekking op de gemeenten die objectief worden gebudgetteerd in de betreffende modelvariant.

9.2.2 *Het model VIPw2015.0 met een zes jaar vertraagde historische component: VIPw2015.1*

De voorkeursvariant is gecombineerd met een historische uitgaven-component. Dat is gedaan om de financiële beheersbaarheid te versterken en ook om de uitlegbaarheid te vergroten. De toevoeging van een historische component komt tegemoet aan de behoefte onder bestuurders en uitvoerders aan een verdeelsystematiek die recht doet aan bijzondere lokale omstandigheden die per definitie niet volledig te vatten zijn met een beperkt aantal voor alle gemeenten geldende objectieve verdeelmaatstaven. Om ongewenste gevolgen voor de financiële prikkelwerking te voorkomen rekent het model met de historische uitgaven van enige tijd geleden. Er zit steeds vier jaar tussen het peiljaar en de historische uitgaven. Bij de verdeling voor het budgetjaar 2015 bijvoorbeeld, is het peiljaar 2013 en rekent het model met de historische uitkeringsuitgaven in het jaar 2009. Het combinatiemodel heeft de werktitel VIPw2015.1. Het model wordt gepresenteerd in de laatste twee kolommen van Tabel 9-1.

De maatstaf Uitgaven per huishouden t-6, voor budgetjaar 2014 (peiljaar 2012) is dat de uitgaven in 2008, heeft een gewicht van 0,71. De bijdrage van de historische uitgaven aan de verdeling van het macrobudget is 12,1%. Gerekend vanuit de hypothetische situatie dat elke gemeente per huishouden hetzelfde budget zou krijgen, zorgt de verdeelmaatstaf Uitgaven t-6 ervoor dat 12,1% van het macrobudget verschuift van gemeenten met (zes jaar geleden) lagere uitgaven dan gemiddeld naar gemeenten met (zes jaar geleden) hogere uitgaven dan gemiddeld. Logischerwijs leidt opname van de verdeelmaatstaf historische uitgaven ertoe dat de bijdragen van de objectieve verdeelmaatstaven aan de verdeling kleiner worden. Zo neemt het gewicht van de factor Lage inkomens af van 23,3 in model VIPw2015.0 (eerste regel, derde kolom) tot 9,2 (eerste regel, vijfde kolom). En het gewicht van de maatstaf Eenouderhuishoudens neemt af van 105,8 tot 41,9. Enzovoort. Daarmee neemt ook de procentuele bijdrage van elke objectieve verdeelmaatstaf aan de verdeling af. De maatstaf Lage inkomens verdeelt in het model met de historische uitgaven nog 1,9% van het macrobudget (dat was 4,5% in model VIPw2015.0) en de bijdrage van de maatstaf Eenouderhuishoudens in de verdeling van het macrobudget wordt 2,2% (was 5,5%). De factor waarmee de gewichten van de objectieve verdeelmaatstaven afnemen is gelijk aan het percentage van het budget dat objectief verdeeld wordt (40% in model 2012).

Bepaling van het gewicht van de historische uitgaven

In de gepresenteerde modelvariant VIPw2015.1 is het gewicht van de historische uitgaven econometrisch bepaald. Met deze waarde van het gewicht van de maatstaf historische uitgaven sluit de budgetverdeling het beste aan bij de uitgavenverschillen in het peiljaar 2012. De statistische ijking van het gewicht van de historische uitgaven is consistent met de manier waarop de gewichten van de objectieve verdeelkenmerken zijn bepaald²⁷. Maar de bepaling van het gewicht van de historische uitgaven heeft ook bestuurlijke en beleidsmatige dimensie. Vanuit dat perspectief kan het wenselijk zijn om een maximumwaarde te hanteren die lager is dan het statistisch bepaalde gewicht, bijvoorbeeld een maximum van 0,5 of lager. Een beleidsmatig bepaalde waarde boven het statistisch bepaalde gewicht kan natuurlijk ook, maar met het geldende beoordelingskader ligt dat minder voor de hand. Het is heel eenvoudig om de gewichten van de objectieve verdeelmaatstaven aan te passen aan een andere waarde van het gewicht van de historische uitgaven. Bij een beleidsmatig bepaald gewicht dat correspondeert met een voor 50% historisch bepaald budget is het gewicht van de objectieve maatstaven gelijk aan $(1-0,5)$ keer het gewicht in het volledig objectieve model VIPw2015.0. Het gewicht van Lage inkomens wordt in dat geval $11,65 (=0,5 \times 23,3)$ en de procentuele bijdrage aan de verdeling wordt $2,45\% (=0,5 \times 4,9\%)$. Enzovoort. Een beleidsmatige aanpassing van het gewicht van de maatstaf Historische uitgaven heeft natuurlijk gevolgen voor de prestaties van het verdeelmodel, bijvoorbeeld voor de herverdeeleffecten. In het algemeen geldt dat de prestaties van het model VIPw2015.1 opschuiven in de richting van het volledig objectieve verdeelmodel VIPw2015.0 naarmate het gewicht van de maatstaf historische uitgaven lager wordt vastgesteld.

Meerjarige historische uitgaven

Model VIPw2015.1 werkt met de zes jaar vertraagde historische WWB-uitgaven. In plaats van de historische uitgaven in t-6 kan ook een meerjarig gemiddelde van de historische uitgaven worden genomen, bijvoorbeeld de gemiddelde uitgaven over de jaren t-6, t-5, t-4. In het onderhavige onderzoek is deze modaliteit niet onderzocht, maar de verwachting is dat deze aanpassing vooral van invloed is op de stabiliteit en dat hij mogelijk ook leidt tot iets kleinere herverdeeleffecten en een iets

²⁷ Het aandeel van het budget dat historisch verdeeld wordt (60% in het model 2012, hangt 1-op-1 samen met het gewicht van de historische verdeelmaatstaf. Het aandeel dat historisch verdeeld wordt is niet exact gelijk aan het gewicht van de historische verdeelmaatstaf omdat de macro-uitgaven in het verleden afwijken van de macro-uitgaven in het peiljaar.

kleinere bandbreedte van de financiële resultaten. Bij een eventuele vervanging van de historische uitgaven door de meerjarig historische uitgaven kan men besluiten het gewicht van de aangepaste historische uitgavenmaatstaf langs econometrische weg te bepalen. Dat gewicht zal naar verwachting nauwelijks afwijken van de waarde in het model VIPw2015.1. Maar het is niet noodzakelijk omdat het gewicht van de historische component, zoals hierboven besproken, ook beleidsmatig kan worden vastgesteld. Hoe dan ook, bij een waarde die afwijkt van de in Tabel 9-1 gerapporteerde waarde, moeten de gewichten van de objectieve maatstaven naar rato moeten worden aangepast. Dat geldt ook voor hun procentuele bijdragen in de verdeling van het macrobudget.

9.3 Verdelende werking: herverdeeleffecten en verdeelstoornissen

Demping van herverdeeleffecten

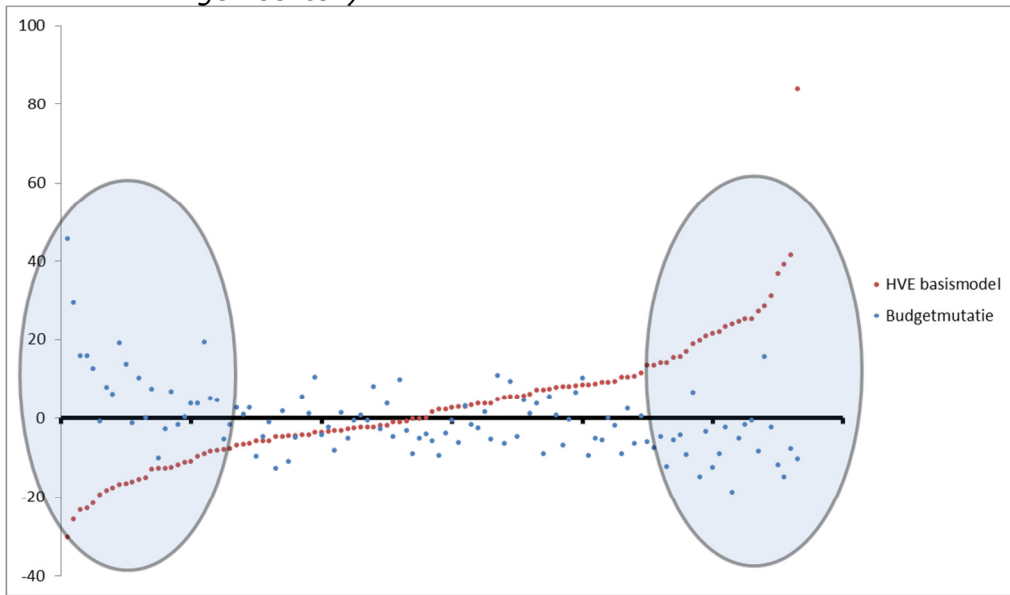
Het verbeterde model leidt tot budgetmutaties. In *Figuur 9-1* zijn de grote gemeenten (40.000 inwoners of meer) gerangschikt naar de omvang van het herverdeeleffect bij de huidige versie van het objectief verdeelmodel van sterk negatief (de rode punten links) naar sterk positief (de rode punten rechts). De blauwe punten geven aan hoe in elk van deze gemeenten het budget verandert als het verbeterde model (VIPw2015.0) wordt ingevoerd. Duidelijk is te zien dat de gemeenten met een sterk negatief herverdeeleffect in het huidige verdeelmodel er het meest op vooruit zouden gaan in het verbeterde model (de blauwe punten links liggen boven de nullijn). De gemeenten met een sterk positief herverdeeleffect gaan er bijna allemaal op achteruit (de blauwe punten rechts liggen bijna allemaal onder de nullijn).

Minder verdeelstoornissen

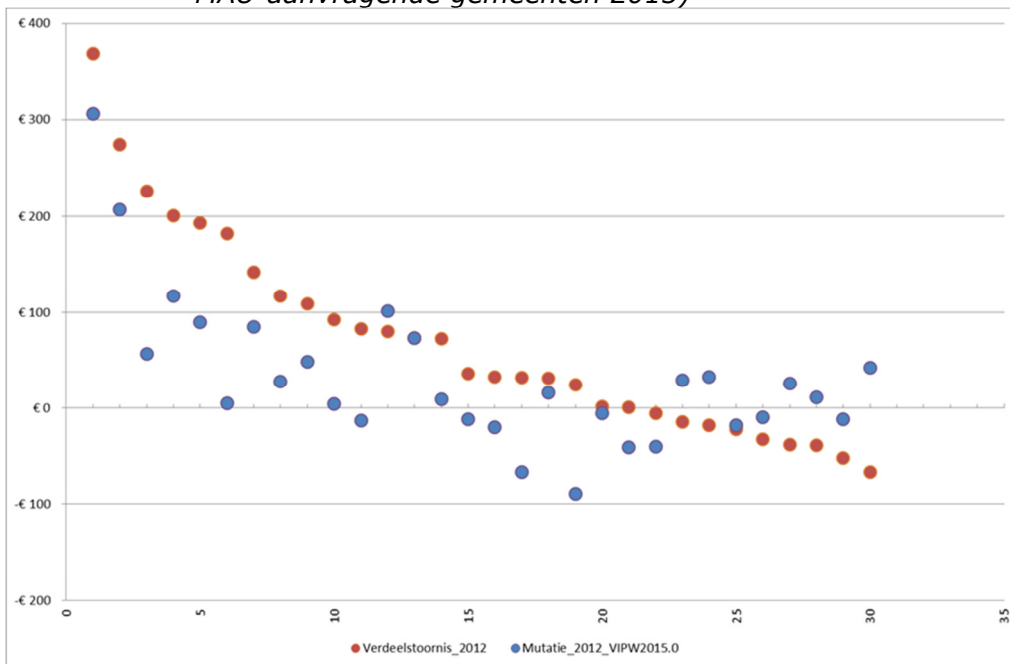
Het verbeterde model bevat minder verdeelstoornissen. Dat is te zien in *Figuur 9-2*, waar de 30 gemeenten die in 2013 een MAU-aanvraag hebben ingediend zijn gerangschikt naar de omvang van de door de Inspectie SZW geschatte waarde van de verdeelstoornis in het huidige objectieve verdeelmodel (de rode punten). Een hoge waarde betekent dat het huidige verdeelmodel de objectieve bijstandsuitgaven onderschat. De blauwe punten geven aan hoe in elk van deze gemeenten het budget verandert als het verbeterde model wordt ingevoerd. De budgetmutaties zijn het grootst in de gemeenten met de grootste geschatte verdeelstoornis in de linkerhelft van de figuur. Zo zou de gemeente met de hoogste geschatte stoornis van ongeveer € 375 per huishouden, er ruim € 300 op vooruit gaan en de gemeente met de op-een-na hoogste geschatte stoornis van

ongeveer € 275 per huishouden zou er ruim € 200 op vooruitgaan. Dit betekent dat het verbeterde model in een flink aantal gevallen ten minste een deel van de verdeelstoornissen van het huidige model voorkomt.

Figuur 9-1 Budgetmutatie in VIPw2015.0 t.o.v. het huidige verdeelmodel (blauw) versus herverdeeleffecten (rood) in het huidige verdeelmodel (in procenten, 40.000plus gemeenten).

Figuur 9-2 Budgetmutatie in VIPw2015.0 t.o.v. het huidige verdeelmodel (blauw) versus geschatte verdeelstoornis (rood) in het huidige verdeelmodel (in euro per huishouden, MAU-aanvragende gemeenten 2013)

9.4 Beoordelingskader

9.4.1 Prikkelwerking

Het beoordelingskader dat Berenschot in dialoog met bestuurders en uitvoerders heeft opgesteld, neemt prikkelwerking als uitgangspunt: 'de systematiek dient gemeenten maximaal te prikkelen tot een activerende uitvoering ... en zoveel mogelijk duurzame beperking van de uitgaven aan uitkeringen' (Bijlage 2, Beoordelingskader).

Volgens de economische theorie is vooral het zogeheten marginale effect relevant. Het marginale effect geeft aan hoe het budget verandert als de uitgaven en of de het volume verandert. De financiële prikkel is maximaal als een verandering van de uitgaven in het inkomensdeel geen effect heeft op de hoogte van het budget inkomensdeel. In dat geval slaat het financiële voordeel van een extra inspanning om te besparen op de uitkeringslasten volledig neer bij de gemeente die de extra inspanning levert. En ook het financiële nadeel van een stijgende uitkeringslast bij eventueel verminderde inspanningen komt geheel voor rekening van de gemeente.

VIPw2015.0

In de volledig objectieve variant VIPw2015.0 is de financiële prikkel voor gemeenten om te streven naar lagere uitkeringsuitgaven maximaal. Althans voor gemeenten met 40.000 inwoners of meer. De maximale prikkel geldt bovendien uitsluitend binnen de systematiek van de bekostiging van het inkomensdeel van het WWB-budget²⁸. Overigens is bij een maximale waarde van de financiële prikkel het effect van een uitgavenmutatie op het budget niet helemaal gelijk aan nul. Dat komt omdat de uitgavenmutatie in een individuele gemeente het jaar daarop doorwerkt in een mutatie van het macrobudget²⁹.

²⁸ Met de doorwerking van eventuele uitgaven en volumemutaties op het werkdeel van WWB budget en de doorwerking in de algemene uitkering uit het Gemeentefonds wordt hier geen rekening gehouden. Zie Rafiq Frierson e.a. *Prikkels in de bekostiging van WWB en GF, onderzoek naar de wisselwerking*, APE (te verschijnen).

²⁹ Het indirecte effect via het macrobudget is relatief klein. Een rekenvoorbeeld kan dit duidelijk maken. Stel, het macrobudget en de macro-uitgaven bedragen 1 mrd. euro. Gemeente A heeft uitgaven van 10 mln. euro. Dat is 1% van de macro-uitgaven. Ook het budget bedraagt 10 mln. euro (1% van het macrobudget). Gemeente A realiseert een besparing van 1%. De uitgaven dalen daardoor met 100.000 euro. Als gevolg van die besparing daalt het macrobudget in het volgende jaar met 100.000 euro tot 9.999.900.000 euro. Het budgetaandeel van gemeente A verandert niet en blijft 1%. 1% van het lagere macrobudget is 99.999.000 euro. Dat is 1.000 euro minder dan de

De volledig objectieve variant VIPw2015.0 heeft hetzelfde bereik als het huidige verdeelmodel. Dat betekent dat gemeenten met minder dan 25.000 inwoners volledig historisch worden gebudgetteerd (op basis van het uitgavenaandeel t-2). Middelgrote gemeenten met 25.000 tot 40.000 inwoners worden deels historisch, deels op basis van het model VIPw2015.0 gebudgetteerd. Daarbij neemt het historisch aandeel in het budget lineair af van 1 naar 0 evenredig met het inwonertal. Voor kleine en middelgrote gemeenten is de financiële prikkel dus minder dan maximaal. In de kleine gemeenten is de lange termijn prikkel zelfs helemaal afwezig. In de middelgrote gemeenten is de lange termijn prikkel afhankelijk van het inwonertal. Hoe groter de gemeente, des te dichter de prikkelwaarde de maximale waarde nadert.

De gemiddelde prikkelwerking (gemiddeld over alle gemeenten) in het model VIPw2015.0 op de korte termijn (één jaar) is 0 (zie

10 mln. euro van het jaar daarvoor, als gevolg van de eigen uitgavenbesparing van 100.000 euro. Bij een uitgavenaandeel van 1%, lekt dus 1% van de besparingswinst in het volgende jaar weg door de verlaging van het macrobudget.

Tabel 9-2 tweede kolom). Op de middellange (drie jaar) en de lange termijn (10 jaar) is de gemiddelde prikkelwerking 0,63. Het gewogen gemiddelde (gewogen naar rato van het uitgavenaandeel) op de middellange en de lange termijn is 0,14. Daarmee is de prikkelwerking van model VIPw2015.0 precies gelijk aan die van het huidige model (V1).

De variatie in de prikkelwaarde tussen provincies is geheel te herleiden op verschillen in gemeentegrootte. Hetzelfde geldt voor de variatie in de prikkelwaarde tussen tekort- en overschotgemeenten (feitelijk financieel resultaat 2012).

Tabel 9-2: Mutatie in toekomstig budget bij een uitgavenbeperking van € 1 in jaar t, modelvariant VIPw2015.0

Selectie gemeenten	Ongewogen			Gewogen		
	t+1	t+3	t+10	t+1	t+3	t+10
<25.000 inwoners	€ 0,00	€ 1,00	€ 1,00	€ 0,00	€ 1,00	€ 1,00
25.000-50.000 inwoners	€ 0,00	€ 0,45	€ 0,45	€ 0,00	€ 0,33	€ 0,33
50.000-100.000 inwoners	€ 0,00	€ 0,00	€ 0,00	€ 0,00	€ 0,00	€ 0,00
100.000-250.000 inwoners	€ 0,00	€ 0,00	€ 0,00	€ 0,00	€ 0,00	€ 0,00
>250.000 inwoners	€ 0,00	€ 0,00	€ 0,00	€ 0,00	€ 0,00	€ 0,00
Groningen	€ 0,00	€ 0,85	€ 0,85	€ 0,00	€ 0,32	€ 0,32
Friesland	€ 0,00	€ 0,80	€ 0,80	€ 0,00	€ 0,37	€ 0,37
Drenthe	€ 0,00	€ 0,52	€ 0,52	€ 0,00	€ 0,22	€ 0,22
Flevoland	€ 0,00	€ 0,33	€ 0,33	€ 0,00	€ 0,04	€ 0,04
Utrecht	€ 0,00	€ 0,50	€ 0,50	€ 0,00	€ 0,09	€ 0,09
Gelderland	€ 0,00	€ 0,61	€ 0,61	€ 0,00	€ 0,21	€ 0,21
Limburg	€ 0,00	€ 0,62	€ 0,62	€ 0,00	€ 0,19	€ 0,19
Noord-Brabant	€ 0,00	€ 0,71	€ 0,71	€ 0,00	€ 0,21	€ 0,21
Zuid-Holland	€ 0,00	€ 0,58	€ 0,58	€ 0,00	€ 0,07	€ 0,07
Noord-Holland	€ 0,00	€ 0,61	€ 0,61	€ 0,00	€ 0,07	€ 0,07
Zeeland	€ 0,00	€ 0,64	€ 0,64	€ 0,00	€ 0,28	€ 0,28
Overijssel	€ 0,00	€ 0,51	€ 0,51	€ 0,00	€ 0,12	€ 0,12
Resultaat 2012: <-10%	€ 0,00	€ 0,11	€ 0,11	€ 0,00	€ 0,06	€ 0,06
Resultaat 2012: -10% tot -5%	€ 0,00	€ 0,20	€ 0,20	€ 0,00	€ 0,07	€ 0,07
Resultaat 2012: -5% tot 0%	€ 0,00	€ 0,88	€ 0,88	€ 0,00	€ 0,24	€ 0,24
Resultaat 2012: 0% tot 5%	€ 0,00	€ 0,31	€ 0,31	€ 0,00	€ 0,05	€ 0,05
Resultaat 2012: 5% tot 10%	€ 0,00	€ 0,18	€ 0,18	€ 0,00	€ 0,06	€ 0,06
Resultaat 2012: >10%	€ 0,00	€ 0,10	€ 0,10	€ 0,00	€ 0,03	€ 0,03
Totaal	€ 0,00	€ 0,63	€ 0,63	€ 0,00	€ 0,14	€ 0,14

VIPw2015.1

Op de middellange termijn is de prikkelwerking van het model VIPw2015.1 gemiddeld sterker dan in de volledig objectieve variant VIPw2015.0. Dat komt omdat bij model VIPw2015.1 het onderscheid tussen middelgrote en grote gemeenten vervalst. Alle gemeenten met meer dan 25.000 inwoners worden in deze systematiek deels objectief, deels historisch gebudgetteerd. En voor al deze gemeenten geldt hetzelfde model. Dus de historische component (in dit model met een vertraging van zes jaar) is voor alle gemeenten met meer dan 25.000 inwoners even groot. Vanwege de ruime vertraging heeft de historische component de eerste jaren geen invloed op de prikkelwerking. Op de korte en de middellange termijn is de

prikkelwerking van model VIPw2015.1 gelijk aan de volledig objectieve variant VIPw2015.0, althans voor de gemeenten met meer dan 40.000 inwoners. Ook voor de gemeenten met minder dan 25.0000 inwoners is de prikkelwerking gelijk aan het model VIPw2015.0. Zij worden volledig historisch gebudgetteerd, op basis van hun uitgaven in t-2. Voor de middelgrote gemeenten is de prikkelwerking van model VIPw2015.1 sterker dan bij model VIPw2015.0 (of bij het huidige verdeelmodel) omdat voor hen de budgetcomponent gebaseerd op uitgaven t-2 vervalt. De gemiddelde prikkelwerking (gemiddeld over alle gemeenten) op de middellange termijn is 0,48 (zie Tabellenboek VIPw2015.1 Tabel 1). Het gewogen gemiddelde is 0,08. Beide waarde zijn lager dan in model VIPw2015.0 en in het huidige model. Op middellange termijn leidt model VIPw2015.1 tot een verbetering van de prikkelwerking. Maar op een termijn van 10 jaar scoort model VIPw2015.1 wat de prikkelwerking betreft ongunstiger. Op deze lange termijn is de gemiddelde prikkelwerking 0,79. Dat betekent dat een uitgavendaling van één euro in jaar t, 10 jaar later leidt tot een budgetdaling 0,79 euro. Het gewogen gemiddelde op de termijn van 10 jaar is 0,64.

Algemene conclusie (zie Tabel 9-3): de prikkelwerking van model VIPw2015.0 komt overeen met de prikkelwerking van het huidige verdeelmodel. Waarderen we het huidige model met drie sterren (op een schaal van vijf), dan geldt die waardering dus ook voor VIPw2015.0. De prikkelwerking van model VIPw2015.1 is sterker, althans op de middellange termijn (tot zes jaar). Daar staat tegenover dat op de langere termijn (zeven jaar of langer) de prikkelwerking van dit model juist minder sterk is. Ten aanzien van de waardering van geldstromen geldt algemeen het uitgangspunt dat de waardering afneemt naar mate zij verder in de toekomst liggen. Dat zal ook gelden voor gemeentebestuurders. In lijn met dit uitgangspunt hechten wij meer waarde aan de sterkere prikkel op de middellange termijn dan aan de minder sterke prikkel op de lange termijn. Dat betekent dat naar ons oordeel de prikkelwerking van model VIPw2015.1 beter is dan die van model VIPw2015.0 (en ook van het huidige model). Daarom vier sterren.

Tabel 9-3 Gemiddelde prikkelwerking in het verbeterde model (VIPw2015.0 en VIPw2015.1) en in het huidige model (V1) ^a

	VIPw2015.0	VIPw2015.1	V1
Korte termijn ongewogen (1 jaar)	0	0	0
Korte termijn gewogen (1 jaar)	0	0	0
Middellange termijn ongewogen (3 jaar)	0,63	0,48	0,63
Middellange termijn gewogen (3 jaar)	0,14	0,08	0,14
Lange termijn ongewogen (10 jaar)	0,63	0,79	0,63
Lange termijn gewogen (10 jaar)	0,14	0,64	0,14
Conclusie	***	****	***

^a Prikkelcoëfficiënt is de budgetmutatie/uitgavenmutatie. Een waarde 0 betekent dat een uitgavenmutatie niet doorwerkt in het budget, de prikkel is maximaal. Een waarde 1 betekent dat een uitgavenmutatie volledig in het budgetdoorwerkt. Er is dan geen financiële prikkel.

9.4.2 Rechtvaardigheid

Volgens het beoordelingskader is een model rechtvaardig als de verschillen tussen budget en uitgaven herleidbaar zijn op verschillen in beleid en uitvoering. Bij de uitwerking van het beoordelingskader in paragraaf 2.5 hebben wij daaruit afgeleid dat een model minder rechtvaardig is, naar mate verschillen tussen budget en uitgaven minder herleidbaar zijn tot verschillen in beleid en uitvoering. Als verschillen (tussen budget en uitgaven) herleidbaar zijn tot externe factoren buiten de invloed van de gemeenten, dan zijn ze per definitie niet herleidbaar zijn tot verschillen in beleid en uitvoering. Bij de beoordeling van de MAU-aanvragen volgt de minister van SZW deze redenering. De 'mate van herleidbaarheid tot externe factoren' is in deze redenering een aanwijzing voor het bestaan van verdeelstoornissen en daarmee voor de mate van onrechtvaardigheid van het verdeelmodel. Deze lijn volgend kunnen we de mate van rechtvaardigheid van de modelvarianten meten door op deze varianten de *MAU-toets op verdeelstoornissen* los te laten. De variant met de minste verdeelstoornissen is dan de variant met de meest rechtvaardige verdeling. We onderscheiden vier MAU-gerelateerde criteria. De eerste is de omvang van de verdeelstoornissen, gemeten als het totaal van het 'verkeerd' verdeelde bedrag als percentage van het objectief verdeelde macrobudget. Omdat beide modellen dezelfde objectieve verdeelmaatstaven hebben is het verkeerd verdeelde bedrag in beide modellen gelijk: 0,54%. Dat is aanmerkelijk minder dan het verkeerd verdeelde bedrag in het huidige model (2,07%).

De verklaringsgraad van de MAU-toets geeft aan hoeveel van de verschillen tussen budget in uitgaven kan worden verklaard door externe factoren buit de objectieve verdeelsleutel. Hoe groter de verklaringskracht

des te groter de invloed van extern objectieve factoren en des te gebrekkiger het objectieve verdeelmodel. De MAU-toets toegepast op model VIPw2015.0 (en op de objectieve component van model VIPw2015.1) heeft een verklaringsgraad van 0,234. Dat is ongeveer een derde van de verklaringsgraad van de MAU-toets toegepast op het huidige objectieve verdeelmodel van 0,719.

Het derde criterium is de omvang van het bedrag dat via de MAU zou worden herverdeeld. In het huidige model is dat 95,0 mln. euro. Onder model VIPw2015.0 zou dat 24,8 mln. zijn en onder VIPw2015.1 9,5 mln. Het verschil tussen de laatst genoemde bedragen is het gevolg van het feit dat in het laatste model de objectieve component van de budgettering veel kleiner is.

Het vierde criterium is het aantal gemeenten dat met een meerjarig tekort dat voldoet aan de geldende toelatingscriteria¹⁵. Dit zegt minder over de kwaliteit van de verdeling. In beide modellen ligt het aantal toegelaten gemeenten marginaal lager (20,8%) dan in het huidige model (21,1%).

Voor zover het objectieve verdeelmodel rechtvaardig verdeelt, neemt de rechtvaardigheid van de verdeelsystematiek toe naarmate een groter deel van het macrobudget op basis van die objectieve verdeelsleutel wordt verdeeld en naarmate meer gemeenten een budget op basis van dat objectieve model ontvangen. In model VIPw2015.0 wordt 86,1% van het macrobudget objectief verdeeld. Dat is hetzelfde als in het huidige model. Het objectief verdeelmodel werkt voor 52,4% van de gemeenten. Ook dat is gelijk aan het huidige model. In het model VIPw2015.1 is het aantal gemeenten dat te maken krijgt het objectieve verdeelmodel even groot, maar het deel van het macrobudget dat objectief wordt verdeeld is veel lager (33,6%).

Op grond van bovenstaande concluderen wij dat in beide modellen de verdeelstoornissen minder zijn dan in het huidige model. In termen van het verkeerd verdeelde bedrag is model VIPw2015.1 zelfs veel beter. Wat het aandeel van de objectieve verdeelsleutel in de macroverdeling betreft scoort model VIPw2015.0 hetzelfde als het huidige model. Op dit punt scoort model VIPw2015.1 duidelijk minder. Onze algemene conclusie: zowel model VIPw2015.0 als model VIPw2015.1 is rechtvaardiger dan het huidige model. Voor beide modellen waarderen we de rechtvaardigheid met vier sterren. Tabel 9-4 vat deze bevindingen samen.

Tabel 9-4 *Rechtvaardigheid van het verbeterde model (VIPw2015.0 en VIPw2015.1) en het huidige model (V1)*

	VIPw2015.0	VIPw2015.1	V1
<i>a) verdeelstoornissen</i>			
Aandeel verdeelstoornis (perc. macrobudget)	0,54%	0,54%	2,07%
Verklaringsgraad 'MAU toets' (R ²)	0,234	0,234	0,719
Macrobedrag re-allocatie via MAU (x € 1 mln.)	24,8	9,5	95,2
Perc. gemeenten boven de MAU drempel	20,8%	20,8	21,1%
<i>b) bereik objectieve verdeling</i>			
Aandeel objectief (perc. macrobudget)	86,1%	33,6%	86,1%
Aandeel objectief (perc. van de gemeenten)	52,4%	52,4%	52,4%
Conclusie	****	****	***

9.4.3 *Betrouwbaarheid*

De betrouwbaarheid van het verdeelmodel wordt beoordeeld op zes dimensies:

- Wetenschappelijke verantwoording
- Variabelen logisch en verklaarbaar
- Verklaringsgraad
- Betrouwbaarheid van de data
- Actualiteit van de data
- Stabiliteit van de gewichten

Wetenschappelijk verantwoord

Alle varianten die wij hebben ontwikkeld zijn op wetenschappelijk verantwoorde wijze tot stand gekomen. Wij hanteren in wetenschappelijk onderzoek veelgebruikte schattingsmethoden en waarborgen onze resultaten door statistische toetsen en controles. De selectie van verdeelmaatstaven wordt uitvoerig gedocumenteerd en de schatting van de gewichten wordt statistisch verantwoord volgens in wetenschappelijk onderzoek geldende professionele maatstaven.

Variabelen en relaties logisch en verklaarbaar:

Beide modellen hebben door de toevoeging van de nieuwe indicatoren jeugdproblematiek, goedkope woningen en gewogen COROP een betere *inhoudelijke dekking* dan het huidige verdeelmodel. Beide modellen bevatten conjunctuurkenmerken en indicatoren voor de economische, sociale en demografische structuur. De dekking van model VIPw2015.1 is

beter dan die van VIPw2015.0 vanwege de opname van de vertraagd historische component. Die zorgt ervoor dat specifieke, weinig voorkomende, lokale omstandigheden in de verdeling doorwerken.

Qua *plausibiliteit van de bijdragen* van de afzonderlijke verdeelmaatstaven scoren beide verbetervarianten beter dan het huidige model.

Beide modellen zijn volledig *reproduceerbaar en controleerbaar*. Daarin verschillen zij overigens niet van het huidige verdeelmodel.

Verklaringsgraad

De verklaringsgraad van beide verdeelmodellen is hoger dan die van het huidige verdeelmodel. Model VIPw2015.1 met de vertraagd historische component heeft (niet verrassend) de hoogste verklaringsgraad.

Betrouwbaarheid van de data

Alle gegevens met betrekking tot de verdeelmaatstaven komen van het CBS, met uitzondering van de indicator jeugdproblematiek. Deze is geconstrueerd door het Verweij Jonker Instituut op basis van gegevens van DUO, meldpunt kindermisbruik, het WODC, UWV en CBS – zie Bijlage 1). De overige verdeelmaatstaven zijn gebaseerd op administratieve data. De uitzondering is het percentage laagopgeleiden. Dit is gebaseerd op de enquête beroepsbevolking (EBB) en is daardoor minder betrouwbaar, vooral voor kleine gemeenten. Het CBS is bezig met een verbeteringslag bij de verzameling van deze gegevens voor kleine gemeenten (via de zogeheten Kleine Domein Schatters methodiek). Beide modellen scoren wat de betrouwbaarheid van de data betreft net zo goed als het huidige verdeelmodel.

Actualiteit van de data

Het tijdsverschil tussen het budgetjaar en de peildatum van de verdeelmaatstaven varieert van 2 jaar tot 6 jaar. Het verschil van 5 of 6 jaar komt alleen voor bij maatstaven die geoperationaliseerd zijn als meerjarig gemiddelden. Beide modellen scoren wat de actualiteit betreft net zo goed als het huidige verdeelmodel.

Stabiliteit van de gewichten

De stabiliteit van de gewichten is beoordeeld op basis van de gesimuleerde budgetmutatie die uitsluitend het gevolg is van een jaarlijkse herijking van de gewichten. We simuleren over de jaren constante waarden van de

verdeelkenmerken en gaan na welk deel van het macrobudget wordt herverdeeld, uitsluitend als gevolg van de actualisering van de gewichten. Hoe kleiner het herverdeelde macrobedrag, des te stabiel de gewichten. Van jaar op jaar verschuift er gemiddeld 72,5 mln. euro macrobudget als gevolg van de jaarlijkse update van de gewichten. Dat is minder dan in het huidige verdeelmodel (85,4 mln. euro). De nieuwe modellen zijn dus stabiel. Over een periode van vier jaar bezien is de verschuiving in de verdeling groter: 153,6 mln. euro. Dat is ongeveer evenveel als in het huidige model (150, mln. euro).

Conclusie betrouwbaarheid

De nieuwe modellen hebben een hogere betrouwbaarheid dan het huidige verdeelmodel, met name vanwege de betere inhoudelijke dekking, de hogere verklaringsgraad en de verbeterde stabiliteit van de gewichten. De betrouwbaarheid van model VIPw2015.1 is daarbij iets hoger dan die van VIPw2015.0 vanwege de hogere score op inhoudelijke dekking en de hogere verklaringsgraad. Tabel 9-5 vat deze resultaten samen.

Tabel 9-5 *Betrouwbaarheid van het verbeterde model (VIPw2015.0 en VIPw2015.1) en het huidige model (V1)*

	VIPw2015.0	VIPw2015.1	V1
<i>a) Wetenschappelijk verantwoord</i>	****	****	****
<i>b) Variabelen en relaties logisch en verklaarbaar</i>			
Inhoudelijke dekking	****	*****	***
Plausibiliteit van de gewichten (teken, omvang)	****	****	***
Verdeelmodel reproduceerbaar controleerbaar	*****	*****	*****
<i>c) verklaringsgraad (R²)</i>	0,979	0,985	0,963
<i>d) Betrouwbaarheid van de data</i>	***	***	***
<i>e) Actualiteit van de data</i>	***	***	***
<i>f) Stabiliteit van de gewichten (x € 1 mln.)</i>	****	****	***
Korte termijn: jaar t+1 versus t	€ 72,8	€ 72,8	€ 85,4
Lange termijn: jaar t+4 versus t	€ 153,6	€ 153,6	€ 150,6
Conclusie	****	****,25	***

9.4.4 Herverdeeeffecten

Het herverdeeeffect is gedefinieerd als het verschil tussen de modelmatig berekende uitgaven in het peiljaar en de werkelijke uitgaven in het peiljaar. In deze definitie zijn de herverdeeeffecten bij een verdeling op basis van (actuele) historische uitgavenaandelen per definitie gelijk aan 0.

Verskil in herverdeeeffecten tussen alternatieve modellen ontstaan door verschillen in het bereik van de objectieve verdeelsleutel en verschillen in de verklaringskracht van de objectieve verdeelsleutel.

Het gemiddelde herverdeeeffect in de huidige verdeelsystematiek (huidig objectief verdeelmodel, huidig bereik) is 4,8%. In model VIPw2015.0 heeft het objectieve verdeelmodel hetzelfde bereik als in de huidige systematiek, alleen de objectieve verdeelsleutel zelf is aangepast. Het gemiddeld absoluut herverdeeeffect neemt af tot 3,9%. In de systematiek van model VIPw2015.1 (met de vertraagd historische component) vervalt de categorie middelgrote gemeenten. Dat op zichzelf leidt tot een groter bereik van de objectieve verdeelsleutel. Daar staat tegenover dat de verdeelsleutel zelf een substantiële historische component bevat, zij het met zes jaar vertraging zodat de herverdeeeffecten van deze historische component niet per definitie gelijk zijn aan 0. Ook in dit model is het gemiddeld absoluut herverdeeeffect (met 4,1%) lager dan in de huidige systematiek.

Hetzelfde patroon is te zien bij een vergelijking van de gemiddelde absolute herverdeeeffecten uitsluitend onder gemeenten met meer dan 25.000 inwoners: in de nieuwe modellen is het gemiddeld herverdeeeffect kleiner dan in de huidige systematiek (zie Tabel 9-6, tweede panel).

Om de verdelende werking van de objectieve component van de verdeelsystematiek te beoordelen, worden in het derde panel de herverdeeeffecten vergeleken bij een volledig objectieve verdeling voor alle gemeenten met meer dan 25.000 inwoners. Het gemiddeld absoluut herverdeeeffect van de objectieve component in de nieuwe modellen is 12,4% (ongewogen). Dat is ruim twee procentpunten kleiner dan het gemiddelde herverdeeeffect van de objectieve component in de huidige verdeelsystematiek (14,5%).

Ten slotte wordt de verdelende werking beoordeeld aan de bandbreedte van de herverdeeeffecten (vierde panel). In de huidige systematiek heeft 82,5% van de gemeenten een herverdeeeffect binnen de bandbreedte van $\pm 10\%$. Model VIPw2015.0 presteert in dit opzicht beter: 85,4% van de

gemeenten heeft een herverdeeleffect binnen deze bandbreedte. Ook model VIPw2015.1 presteert beter dan het huidige model, maar het verschil met het huidige model is kleiner. Dat komt door het wegvalen van de groep middelgrote gemeenten. Kennelijk is het relatief moeilijk om voor deze gemeenten met 25.000 tot 40.000 inwoners een nauwkeurige voorspelling van de uitgaven te doen, zelfs met een verdeelsleutels met een sterke historische component. Deze bevinding sluit aan bij de conclusies in hoofdstuk 5 over de verdelende werking en de stabiliteit van een volledig historisch verdeling.

Tabel 9-6 Herverdeeleffecten van het verbeterde model (VIPw2015.0 en VIPw2015.1) en het huidige model (V1)

	VIPw2015.0	VIPw2015.1	V1
<i>Gemiddeld Absoluut Herverdeeleffect</i>			
ongewogen	3,9	4,1	4,8
gewogen	5,7	4,5	
<i>Gemiddeld Absoluut HVE 25000+ gemeenten</i>			
ongewogen	7,7	8,4	9,2
gewogen	6,4	5,2	
<i>Gemiddeld Absoluut HVE 25000+ gemeenten volledig objectief gebudgetteerd</i>			
ongewogen	12,4	12,4	14,5
gewogen	7,3	7,3	
<i>% Gemeenten met absoluut HVE kleiner dan 10%</i>	85,4	83,8	82,5
Conclusie	****	****	***

Gemiddeld absoluut herverdeeleffect naar type gemeente (VIPw2015.0)

Het gemiddeld absoluut herverdeeleffect (Gem AHVE) in model VIPw2015.0 bedraagt 3,9%.

Buiten de kleine gemeenten (met een Gem AHVE van 0% vanwege de historische verdeling) varieert het Gem AHVE van 4,3% in vier grootste gemeenten tot 9,9% in de gemeenten met 50.000 tot 100.000 inwoners (zie Tabel 9-7).

In Groningen, Friesland, Limburg en Noord-Brabant is het GemAHVE lager dan het landelijk gemiddelde. In Flevoland en Zeeland is het GemAHVE relatief hoog.

In gemeenten met uitkeringsuitgaven tot 600 euro per huishouden is het GemAHVE lager dan het landelijk gemiddelde. In gemeenten met uitgaven tussen 600 en 800 euro zijn de herverdeeeffecten gemiddeld het hoogst (GemAHVE=6,0%). In gemeenten met uitgaven boven 800 euro is het GemAHVE 5,1% (tot 1000 euro), respectievelijk 5,4% (boven 1000 euro).

Tabel 9-7: Positieve en negatieve herverdeeeffecten 2012, modelvariant VIPw2015.0

Selectie gemeenten	Ongewogen Gem AHVE ¹	# Neg. HVE	# Pos. HVE	Gewogen Gem AHVE ¹
<25.000 inwoners	0,0	0	0	0,0
25.000-50.000 inwoners	6,6	89	52	7,3
50.000-100.000 inwoners	9,9	23	23	8,2
100.000-250.000 inwoners	7,8	10	13	7,2
>250.000 inwoners	4,3	2	2	3,4
Groningen	1,2	2	4	3,6
Friesland	1,7	9	1	5,5
Drenthe	5,0	6	4	7,4
Flevoland	8,7	3	1	9,1
Utrecht	4,0	7	7	6,7
Gelderland	4,5	26	8	6,6
Limburg	3,2	10	5	5,0
Noord-Brabant	2,7	20	12	5,9
Zuid-Holland	4,6	20	20	4,5
Noord-Holland	4,8	12	14	5,7
Zeeland	6,7	3	4	13,6
Overijssel	4,2	6	10	6,4
Uitgaven <€ 250 per hhd	0,7	1	3	1,5
Uitgaven € 250-€ 400 per hhd	3,1	22	19	5,5
Uitgaven € 400-€ 600 per hhd	3,3	41	20	5,8
Uitgaven € 600-€ 800 per hhd	6,0	27	19	8,4
Uitgaven € 800-€ 1000 per hhd	5,1	5	15	8,4
Uitgaven >€ 1000 per hhd	5,4	28	14	4,4
Totaal	3,9	124	90	5,7

¹ Gem AHVE=Gemiddeld absoluut herverdeeeffect

Gemiddeld absoluut herverdeeeffect naar type gemeente (VIPw2015.1)

Het gemiddeld absoluut herverdeeeffect (Gem AHVE) in model VIPw2015.1 bedraagt 4,1%.

Buiten de kleine gemeenten varieert het Gem AHVE van 2,0% in vier grootste gemeenten tot 8,3% in de gemeenten met 50.000 tot 100.000 inwoners. In gemeenten met 50.000 tot 100.000 inwoners is het GemAHVE 8,0% (zie Tabellenboek VIPw2015.1 Tabel 18).

In Groningen, Friesland, Limburg en Noord-Brabant is het Gem AHVE lager dan het landelijk gemiddelde. In Drenthe en Flevoland is het Gem AHVE relatief hoog.

In de gemeenten met de laagste uitkeringsuitgaven (tot 250 euro per huishouden) is het Gem AHVE het laagst (2,4%). Relatief hoog is het Gem AHVE in gemeenten met uitgaven tussen 600 en 800 euro (5,1%) en gemeenten met uitgaven boven 1000 euro (5,2%).

Algemeen geldt dat de verschillen in Gem AHVE tussen de onderscheiden typen gemeenten in model VIPw2015.1 kleiner zijn dan in model VIPw2015.0.

In model VIPw2015.1 zijn er 110 gemeenten met een negatief herverdeeeffect en 104 met een positief herverdeeeffect. Daarmee lijkt dit model iets evenwichtiger dan model VIPw2015.0 met 124 gemeenten met een negatief herverdeeeffect en 90 gemeenten met een positief herverdeeeffect.

Conclusie herverdeeeffecten

De nieuwe modellen hebben gemiddeld kleinere herverdeeeffecten dan het huidige verdeelmodel. Dat is een verbetering. De modellen verschillen in de spreiding van de herverdeeeffecten. Die is in model VIPw2015.0 iets groter dan in model VIPw2015.1. Dat heeft vooral te maken met de substantiële historische component in het tweede model. Om deze reden en omdat het verschil in spreiding betrekkelijk klein is, leidt dat niet tot de conclusie dat het ene model beter presteert op dit criterium dan het andere: beiden vier sterren. Tabel 9-6 vat deze conclusies samen.

9.4.5 Voorspelbaarheid-stabiliteit

De beoordeling van de voorspelbaarheid van de nieuwe modellen is gebaseerd op de stabiliteit van de herverdeeeffecten en van de budgetaandelen.

Stabiliteit herverdeeeffecten

Voor de volledig historisch gebudgetteerde kleine gemeenten zijn de herverdeeeffecten per definitie nul, en dus ook de mutaties van de herverdeeeffecten.

Wat de stabiliteit van de herverdeeeffecten betreft presteert model VIPw2015.0 marginaal beter dan het huidige model. Model VIPw2015.1 presteert op dit punt iets minder dan het huidige verdeelmodel.

In model VIPw2015.0 is de gemiddelde absolute mutatie in de herverdeeeffecten van jaar op jaar 1,8 procentpunt (2,7 procentpunt in model VIPw2015.1). In 396 gemeenten (379 in VIPw2015.1) is de verandering van het herverdeeeffect kleiner dan 10 procentpunt. Het gemiddelde absolute verschil in herverdeeeffecten tussen 2012 en 2009 is 3,3 procentpunt (4,9 in VIPw2015.1). In 364 gemeenten is de verandering op deze termijn kleiner dan 10 procentpunt (326 in VIPw2015.1). Tabellenboeken VIPw2015.0 en VIPw2015.1 bevatten de tabellen met de ongewogen en gewogen gemiddelde veranderingen van de herverdeeeffecten (ook bij constante gewichten en constante budgetaandelen).

Stabiliteit budgetaandelen

De stabiliteit van de budgetaandelen is in de nieuwe modellen iets hoger dan in het huidige model. Tussen de nieuwe modellen onderling is er op dit punt geen verschil.

In model VIPw2015.0 en VIPw2015.1 is de gemiddelde absolute mutatie in de budgetaandelen van jaar op jaar 4,8 procentpunt (4,9 procentpunt in het huidige model). In 365 en 367 gemeenten (361 in het huidige model) is de verandering van het budgetaandeel kleiner dan 10 procentpunt. Het gemiddelde absolute verschil in budgetaandeel tussen 2012 en 2009 is 9,4 (respectievelijk 9,1) procentpunt. In het huidige verdeelmodel is dit 9,7 procentpunt. In 292 (respectievelijk 295) gemeenten is de verandering in budgetaandeel op deze termijn kleiner dan 10 procentpunt. In het huidige model geldt dit voor 283 gemeenten.

Conclusie voorspelbaarheid-stabiliteit

De verschillen in stabiliteit tussen de nieuwe modellen en het huidige model zijn klein. Het grootste verschil is te zien bij de stabiliteit van de herverdeeeffecten deze blijft in model VIPw2015.1 iets achter bij het huidige model en ook bij het model VIPw2015.0. Daarom waarderen we de voorspelbaarheid-stabiliteit voor variant VIPw2015.1 met twee-en-een-

halve ster en de huidige variant en VIPw2015.0 met drie sterren. Belangrijk om op te merken bij deze resultaten is dat de stabiliteit-voorspelbaarheid van variant VIPw2015.1 waarschijnlijk verbetert bij gebruik van een meerjarig gemiddelde historische component (zie paragraaf 9.2.2). Tabel 9-8 vat de conclusies samen.

Tabel 9-8 Voorspelbaarheid-stabiliteit 2009-2012 van het verbeterde model (VIPw2015.0 en VIPw2015.1) en het huidige model (V1)

	VIPw2015.0	VIPw2015.1	V1
<i>Gemiddeld absolute mutatie HVE (%-punt, ongewogen)</i>			
Korte termijn: jaar t+1 versus t	1,8	2,7	1,9
Lange termijn: jaar t+4 versus t	3,3	4,9	3,4
<i>Aantal gemeenten met < 10% mutatie in HVE</i>			
Korte termijn: jaar t+1 versus t	396	379	395
Lange termijn: jaar t+4 versus t	364	326	359
<i>Gem. absolute mutatie budgetaandeel (%-punt, ongew)</i>			
Korte termijn: jaar t+1 versus t	4,8%	4,8%	4,9%
Lange termijn: jaar t+4 versus t	9,4%	9,1%	9,7%
<i>Aantal gemeenten met < 10% mutatie budgetaandeel</i>			
Korte termijn: jaar t+1 versus t	367	365	361
Lange termijn: jaar t+4 versus t	292	295	283
Conclusie	***	**₅	***

9.4.6 Uitlegbaarheid: inhoudelijk en technisch

De uitlegbaarheid heeft een inhoudelijke en een technische component die hier afzonderlijk worden beoordeeld.

De inhoudelijke component betreft de dekking van de verdeelmaatstaven en de plausibiliteit van de afzonderlijke bijdragen van deze maatstaven. Beide nieuwe modellen presteren op dit criterium beter dan het huidige model, waarbij model VIPw2015.1 een betere dekking heeft dan VIPw2015.0 (zie de bespreking van de betrouwbaarheid bij Tabel 9-5).

Ten opzichte van het huidige model is de technische uitlegbaarheid van de nieuwe modellen duidelijk verbeterd doordat het vaste bedrag in de

rekenformule is vervangen door een grootheid met een duidelijke interpretatie namelijk het landelijk gemiddelde van de uitgaven per huishouden. De budgetberekening gebeurt als het ware in twee stappen. In de eerste stap krijgt elke gemeente een budget gebaseerd op de gemiddelde uitgaven per huishouden. In de tweede stap zorgen de gewichten van de verdeelmaatstaven voor op- of afslagen op het initieel toebedeelde budget, afhankelijk van de scores van de betreffende gemeente op de verdeelmaatstaven ten op zichte van het landelijk gemiddelde. (zie paragraaf 4.4). Deze vereenvoudiging kan overigens ook op de huidige modelvariant toegepast worden.

Tabel 9-9 Uitlegbaarheid (inhoudelijk) van het verbeterde model (VIPw2015.0 en VIPw2015.1) en het huidige model (V1)

	VIPw2015.0	VIPw2015.1	V1
<i>Inhoudelijk</i>			
Dekking van de verdeelmaatstaven	****	*****	***
Plausibiliteit van de bijdragen van de verdeelmaatstaven (teken, relatieve omvang)	*****	*****	***
Conclusie	****,5	*****	***
<i>Technisch</i>			
Eenvoud van de rekenformule	****	****	***
Conclusie	****	****	***

9.4.7 Financiële beheersbaarheid

De financiële beheersbaarheid heeft betrekking op het risico dat gemeenten door de verdeling in financiële problemen kunnen komen en op de mate waarin de verdeling perspectief biedt om een eventueel financieel nadeel te neutraliseren. De financiële beheersbaarheid wordt hier beoordeeld op drie aspecten:

- De noodzaak voor aanvullingen
- Het financiële resultaat
- De aanwezigheid van een financiële waarborg

De noodzaak voor aanvullingen

De noodzaak voor aanvullende uitkeringen wordt mede geïndiceerd door het aantal gemeenten met een financieel tekort boven de huidige drempelwaarden in de IAU en de MAU. In het huidige verdeelmodel realiseert 22,5% van de gemeenten een tekort boven de IAU-drempel. In de nieuwe verdeelmodellen is dit nauwelijks anders: in model VIPw2015.0 22,8% en in VIPw2015.1 21,6%. Het percentage gemeenten met een

meerjarig financieel tekort is in de nieuwe modellen met 20,8% weliswaar iets lager, maar het verschil met het huidige model waar 21,1% de meerjarige drempel overschrijdt is marginaal. De nieuwe modellen presteren wel beduidend beter wat betreft de omvang van het macrobedrag dat nodig zou zijn om eventuele verdeelstoornissen te compenseren: 0,54% van het objectief verdeelde macrobudget tegen 2,07% van het objectief verdeelde macrobudget in het huidige verdeelmodel.

Het financiële resultaat van de nieuwe modellen is gemiddeld gunstiger dan in het huidige model. Het financiële resultaat is de gemiddelde absolute waarde van het verschil tussen het ontvangen budget en de feitelijke uitgaven. Hoe kleiner het verschil, des te kleiner de kans op grote financiële uitslagen ten voordele of ten nadele en des te groter de financiële beheersbaarheid. Bij het huidige verdeelmodel is het gemiddelde financiële resultaat 9,6%. In het nieuwe model model VIPw2015.0 is dit 9,1% en in het nieuwe model VIPw2015.1 is het 9,0%. De verbetering lijkt misschien klein, maar 0,5% van de uitgaven vertegenwoordigt op macro-niveau een bedrag van ruim 25 mln. euro.

In Tabellen 20 en 21 van de tabellenboeken geven we de ongewogen/gewogen gemiddelde financiële resultaten uitgesplitst naar gemeentegrootteklasse, provincie en uitgavenniveau. Ook geven we per klasse het aantal gemeenten met negatieve/positieve en grote (>10% of <-10%) financiële resultaten.

Voor de financiële beheersbaarheid is de aanwezigheid van een historische component in de verdeling waarschijnlijk het belangrijkste. Een historische component vormt een waarborg dat de toegedeelde budgetten niet al te ver afwijken van de feitelijke uitgavenniveaus, althans niet structureel. Het huidige model heeft zo'n waarborg niet. In de huidige verdeelsystematiek wordt deze waarborg buiten het verdeelmodel gerealiseerd door middel van de ex ante inperking van de herverdeeleeffecten en door middel van het systeem van incidentele en meerjarige aanvullende uitkeringen. Het nieuwe model VIPw2015.1 bevat een substantiële historische component. In verband met het behoud van de prikkelwerking werkt deze component met een vertraging van zes jaar door in het budget, maar de beschermende werking ervan tegen financiële risico's is ontegenzeggelijk.

Het algemene oordeel over de financiële beheersbaarheid is dat model VIPw2015.0 iets beter presteert dan het huidige model en dat de prestaties van model VIPw2015.1, met name vanwege de financiële waarborg, op dit aspect beduidend beter zijn dan die van het huidige model.

We waarderen VIPw2015.0 met drie-en-een-halve ster en VIPw2015.1 met vier-en-een-halve ster. Tabel 9-10 vat deze conclusies samen.

Tabel 9-10 Financiële beheersbaarheid van het verbeterde model (VIPw2015.0 en VIPw2015.1) en het huidige model (V1)

	VIPw2015.0	VIPw2015.1	V1
<i>a) noodzaak voor aanvullingen</i>			
Perc, gemeenten boven de IAU-drempel	22,8%	21,6%	22,5%
Perc, gemeenten boven de MAU-drempel	20,8%	20,8%	21,1%
Aandeel stoornis (in perc. van het objectief verdeelde macrobudget)	0,54%	0,54%	2,07%
<i>b) Financieel resultaat</i>			
Gem absoluut verschil tussen budget voor jaar t en uitgaven in jaar t (perc. van de uitgaven, ongewogen)	9,1%	9,0%	9,6%
<i>c) Financiële waarborg</i>			
Historische component in de verdeling	Nee	Ja	Nee
Conclusie	***,5	****,5	***

9.4.8 Component Nieuwe doelgroep

De laatste dimensie in de beoordeling van de nieuwe verdeelmodellen is de manier waarop het nieuwe verdeelmodel voorziet in de middelenverdeling ten behoeve van de nieuwe doelgroep. Bij deze beoordeling zijn drie aspecten van belang: de praktische bruikbaarheid van de verdeling, de verdelende werking van de modelcomponent voor de nieuwe doelgroep en de rechtvaardigheid en de betrouwbaarheid van deze modelcomponent.

De modelcomponent voor de nieuwe doelgroep die in hoofdstuk 8 is ontwikkeld, is volledig consistent met het model voor de huidige doelgroep en sluit daar naadloos bij aan. De modelcomponent voor de nieuwe doelgroep kan onmiddellijk en probleemloos aan het nieuwe model worden gekoppeld. Dat geldt voor beide modellen en trouwens ook voor de geactualiseerde versie van het huidige model.

De verklaringsgraad van het verdeelmodel met de nieuwe doelgroep is hoog: 0,978 (in model VIPw2015.0) en 0,984 (in model VIPw2015.1). Het gemiddelde van het absolute herverdeeeffect is laag: in beide modellen 3,7%.

De modelcomponent voor de nieuwe doelgroep biedt een complete inhoudelijke dekking van de factoren die algemeen bepalend worden geacht voor verschillen tussen gemeenten in de omvang van de nieuwe doelgroep, met inbegrip van cultuurhistorische factoren. De bijdragen aan de verdeling van de afzonderlijke factoren zijn logisch verklaarbaar en stemmen naar onze verwachting overeen met de intuïtie van praktijkdeskundigen. De afleiding van de modelcomponent die voor de nieuwe doelgroep geldt is volledig reproduceerbaar en controleerbaar. Tabel 9-11 vat deze conclusies samen. De huidige variant scoren we niet in deze tabel omdat de nieuwe doelgroep niet relevant is geweest voor de huidige variant.

Tabel 9-11 Component nieuwe doelgroep in het verbeterde model (VIPw2015.0 en VIPw2015.1)

	VIPw2015.0	VIPw2015.1
<i>a) praktische bruikbaarheid</i>	*****	*****
<i>b) verdelende werking</i>		
Verklaringsgraad (R ²) incl. nieuwe doelgroep	0,978	0,984
Gem absoluut herverdeeeffect (ongewogen)	3,7	3,7
<i>c) Rechtvaardigheid-betrouwbaarheid</i>		
Inhoudelijke dekking van de maatstaven	****	****
Plausibiliteit van de bijdragen van de maatstaven	*****	*****
model reproduceerbaar en controleerbaar	*****	*****
Conclusie	****,5	****,5

9.4.9 Algemeen oordeel

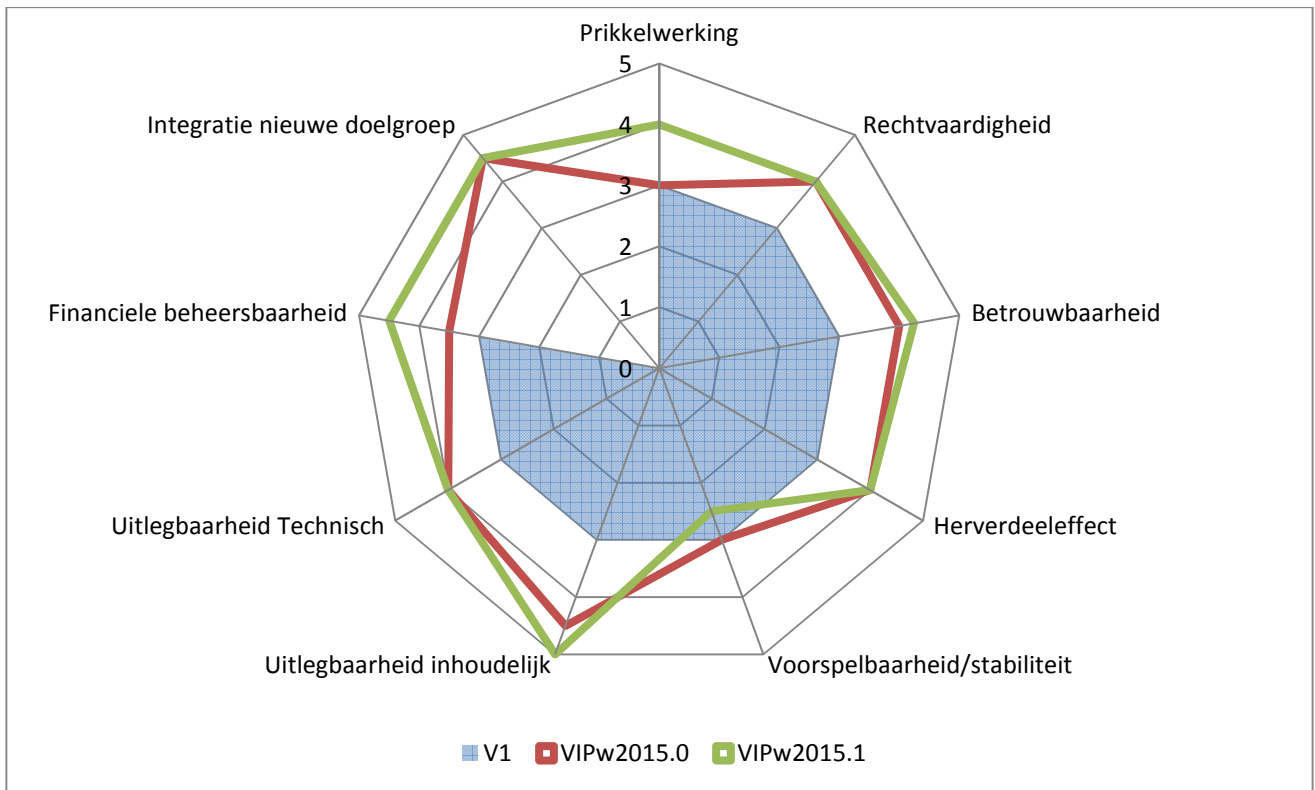
De beoordeling wordt samengevat en afgebeeld in Figuur 9-3. Ter toelichting: de prestaties van de modellen op de afzonderlijke dimensies worden gemeten op vijfpuntsschalen die vanuit het centrum van de figuur in waarde oplopen. Hoe hoger de score, des te beter de prestatie. De scores in de figuur komen overeen met de beoordelingen in de voorgaande paragrafen. De prestaties van het huidige verdeelmodel worden afgebeeld

door de buitengrens van het blauwe gedeelte van de figuur. Het huidige model heeft op elke dimensie de middenscore.

Het nieuwe model VIPw2015.0 presteert op zes van de acht dimensies van het beoordelingskader beter dan het huidige verdeelmodel. Dit nieuwe model is rechtvaardiger, betrouwbaarder, heeft kleinere herverdeeleffecten, is beter uitlegbaar zowel inhoudelijk als technisch en de financiële beheersbaarheid is groter. Op de twee resterende dimensies zijn de prestaties gelijk aan die van het huidige model. Dat betekent dat in dit model de financiële prikkel net zo sterk is als in het huidige model. En ook wat stabiliteit betreft zijn de prestaties van het nieuwe model gelijk aan het huidige model. De score op de dimensie nieuwe doelgroep is goed tot zeer goed (schaalwaarde 4,5). Voor het huidige verdeelmodel is de dimensie nieuwe doelgroep niet van toepassing.

Het alternatieve nieuwe model VIPw2015.1 presteert op zeven van de acht dimensies beter dan het huidige model. Op vier van de acht dimensies zijn de prestaties van VIPw2015.1 ook beter dan die van model VIPw2015.0. Dat geldt voor de prikkelwerking, de betrouwbaarheid, de inhoudelijke uitlegbaarheid en de financiële beheersbaarheid. De hogere score op de dimensie prikkelwerking is gebaseerd op de sterkere prikkelwerking op de middellange termijn (tot vier jaar). Alleen op de dimensie stabiliteit-voorspelbaarheid lopen de prestaties van model VIPw2015.1 iets achter op de zowel het huidige model als op model VIPw2015.0. Nader onderzoek kan laten zien of deze laatste uitkomst voor variant VIPw2015.1 verbeterd kan worden door te werken met een meerjarig gemiddelde historische component.

Figuur 9-3 Schematisch overzicht van de beoordeling van VIPw2015.0 en VIPw2015.1, in vergelijking met het huidige model (V1)

9.5 Conclusie

Een uitvoerige verkenning van tientallen potentiële verbeteringen aan het huidige objectieve verdeelmodel voor het inkomensdeel van de WWB heeft een duidelijke voorkeursvariant opgeleverd met de werktitel Verdeelmodel Inkomensdeel Participatiewet 2015.0, kortweg VIPw2015.0. De belangrijkste veranderingen in vergelijking met het huidige model zijn:

- de toevoeging van de nieuwe verdeelmaatstaf Goedkope woningen,
- de toevoeging van de nieuwe verdeelmaatstaf Jeugdproblematiek,
- de verwijdering van de verdeelmaatstaf Banen per hoofd van de beroepsbevolking,
- de gewogen ruimtelijke meting van de regionale arbeidsmarktvariabelen (COROP),
- de vervanging van het betekenisloze vaste bedrag (de constante) door de gemiddelde uitkeringsuitgaven per huishouden.

Het model bevat in totaal vijftien verdeelmaatstaven. Twaalf daarvan komen uit het huidige objectieve verdeelmodel.

Kwantitatief de belangrijkste verdeelmaatstaven zijn Lage inkomens (via deze maatstaf wordt 4,9% van het macrobudget verdeeld, in het huidige model is dat 8,6%), Eenouderhuishoudens (verdeelt 5,5%) en Centrumfunctie (of relatief regionaal klantenpotentieel, verdeelt 5,6%). Ook de nieuwe verdeelmaatstaf Jeugdproblematiek levert met 4,0% een belangrijke bijdrage aan de verdeling van het macrobudget. Veel minder belangrijk in de verdeling, maar nog wel statistisch significant, zijn de maatstaven Allochtonen (verdeelt 0,2%) en Laagopgeleiden (verdeelt 0,014%). De bijdragen van de regionale arbeidsmarktkenmerken in de verdeling van het macrobudget liggen rond 1,0% elk. Daarmee zijn deze maatstaven niet onbelangrijk, maar het is duidelijk dat de verdeling gedomineerd wordt door sociaal-demografische factoren.

De voorkeursvariant is gecombineerd met een historische uitgavencomponent. Dat is gedaan om de financiële beheersbaarheid te versterken en ook om de uitlegbaarheid te vergroten. Deze combinatievariant heeft de werktitel VIPw2015.1. De historische component heeft een geschat gewicht van 0,7. Bij deze waarde wordt 12,5% van het macrobudget via de historische component verdeeld. De bijdrage aan de verdeling elk van de overige maatstaven neemt door de opname van de historische component met een factor 0,4 af.

Het gewicht van de historische component kan ook bestuurlijk worden bepaald. Daarvoor hoeft in principe geen nader onderzoek te worden gedaan. Het volstaat om bij een andere waarde van het gewicht van de historische component de gewichten van de overige maatstaven naar rato bij te stellen.

Demping van herverdeeleffecten

Het verbeterde model (de basisvariant zonder historische component) dempt de herverdeeleffecten van het huidige objectieve verdeelmodel. De gemeenten met een sterk negatief herverdeeleffect in het huidige verdeelmodel zouden er het meest op vooruit zouden gaan in het verbeterde model. En de gemeenten met een sterk positief herverdeeleffect gaan er bijna allemaal op achteruit.

Minder verdeelstoornissen

Het verbeterde model (de basisvariant zonder historische component) voorkomt in een flink aantal gevallen de verdeelstoornissen in het huidige

model die in het afgelopen jaar aan het licht zijn gekomen bij de beoordeling van MAU-aanvragen.

Prikkelwerking

De prikkelwerking van model VIPw2015.0 komt overeen met de prikkelwerking van het huidige verdeelmodel. De prikkelwerking van model VIPw2015.1 is sterker, althans op de middellange termijn (tot vier jaar). Daar staat tegenover dat op de langere termijn (vijf jaar of langer) de prikkelwerking van dit model juist minder sterk is. Daarmee is de totale prikkelwerking van model VIPw2015.1 beter is dan die van model VIPw2015.0 (en ook van het huidige model). De historische uitgavencomponent in variant VIPw2015.1 kan in principe ook verder in het verleden of recenter vastgesteld worden. Met het oog op de prikkelwerking is een te recent uitgavenjaar voor de historische component niet wenselijk.

Rechtvaardigheid

Het model is rechtvaardiger naar mate de objectieve verdeelsleutel een groter bereik heeft en naarmate de objectieve verdeling minder verdeelstoornissen kent. Zo bezien zijn beide modellen, VIPw2015.0 en VIPw2015.1, rechtvaardiger dan het huidige model.

Betrouwbaarheid

De nieuwe modellen hebben een hogere betrouwbaarheid dan het huidige verdeelmodel, met name vanwege de betere inhoudelijke dekking, de hogere verklaringsgraad en de verbeterde stabiliteit van de gewichten. De betrouwbaarheid van model VIPw2015.1 is daarbij iets hoger dan die van VIPw2015.0 vanwege de hogere score op inhoudelijke dekking en de hogere verklaringsgraad.

Herverdeeleffecten

De nieuwe modellen hebben gemiddeld kleinere herverdeeleffecten dan het huidige verdeelmodel. Dat is een verbetering. De modellen verschillen in de spreiding van de herverdeeleffecten. Die is in model VIPw2015.0 iets groter dan in model VIPw2015.1. Dat heeft vooral te maken met de substantiële historische component in het tweede model. Om deze reden en omdat het verschil in spreiding betrekkelijk klein is, leidt dat niet tot de conclusie dat model VIPw2015.1 beter presteert dan model VIPw2015.0. In Groningen, Friesland, Limburg en Noord-Brabant zijn de herverdeeleffecten lager dan gemiddeld en in Flevoland, Zeeland en

Drenthe zijn ze gemiddeld hoger. In gemeenten met relatief lage uitkeringsuitgaven (tot 600 euro per huishouden) zijn de herverdeel-effecten lager dan gemiddeld. Buiten de kleine gemeenten variëren de gemiddelde herverdeeleffecten van 4,3% in vier grootste gemeenten tot 9,9% in de gemeenten met 50.000 tot 100.000 inwoners (VIPw2015.0), respectievelijk van 2,0% tot in vier grootste gemeenten tot 8,0% in de gemeenten met 50.000 tot 100.000 inwoners (VIPw2015.0).

Voorspelbaarheid-stabiliteit

De verschillen in stabiliteit tussen de nieuwe modellen en het huidige model zijn klein. Dat geldt zowel voor stabiliteit van de herverdeeleffecten als voor de stabiliteit van de budgetaandelen. Het grootste verschil is te zien bij de stabiliteit van de herverdeeleffecten in model VIPw2015.1. Deze blijft iets achter bij het huidige model en ook bij het model VIPw2015.0.

Uitlegbaarheid: inhoudelijk en technisch

Op inhoudelijke uitlegbaarheid presteren beide nieuwe modellen beter dan het huidige model, waarbij model VIPw2015.1 een betere dekking heeft dan VIPw2015.0. Ook op technische uitlegbaarheid presteren de nieuwe modellen duidelijk beter, met name doordat het vaste bedrag in de rekenformule is vervangen door het landelijk gemiddelde van de uitgaven per huishouden. De budgetberekening wordt daardoor veel doorzichtiger.

Financiële beheersbaarheid

De financiële beheersbaarheid heeft betrekking op het risico dat gemeenten door de verdeling in financiële problemen kunnen komen en op de mate waarin de verdeling perspectief biedt om een eventueel financieel nadeel te neutraliseren. Model VIPw2015.1 levert op dit punt duidelijk de beste prestaties levert, beter dan model VIPw2015.0, dat op zijn beurt weer beter presteert dan het huidige model.

Algemeen oordeel

Het nieuwe model VIPw2015.0 presteert op zes van de acht dimensies van het beoordelingskader beter dan het huidige verdeelmodel. Dit nieuwe model is rechtvaardiger, betrouwbaarder, heeft kleinere herverdeel-effecten, is beter uitlegbaar zowel inhoudelijk als technisch en de financiële beheersbaarheid is groter. Op de twee resterende dimensies (prikkelwerking en stabiliteit) zijn de prestaties van dit model gelijk aan die van het huidige model.

Het alternatieve nieuwe model VIPw2015.1 presteert op zeven van de acht dimensies beter dan het huidige model. Op vier van de acht dimensies zijn de prestaties van VIPw2015.1 tevens beter dan die van model VIPw2015.0. Dat geldt voor de prikkelwerking, de betrouwbaarheid, de inhoudelijke uitlegbaarheid en de financiële beheersbaarheid. Alleen op de dimensie stabiliteit-voorspelbaarheid lijken de prestaties van model VIPw2015.1 iets achter te blijven op het huidige model.

1 BIJLAGE LIJST VAN VARIABELEN

Bijlage-tabel 1.1: Groslijst variabelen

Factor (bron indien anders dan CBS)	verwerking	Jaren	Gemeente/ Corop
Lage inkomens 15-64 jaar	% van huishoudens 15-64 jaar met inkomen	2008-2010	Gemeente
Eenouderhuishoudens 15-44 jaar	% van huishoudens 15-64 jaar	2010-2012	Gemeente
Arbeidsongeschiktheidsuitkeringen	% van inwoners 15-64 jaar	2012	Gemeente
Totaal allochtonen 15-64 jaar	% van inwoners 15-64 jaar	2010-2012	Gemeente
Laag opgeleiden 15-64 jaar	% van inwoners 15-64 jaar	2010-2012	Gemeente
Huurwoningen	% van het totaal aantal woningen	2012	Gemeente
Regionaal klantenpotentieel	% van het aantal inwoners	2011	Gemeente
Inwoners in stedelijk gebied	% van het aantal inwoners	2011	Gemeente
Werkzame beroepsbevolking	% van totale beroepsbevolking	2009-2011	Corop
Banen handel en horeca	% van totaal aantal banen	2011	Corop
Procentuele banengroei	%	2008-2011	Corop
Aantal banen	% van totale beroepsbevolking	2011	Corop
Gemiddelde jaarlijkse bevolkingsgroei	%	2007-2012	Gemeente
Goedkope woningen (WOZ-waarde < € 100.000)	% van totaal aantal woningen	2010	Gemeente
Goedkope woningen (WOZ-waarde < € 150.000)	% van totaal aantal woningen	2010	Gemeente
Dure woningen (WOZ-waarde € 300.000 - € 1.000.000)	% van totaal aantal woningen	2010	Gemeente
Dure woningen (WOZ-waarde > € 300.000)	% van totaal aantal woningen	2010	Gemeente
HBO en WO studenten (woonplaats)	% van het aantal inwoners	2009/2010	Gemeente

CONCEPT 28-2-14

MBO studenten (woonplaats)	% van het aantal inwoners	2009/2010	Gemeente
MBO studenten (studieplaats) (DUO)	% van het aantal inwoners	2010/2011	Gemeente
Inwoners met somalische herkomst	% van het aantal inwoners	2011	Gemeente
Inwoners met Afghaanse herkomst	% van het aantal inwoners	2011	Gemeente
Inwoners met Arubaanse/Antilliaanse herkomst	% van het aantal inwoners	2011	Gemeente
Inwoners met Irakese herkomst	% van het aantal inwoners	2011	Gemeente
Inwoners met Molukse herkomst	% van het aantal inwoners	2011	Gemeente
niet westerse allochtonen	% van inwoners 15-64 jaar	2011	Gemeente
westerse allochtonen	% van inwoners 15-64 jaar	2011	Gemeente
Middelbare scholieren	% van inwoners 15-64 jaar	2009/2010	Gemeente
VMBO	% van middelbare scholieren	2009/2010	Gemeente
ouderen (leeftijd 45-64)	% van inwoners 15-64 jaar	2011	Gemeente
ouderen (leeftijd 45-54)	% van inwoners 15-64 jaar	2011	Gemeente
ouderen (leeftijd 55-64)	% van inwoners 15-64 jaar	2011	Gemeente
Jongeren in de WIJ leeftijd	% van inwoners 15-64 jaar	2011	Gemeente
ZZP'ers	% van inwoners 15-64 jaar	2008-2010	Gemeente
Inwoners in vogelaarwijken	% van het aantal inwoners	2011	Gemeente
Ruimtelijke arbeidsmarktvariabelen: Kansen op de arbeidsmarkt (10km)		2009	Gemeente
Ruimtelijke arbeidsmarktvariabelen: Kansen op de arbeidsmarkt voor laag opgeleiden (10km)		2009	Gemeente
Ruimtelijke arbeidsmarktvariabelen: Banen handel en horeca (10km)		2009	Gemeente
Ruimtelijke arbeidsmarktvariabelen: Banengroei (10km)		2009	Gemeente
Ruimtelijke arbeidsmarktvariabelen: Banen per huishouden (10km)		2009	Gemeente

CONCEPT 28-2-14

Ruimtelijke arbeidsmarktvariabelen: Kansen op de arbeidsmarkt (25km)	2009	Gemeente
Ruimtelijke arbeidsmarktvariabelen: Kansen op de arbeidsmarkt voor laag opgeleiden (25km)	2009	Gemeente
Ruimtelijke arbeidsmarktvariabelen: Banen handel en horeca (25km)	2009	Gemeente
Ruimtelijke arbeidsmarktvariabelen: Banengroei (25km)	2009	Gemeente
Ruimtelijke arbeidsmarktvariabelen: Banen per huishouden (25km)	2009	Gemeente
Ruimtelijke arbeidsmarktvariabelen: Kansen op de arbeidsmarkt (35km)	2009	Gemeente
Ruimtelijke arbeidsmarktvariabelen: Kansen op de arbeidsmarkt voor laag opgeleiden (35km)	2009	Gemeente
Ruimtelijke arbeidsmarktvariabelen: Banen handel en horeca (35km)	2009	Gemeente
Ruimtelijke arbeidsmarktvariabelen: Banengroei (35km)	2009	Gemeente
Ruimtelijke arbeidsmarktvariabelen: Banen per huishouden (35km)	2009	Gemeente
Ruimtelijke arbeidsmarktvariabelen: Kansen op de arbeidsmarkt (50km)	2009	Gemeente
Ruimtelijke arbeidsmarktvariabelen: Kansen op de arbeidsmarkt voor laag opgeleiden (50km)	2009	Gemeente
Ruimtelijke arbeidsmarktvariabelen: Banen handel en horeca (50km)	2009	Gemeente
Ruimtelijke arbeidsmarktvariabelen: Banengroei (50km)	2009	Gemeente
Ruimtelijke arbeidsmarktvariabelen: Banen per huishouden (50km)	2009	Gemeente
Asielzoekerscentrum	Dummy	Gemeente

CONCEPT 28-2-14

Banen in de bouw	% van totaal aantal banen	2010	Gemeente
Banen in de industrie	% van totaal aantal banen	2010	Gemeente
banen in handel	% van totaal aantal banen	2010	Gemeente
banen in horeca	% van totaal aantal banen	2010	Gemeente
Banen in landbouw, bosbouw en visserij	% van totaal aantal banen	2010	Gemeente
Banen in gezondheids- en welzijnszorg	% van totaal aantal banen	2010	Gemeente
Banen in informatie en communicatie	% van totaal aantal banen	2010	Gemeente
Banen in financiële dienstverlening	% van totaal aantal banen	2010	Gemeente
Banen in verhuur en handel van onroerend goed	% van totaal aantal banen	2010	Gemeente
Banen in openbaar bestuur en overheidsdiensten	% van totaal aantal banen	2010	Gemeente
Banen in onderwijs	% van totaal aantal banen	2010	Gemeente
Banen in cultuur, sport en recreatie	% van totaal aantal banen	2010	Gemeente
Centrumfunctie voor maatschappelijke opvang	dummy daklozencentrum		Gemeente
Combinatie veel inwoners stedelijk gebied (>75%) en laag regionaal klantenpotentieel (<60%)	Dummy	2010	Gemeente
Daling/stijging van de bevolking van meer dan 0,5% over de afgelopen 5 jaar	Dummy	2006 – 2010	Gemeente
Gemiddelde leeftijd potentiële beroepsbevolking (15-64 jaar)	Jaren	2011	Gemeente
Gestandaardiseerde mortaliteit	promille van het aantal inwoners	2010	Gemeente
Saldo pendel	% van totaal aantal banen	2009	Gemeente
Uitgaand pendel	% van totaal aantal banen	2009	Gemeente
Inkomend pendel	% van totaal aantal banen	2009	Gemeente
Banen buitenland	% van totaal aantal banen	2009	Gemeente
Inwoners in een achterstandswijk	% van het aantal inwoners	2005	Gemeente
Industrieel verleden (aandeel werkzaam in industrie in verleden)	%		Gemeente

CONCEPT 28-2-14

Grensgemeente	Dummy		Gemeente
Binnen 12,5 km van Duitsland	Dummy		Gemeente
Binnen 25 km van Duitsland	Dummy		Gemeente
Binnen 12,5 km van België	Dummy		Gemeente
Binnen 25 km van België	Dummy		Gemeente
Grensgemeente Duitsland	Dummy		Gemeente
Grensgemeente België	Dummy		Gemeente
Maximale ww duur (UWV)	Dagen	2010	Gemeente
Netto arbeidsparticipatie totaal	% van inwoners 15-64 jaar	2008-2010	Gemeente
Netto arbeidsparticipatie vrouwen	% van vrouwen 15-64 jaar	2008-2010	Gemeente
Netto arbeidsparticipatie laagopgeleiden	% van laagopgeleiden 15-64 jaar	2008-2010	Gemeente
Netto arbeidsparticipatie totaal	% van inwoners 15-64 jaar	2010	Corop
Netto arbeidsparticipatie vrouwen	% van vrouwen 15-64 jaar	2010	Corop
Niet lineaire verbanden: kwadraat Lage inkomens 15-64 jaar		2006 – 2008	Gemeente
Niet lineaire verbanden: kwadraat Eenouderhuishoudens 15-44 jaar		2009 – 2011	Gemeente
Niet lineaire verbanden: kwadraat		2010	Gemeente
Arbeidsongeschiktheidsuitkeringen			
Niet lineaire verbanden: kwadraat Totaal allochtonen 15-64 jaar		2009 – 2011	Gemeente
Niet lineaire verbanden: kwadraat Laag opgeleiden 15-64 jaar		2008 – 2010	Gemeente
Niet lineaire verbanden: kwadraat Huurwoningen		2010	Gemeente
Niet lineaire verbanden: kwadraat Regionaal klantenpotentieel		2010	Gemeente
Niet lineaire verbanden: kwadraat Inwoners in stedelijk gebied		2010	Gemeente
Niet lineaire verbanden: kwadraat Werkzame beroepsbevolking		2008 – 2010	Corop
Niet lineaire verbanden: kwadraat Banen handel en horeca		2009	Corop
Niet lineaire verbanden: kwadraat Procentuele banengroei		2007 – 2009	Corop

CONCEPT 28-2-14

Niet lineaire verbanden: kwadraat Aantal banen	2009	Corop
Niet lineaire verbanden: kwadraat Gemiddelde jaarlijkse bevolkingsgroei	2006 – 2010	Gemeente
Niet lineaire verbanden: Lage inkomens 15-64 jaar * Eenouderhuishoudens 15-44 jaar		
Niet lineaire verbanden: Lage inkomens 15-64 jaar * Totaal allochtonen 15-64 jaar		
Niet lineaire verbanden: Lage inkomens 15-64 jaar * Huurwoningen		
Niet lineaire verbanden: Lage inkomens 15-64 jaar * Regionaal klantenpotentieel		
Niet lineaire verbanden: Eenouderhuishoudens 15-44 jaar * Totaal allochtonen 15-64 jaar		
Niet lineaire verbanden: Eenouderhuishoudens 15-44 jaar * Huurwoningen		
Niet lineaire verbanden: Eenouderhuishoudens 15-44 jaar * Inwoners in stedelijk gebied		
Niet lineaire verbanden: Totaal allochtonen 15-64 jaar * Laag opgeleiden 15-64 jaar		
Niet lineaire verbanden: Totaal allochtonen 15-64 jaar * Huurwoningen		
Niet lineaire verbanden: Totaal allochtonen 15-64 jaar * Inwoners in stedelijk gebied		
Niet lineaire verbanden: Laag opgeleiden 15-64 jaar * Regionaal klantenpotentieel		
Niet lineaire verbanden: Laag opgeleiden 15-64 jaar * Inwoners in		

CONCEPT 28-2-14

stedelijk gebied			
Niet lineaire verbanden: Huurwoningen * Regionaal klantenpotentieel			
Niet lineaire verbanden: Huurwoningen * Inwoners in stedelijk gebied			
Niet lineaire verbanden: Inwoners in stedelijk gebied * Regionaal klantenpotentieel			
Maximaal verschil stedelijkheid buurten		2010	Gemeente
Maximaal verschil stedelijkheid wijken		2010	Gemeente
Personen (leeftijd 15-64) per huishouden	%	2011	Gemeente
Ontwikkeling personen (leeftijd 15-64) per huishouden	%	2006-2011	Gemeente
Sociale huurwoningen	% van totaal aantal huurwoningen	2010	Gemeente
Sociale huurwoningen	% van totaal aantal huurwoningen	2009	Corop
Tienermoeders	% van bevallingen van het eerste kind	2008-2010	Gemeente
Gemiddeld inkomen personen (leeftijd 15-64) met hele jaarinkomen	Euro's	2008	Gemeente
Gemiddeld inkomen personen (leeftijd 15-64)	Euro's	2008	Gemeente
Bevolkingsdichtheid	Inwoners per vierkante kilometer	2010	Gemeente
Woon-werk-afstand	Kilometers	2009	Gemeente
Personen in institutioneel hhd (leeftijd 15-64)	% van inwoners 15-64 jaar	2011	Gemeente
HBO en WO studenten	% van het aantal inwoners	2009-2010	Corop
Inwoners geboren in Vietnam	% van het aantal inwoners	2010	Gemeente
Inwoners met Vietnamese herkomst	% van het aantal inwoners	2011	Gemeente
Inwoners met herkomst Rusland en voormalig Sovjetunie	% van het aantal inwoners	2011	Gemeente
Inwoners met Marokkaanse herkomst	% van het aantal inwoners	2011	Gemeente

CONCEPT 28-2-14

Inwoners met Turkse herkomst	% van het aantal inwoners	2011	Gemeente
leerlingen in het praktijkonderwijs (DUO)	% van het aantal inwoners	2009-2010	Gemeente
leerlingen speciaal onderwijs (DUO)	% van het aantal inwoners	2009	Gemeente
WGA uitkeringen (Gedeeltelijk arbeidsgeschikten)	% van inwoners 15-64 jaar	2010	Gemeente
ouderen (leeftijd 40-64)	% van inwoners 15-64 jaar	2011	Gemeente
Echtscheidingen gestandaardiseerd naar leeftijd	Per 1000 huwelijken	2010	Gemeente
Aanwezigheid blijf van mijn lijf huis	Dummy		Gemeente
BBP volumemutatie	%	2007-2010	Corop
Bereikbaarheid met OV: treinstation	Dummy		Gemeente
Bereikbaarheid met OV: afstand tot treinstation	Kilometers	2011	Gemeente
Bereikbaarheid met OV: afstand tot dichtstbijzijnde overstaptreinstation	Kilometers	2011	Gemeente
Bereikbaarheid met OV: afstand tot hoofdweg	Kilometers	2011	Gemeente
Criminaliteit (geregistreerde misdrijven)	per 100 inwoners	2010	Gemeente
Indicatoren jeugdproblematiek: Percentage jeugdcriminaliteit (12-21 jaar) (Verwey Jonker*)	Inwoners leeftijd 12-21	2010	Gemeente
Indicatoren jeugdproblematiek: Percentage kinderen in armoede (wonend in achterstandswijk) (0-17 jaar) (Verwey Jonker*)	Inwoners leeftijd 0-17	2010	Gemeente
Indicatoren jeugdproblematiek: Percentage kinderen met indicatie jeugdzorg (0-17 jaar) (Verwey Jonker*)	Inwoners leeftijd 0-17	2010	Gemeente
Indicatoren jeugdproblematiek: Percentage mishandelde kinderen (0-17 jaar) (Verwey Jonker*)	Inwoners leeftijd 0-17	2010	Gemeente
Indicatoren jeugdproblematiek: Percentage voortijdig schoolverlaters (12-22 jaar) (Verwey Jonker*)	Inwoners leeftijd 12-22	2010	Gemeente
Indicatoren jeugdproblematiek: Percentage jeugdwerkloosheid (16-22 jaar)	Inwoners leeftijd 16-22	2010	Gemeente

CONCEPT 28-2-14

22 jaar) (Verwey Jonker*)			
Indicatoren jeugdproblematiek: Percentage tienermoeders (15-19Inwoners leeftijd 15-19 jaar) (Verwey Jonker*)		2010	Gemeente
langdurig (>4 jaar) laag inkomen	% van inwoners 15-64 jaar	2009	Gemeente
Ligging aan water (Zee of IJsselmeer)	Dummy		Gemeente
Molukse concentratiewijk (Universiteit Utrecht)	Dummy	2011	Gemeente
Netto arbeidsparticipatie allochtonen	% van allochtonen 15-64 jaar	2008-2010	Gemeente
Gemiddelde jaarlijkse groei banen bouw	%	2008-2010	Gemeente
Gemiddelde jaarlijkse groei eenpersoonshuishoudens	%	2007-2010	Gemeente
Gemiddelde jaarlijkse groei eenoudergezinnen	%	2008-2011	Gemeente
Permanente bewoning van recreatiewoningen	% van totaal recreatiewoningen	2008	Gemeente
Vacatures voor laagopgeleiden (Primair onderwijs of maximaal niveau mavo/vbo)	% van totaal vacatures	2008	Corop
Wajong	% van inwoners 15-64 jaar	2011	Gemeente
Mutatie netto arbeidsparticipatie	%	2005-2010	Gemeente
Eenpersoonshuishoudens 15-64 jaar	% van huishoudens 15-64 jaar	2009 – 2011	Gemeente
AWBZ-gebruikers (Vektis)	% van inwoners 15-64 jaar	2010	Gemeente
Aantal somatische FKG's (Vektis)	Per hoofd van de bevolking	2011	Gemeente
Aantal Somatische FKG's (18-64) (Vektis)	Per hoofd van de beroepsbevolking	2011	Gemeente

*Zie toelichting onder tabel.

1.1 Indicator jeugdproblematiek

De indicator jeugdproblematiek is samengesteld op basis van zeven losse indicatoren op gemeenteniveau van het Verwey-Jonker Instituut³⁰. Het betreft:

- Percentage jeugdcriminaliteit (12-21 jaar)
- Percentage kinderen met indicatie jeugdzorg (0-17 jaar)
- Percentage mishandelde kinderen (0-17 jaar)
- Percentage voortijdig schoolverlaters (12-22 jaar)
- Percentage jeugdwerkloosheid (16-22 jaar)
- Percentage tienermoeders (15-19 jaar)
- Percentage jeugd in achterstandswijken (0-17 jaar)

Het percentage jeugdcriminaliteit betreft het aandeel 12- tot en met 21-jarigen dat voor een gepleegd delict voor de rechter is verschenen. De data zijn afkomstig van het Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum van het ministerie van Justitie.

Het percentage kinderen met indicatie jeugdzorg betreft het aandeel minderjarigen dat van het Bureau Jeugdzorg een indicatie voor jeugdzorg heeft gekregen. Het gaat hierbij om het aantal nieuwe indicaties en het aantal nieuwe jeugdbeschermingsmaatregelen.

³⁰ Verwey-Jonker Instituut 2012: Kinderen in Tel Databoek 2012, Kinderrechten als basis voor lokaal jeugdbeleid.

Het percentage mishandelde kinderen betreft het aantal meldingen over mishandelde kinderen bij het Advies- en Meldpunt Kindermishandeling als percentage van de minderjarige bevolking. Bij het meldpunt worden zowel kinderen geregistreerd die zelf contact opnemen als kinderen die door derden worden gemeld.

Het percentage voortijdig schoolverlaters betreft 12- tot en met 22-jarigen dat op minimaal havo- of mbo2-niveau zonder diploma uitstroomt. Dit aantal is afgezet tegen het aantal ingeschreven leerlingen in het vo of mbo in dezelfde leeftijdsklasse. De gegevens zijn afkomstig van de Dienst Uitvoering Onderwijs.

Het percentage jeugdwerkloosheid heeft het Verwey-Jonker Instituut samengesteld op basis van UWV- gegevens. Het UWV maakt de polisadministratie van de loonaangiftes. Deze geven aan of een persoon al dan niet werkloos is.

Percentage tienermoeders is het aandeel moeders van 15 tot en met 19 jaar van het totale aantal vrouwen in deze leeftijd.

Het percentage jeugd in achterstandswijken betreft het aandeel minderjarigen dat in een postcodegebied met een lage sociale status woont. Sociale status is een score die het Verwey-Jonker Instituut heeft berekend op basis van het inkomensniveau, opleidingsniveau en de mate van werkloosheid per gebied. Een gebied wordt als achterstandswijk gedefinieerd als deze score hoger is dan eenmaal de standaarddeviatie boven het gemiddelde.

2 BIJLAGE **BEOORDELINGSKADER BERENSCHOT**

Definitief kader voor de presentatie van de uitkomsten

Om tot een goede vergelijking van de prestaties (in termen van de vastgestelde beoordelingscriteria) te komen, is van groot belang dat de uitkomsten bij alle varianten op een vergelijkbare wijze worden gepresenteerd. Daartoe heeft Berenschot een kader voor de uitkomsten opgesteld. Dit kader is in overleg met de onderzoeksbureaus die een variant gaan uitwerken (APE, Cebeon, SCP en SEO) aangescherpt. De onderzoekers zullen hun uitkomsten conform dit kader opstellen en in hun onderzoeksrapport opnemen. Uiteraard staat het de onderzoekers daarbij vrij meer informatie te verstrekken. De onderzoekers wordt verzocht om (desgevraagd) data en uitkomsten aan Berenschot te verstrekken opdat zij additionele analyses kan uitvoeren.

Belangrijk uitgangspunt voor alle gevraagde uitkomsten is dat alleen de effecten die optreden vanwege de verdeling in beeld worden gebracht. Effecten die ontstaan door de wijze van vaststelling van het macrobudget of doordat het macrobudget niet (exact) aansluit bij de landelijke uitgaven spelen geen rol.

Idealiter is het niet nodig om naast het model maatregelen te treffen ten behoeve van de financiële beheersbaarheid voor gemeenten. Van de onderzoekers wordt daarom gevraagd dat zij hun uitkomsten en analyses baseren op de zuivere toepassing van de door hen voorgestelde verdeelsystematieken. Hierbij wordt dus geen voorschot genomen op het blijven bestaan van de ex ante inperking, de IAU of de MAU of de introductie van een nieuw 'vangnet'. SZW zal parallel aan de uitwerking van de varianten een visie op de risicobeheersing opstellen.

1. Prikkelwerking

Prikkelwerking is het uitgangspunt van de verdeelsystematiek. De systematiek dient gemeenten maximaal te prikkelen tot een activerende uitvoering van de WWB en een zoveel mogelijk duurzame beperking van de uitgaven aan uitkeringen in het kader van die wet. De prikkelwerking van het systeem wordt afgemeten aan het marginaal effect. Wat is het financieel voordeel als een gemeente erin slaagt om het bijstandsvolume meer dan gemiddeld terug te dringen? En wat is het nadeel als het bijstandsvolume (in vergelijking met andere gemeenten) juist toeneemt? De prikkelwerking is sterker wanneer het financieel voordeel of het financieel nadeel op het inkomensdeel groter is en naarmate het effect langer blijft bestaan.

Van de onderzoekers wordt allereerst gevraagd dat zij een beschouwing maken van de werking van de prikkel in de onderhavige variant. Hoe wordt in de variant invulling gegeven aan de filosofie van (de financiering van) de WWB? Hoe werkt de prikkel en (hoe) werkt deze meerjarig door? Geldt dat voor alle gemeenten? In de beschouwing wordt zowel aandacht besteed aan de 'stand' (heeft een goed/slecht

presterende gemeente een overschot/tekort?) als aan de verandering (loont het om het uitkeringsvolume verder terug te dringen?).

Daarnaast wordt van de onderzoekers gevraagd dat zij in hun analyse voor iedere gemeente berekenen hoeveel het oplevert als het bijstandsvolume met 1 uitkering wordt teruggebracht en hoeveel het kost als het bijstandsvolume met 1 uitkering toeneemt (ceteris paribus)³¹. Eenzelfde exercitie wordt verlangd bij af- of toename van de bijstandsuitgaven met 1%. Het effect wordt vervolgens gemiddeld binnen groepen van gemeenten. In de analyse wordt het effect in het betreffende jaar en de drie volgende jaren berekend, alsmede het structurele effect³². De analyses worden uitgevoerd voor het peiljaar (t=) 2012 en in de gemeentelijke indeling van dat jaar. Er wordt geen rekening gehouden met verdiscontering. Bij de berekening hoeft ook geen rekening gehouden te worden met doorwerking op de objectieve variabelen in het model (bijv. lage inkomens)³³. Dit dient wel terug te komen in de op te stellen beschouwing, zoveel mogelijk met een kwantificering van de omvang van het effect.

De analyse dient het gemiddelde effect over alle gemeenten op te leveren. Daarnaast wordt onderscheid gemaakt naar een vijftal gemeentegrootteklassen en de twaalf provincies. Tot slot zal nog onderscheid gemaakt worden tussen gemeenten naar de mate waarin bij hen sprake is van een overschot of tekort in 2012. Mocht(en) een andere grens / andere grenzen, van bijvoorbeeld het aantal inwoners, in de variant relevant zijn, dan wordt van de onderzoekers gevraagd dat zij ook deze grens/grenzen in de analyse opnemen.

De sterkte van de prikkel kan per gemeente worden uitgedrukt in:

- (1) Een verhoudingsgetal met in de noemer de gesimuleerde mutatie in de uitgaven en in de teller de mutatie in het WWB-budget Inkomensdeel die daarvan het gevolg is. Een waarde 1 betekent dat per euro minder uitgaven, het budget met 1 euro daalt. Er is dan geen financiële prikkel (in het inkomensdeel van de bekostiging).
- (2) Een verhoudingsgetal met in de noemer de gesimuleerde procentuele verandering in de uitgaven en in de teller de procentuele verandering in het WWB-budget Inkomensdeel die daarvan het gevolg is.

Indicatief betekent dit het twee maal invullen van de volgende tabel (1 keer voor 1 uitkering erbij/eraf en 1 keer voor 1% minder/meer bijstandsuitgaven):

³¹ Het bijstandsvolume neemt in jaar t met 1 uitkering toe of af. Deze toe- of afname blijft in de daaropvolgende jaren gehandhaafd. Het is dus niet zo dat het bijstandsvolume in de volgende jaren steeds weer met 1 (extra) uitkering toe- of afneemt.

³² Na enkele jaren zal het effect niet meer veranderen. Na hoeveel jaar dat is, kan per variant verschillen. Indicatief zou hierbij uitgegaan kunnen worden van het effect in jaar t+10. Het structureel effect is niet de optelsom van het effect in alle jaren.

³³ Dat laat onverlet dat het aantal bijstandsontvangers of de bijstandsuitgaven geen expliciet onderdeel mogen uitmaken van de te hanteren objectieve variabelen.

Tabel 1: prikkelwerking

	Gemiddeld effect									
	1 uitkering / 1% eraf					1 uitkering / 1% erbij				
	t	t+1	t+2	t+3	struc.	t	t+1	t+2	t+3	struc.
<i>Inwonertal</i>										
0 - 25.000 inwoners										
25.000 - 50.000										
50.000 - 100.000										
100.000 - 250.000										
250.000+ inwoners										
<i>Provincie</i>										
Groningen										
Friesland										
Drenthe										
Flevoland										
Utrecht										
Gelderland										
Limburg										
Noord-Brabant										
Zuid-Holland										
Noord-Holland										
Zeeland										
Overijssel										
<i>Resultaat 2012</i>										
< -10%										
-10% - -5%										
-5% - 0%										
0% - 5%										
5% - 10%										
>= 10%										
Totaal										

2. Rechtvaardigheid

Er is sprake van een rechtvaardige verdeling als gemeenten hun (relatieve) prestaties vertaald zien in financieel resultaat en als de saldi op het inkomensdeel in overeenstemming zijn met de gemeentelijke prestaties (ten opzichte van andere gemeenten). Wij vragen u om in uw rapportage een aparte beschouwing op te nemen waarin u ingaat op de rechtvaardigheid van het door u ontwikkelde verdeelmodel. In hoeverre is sprake van een rechtvaardige verdeling en in hoeverre kan de rechtvaardigheid worden onderbouwd? Aan de andere kant vragen wij u ook om expliciet in te gaan op de beperkingen die uw model heeft ten aanzien van de rechtvaardigheid en de wijze waarop deze beperkingen kunnen worden gemitigeerd c.q. kunnen worden weggenomen. Wij vragen u om in uw

beschouwing nadrukkelijk de door u toegepaste methodiek te betrekken. Wij vragen u voorts om in uw beschouwing de volgende vragen mee te nemen:

- Maak aannemelijk dat de door u toegepaste methodiek passend is voor de filosofie van de WWB en dat bij de verdeling die volgt uit het model rekening is gehouden met alle relevante significante factoren.
- Maak aannemelijk dat gemeenten met relatief goed/slecht beleid en uitvoering in de door u toegepaste methodiek een positief/negatief herverdeeeffect hebben.
- Geef aan welke onzekerheden uw methodiek en de uitkomsten kennen ten aanzien van de mate waarin beleid en uitvoering tot uitdrukking komen in de herverdeeeffecten.
- Welke maatregelen hebt u genomen om de onzekerheden over de relatie tussen de herverdeeeffecten en beleid en uitvoering zoveel mogelijk weg te nemen?

3. Betrouwbaarheid

Aan de onderzoekers wordt gevraagd een toelichting te geven op de betrouwbaarheid van het model en de uitkomsten, waarbij in elk geval wordt ingegaan op de volgende aspecten:

- Is het model op een wetenschappelijk verantwoorde wijze tot stand gekomen?
- Zijn de variabelen en de relaties in het model logisch en verklaarbaar? Ga onder meer in op de vraag in welke mate uw modelvariant (de variabelen en de relaties) aansluit bij de beleving van uitvoerders, beleidsmakers en bestuurders.
- Zijn de modelschattingen reproduceerbaar en daarmee voor derden controleerbaar?
- Zijn de gebruikte data betrouwbaar? Ga in op de aard van de bron, de leverancier en het type data.
- Is de verdeling zo actueel mogelijk / gebaseerd op zo actueel mogelijke gegevens? Geef van alle gegevens de peildata aan, zodat een oordeel over de vertraging in de doorwerking in de budgetten kan worden gegeven.
- Is het model (in technische zin) stabiel? Toon aan dat herschattingen niet leiden tot onverklaarbaar grote veranderingen in de parameters (de gewichten) en dat de gewichten bij herschattingen significant blijven.

De hoogte en de spreiding van de herverdeeeffecten kunnen een indicatie geven van de betrouwbaarheid en tevens van de rechtvaardigheid van de varianten. Een herverdeeeffect is hierbij gedefinieerd als het verschil tussen het aandeel in de modeluitkomst en het aandeel in de werkelijke uitgaven in het betreffende jaar van een gemeente als percentage van het aandeel in de werkelijke uitgaven. Herverdeeeffecten zijn gewenst (voor zover zij aansluiten bij de verschillen in prestaties tussen gemeenten). Het minimaliseren van de herverdeeeffecten is gezien het normatieve karakter van de objectieve budgetten geen doel van dit onderzoek. Dit neemt niet weg dat het voor de hand ligt dat de spreiding niet te groot is en het aantal uitschieters beperkt, dan wel logisch en verklaarbaar.

Van de onderzoekers wordt gevraagd dat zij een frequentietabel maken van de optredende herverdeeeffecten in de jaren 2009 t/m 2012. Hierbij wordt ook

opgenomen welk aandeel van het macrobudget aan de gemeenten in een bepaalde categorie wordt verstrekt. Er dient tevens onderscheid gemaakt te worden naar de omvang van de gemeente (inwonertal: 0 - 25.000, 25.000 - 50.000, 50.000 - 100.000, 100.000 - 250.000 en 250.000+).

Indicatief betekent dit het zes maal (1 keer voor alle gemeenten samen, 5 keer voor de verschillende gemeentegrootteklassen) invullen van de volgende tabel. De uitkomsten worden jaarlijks bepaald op basis van een herschat model.

Tabel 2a: frequentie herverdeeleffecten 2009-2012 (bestaande doelgroep)

Herverdeeleffect	2009			2010			2011			2012		
	#*	%a	%m	#	%a	%m	#	%a	%m	#	%a	%m
< -20%												
-20% - -15%												
-15% - -10%												
-10% - -5%												
-5% - 0%												
0% - 5%												
5% - 10%												
10% - 15%												
15% - 20%												
>= 20%												
Totaal		100	100		100	100		100	100		100	100

* # = aantal gemeenten, %g = aandeel gemeenten, %m = percentage van het macrobudget
 Daarnaast wordt u gevraagd inzicht te verschaffen in de werking van het model onder de Participatiewet per 2015. Naast een kwalitatieve beschrijving hoe rekening wordt gehouden met de Participatiewet, wordt u gevraagd de situatie vanaf 2015 te simuleren. De simulatie van de uitgaven per gemeente voert u uit door de meest actuele realisaties van gemeenten uit 2012 te nemen en daarbij de fictieve uitgaven voor de nieuwe doelgroep (dus geraamde macro-uitgaven x fictief uitgavenaandeel berekend door SEO) er bij op te tellen³⁴. Dat moet worden gedaan voor de jaren 2015, 16, 17 en 18. Op basis van de modeluitkomsten moet de volgende tabel zes maal (1 keer voor alle gemeenten samen, 5 keer voor de verschillende gemeentegrootteklassen) worden ingevuld.

³⁴ Vanwege de nog bestaande onzekerheden omtrent de herbeoordelingsoperatie van de Wajong wordt geen rekening gehouden met de doelgroep die als gevolg hiervan naar de Participatiewet overkomt. Gezien de beperkte effecten hoeft niet expliciet rekening gehouden te worden met de afschaffing van de IOAW en de aanpassing als gevolg van de kostendelersnorm. Wel wordt gevraagd dat het model voldoende robuust is met betrekking tot dergelijke (kleine) beleidswijzigingen.

Tabel 2b: frequentie herverdeeeffecten 2015-2018 (na invoering Participatiewet)

Herverdeeeffect	2015			2016			2017			2018		
	#*	%g	%m	#	%g	%m	#	%g	%m	#	%g	%m
< -20%												
-20% - -15%												
-15% - -10%												
-10% - -5%												
-5% - 0%												
0% - 5%												
5% - 10%												
10% - 15%												
15% - 20%												
>= 20%												
Totaal		100	100		100	100		100	100		100	100

* # = aantal gemeenten, %g = aandeel gemeenten, %m = percentage van het macrobudget

Het is voorts van belang inzicht te krijgen in de verschillen tussen gemeentegrootteklassen en provincies ten aanzien van de omvang en de spreiding van de herverdeeeffecten. Grote verschillen tussen groepen gemeenten kunnen een indicatie zijn dat de uitkomsten niet betrouwbaar zijn. Daarom wordt van de onderzoekers gevraagd dat zij zowel voor de negatieve als voor de positieve herverdeeeffecten aangeven om hoeveel gemeenten het gaat, wat het maximale herverdeeeffect (positief en negatief) is, wat het gemiddelde herverdeeeffect is en hoeveel gemeenten een herverdeeeffect hebben van meer dan 10% negatief respectievelijk positief. Tevens wordt het gemiddelde absolute herverdeeeffect per groep van gemeenten gevraagd.

Indicatief betekent dit het invullen van de volgende tabel voor het jaar 2012:

Tabel 3a: Positieve en negatieve herverdeeeffecten 2012 (bestaande doelgroep)

	Gem. abs.	Negatief herverdeeeffect				Positief herverdeeeffect			
		Aantal	Max.	Gem.	<-10%	Aantal	Max.	Gem.	>10%
<i>Inwonertal</i>									
0 - 25.000 inwoners									
25.000 - 50.000 inwoners									
50.000 - 100.000 inwoners									
100.000 - 250.000 inwoners									
250.000+ inwoners									
<i>Provincie</i>									
Groningen									
Friesland									
Drenthe									
Flevoland									
Utrecht									
Gelderland									
Limburg									
Noord-Brabant									
Zuid-Holland									
Noord-Holland									
Zeeland									
Overijssel									
<i>Bistandsuitaaven / hh15-64</i>									
Minder dan 250 euro									
250 - 400 euro									
400 - 600 euro									
600 - 800 euro									
800 - 1.000 euro									
Meer dan 1.000 euro									
Totaal									

Om zicht te krijgen op de herverdeeeffecten onder de Participatiewet vragen wij u om deze tabel ook in te vullen op basis van de modeluitkomsten in 2015 berekend op basis van de gesimuleerde uitgaven (dus realisaties 2012 + fictieve uitgaven voor de nieuwe doelgroep).

Tabel 3b: Positieve en negatieve herverdeeeffecten 2015 (na invoering Participatiewet)

	Gem. abs.	Negatief herverdeeeffect				Positief herverdeeeffect			
		Aantal	Max.	Gem.	<-10%	Aantal	Max.	Gem.	>10%
<i>Inwonertal</i>									
0 - 25.000 inwoners									
25.000 - 50.000 inwoners									
50.000 - 100.000 inwoners									
100.000 - 250.000 inwoners									
250.000+ inwoners									
<i>Provincie</i>									
Groningen									
Friesland									
Drenthe									
Flevoland									
Utrecht									
Gelderland									
Limburg									
Noord-Brabant									
Zuid-Holland									
Noord-Holland									
Zeeland									
Overijssel									
<i>Biijstandsuitaaven / hh15-64</i>									
Minder dan 250 euro									
250 - 400 euro									
400 - 600 euro									
600 - 800 euro									
800 - 1.000 euro									
Meer dan 1.000 euro									
Totaal									

4. Voorspelbaarheid

Bij voorspelbaarheid gaat het erom dat de gemeente zo goed mogelijk in staat gesteld wordt te anticiperen op de uitkomsten van het model. De onderzoekers wordt gevraagd een toelichting te geven op de voorspelbaarheid van het model. Hierbij dient in elk geval te worden aangegeven wanneer de budgetten / budgetaandelen (kunnen) worden vastgesteld en of er eventuele tools mogelijk zijn op basis waarvan gemeenten eerder een inschatting kunnen maken van hun toekomstige budgetten / budgetaandelen.

Voor het beoordelen van de voorspelbaarheid, en ook betrouwbaarheid, is de stabiliteit van de modeluitkomsten van belang. Daarom wordt van de onderzoekers gevraagd dat zij een drietal analyses uitvoeren:

CONCEPT 28-2-14

1. Bepaal de modeluitkomst voor elk van de jaren 2009-2012 op basis van een jaarlijkse herberekening (herschating) van de systematiek. Vergelijk, analyseer en beoordeel de modeluitkomsten met de feitelijke uitgavenaandelen in de genoemde jaren en laat zien hoe deze verschillen veranderen van jaar op jaar en in de gehele periode.
2. Bepaal de modeluitkomst voor 2009 en pas die toe voor de jaren 2009-2012. Er vindt daarbij geen herberekening (herschating) van de systematiek plaats. Wel worden steeds actuelere cijfers gebruikt. Laat wederom zien hoe de modeluitkomsten zich verhouden tot de feitelijke uitgavenaandelen en welke ontwikkeling daarbij in de tijd te zien is. Analyseer en beoordeel de uitkomsten.
3. Bepaal de modeluitkomst voor 2009 en pas die toe voor de jaren 2009-2012, waarbij nu ook geen actuelere gegevens worden gebruikt. Het budgetaandeel voor een gemeente is dus in elk van de jaren gelijk. Laat ook hier weer zien hoe de verschillen tussen de modeluitkomst en de feitelijke uitgavenaandelen zich ontwikkelen. Analyseer en beoordeel de uitkomsten.

Als indicatie voor de stabiliteit wordt de gemiddelde verandering van het verschil tussen het aandeel volgens het model en het feitelijk uitgavenaandeel (als percentage van het aandeel volgens het model) gehanteerd. Tevens wordt gevraagd om het aantal gemeenten op te geven waarbij deze verandering (absoluut gezien) minder dan 10% bedraagt.

Indicatief betekent dit het driemaal (voor elke van de genoemde analyses een keer) invullen van onderstaande tabel:

Tabel 4a: Verandering in de herverdeeleffecten van jaar tot jaar (bestaande doelgroep)

	Aantal	Verandering		Verandering		Verandering		Verandering	
		2010 t.o.v. 2009	<10%	2011 t.o.v. 2010	<10%	2012 t.o.v. 2011	<10%	2013 t.o.v. 2012	<10%
		Gem.	<10%	Gem.	<10%	Gem.	<10%	Gem.	<10%
<i>Inwonertal</i>									
0 - 25.000 inwoners									
25.000 - 50.000 inwoners									
50.000 - 100.000 inwoners									
100.000 - 250.000 inwoners									
250.000+ inwoners									
<i>Provincie</i>									
Groningen									
Friesland									
Drenthe									
Flevoland									
Utrecht									
Gelderland									
Limburg									
Noord-Brabant									
Zuid-Holland									
Noord-Holland									
Zeeland									
Overijssel									
Totaal									

De onderzoekers wordt eveneens gevraagd om deze analyse (tabel 4b) uit te voeren voor de simulatie-periode 2015-2018 (voor de berekening van de gesimuleerde uitgaven in deze periode, zie hiervoor). Voor deze periode wordt de onderzoekers gevraagd om twee analyses uit te voeren:

1. Bepaal de modeluitkomst voor elk van de jaren 2015-2018 op basis van een jaarlijkse herberekening (herschattning) van de systematiek. Vergelijk, analyseer en beoordeel de modeluitkomsten met de feitelijke uitgavenaandelen in de genoemde jaren en laat zien hoe deze verschillen veranderen van jaar op jaar en in de gehele periode.
2. Bepaal de modeluitkomst voor 2015 en pas die toe voor de jaren 2015-2018, waarbij ook geen actuelere gegevens worden gebruikt. Het budgetaandeel voor een gemeente is dus in elk van de jaren gelijk. Laat ook hier weer zien hoe de verschillen tussen de modeluitkomst en de feitelijke uitgavenaandelen zich ontwikkelen. Analyseer en beoordeel de uitkomsten.

Voor deze simulatie-periode wordt gevraagd om tweemaal (voor elke van de genoemde analyses een keer) onderstaande tabel in te vullen:

Tabel 4b: Verandering in de herverdeeleffecten van jaar tot jaar (na invoering Participatiewet)

	Aantal	Verandering		Verandering		Verandering		Verandering	
		2016 t.o.v. 2015	2017 t.o.v. 2016	2018 t.o.v. 2017	2019 t.o.v. 2018	2019 t.o.v. 2015	2015 t.o.v. 2015	2015 t.o.v. 2015	2015 t.o.v. 2015
		Gem.	<10%	Gem.	<10%	Gem.	<10%	Gem.	<10%
<i>Inwonertal</i>									
0 - 25.000 inwoners									
25.000 - 50.000 inwoners									
50.000 - 100.000 inwoners									
100.000 - 250.000 inwoners									
250.000+ inwoners									
<i>Provincie</i>									
Groningen									
Friesland									
Drenthe									
Flevoland									
Utrecht									
Gelderland									
Limburg									
Noord-Brabant									
Zuid-Holland									
Noord-Holland									
Zeeland									
Overijssel									
Totaal									

5. Uitlegbaarheid

Aan de gemeenten moet kunnen worden uitgelegd wat de hoogte van hun budget bepaalt en hoe veranderingen in het budget kunnen worden verklaard. Intern moeten gemeenten dat ook kunnen uitleggen.

Wij vragen u om een duidelijk toegankelijke uitleg te geven van het door u ontwikkelde verdeelmodel en een toelichting te geven op de voor de verdeelsystematiek gehanteerde uitgangspunten, inclusief het beleidsmatige verhaal dat bij de betreffende variant past. Indien u de uitlegbaarheid heeft getoetst bij de toekomstige gebruikers (ambtenaren van gemeenten), geeft u aan op welke wijze u dit heeft gedaan. Bestuurlijke toetsing van de modellen zal plaatsvinden tijdens de bestuurlijke conferentie die in februari 2014 door SZW zal worden georganiseerd.

Ten aanzien van de uitlegbaarheid wordt van de onderzoekers ook gevraagd dat zij deze illustreren aan de hand van voorbeeldteksten die door het ministerie kunnen worden gebruikt richting de gemeenten en voor de interne communicatie binnen gemeenten. Deze teksten geven in ieder geval een transparante en toegankelijke uitleg van (1) de onderbouwing van de budgetten en (2) de jaarlijkse

veranderingen in de budgetaandelen. Ook wordt helder uitgelegd hoe de prestatieveranderingen van de gemeente zich verhouden tot het financieel resultaat.

6. Financiële beheersbaarheid

Financiële beheersbaarheid gaat erom dat financiële risico's voor gemeenten beheersbaar zijn. Uitgangspunt is dat financiële tekorten moeten kunnen worden teruggedrongen door goed beleid en een goede uitvoering. Voor zover dat niet mogelijk is, is er aandacht nodig voor eventuele inperking van de financiële risico's. Relevant is in dat kader dat mogelijke verbeteringen ten aanzien van de ex ante inperking en de vangnetten IAU en MAU, zoals door Berenschot in haar rapport aangedragen, door SZW parallel aan de uitwerking van de varianten nader zullen worden onderzocht. Hierbij zal ook aandacht zijn voor de financiële draagkracht van gemeenten.

Wij vragen u om in uw eindrapport een beschouwing, en zo mogelijk een kwantificering, op te nemen over de financiële beheersbaarheid en daarbij expliciet in te gaan op de mogelijkheden die gemeenten hebben om hun eventuele tekorten weg te werken door middel van goed beleid.

7. Praktische toepasbaarheid

Ten aanzien van de praktische toepasbaarheid geldt dat de benodigde data voor de modelschattingen en de verdeling tijdig en tegen acceptabele kosten beschikbaar zijn. Daarnaast moet sprake zijn van acceptabele administratieve lasten voor zowel het Rijk als gemeenten. In uw rapportage dient u in te gaan op de praktische toepasbaarheid. U beschrijft expliciet welke data er benodigd zijn voor de modelschattingen en voor de berekening van de modeluitkomsten. Voor elke variabele geeft u nauwgezet en ondubbelzinnig een definitie. Tevens geeft u aan uit welke bron de data komen en op welke wijze de betrouwbaarheid, actualiteit en de toegankelijkheid gewaarborgd zijn. Het model moet in ieder geval tot en met 2018 bruikbaar (en robuust) zijn voor de budgetverdeling van de Participatiewet. In uw rapportage moet verantwoord worden hoe rekening is gehouden met de doelgroep van de Participatiewet voor elk van de jaren t/m 2018. U besteedt aandacht aan de eventuele noodzaak om het model periodiek te 'herijken'. Tevens geeft u een advies voor het verdeelmodel voor de toekomst (na 2018). Hoe ziet het (groot) onderhoud voor het model eruit en hoe kan rekening gehouden worden met beleidswijzigingen? Voor zover er kosten zijn verbonden aan het genereren van de benodigde data, vragen wij u om onderbouwd aan te geven om welke kosten het gaat. Indien voor de verdeling in 2015 de benodigde data nog niet beschikbaar zijn, moet aangegeven worden wanneer deze dan wel beschikbaar zijn en wat daarvoor nodig is. Voorts vragen wij u om in te gaan op de administratieve lasten voor Rijk en gemeenten die verbonden zijn aan de door u ontwikkelde verdeelsystematiek.

Invoering Participatiewet

De onderzoeksbureaus worden zoveel mogelijk vrijgelaten in de wijze waarop zij de Participatiewet in hun model implementeren. Daarbij geldt als voorwaarde dat er een model ontwikkeld moet worden dat zo goed mogelijk rekening houdt met de gevolgen van de Participatiewet. Duidelijk moet worden gemaakt hoe (goed) het model de komende jaren praktisch toepasbaar is gezien de veranderingen als gevolg van de Participatiewet. Hier moet vanuit de gedachte van één integraal model gewerkt worden, de middelen voor de nieuwe doelgroep mogen dus niet historisch verdeeld worden.

3 BIJLAGE MAU-FACTOREN AANVRAGEN 2013

Factor	Aangetoonde effect
Arbeidsmarkt en economie	
<i>Banen naar sector, banengroei en kansen op arbeidsmarkt</i>	
Banen in financiële sector	-
Banen in handel*	-
Banen in handel en horeca in straal*	-
Banen in landbouw, bosbouw en visserij	+
Banen in vervoer	+
Banengroei in straal	+
Kansen voor lager opgeleiden in straal	+
<i>Overig</i>	
Economische groei in de corop*	-
Uitgaande pendel gemeente	+
Gemiddelde maximale WW-duur	+
Banen vervuld door buitenlanders*	-
Demografie	
<i>Herkomst allochtonen</i>	
Percentage Antillianen	+
Percentage Irakezen	+
Percentage Marokkanen	+
Percentage Somaliërs*	-
Aanwezigheid Molukse concentratiewijk	+
<i>Leeftijdsopbouw</i>	
Percentage jongeren in WIJ leeftijd	+
Percentage ouderen (55 t/m 64 jaar)	-
Gemiddelde leeftijd	+
<i>Overig</i>	
Percentage alleenstaande moeders	-
Geografie	
<i>Woningwaarde</i>	
Woningen (<100.000)	+
Woningen (100.000-150.000)	-
Woningen (300.000-1000.000)	+
<i>Overig</i>	
Inwoners in achterstandswijk	+
Grensgemeente Duitsland	+
Discrepantie inwoners stedelijk gebied en relatief regionaal	+

CONCEPT 28-2-14

Factor	Aangetoonde effect
klantenpotentieel	
Verschillen in stedelijkheid binnen gemeente	+
Onderwijs en jeugdproblematiek	
<i>Onderwijs</i>	
Percentage scholieren	+
Percentage HBO/WO studenten in COROP*	+
Percentage MBO studenten	+
<i>Jeugdproblematiek</i>	
Percentage tienermoeders	+
Gewogen jeugdproblematiek indicator	+
Overige factoren	
Aanwezigheid blijf-van-mijn-lijfhuis	+
Percentage echtscheidingen	+
Aantal gedeeltelijk arbeidsgeschikten	-

4 BIJLAGE: OVERZICHT VAN VARIANTEN

Verbetervarianten	
V1	Basismodel, huidige modelspecificatie
V2	Nieuwe verdeelfactor:
V2_1	Echtscheidingen
V2_2	Alleenstaande moeders
V2_3	FKG conform WMO model (gehele bevolking)
V2_4	FKG somatisch (18-64)
V2_5	Jeugdproblematiek variant 1: gewogen gemiddelde 6 indicatoren, waarbij indicator jeugd in achterstandswijken het zwaarste weegt (grootste waarden)
V2_6	Jeugdproblematiek variant 2: gemiddelde van 1, alle indicatoren wegen even zwaar mee
V2_7	Percentage jeugd in achterstandswijken
V2_8	Goedkope woningen (WOZ-klassen 1 en 2: tot 100.000 euro)
V2_9	Goedkope woningen (WOZ-klassen 1 en 2: tot 100.000 euro) + Jeugdproblematiek variant 1: gewogen gemiddelde 6 indicatoren, waarbij indicator jeugd in achterstandswijken het zwaarste weegt (grootste waarden)
V2_10	Vogelaarwijken
V2_11	Achterstandswijken
V2_12	Bevolkingsdichtheid
V2_13	Criminaliteit (overtredingen)
V2_14	Omvang van huishoudens (15-64)
V2_15	Langdurig laag inkomen
V2_16	Ouderen in de leeftijdsklassen 45-64
V2_17	Sociale huurwoningen
V2_18	De MAU-factoren zijn als afzonderlijke verdeelmaatstaven toegevoegd aan het huidige verdeelmodel
V2_19	De MAU-stoornis is opgeteld bij de huidige modeluitkomst
V2_20	De MAU-stoornis is opgeteld bij de huidige modeluitkomst, in deze variant een gewogen optelling met econometrisch bepaalde gewichten
V3	Verbetering arbeidsmarktblok:
V3_1	gewogen COROP-variabelen (gewogen met arbeids-pendel) i.p.v. ongewogen COROP-variabelen
V3_2	gewogen SUWI-variabelen (gewogen met arbeids-pendel) i.p.v.

CONCEPT 28-2-14

	ongewogen COROP-variabelen
V3_3	gewogen RPA-variabelen (gewogen met arbeids-pendel) i.p.v. ongewogen COROP-variabelen
V3_4	Kansen voor laagopgeleiden binnen een straal van 35 km.
V3_5	toepassing ruimtelijke maat: banenvariabelen binnen een straal van 35 km.
<hr/>	
V4	Actualisatie arbeidsmarktblok:
V4_1	model 2010 zonder conjunctuurkenmerken schatten en regionaal opschalen naar uitgavenniveau 2012, vergelijken met landelijke opschaling van de voorspelling van het basismodel 2010 naar uitgavenniveau 2012
<hr/>	
V5	Verbetering stabiliteit:
V5_1	meerjarig voortschrijdende gemiddelden van de verdeelfactoren (3 jaar, alle factoren)
V5_2	meerjarig vastzetten budgetaandelen (van 2009 vastzetten voor jaren 2010 t/m 2012)
V5_3	fixatie constante op nul
V5_4	fixatie constante op 4846,84037404361 (geschatte constante basismodel uitgaven 2009)
V5_5	meerjarig voortschrijdende gemiddelden van de verdeelfactoren (3 jaar, alle factoren) en meerjarig voortschrijdend gemiddelde afhankelijke variabele
<hr/>	
V6	Toepassing voor kleinere gemeenten:
V6_1	basismodel geijkt op totale populatie gemeenten
V6_2	basismodel geijkt op totale populatie gemeenten (excl LO ivm missings)
<hr/>	
V7	Historische verdeelmaatstaf:
V7_1	model waarin uitgaven verklaard worden uit uitgaven t-2, t-3, t-4
V7_2	huidig model met toevoeging van uitgaven t-2, t-3, t-4
V7_3	deels voorspelde uitgaven huidig model, deels voorspelde uitgaven model V7_1 gewicht van beide modellen telt op tot 1
V7_4	deels voorspelde uitgaven huidig model, deels voorspelde uitgaven model V7_1, de gewichten kunnen variëren naar gemeentegrootte
<hr/>	
V8	Relativering lineariteitscriterium:
V8_1	Tallot_kwad
V8_2	Relativering lineariteitscriterium: relregkp_kwad
V8_3	Relativering lineariteitscriterium: li_tallot

V8_4	Relativering lineariteitscriterium: eog_tallot
V8_5	Relativering lineariteitscriterium: tallot_huur
V8_6	Relativering lineariteitscriterium: huur_relregkp
V8_7	Relativering lineariteitscriterium: sted_relregkp
V9	Aanvulling van het model met beleid en uitvoering:
V9_1	start met uitgaven W-deel per bijstandshuishouden t-1 en uitvoeringskosten per bijstandshuishouden t-1 en voeg objectieve kenmerken basismodel 1 voor 1 toe, bij bepalen objectief uitgavenaandeel uitvoeringskosten op gemiddelde zetten
Vc	Combinatievarianten
Vc_1	Nieuwe verdeelfactor: Goedkope woningen (WOZ-klassen 1 en 2:) + Jeugdproblematiek variant 1, Andere verdeelfactor: gewogen COROP-variabelen (gewogen met arbeids-pendel) i.p.v. ongewogen COROP-variabelen
Vc_2	Toepassing voor kleinere gemeenten: basismodel geijkt op totale populatie gemeenten, Nieuwe verdeelfactor: relativering lineariteitscriterium:interacties laag opgeleiden en stedelijkheid, laag opgeleiden en regionaal klantenpotentieel en werkzame beroepsbevolking in het kwadraat
Vc_3	Toepassing voor kleinere gemeenten: basismodel geijkt op totale populatie gemeenten, Historische verdeelmaatstaf (V7_3)
Vc_4	Toepassing voor kleinere gemeenten: basismodel geijkt op totale populatie gemeenten, Historische verdeelmaatstaf (V7_4)
Vc_5	Toevoegen nieuwe variabelen: Goedkope woningen (WOZ-klassen 1 en 2:) + Jeugdproblematiek variant 1, toevoegen nonlineariteiten (huurwoningen en regionaal klantenpotentieel en lage inkomens en allochtonen)
Vereenvoudigingsvarianten	
E1	Minder verdeelmaatstaven:
E1_1	banenmutatie
E1_2	banenmutatie en bevolkingsgroei
E1_3	banenmutatie, banen per hoofd van de beroepsbevolking en bevolkingsgroei
E1_4	banenmutatie, banen per hoofd van de beroepsbevolking, bevolkingsgroei en banen handel horeca
E1_5	banenmutatie, banen per hoofd van de beroepsbevolking, bevolkingsgroei en laag opgeleiden

E1_6	conjunctuur (banenmutatie, banen per hoofd van de beroepsbevolking en werkzame beroepsbevolking)
------	--

E2	Meerjarig objectief:
E2_1	meerjarig vastzetten gewichten (van 2009 vastzetten voor jaren 2010 t/m 2012)

E3	Verdeelsystematiek:
E3_1	Verlagen grootteklassegrenzen met 5000
E3_2	Verlagen grootteklassegrenzen met 10000
E3_3	Verlagen grootteklassegrenzen met 15000
E3_4	Compartimenteren macrobudget per verdeelmaatstaf: zelfde verdeling macrobudget elk jaar (gewichten vaststellen obv waardes kenmerken en macrobudget)
E3_5	klasse middelgroot verwijderen en grens tussen groot en klein bij 15000 plaatsen
E3_6	klasse middelgroot verwijderen en grens tussen groot en klein bij 25000 plaatsen
E3_7	klasse middelgroot verwijderen en grens tussen groot en klein bij 40000 plaatsen

V7	Historische varianten
V7_3_1	deels voorspelde uitgaven huidig model, deels voorspelde uitgaven van een model waarin de uitgaven verklaard worden uit uitgaven 2005, gewicht van beide modellen telt op tot 1
V7_3_2	0.5 keer voorspelde uitgaven huidig model, 0.5 keer voorspelde uitgaven van een model waarin de uitgaven verklaard worden uit uitgaven t-2, t-3, t-4

5 BIJLAGE: OPERATIONALISATIE VAN DE BEOORDELINGSCRITERIA

5.1 Integraal beoordelingskader

Prikkelwerking	budgetmutatie/ uitgavenmutatie korte termijn (een jaar) lange termijn (vier jaar)
Rechtvaardigheid	
verdeelstoornissen	Aandeel verdeelstoornis (in percentage van het macrobudget) Verklaringsgraad 'MAU-toets' Percentage gemeenten boven de MAU-drempel
Bereik objectieve verdeling	Aandeel objectief gebudgetteerd (in % van het macrobudget) Aandeel objectief gebudgetteerde gemeenten (in % van het aantal gemeenten)
Betrouwbaarheid	
Wetenschappelijk verantwoord	kwalitatief
Variabelen en relaties logisch en verklaarbaar (zie ook Uitlegbaar)	Inhoudelijke dekking verdeelmaatstaven (economische, sociale en demografische structuur, conjunctuur, bijzondere omstandigheden) Plausibiliteit van de bijdragen van de afzonderlijke verdeelmaatstaven (teken, relatieve omvang)
Verdeelmodel reproduceerbaar en controleerbaar	kwalitatief
verklaringsgraad	R ²
Betrouwbaarheid van de data	Bron, administratief, steekproef
Actualiteit van de data	Tijdsverschil tussen budgetjaar en peildatum
Stabiliteit van de gewichten	gemiddelde absolute budgetmutatie bij gelijke waarden van de verdeelmaatstaven korte termijn: t, t+1, lange termijn: t, t+3 stabiliteit van de significantie van de gewichten korte termijn: t, t+1, lange termijn: t, t+3

CONCEPT 28-2-14

Rechtvaardigheid/betrouwbaarheid	Gemiddeld Absoluut Herverdeeeffect (gemiddeld absoluut verschil tussen de voorspelde uitgaven en de feitelijke uitgaven in het ijkjaar) in % van de feitelijke uitgaven in het ijkjaar (alle gemeenten) Gemiddeld Absoluut HVE (alle objectief gebudgetteerde gemeenten)
Voorspelbaarheid/stabiliteit 2009-2012, 2015-2018	Gemiddelde absolute mutatie in herverdeeeffect (%-punt) korte termijn : t, t+1, lange termijn : t, t+3 Aantal gemeenten met < 10% mutatie in HVE korte termijn : t, t+1, lange termijn : t, t+3 Gemiddeld absolute mutatie in budgetaandeel (%) korte termijn : t, t+1, lange termijn : t, t+3 Aantal gemeenten met < 10% mutatie in budgetaandeel korte termijn : t, t+1, lange termijn : t, t+3
Uitlegbaarheid inhoudelijk	Inhoudelijke dekking verdeelmaatstaven (economische, sociale en demografische structuur, conjunctuur, bijzondere omstandigheden) Plausibiliteit van de bijdragen van de afzonderlijke verdeelmaatstaven (teken, relatieve omvang)
Uitlegbaarheid technisch	Eenvoud van de rekenformule
Financiële beheersbaarheid	
Noodzaak voor aanvullingen	Percentage gemeenten boven de IAU-drempel Percentage gemeenten boven de MAU-drempel Aandeel verdeelstoornis (in percentage van het macrobudget)
Financieel resultaat	Gemiddeld absoluut verschil tussen budget voor jaar t en uitgaven in jaar t (in % van het budget, respectievelijk in euro's)

5.2 Globale beoordeling (kernkader)

Alle modelvarianten worden in eerste instantie beoordeeld op de volgende criteria:

- Verklaringskracht (R^2): correlatie tussen de feitelijke uitgaven in het gegevensjaar en de voorspelde uitgaven in het gegevensjaar. De zogenoemde verklaringskracht is berekend als het kwadraat van de correlatie tussen waargenomen uitgaven en voorspelde uitgaven. Bij 100% historische verdeling is de correlatie 1 en is de verklaringskracht maximaal³⁵. Bij het vergelijken van modellen hanteren we de R^2 berekend over **alle** gemeenten. Deze maat kan afwijken van de R^2 gepresenteerd in de tabellen met de gewichten van het objectieve model, doordat niet **alle** gemeenten in elke modelvariant volledig objectief gebudgetteerd worden.
- Structurele prikkelwerking: in welke mate leidt een uitgavenmutatie in jaar t tot een budgetmutatie in jaar t+2 en later jaren. Hiervoor is een zogenoemde prikkelindicator ontwikkeld die tot uiting brengt wat de gevolgen zijn van een euro uitgavenmutatie in jaar t. Stel de structurele prikkelwerking is 0,40. Dit betekent dat één euro uitgavendaling in jaar t leidt tot een daling van het budget met 40 eurocent³⁶.
- Herverdeeeffect I: de gemiddelde absolute waarde van het verschil tussen het budget voor jaar t (de voorspelde uitgaven) en de gerealiseerde uitgaven in jaar t-2, als percentage van de gerealiseerde uitgaven in jaar t-2. Voorbeeld: het herverdeeeffect voor het jaar 2012 vergelijkt de uitgaven in 2010 met het budget voor het jaar 2012.
- Herverdeeeffect II: idem als herverdeeeffect II maar dan alleen voor objectief gebudgetteerde gemeenten.
- Stabiliteit van het herverdeeeffect: de absolute waarde van het verschil tussen het herverdeeeffect in gegevensjaar 2012 en het herverdeeeffect in gegevensjaar 2009.

³⁵ Bij niet lineaire modelspecificatie is het 1 minus (de residuele kwadratensom gedeeld door de kwadratensom van het verschil tussen de werkelijke uitgaven en gemiddelde werkelijke uitgaven).

³⁶ Zonder rekening te houden met eventuele vangnetten en bij gelijkblijvende macrobudgetten volgt twee jaar na een uitgavendaling alleen een (net zo grote) budgetdaling voor dat deel van het budget dat historisch wordt berekend. Het deel van het budget dat objectief bepaald wordt, wordt in dat geval niet beïnvloed door een uitgavendaling. De prikkel kan dus vastgesteld worden op basis van het aandeel van het budget dat historisch bepaald wordt. Deze vaststelling geschiedt dus zonder een daadwerkelijks berekening. De gemiddelde prikkel binnen een groep gemeenten is berekend als een ongewogen gemiddelde.

- Stabiliteit van het budgetaandeel: de absolute waarde van het verschil tussen de voorspelde uitgaven in gegevensjaar 2012 en de voorspelde uitgaven in gegevensjaar 2009 als percentage van de voorspelde uitgaven in 2009.
- Financieel resultaat: de gemiddelde absolute waarde van het verschil tussen het budget voor jaar t (de voorspelde uitgaven) en de gerealiseerde uitgaven in jaar t, als percentage van de gerealiseerde uitgaven in jaar t. Voorbeeld: het financieel resultaat voor het jaar 2012 vergelijkt de uitgaven in 2012 met het budget voor het jaar 2012.

6 BIJLAGE **BESCHRIJVING MAU-TOETS**

Voor elk van de geschatte modelvarianten is een zogenoemde MAU-toets uitgevoerd. De MAU-toets bestaat uit een ontvankelijkheidstoets en een residu analyse.

6.1.1 *Ontvankelijkheidstoets*

Gemeenten die drie jaar op rij een tekort hebben op het inkomensdeel WWB, kunnen bij het ministerie van SZW een aanvraag doen voor een meerjarig aanvullende uitkering (MAU). Hiervoor geldt een ontvankelijkheidstoets: het tekort dient minstens gelijk te zijn aan de door SZW gestelde drempelwaarde (in de jaren 2010 en 2011 6,7% van het toegekende budget, in het jaar 2012 2,5% van het toegekende budget). We hebben voor elk van de modelvarianten onderzocht hoeveel gemeenten in aanmerking komen om MAU aan te vragen.

6.1.2 *Residu analyse*

Ontbrekende factoren

Bij de aanvraag van de MAU dragen gemeenten factoren die zij als bron zien van een zogeheten verdeelstoornis. Een verdeelstoornis houdt in dat het objectief verdeelmodel niet de juiste bijstandsuitgaven voorspelt, omdat het verdeelmodel onvoldoende rekening houdt met de specifieke situatie van de gemeente. Om te bepalen welke ontbrekende factoren (en niet-lineaire verbanden) aantoonbaar bron zijn van een verdeelstoornis voeren we een residu analyse op het objectief verdeelmodel uit.

Voorbeeld: de gemeente Hollandstad stelt dat bijstandsgerechtigden in haar gemeente moeilijk aan het werk komen doordat ze worden verdrongen door studenten. Studenten is een maatstaf die niet in het verdeelmodel zit. Hollandstad claimt dat zij relatief veel studenten hebben en draagt de factor 'studenten' daarom aan als bron van een verdeelstoornis. In de MAU-toets gaan we vervolgens na of er sprake is van een statistische samenhang tussen het aantal studenten in alle gemeenten met meer dan 25.000 inwoners en de gemeentelijke tekorten en overschotten.

Voor de MAU-toets verzamelen we alle factoren die de 30 aanvragende gemeenten in 2013 hebben aangedragen. De aangedragen factoren die (1) exogeen³⁷ zijn en (2) waarvoor valide data op gemeente- of COROPniveau beschikbaar is zijn geoperationaliseerd door één of meer variabelen. Deze factoren zijn vervolgens

³⁷ Soms draagt een gemeente een factor aan die duidelijk endogeen is (bijvoorbeeld het aantal laagopgeleide jongeren in de bijstand). In dat geval wordt de factor exogeen gemaakt door naar het aantal laagopgeleide jongeren in de populatie te kijken.

gebundeld met (1) de factoren (buiten het huidige verdeelmodel) die in de MAU onderzoeken van 2009, 2011 en 2012 door APE zijn geanalyseerd en de met (2) zogenoemde niet lineaire verbanden. Lineariteit is in het huidige objectieve verdeelmodel een opgelegde, rekenkundige eis. De voorwaarde van lineariteit zorgt ervoor dat bij een gemeentelijke fusie het budget van de nieuwgevormde gemeente gelijk is aan de som van de afzonderlijke budgetten van de fusiegemeenten. Het feit dat de huidige verdeelsleutel geen recht doet aan het bestaan van niet lineaire verbanden tussen de verdeelmaatstaven en uitkeringsuitgaven levert statistisch aantoonbaar verdeelstoornissen op. Zouden deze verbanden wél in de verdeelsleutel worden opgenomen, dan zou dat voor een aantal gemeenten leiden tot een hoger budget. Andere gemeenten zouden dan minder budget krijgen.

Modelschatting

Vervolgens hebben we voor de jaren 2010, 2011 en 2012 onderzocht of er een samenhang bestaat tussen de gemeentelijke tekorten en overschotten, en de gemeentelijke scores op alle factoren en niet-lineaire verbanden. Hiervoor is een simulatiemodel geschat waarbij stapsgewijs alle niet-lineaire verbanden en ontbrekende factoren met een p-waarde van maximaal 0,05 zijn toegevoegd. Dit zijn de variabelen die statistisch samenhangen met de gemeentelijke tekorten en overschotten.

Verdeelstoornis

Als er sprake is van statistische significante samenhang tussen de gemeentelijke tekorten en overschotten, en de gemeentelijke scores een factor dan is de betreffende factor bron is van een zogenoemde verdeelstoornis. Dit betekent dat het objectief verdeelmodel niet de juiste bijstandsuitgaven voorspelt, omdat het verdeelmodel onvoldoende rekening houdt met de specifieke situatie van de gemeente. Door het toevoegen van een dergelijke factor wordt het residu tussen de voorspelde uitgaven en de feitelijke uitgaven kleiner.

7 BIJLAGE TABELLEN HOOFDSTUK 4 (MODELARIANT V1)

Bijlage-tabel 7.1: Mutatie in toekomstig budget bij een uitgavenbeperking van € 1 in jaar t

Selectie gemeenten	t	t+1	t+2	t+3	Structureel
<25.000 inwoners	€ 0,00	€ 0,00	€ 1,00	€ 1,00	€ 1,00
25.000-50.000 inwoners	€ 0,00	€ 0,00	€ 0,45	€ 0,45	€ 0,45
50.000-100.000 inwoners	€ 0,00	€ 0,00	€ 0,00	€ 0,00	€ 0,00
100.000-250.000 inwoners	€ 0,00	€ 0,00	€ 0,00	€ 0,00	€ 0,00
>250.000 inwoners	€ 0,00	€ 0,00	€ 0,00	€ 0,00	€ 0,00
Groningen	€ 0,00	€ 0,00	€ 0,85	€ 0,85	€ 0,85
Friesland	€ 0,00	€ 0,00	€ 0,80	€ 0,80	€ 0,80
Drenthe	€ 0,00	€ 0,00	€ 0,52	€ 0,52	€ 0,52
Flevoland	€ 0,00	€ 0,00	€ 0,33	€ 0,33	€ 0,33
Utrecht	€ 0,00	€ 0,00	€ 0,50	€ 0,50	€ 0,50
Gelderland	€ 0,00	€ 0,00	€ 0,61	€ 0,61	€ 0,61
Limburg	€ 0,00	€ 0,00	€ 0,62	€ 0,62	€ 0,62
Noord-Brabant	€ 0,00	€ 0,00	€ 0,71	€ 0,71	€ 0,71
Zuid-Holland	€ 0,00	€ 0,00	€ 0,58	€ 0,58	€ 0,58
Noord-Holland	€ 0,00	€ 0,00	€ 0,61	€ 0,61	€ 0,61
Zeeland	€ 0,00	€ 0,00	€ 0,64	€ 0,64	€ 0,64
Overijssel	€ 0,00	€ 0,00	€ 0,51	€ 0,51	€ 0,51
Resultaat 2012: <-10%	€ 0,00	€ 0,00	€ 0,14	€ 0,14	€ 0,14
Resultaat 2012: -10% tot -5%	€ 0,00	€ 0,00	€ 0,27	€ 0,27	€ 0,27
Resultaat 2012: -5% tot 0%	€ 0,00	€ 0,00	€ 0,88	€ 0,88	€ 0,88
Resultaat 2012: 0% tot 5%	€ 0,00	€ 0,00	€ 0,27	€ 0,27	€ 0,27
Resultaat 2012: 5% tot 10%	€ 0,00	€ 0,00	€ 0,14	€ 0,14	€ 0,14
Resultaat 2012: >10%	€ 0,00	€ 0,00	€ 0,09	€ 0,09	€ 0,09
Totaal	€ 0,00	€ 0,00	€ 0,63	€ 0,63	€ 0,63

CONCEPT 28-2-14

Bijlage-tabel 7.2: Frequentie herverdeeeffecten 2009-2012 (bestaande doelgroep)

Herverdeeeffect	2009			2010			2011			2012		
	# gem ¹	%gem ¹	%MB ¹	# gem ¹	%gem ¹	%MB ¹	# gem ¹	%gem ¹	%MB ¹	# gem ¹	%gem ¹	%MB ¹
<-20%	8	2,0	1,0	7	1,7	1,1	7	1,7	1,5	6	1,5	1,4
-20% tot -15%	8	2,0	3,8	9	2,2	4,0	7	1,7	2,3	11	2,7	4,4
-15% tot -10%	13	3,2	13,3	13	3,2	3,9	15	3,7	3,8	12	2,9	2,6
-10% tot -5%	23	5,6	6,8	28	6,9	14,7	34	8,3	17,6	28	6,9	15,2
-5% tot 0%	246	60,3	30,8	254	62,3	30,7	253	62,0	31,6	264	17,2	28,2
0% tot 5%	40	9,8	18,5	34	8,3	20,6	34	8,3	19,8	24	53,4	23,6
5% tot 10%	23	5,6	8,7	16	3,9	8,2	20	4,9	10,0	26	6,4	11,2
10% tot 15%	17	4,2	5,5	21	5,1	8,4	6	1,5	2,3	11	2,7	4,0
15% tot 20%	10	2,5	3,8	5	1,2	0,9	13	3,2	5,3	8	2,0	1,8
>20%	20	4,9	7,6	21	5,1	7,4	19	4,7	6,0	18	4,4	7,7
Totaal	408	100,0	100,0	408	100,0	100,0	408	100,0	100,0	408	100,0	100,0

¹ # gem=Aantal gemeenten, %gem=Percentage van alle gemeenten, %MB=Percentage van het macrobudget

Bijlage-tabel 7.3: Frequentie herverdeeeffecten 2009-2012 (bestaande doelgroep), gemeenten <25.000 inwoners

Herverdeeeffect	2009			2010			2011			2012		
	# gem ¹	%gem ¹	%MB ¹	# gem ¹	%gem ¹	%MB ¹	# gem ¹	%gem ¹	%MB ¹	# gem ¹	%gem ¹	%MB ¹
<-20%	0	0,0	0,0	0	0,0	0,0	0	0,0	0,0	0	0,0	0,0
-20% tot -15%	0	0,0	0,0	0	0,0	0,0	0	0,0	0,0	0	0,0	0,0
-15% tot -10%	0	0,0	0,0	0	0,0	0,0	0	0,0	0,0	0	0,0	0,0
-10% tot -5%	0	0,0	0,0	0	0,0	0,0	0	0,0	0,0	0	0,0	0,0
-5% tot 0%	195	47,8	8,2	195	47,8	8,3	194	47,5	8,2	194	47,5	8,4
0% tot 5%	0	0,0	0,0	0	0,0	0,0	0	0,0	0,0	0	0,0	0,0
5% tot 10%	0	0,0	0,0	0	0,0	0,0	0	0,0	0,0	0	0,0	0,0
10% tot 15%	0	0,0	0,0	0	0,0	0,0	0	0,0	0,0	0	0,0	0,0
15% tot 20%	0	0,0	0,0	0	0,0	0,0	0	0,0	0,0	0	0,0	0,0
>20%	0	0,0	0,0	0	0,0	0,0	0	0,0	0,0	0	0,0	0,0
Totaal	195	47,8	8,2	195	47,8	8,3	194	47,5	8,2	194	47,5	8,4

¹ # gem=Aantal gemeenten, %gem=Percentage van alle gemeenten, %MB=Percentage van het macrobudget

Bijlage-tabel 7.4: Frequentie herverdeeeffecten 2009-2012 (bestaande doelgroep), gemeenten 25.000-50.000 inwoners

Herverdeeeffect	2009			2010			2011			2012		
	# gem ¹	%gem ¹	%MB ¹	# gem ¹	%gem ¹	%MB ¹	# gem ¹	%gem ¹	%MB ¹	# gem ¹	%gem ¹	%MB ¹
<-20%	8	2,0	1,0	6	1,5	1,0	5	1,2	0,7	3	0,7	0,5
-20% tot -15%	4	1,0	0,7	4	1,0	0,6	3	0,7	0,2	6	1,5	0,7
-15% tot -10%	5	1,2	0,6	7	1,7	1,1	12	2,9	1,8	9	2,2	1,3
-10% tot -5%	15	3,7	2,0	23	5,6	2,9	25	6,1	3,4	19	4,7	2,7
-5% tot 0%	43	10,5	4,1	48	11,8	5,1	46	11,3	4,3	55	13,5	5,4
0% tot 5%	29	7,1	3,6	21	5,1	2,3	22	5,4	2,8	15	3,7	1,9
5% tot 10%	15	3,7	2,1	8	2,0	1,0	10	2,5	1,2	13	3,2	1,9
10% tot 15%	11	2,7	1,5	13	3,2	1,9	2	0,5	0,2	6	1,5	0,9
15% tot 20%	4	1,0	0,4	4	1,0	0,6	8	2,0	1,4	6	1,5	1,0
>20%	9	2,2	1,3	8	2,0	1,0	10	2,5	1,4	9	2,2	1,2
Totaal	143	35,0	17,4	142	34,8	17,4	143	35,0	17,6	141	34,6	17,5

¹ # gem=Aantal gemeenten, %gem=Percentage van alle gemeenten, %MB=Percentage van het macrobudget

Bijlage-tabel 7.5: Frequentie herverdeeeffecten 2009-2012 (bestaande doelgroep), gemeenten 50.00-100.000 inwoners

Herverdeeeffect	2009			2010			2011			2012		
	# gem ¹	%gem ¹	%MB ¹	# gem ¹	%gem ¹	%MB ¹	# gem ¹	%gem ¹	%MB ¹	# gem ¹	%gem ¹	%MB ¹
<-20%	0	0,0	0,0	1	0,2	0,1	2	0,5	0,7	3	0,7	0,8
-20% tot -15%	3	0,7	1,7	4	1,0	2,1	4	1,0	2,1	3	0,7	2,0
-15% tot -10%	5	1,2	1,8	4	1,0	1,6	1	0,2	0,3	3	0,7	1,4
-10% tot -5%	5	1,2	2,5	3	0,7	1,5	6	1,5	2,9	5	1,2	1,0
-5% tot 0%	3	0,7	1,4	7	1,7	3,0	9	2,2	3,5	8	2,0	3,6
0% tot 5%	7	1,7	3,5	6	1,5	3,2	5	1,2	2,0	4	1,0	2,1
5% tot 10%	4	1,0	1,8	3	0,7	1,3	5	1,2	3,0	8	2,0	3,2
10% tot 15%	5	1,2	2,0	6	1,5	3,1	4	1,0	2,1	4	1,0	2,1
15% tot 20%	4	1,0	1,1	1	0,2	0,3	3	0,7	1,0	2	0,5	0,9
>20%	8	2,0	3,4	10	2,5	3,5	7	1,7	2,6	6	1,5	2,4
Totaal	44	10,8	19,3	45	11,0	19,6	46	11,3	20,1	46	11,3	19,4

CONCEPT 28-2-14

¹ # gem=Aantal gemeenten, %gem=Percentage van alle gemeenten, %MB=Percentage van het macrobudget

Bijlage-tabel 7.6: Frequentie herverdeeeffecten 2009-2012 (bestaande doelgroep), gemeenten 100.000-250.000 inwoners

Herverdeeeffect	2009			2010			2011			2012		
	# gem ¹	%gem ¹	%MB ¹	# gem ¹	%gem ¹	%MB ¹	# gem ¹	%gem ¹	%MB ¹	# gem ¹	%gem ¹	%MB ¹
<-20%	0	0,0	0,0	0	0,0	0,0	0	0,0	0,0	0	0,0	0,0
-20% tot -15%	1	0,2	1,4	1	0,2	1,4	0	0,0	0,0	2	0,5	1,7
-15% tot -10%	2	0,5	1,3	2	0,5	1,3	2	0,5	1,7	0	0,0	0,0
-10% tot -5%	3	0,7	2,3	1	0,2	0,7	2	0,5	1,6	3	0,7	1,8
-5% tot 0%	4	1,0	5,5	3	0,7	3,2	3	0,7	4,4	6	1,5	8,4
0% tot 5%	3	0,7	5,2	6	1,5	8,8	6	1,5	8,6	4	1,0	5,0
5% tot 10%	3	0,7	2,5	4	1,0	3,5	4	1,0	3,3	4	1,0	3,7
10% tot 15%	1	0,2	2,0	2	0,5	3,5	0	0,0	0,0	1	0,2	0,9
15% tot 20%	2	0,5	2,3	0	0,0	0,0	2	0,5	2,9	0	0,0	0,0
>20%	3	0,7	2,9	3	0,7	2,9	2	0,5	2,0	3	0,7	4,0
Totaal	22	5,4	25,4	22	5,4	25,3	21	5,1	24,4	23	5,6	25,5

¹ # gem=Aantal gemeenten, %gem=Percentage van alle gemeenten, %MB=Percentage van het macrobudget

Bijlage-tabel 7.7: Frequentie herverdeeeffecten 2009-2012 (bestaande doelgroep), gemeenten >250.000 inwoners

Herverdeeeffect	2009			2010			2011			2012		
	# gem ¹	%gem ¹	%MB ¹	# gem ¹	%gem ¹	%MB ¹	# gem ¹	%gem ¹	%MB ¹	# gem ¹	%gem ¹	%MB ¹
<-20%	0	0,0	0,0	0	0,0	0,0	0	0,0	0,0	0	0,0	0,0
-20% tot -15%	0	0,0	0,0	0	0,0	0,0	0	0,0	0,0	0	0,0	0,0
-15% tot -10%	1	0,2	9,7	0	0,0	0,0	0	0,0	0,0	0	0,0	0,0
-10% tot -5%	0	0,0	0,0	1	0,2	9,6	1	0,2	9,8	1	0,2	9,6
-5% tot 0%	1	0,2	11,5	1	0,2	11,1	1	0,2	11,1	1	0,2	10,8
0% tot 5%	1	0,2	6,2	1	0,2	6,3	1	0,2	6,4	1	0,2	6,3
5% tot 10%	1	0,2	2,4	1	0,2	2,4	1	0,2	2,5	1	0,2	2,5
10% tot 15%	0	0,0	0,0	0	0,0	0,0	0	0,0	0,0	0	0,0	0,0
15% tot 20%	0	0,0	0,0	0	0,0	0,0	0	0,0	0,0	0	0,0	0,0
>20%	0	0,0	0,0	0	0,0	0,0	0	0,0	0,0	0	0,0	0,0
Totaal	4	1,0	29,7	4	1,0	29,3	4	1,0	29,7	4	1,0	29,2

CONCEPT 28-2-14

¹ # gem=Aantal gemeenten, %gem=Percentage van alle gemeenten, %MB=Percentage van het macrobudget

Bijlage-tabel 7.8: Positieve en negatieve herverdeeleffecten 2012 (bestaande doelgroep)

Selectie gemeenten	Gem AHVE ¹	Negatief herverdeeleffect				Positief herverdeeleffect			
		Aantal	Min	Gemiddeld	<-10%	Aantal	Max	Gemiddeld	>10%
<25.000 inwoners	0,0	0	0,0	0,0	0	0	0	0	0
25.000-50.000 inwoners	8,0	92	-30,3	-5,7	18	49	83,9	12,2	21
50.000-100.000 inwoners	12,1	22	-25,7	-10,1	9	24	41,5	14,0	12
100.000-250.000 inwoners	8,4	11	-16,2	-6,0	2	12	27,1	10,7	4
>250.000 inwoners	5,4	2	-8,1	-5,3	0	2	7,9	5,6	0
Groningen	0,5	5	-5,1	-2,4	0	1	0,1	0,1	0
Friesland	2,3	8	-18,3	-6,3	2	2	5,6	5,6	0
Drenthe	4,2	6	-8,3	-4,5	0	4	8,4	5,7	0
Flevoland	5,4	2	-4,5	-2,4	0	2	25,2	14,0	1
Utrecht	5,4	7	-30,3	-12,4	3	7	18,9	7,7	2
Gelderland	4,8	25	-19,5	-7,1	8	9	16,9	10,4	5
Limburg	3,7	13	-22,8	-8,0	4	2	9,3	9,3	0
Noord-Brabant	2,9	18	-12,5	-3,9	1	14	23,2	8,9	4
Zuid-Holland	6,6	25	-25,7	-6,5	6	15	83,9	18,8	10
Noord-Holland	7,1	10	-25,5	-6,5	2	16	41,5	19,5	11
Zeeland	4,8	2	-12,4	-6,7	1	5	28,3	9,7	1
Overijssel	5,3	6	-17,7	-8,8	2	10	19,1	7,9	3
Uitgaven <€ 250 per hhd	1,0	2	-2,3	-1,2	0	2	25,2	13,5	1
Uitgaven € 250-€ 400 per hhd	4,3	29	-30,3	-7,6	9	12	83,9	21,9	8
Uitgaven € 400-€ 600 per hhd	3,9	38	-19,5	-5,5	6	23	41,5	10,9	9
Uitgaven € 600-€ 800 per hhd	6,7	21	-15,8	-6,2	4	25	39,3	12,9	12
Uitgaven € 800-€ 1000 per hhd	6,1	6	-25,7	-7,5	1	14	24,5	10,2	4
Uitgaven >€ 1000 per hhd	5,8	31	-22,8	-7,0	9	11	15,4	6,0	3
Totaal	4,7	127	-30,3	-6,5	29	87	83,9	12,3	37

¹ Gem AHVE=Gemiddeld absoluut herverdeeleffect (ongewogen)

CONCEPT 28-2-14

Bijlage-tabel 7.9: Verandering in de herverdeeeffecten van jaar tot jaar (bestaande doelgroep)

Selectie gemeenten	Aantal	2010 t.o.v. 2009			2011 t.o.v. 2010			2012 t.o.v. 2011			2012 t.o.v. 2009		
		Gem.	Abs.	<10%	Gem.	Abs.	<10%	Gem.	Abs.	<10%	Gem.	Abs.	<10%
<25.000 inwoners	194	0,0	0,0	194	0,0	0,0	194	0,0	0,0	194	0,0	0,0	194
25.000-50.000 inwoners	141	-0,6	3,8	130	0,2	3,5	136	0,2	2,7	135	-0,1	5,7	113
50.000-100.000 inwoners	46	-0,7	5,6	39	-1,7	6,0	38	-0,1	3,4	45	-2,5	9,9	29
100.000-250.000 inwoners	23	0,2	3,1	23	0,0	3,8	22	-0,6	2,6	23	-0,5	5,6	19
>250.000 inwoners	4	0,5	0,9	4	0,0	1,0	4	-0,2	0,7	4	0,2	1,2	4
Groningen	23	-0,4	0,6	23	0,5	1,1	22	0,3	0,3	23	0,4	0,7	22
Friesland	27	0,5	0,8	27	-1,0	1,1	27	-0,8	1,0	27	-1,3	1,6	25
Drenthe	12	-0,4	1,9	12	0,7	3,5	12	0,9	2,3	11	1,1	4,8	11
Flevoland	6	-1,2	3,2	6	-2,3	2,7	5	2,7	3,1	6	-0,8	5,3	4
Utrecht	26	-1,8	2,5	25	-1,6	1,9	25	-0,2	1,6	26	-3,5	4,0	24
Gelderland	56	0,3	2,0	53	0,1	1,6	56	0,2	2,1	53	0,6	3,3	49
Limburg	33	-0,6	1,7	32	-0,1	1,6	33	0,5	1,2	33	-0,3	2,7	31
Noord-Brabant	67	-0,1	2,0	64	-0,3	2,7	64	-0,3	1,0	67	-0,7	3,0	60
Zuid-Holland	67	0,2	2,7	63	1,4	2,7	63	0,1	1,6	65	1,7	4,6	56
Noord-Holland	53	0,0	2,0	51	-0,2	2,0	51	-0,1	1,7	53	-0,3	3,2	47
Zeeland	13	-1,2	4,1	11	-0,7	1,3	13	0,0	1,0	13	-1,9	4,0	11
Overijssel	25	-1,9	3,3	23	-1,8	3,0	23	-0,1	2,3	24	-3,8	5,0	19
Totaal	408	-0,3	2,1	390	-0,1	2,1	394	0,0	1,5	401	-0,4	3,4	359

¹ Gem=Gemiddelde mutatie herverdeeeffect (ongewogen), Abs=Gemiddelde absolute mutatie herverdeeeffect (ongewogen), <10%= Aantal gemeenten met een absoluut herverdeeeffect kleiner dan 10%

Bijlage-tabel 7.10: Verandering in de herverdeeleffecten van jaar tot jaar (bestaande doelgroep) bij gelijkblijvende gewichten

Selectie gemeenten	Aantal	2010 t.o.v. 2009			2011 t.o.v. 2010			2012 t.o.v. 2011			2012 t.o.v. 2009		
		Gem.	Abs.	<10%	Gem.	Abs.	<10%	Gem.	Abs.	<10%	Gem.	Abs.	<10%
<25.000 inwoners	194	0,0	0,0	194	0,0	0,0	194	0,0	0,0	194	0,0	0,0	194
25.000-50.000 inwoners	141	1,7	4,3	127	1,9	3,5	135	-0,6	2,8	134	3,0	6,3	116
50.000-100.000 inwoners	46	-0,4	5,0	39	-0,5	6,5	38	-0,7	3,6	43	-1,6	9,2	29
100.000-250.000 inwoners	23	0,9	3,0	23	0,6	4,0	20	-0,9	2,8	23	0,6	6,3	18
>250.000 inwoners	4	0,3	1,6	4	-0,2	0,9	4	0,8	1,4	4	0,8	1,8	4
Groningen	23	-0,6	1,0	22	0,7	1,0	22	0,1	0,2	23	0,1	0,7	23
Friesland	27	0,5	0,9	27	-0,6	1,1	27	-1,3	1,4	26	-1,4	2,1	25
Drenthe	12	-0,3	2,3	12	0,7	2,2	11	-0,2	2,4	11	0,3	4,3	10
Flevoland	6	1,0	2,3	6	-2,3	3,1	5	0,7	1,9	6	-0,7	6,0	5
Utrecht	26	1,0	2,5	25	0,0	1,5	26	-0,2	1,6	26	0,8	3,8	21
Gelderland	56	1,7	2,5	55	0,7	1,8	55	-0,3	2,0	53	2,1	3,8	47
Limburg	33	-0,3	1,1	32	-0,2	1,8	33	0,5	1,2	33	0,0	2,3	32
Noord-Brabant	67	1,0	2,5	63	0,3	1,9	64	-0,4	1,0	67	1,0	3,3	63
Zuid-Holland	67	0,8	2,7	62	3,2	4,1	59	-0,2	1,5	65	3,8	5,2	56
Noord-Holland	53	0,5	2,3	50	0,1	2,2	51	-0,7	2,0	52	-0,1	3,8	45
Zeeland	13	-0,4	4,3	9	-1,4	1,7	13	-0,6	1,0	13	-2,4	4,6	11
Overijssel	25	-0,5	2,5	24	0,5	2,3	25	-0,7	2,4	23	-0,7	3,1	23
Totaal	408	0,6	2,2	387	0,6	2,2	391	-0,3	1,5	398	0,9	3,6	361

¹ Gem=Gemiddelde mutatie herverdeeleffect (ongewogen), Abs=Gemiddelde absolute mutatie herverdeeleffect (ongewogen), <10%= Aantal gemeenten met een absoluut herverdeeleffect kleiner dan 10%

Bijlage-tabel 7.11: Verandering in de herverdeeleffecten van jaar tot jaar (bestaande doelgroep) bij gelijkblijvende budgetaandelen

Selectie gemeenten	Aantal	2010 t.o.v. 2009			2011 t.o.v. 2010			2012 t.o.v. 2011			2012 t.o.v. 2009		
		Gem.	Abs.	<10%	Gem.	Abs.	<10%	Gem.	Abs.	<10%	Gem.	Abs.	<10%
<25.000 inwoners	194	0,0	0,0	194	0,0	0,0	194	0,0	0,0	194	0,0	0,0	194
25.000-50.000 inwoners	141	-2,3	3,4	137	0,3	2,2	138	-1,3	2,7	136	-3,3	5,6	123
50.000-100.000 inwoners	46	-1,4	4,4	41	-0,4	4,8	43	-1,1	3,5	44	-2,9	8,1	30
100.000-250.000 inwoners	23	0,3	3,1	23	1,2	3,2	21	-1,3	3,1	22	0,3	5,8	19
>250.000 inwoners	4	1,1	1,7	4	-2,2	2,2	4	1,4	1,5	4	0,2	3,5	4
Groningen	23	-0,8	1,0	23	0,7	1,0	22	0,0	0,4	23	-0,1	1,1	22
Friesland	27	-0,9	1,1	27	-0,6	0,8	27	-1,5	1,5	26	-3,0	3,0	24
Drenthe	12	-2,3	2,3	12	1,9	2,4	11	-0,6	2,1	12	-1,0	4,8	11
Flevoland	6	-2,1	2,8	6	-2,6	3,0	6	-0,6	2,2	6	-5,2	6,5	4
Utrecht	26	-0,3	1,8	25	-0,3	1,4	26	-1,0	1,5	26	-1,6	3,3	24
Gelderland	56	-0,7	2,0	55	0,0	1,2	56	-0,6	1,9	54	-1,3	3,5	51
Limburg	33	-0,1	1,1	33	1,7	1,9	32	0,6	1,2	33	2,1	2,9	30
Noord-Brabant	67	-1,5	2,2	64	0,4	1,5	65	-0,5	1,0	67	-1,7	3,2	60
Zuid-Holland	67	-1,2	1,8	67	-0,1	1,6	66	-0,5	1,5	66	-1,8	3,2	64
Noord-Holland	53	-0,2	1,6	52	-0,7	1,6	52	-1,0	1,9	50	-1,9	3,4	45
Zeeland	13	-1,7	4,2	11	0,1	1,2	13	-0,7	1,0	13	-2,3	3,9	12
Overijssel	25	-1,3	2,5	24	0,3	1,7	24	-1,1	2,3	24	-2,1	3,2	23
Totaal	408	-0,9	1,9	399	0,1	1,5	400	-0,6	1,5	400	-1,4	3,2	370

¹ Gem=Gemiddelde mutatie herverdeeleffect (ongewogen), Abs=Gemiddelde absolute mutatie herverdeeleffect (ongewogen), <10%= Aantal gemeenten met een absoluut herverdeeleffect kleiner dan 10%

CONCEPT 28-2-14

Bijlage-tabel 7.12: Verandering in budgetaandelen van jaar tot jaar (voor de huidige doelgroep)

Selectie gemeenten	Aantal	2010 t.o.v. 2009			2011 t.o.v. 2010			2012 t.o.v. 2011			2012 t.o.v. 2009		
		Gem.	Abs.	<10%	Gem.	Abs.	<10%	Gem.	Abs.	<10%	Gem.	Abs.	<10%
<25.000 inwoners	194	3,4	7,2	160	0,1	5,8	161	3,4	6,4	162	7,3	12,8	118
25.000-50.000 inwoners	141	1,7	4,5	122	0,1	3,9	132	1,9	3,4	132	3,7	7,8	98
50.000-100.000 inwoners	46	1,1	4,1	44	-0,8	3,7	44	0,9	1,9	46	1,4	6,7	40
100.000-250.000 inwoners	23	-0,1	2,2	23	-1,2	2,7	23	0,4	1,6	23	-1,0	2,4	23
>250.000 inwoners	4	-0,8	1,4	4	2,3	2,4	4	-1,8	1,8	4	-0,3	2,9	4
Groningen	23	2,7	6,3	17	0,0	3,5	21	1,1	3,5	23	3,8	7,3	17
Friesland	27	6,0	10,1	22	0,9	5,7	24	11,3	11,7	19	19,3	21,0	13
Drenthe	12	3,3	4,2	10	-1,1	4,7	12	3,2	3,2	11	5,5	7,7	8
Flevoland	6	2,7	4,5	6	1,7	2,9	6	3,0	4,3	6	7,7	8,3	3
Utrecht	26	-2,2	4,2	24	-1,6	4,5	23	4,3	5,0	22	0,5	8,1	19
Gelderland	56	2,3	4,8	51	0,1	3,5	55	2,2	3,4	52	4,4	6,9	42
Limburg	33	-0,5	3,0	32	-4,0	5,4	27	-0,1	2,6	32	-4,6	6,8	25
Noord-Brabant	67	3,4	5,9	57	-1,7	5,4	58	-0,4	3,7	63	1,5	9,2	47
Zuid-Holland	67	4,6	6,6	58	2,4	5,0	58	2,6	4,6	60	10,4	12,5	44
Noord-Holland	53	1,0	5,6	43	2,8	5,0	45	2,6	5,1	46	6,5	10,1	38
Zeeland	13	1,7	5,8	11	0,0	2,1	13	-2,1	4,5	11	-0,3	7,4	10
Overijssel	25	0,1	3,6	22	-2,9	5,1	22	3,3	4,1	22	0,5	6,8	17
Totaal	408	2,3	5,6	353	-0,1	4,7	364	2,4	4,5	367	4,9	9,7	283

Gem=Gemiddelde mutatie budgetaandeel (ongewogen), Abs=Gemiddelde absolute mutatie budgetaandeel (ongewogen), <10%= Aantal gemeenten met een absolute mutatie budgetaandeel kleiner dan 10%

8 BIJLAGE TABELLEN HOOFDSTUK 8 (NIEUWE DOELGROEP)

Bijlage-tabel 8.1: Mutatie in toekomstig budget bij een uitgavenbeperking van € 1 in jaar t

Selectie gemeenten	t	t+1	t+2	t+3	Structureel
<25.000 inwoners	€ 0,00	€ 0,00	€ 1,00	€ 1,00	€ 1,00
25.000-50.000 inwoners	€ 0,00	€ 0,00	€ 0,45	€ 0,45	€ 0,45
50.000-100.000 inwoners	€ 0,00	€ 0,00	€ 0,00	€ 0,00	€ 0,00
100.000-250.000 inwoners	€ 0,00	€ 0,00	€ 0,00	€ 0,00	€ 0,00
>250.000 inwoners	€ 0,00	€ 0,00	€ 0,00	€ 0,00	€ 0,00
Groningen	€ 0,00	€ 0,00	€ 0,85	€ 0,85	€ 0,85
Friesland	€ 0,00	€ 0,00	€ 0,80	€ 0,80	€ 0,80
Drenthe	€ 0,00	€ 0,00	€ 0,52	€ 0,52	€ 0,52
Flevoland	€ 0,00	€ 0,00	€ 0,33	€ 0,33	€ 0,33
Utrecht	€ 0,00	€ 0,00	€ 0,50	€ 0,50	€ 0,50
Gelderland	€ 0,00	€ 0,00	€ 0,61	€ 0,61	€ 0,61
Limburg	€ 0,00	€ 0,00	€ 0,62	€ 0,62	€ 0,62
Noord-Brabant	€ 0,00	€ 0,00	€ 0,71	€ 0,71	€ 0,71
Zuid-Holland	€ 0,00	€ 0,00	€ 0,58	€ 0,58	€ 0,58
Noord-Holland	€ 0,00	€ 0,00	€ 0,61	€ 0,61	€ 0,61
Zeeland	€ 0,00	€ 0,00	€ 0,64	€ 0,64	€ 0,64
Overijssel	€ 0,00	€ 0,00	€ 0,51	€ 0,51	€ 0,51
Resultaat 2018: <-10%	€ 0,00	€ 0,00	€ 0,05	€ 0,05	€ 0,05
Resultaat 2018: -10% tot -5%	€ 0,00	€ 0,00	€ 0,32	€ 0,32	€ 0,32
Resultaat 2018: -5% tot 0%	€ 0,00	€ 0,00	€ 0,51	€ 0,51	€ 0,51
Resultaat 2018: 0% tot 5%	€ 0,00	€ 0,00	€ 0,91	€ 0,91	€ 0,91
Resultaat 2018: 5% tot 10%	€ 0,00	€ 0,00	€ 0,21	€ 0,21	€ 0,21
Resultaat 2018: >10%	€ 0,00	€ 0,00	€ 0,04	€ 0,04	€ 0,04
Totaal	€ 0,00	€ 0,00	€ 0,63	€ 0,63	€ 0,63

Bijlage-tabel 8.2: Frequentie herverdeeeffecten 2015-2018 (nieuwe doelgroep)

Herverdeeeffect	2015			2016			2017			2018		
	# gem ¹	%gem ¹	%MB ¹	# gem ¹	%gem ¹	%MB ¹	# gem ¹	%gem ¹	%MB ¹	# gem ¹	%gem ¹	%MB ¹
<-20%	3	0,7	2,1	3	0,7	2,1	3	0,7	2,1	3	0,7	2,1
-20% tot -15%	10	2,5	4,6	10	2,5	4,6	10	2,5	4,6	10	2,5	4,6
-15% tot -10%	12	2,9	3,0	12	2,9	3,0	12	2,9	3,0	12	2,9	3,0
-10% tot -5%	24	5,9	9,6	24	5,9	9,6	24	5,9	9,6	24	5,9	9,6
-5% tot 0%	268	65,6	39,4	268	65,6	39,4	268	65,6	39,4	268	65,6	39,4
0% tot 5%	32	7,9	17,5	32	7,9	17,5	32	7,9	17,5	32	7,9	17,5
5% tot 10%	18	4,4	5,9	18	4,4	5,9	18	4,4	5,9	18	4,4	5,9
10% tot 15%	15	3,7	5,6	15	3,7	5,6	15	3,7	5,6	15	3,7	5,6
15% tot 20%	10	2,5	6,8	10	2,5	6,8	10	2,5	6,8	10	2,5	6,8
>20%	16	3,9	5,2	16	3,9	5,2	16	3,9	5,2	16	3,9	5,2
Totaal	408	100,0	100,0	408	100,0	100,0	408	100,0	100,0	408	100,0	100,0

¹ # gem=Aantal gemeenten, %gem=Percentage van alle gemeenten, %MB=Percentage van het macrobudget

Bijlage-tabel 8.3: Frequentie herverdeeeffecten 2015-2018 (nieuwe doelgroep), gemeenten <25.000 inwoners

Herverdeeeffect	2015			2016			2017			2018		
	# gem ¹	%gem ¹	%MB ¹	# gem ¹	%gem ¹	%MB ¹	# gem ¹	%gem ¹	%MB ¹	# gem ¹	%gem ¹	%MB ¹
<-20%	0	0,0	0,0	0	0,0	0,0	0	0,0	0,0	0	0,0	0,0
-20% tot -15%	0	0,0	0,0	0	0,0	0,0	0	0,0	0,0	0	0,0	0,0
-15% tot -10%	0	0,0	0,0	0	0,0	0,0	0	0,0	0,0	0	0,0	0,0
-10% tot -5%	0	0,0	0,0	0	0,0	0,0	0	0,0	0,0	0	0,0	0,0
-5% tot 0%	194	47,5	14,8	194	47,5	14,8	194	47,5	14,8	194	47,5	14,8
0% tot 5%	0	0,0	0,0	0	0,0	0,0	0	0,0	0,0	0	0,0	0,0
5% tot 10%	0	0,0	0,0	0	0,0	0,0	0	0,0	0,0	0	0,0	0,0
10% tot 15%	0	0,0	0,0	0	0,0	0,0	0	0,0	0,0	0	0,0	0,0
15% tot 20%	0	0,0	0,0	0	0,0	0,0	0	0,0	0,0	0	0,0	0,0
>20%	0	0,0	0,0	0	0,0	0,0	0	0,0	0,0	0	0,0	0,0
Totaal	194	47,5	14,8	194	47,5	14,8	194	47,5	14,8	194	47,5	14,8

¹ # gem=Aantal gemeenten, %gem=Percentage van alle gemeenten, %MB=Percentage van het macrobudget

Bijlage-tabel 8.4: Frequentie herverdeeeffecten 2015-2018 (nieuwe doelgroep), gemeenten 25.000-50.000 inwoners

Herverdeeeffect	2015			2016			2017			2018		
	# gem ¹	%gem ¹	%MB ¹	# gem ¹	%gem ¹	%MB ¹	# gem ¹	%gem ¹	%MB ¹	# gem ¹	%gem ¹	%MB ¹
<-20%	0	0,0	0,0	0	0,0	0,0	0	0,0	0,0	0	0,0	0,0
-20% tot -15%	5	1,2	1,3	5	1,2	1,3	5	1,2	1,3	5	1,2	1,3
-15% tot -10%	8	2,0	1,7	8	2,0	1,7	8	2,0	1,7	8	2,0	1,7
-10% tot -5%	16	3,9	2,7	16	3,9	2,7	16	3,9	2,7	16	3,9	2,7
-5% tot 0%	58	14,2	10,6	58	14,2	10,6	58	14,2	10,6	58	14,2	10,6
0% tot 5%	20	4,9	3,8	20	4,9	3,8	20	4,9	3,8	20	4,9	3,8
5% tot 10%	12	2,9	2,3	12	2,9	2,3	12	2,9	2,3	12	2,9	2,3
10% tot 15%	9	2,2	2,0	9	2,2	2,0	9	2,2	2,0	9	2,2	2,0
15% tot 20%	3	0,7	0,8	3	0,7	0,8	3	0,7	0,8	3	0,7	0,8
>20%	10	2,5	2,5	10	2,5	2,5	10	2,5	2,5	10	2,5	2,5
Totaal	141	34,6	27,6	141	34,6	27,6	141	34,6	27,6	141	34,6	27,6

¹ # gem=Aantal gemeenten, %gem=Percentage van alle gemeenten, %MB=Percentage van het macrobudget

Bijlage-tabel 8.5: Frequentie herverdeeeffecten 2015-2018 (nieuwe doelgroep), gemeenten 50.00-100.000 inwoners

Herverdeeeffect	2015			2016			2017			2018		
	# gem ¹	%gem ¹	%MB ¹	# gem ¹	%gem ¹	%MB ¹	# gem ¹	%gem ¹	%MB ¹	# gem ¹	%gem ¹	%MB ¹
<-20%	1	0,2	0,5	1	0,2	0,5	1	0,2	0,5	1	0,2	0,5
-20% tot -15%	4	1,0	1,9	4	1,0	1,9	4	1,0	1,9	4	1,0	1,9
-15% tot -10%	4	1,0	1,3	4	1,0	1,3	4	1,0	1,3	4	1,0	1,3
-10% tot -5%	3	0,7	1,7	3	0,7	1,7	3	0,7	1,7	3	0,7	1,7
-5% tot 0%	9	2,2	4,3	9	2,2	4,3	9	2,2	4,3	9	2,2	4,3
0% tot 5%	8	2,0	3,7	8	2,0	3,7	8	2,0	3,7	8	2,0	3,7
5% tot 10%	4	1,0	2,0	4	1,0	2,0	4	1,0	2,0	4	1,0	2,0
10% tot 15%	5	1,2	2,7	5	1,2	2,7	5	1,2	2,7	5	1,2	2,7
15% tot 20%	4	1,0	2,1	4	1,0	2,1	4	1,0	2,1	4	1,0	2,1
>20%	4	1,0	1,3	4	1,0	1,3	4	1,0	1,3	4	1,0	1,3
Totaal	46	11,3	21,6	46	11,3	21,6	46	11,3	21,6	46	11,3	21,6

CONCEPT 28-2-14

¹ # gem=Aantal gemeenten, %gem=Percentage van alle gemeenten, %MB=Percentage van het macrobudget

Bijlage-tabel 8.6: Frequentie herverdeeeffecten 2015-2018 (nieuwe doelgroep), gemeenten 100.000-250.000 inwoners

Herverdeeeffect	2015			2016			2017			2018		
	# gem ¹	%gem ¹	%MB ¹	# gem ¹	%gem ¹	%MB ¹	# gem ¹	%gem ¹	%MB ¹	# gem ¹	%gem ¹	%MB ¹
<-20%	2	0,5	1,6	2	0,5	1,6	2	0,5	1,6	2	0,5	1,6
-20% tot -15%	1	0,2	1,4	1	0,2	1,4	1	0,2	1,4	1	0,2	1,4
-15% tot -10%	0	0,0	0,0	0	0,0	0,0	0	0,0	0,0	0	0,0	0,0
-10% tot -5%	5	1,2	5,2	5	1,2	5,2	5	1,2	5,2	5	1,2	5,2
-5% tot 0%	5	1,2	4,7	5	1,2	4,7	5	1,2	4,7	5	1,2	4,7
0% tot 5%	2	0,5	3,0	2	0,5	3,0	2	0,5	3,0	2	0,5	3,0
5% tot 10%	2	0,5	1,7	2	0,5	1,7	2	0,5	1,7	2	0,5	1,7
10% tot 15%	1	0,2	0,9	1	0,2	0,9	1	0,2	0,9	1	0,2	0,9
15% tot 20%	3	0,7	4,0	3	0,7	4,0	3	0,7	4,0	3	0,7	4,0
>20%	2	0,5	1,5	2	0,5	1,5	2	0,5	1,5	2	0,5	1,5
Totaal	23	5,6	24,0	23	5,6	24,0	23	5,6	24,0	23	5,6	24,0

¹ # gem=Aantal gemeenten, %gem=Percentage van alle gemeenten, %MB=Percentage van het macrobudget

Bijlage-tabel 8.7: Frequentie herverdeeeffecten 2015-2018 (nieuwe doelgroep), gemeenten >250.000 inwoners

Herverdeeeffect	2015			2016			2017			2018		
	# gem ¹	%gem ¹	%MB ¹	# gem ¹	%gem ¹	%MB ¹	# gem ¹	%gem ¹	%MB ¹	# gem ¹	%gem ¹	%MB ¹
<-20%	0	0,0	0,0	0	0,0	0,0	0	0,0	0,0	0	0,0	0,0
-20% tot -15%	0	0,0	0,0	0	0,0	0,0	0	0,0	0,0	0	0,0	0,0
-15% tot -10%	0	0,0	0,0	0	0,0	0,0	0	0,0	0,0	0	0,0	0,0
-10% tot -5%	0	0,0	0,0	0	0,0	0,0	0	0,0	0,0	0	0,0	0,0
-5% tot 0%	2	0,5	5,1	2	0,5	5,1	2	0,5	5,1	2	0,5	5,1
0% tot 5%	2	0,5	6,9	2	0,5	6,9	2	0,5	6,9	2	0,5	6,9
5% tot 10%	0	0,0	0,0	0	0,0	0,0	0	0,0	0,0	0	0,0	0,0
10% tot 15%	0	0,0	0,0	0	0,0	0,0	0	0,0	0,0	0	0,0	0,0
15% tot 20%	0	0,0	0,0	0	0,0	0,0	0	0,0	0,0	0	0,0	0,0
>20%	0	0,0	0,0	0	0,0	0,0	0	0,0	0,0	0	0,0	0,0
Totaal	4	1,0	12,0	4	1,0	12,0	4	1,0	12,0	4	1,0	12,0

CONCEPT 28-2-14

¹ # gem=Aantal gemeenten, %gem=Percentage van alle gemeenten, %MB=Percentage van het macrobudget

Bijlage-tabel 8.8: Positieve en negatieve herverdeeleffecten 2018 (nieuwe doelgroep)

Selectie gemeenten	Gem AHVE ¹	Negatief herverdeeleffect				Positief herverdeeleffect			
		Aantal	Min	Gemiddeld	<-10%	Aantal	Max	Gemiddeld	>10%
<25.000 inwoners	0,0	0	0,0	0,0	0	0	0,0	0,0	0
25.000-50.000 inwoners	6,8	87	-17,5	-4,7	13	54	33,6	10,1	22
50.000-100.000 inwoners	10,5	21	-23,0	-9,1	9	25	36,7	11,7	13
100.000-250.000 inwoners	10,1	13	-27,6	-9,0	3	10	21,8	11,6	6
>250.000 inwoners	4,2	2	-4,2	-4,0	0	2	4,7	4,4	0
Groningen	0,5	5	-4,6	-2,2	0	1	1,8	1,8	0
Friesland	2,3	6	-3,5	-2,3	0	4	24,4	12,3	2
Drenthe	4,6	5	-8,3	-3,6	0	5	13,6	7,5	2
Flevoland	7,1	1	-1,8	-1,8	0	3	22,4	13,7	2
Utrecht	6,2	5	-14,7	-7,9	2	9	22,1	13,6	6
Gelderland	4,5	25	-27,6	-8,4	10	9	9,3	4,8	0
Limburg	2,8	6	-15,1	-4,2	1	9	16,6	7,6	4
Noord-Brabant	2,7	19	-16,7	-3,6	1	13	19,3	8,6	5
Zuid-Holland	5,1	24	-19,3	-5,2	2	16	36,7	13,6	8
Noord-Holland	4,3	11	-23,0	-7,4	3	15	25,0	9,8	7
Zeeland	9,1	1	-0,9	-0,9	0	6	33,6	19,6	5
Overijssel	5,5	15	-20,5	-8,5	6	1	9,2	9,2	0
Totaal	4,1	123	-27,6	-5,9	25	91	36,7	10,6	41

¹ Gem AHVE=Gemiddeld absoluut herverdeeleffect (ongewogen)

Bijlage-tabel 8.9: Verandering in de herverdeeleffecten van jaar tot jaar (nieuwe doelgroep)

Selectie gemeenten	Aantal	2016 t.o.v. 2015			2017 t.o.v. 2016			2018 t.o.v. 2017			2018 t.o.v. 2015		
		Gem.	Abs.	<10%	Gem.	Abs.	<10%	Gem.	Abs.	<10%	Gem.	Abs.	<10%
<25.000 inwoners	194	0,0	0,0	194	0,0	0,0	194	0,0	0,0	194	0,0	0,0	194
25.000-50.000 inwoners	141	0,0	0,0	141	0,0	0,0	141	0,0	0,0	141	0,0	0,0	141
50.000-100.000 inwoners	46	0,0	0,0	46	0,0	0,0	46	0,0	0,0	46	0,0	0,0	46
100.000-250.000 inwoners	23	0,0	0,0	23	0,0	0,0	23	0,0	0,0	23	0,0	0,0	23
>250.000 inwoners	4	0,0	0,0	4	0,0	0,0	4	0,0	0,0	4	0,0	0,0	4
Groningen	23	0,0	0,0	23	0,0	0,0	23	0,0	0,0	23	0,0	0,0	23
Friesland	27	0,0	0,0	27	0,0	0,0	27	0,0	0,0	27	0,0	0,0	27
Drenthe	12	0,0	0,0	12	0,0	0,0	12	0,0	0,0	12	0,0	0,0	12
Flevoland	6	0,0	0,0	6	0,0	0,0	6	0,0	0,0	6	0,0	0,0	6
Utrecht	26	0,0	0,0	26	0,0	0,0	26	0,0	0,0	26	0,0	0,0	26
Gelderland	56	0,0	0,0	56	0,0	0,0	56	0,0	0,0	56	0,0	0,0	56
Limburg	33	0,0	0,0	33	0,0	0,0	33	0,0	0,0	33	0,0	0,0	33
Noord-Brabant	67	0,0	0,0	67	0,0	0,0	67	0,0	0,0	67	0,0	0,0	67
Zuid-Holland	67	0,0	0,0	67	0,0	0,0	67	0,0	0,0	67	0,0	0,0	67
Noord-Holland	53	0,0	0,0	53	0,0	0,0	53	0,0	0,0	53	0,0	0,0	53
Zeeland	13	0,0	0,0	13	0,0	0,0	13	0,0	0,0	13	0,0	0,0	13
Overijssel	25	0,0	0,0	25	0,0	0,0	25	0,0	0,0	25	0,0	0,0	25
Totaal	408	0,0	0,0	408	0,0	0,0	408	0,0	0,0	408	0,0	0,0	408

¹ Gem=Gemiddelde mutatie herverdeeleffect (ongewogen), Abs=Gemiddelde absolute mutatie herverdeeleffect (ongewogen), <10%= Aantal gemeenten met een absoluut herverdeeleffect kleiner dan 10%

9 BIJLAGE TABELLEN HOOFDSTUK 8 (TOTALE DOELGROEP)

Bijlage-tabel 9.1: Mutatie in toekomstig budget bij een uitgavenbeperking van € 1 in jaar t

Selectie gemeenten	t	t+1	t+2	t+3	Structureel
<25.000 inwoners	0,00	0,00	1,00	1,00	1,00
25.000-50.000 inwoners	0,00	0,00	0,45	0,45	0,45
50.000-100.000 inwoners	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
100.000-250.000 inwoners	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
>250.000 inwoners	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Groningen	0,00	0,00	0,85	0,85	0,85
Friesland	0,00	0,00	0,80	0,80	0,80
Drenthe	0,00	0,00	0,52	0,52	0,52
Flevoland	0,00	0,00	0,33	0,33	0,33
Utrecht	0,00	0,00	0,50	0,50	0,50
Gelderland	0,00	0,00	0,61	0,61	0,61
Limburg	0,00	0,00	0,62	0,62	0,62
Noord-Brabant	0,00	0,00	0,71	0,71	0,71
Zuid-Holland	0,00	0,00	0,58	0,58	0,58
Noord-Holland	0,00	0,00	0,61	0,61	0,61
Zeeland	0,00	0,00	0,64	0,64	0,64
Overijssel	0,00	0,00	0,51	0,51	0,51
Resultaat 2018: <-10%	0,00	0,00	0,09	0,09	0,09
Resultaat 2018: -10% tot -5%	0,00	0,00	0,28	0,28	0,28
Resultaat 2018: -5% tot 0%	0,00	0,00	0,81	0,81	0,81
Resultaat 2018: 0% tot 5%	0,00	0,00	0,83	0,83	0,83
Resultaat 2018: 5% tot 10%	0,00	0,00	0,13	0,13	0,13
Resultaat 2018: >10%	0,00	0,00	0,08	0,08	0,08
Totaal	0,00	0,00	0,63	0,63	0,63

Bijlage-tabel 9.2: Frequentie herverdeeeffecten 2015-2018 (totale doelgroep)

Herverdeeeffect	2015			2016			2017			2018		
	# gem ¹	%gem ¹	%MB ¹	# gem ¹	%gem ¹	%MB ¹	# gem ¹	%gem ¹	%MB ¹	# gem ¹	%gem ¹	%MB ¹
<-20%	6	1,5	1,4	5	1,2	1,3	5	1,2	1,3	5	1,2	1,3
-20% tot -15%	10	2,5	4,3	9	2,2	4,2	8	2,0	4,0	6	1,5	2,9
-15% tot -10%	12	2,9	2,7	13	3,2	2,9	14	3,4	3,1	17	4,2	4,4
-10% tot -5%	28	6,9	15,0	29	7,1	15,0	27	6,6	14,6	25	6,1	14,3
-5% tot 0%	264	64,7	34,1	265	65,0	34,4	267	65,4	34,9	268	65,7	35,0
0% tot 5%	25	6,1	17,6	25	6,1	17,5	25	6,1	17,4	26	6,4	18,4
5% tot 10%	27	6,6	11,6	27	6,6	12,3	26	6,4	12,2	27	6,6	11,9
10% tot 15%	11	2,7	4,0	12	2,9	3,9	14	3,4	4,1	13	3,2	3,6
15% tot 20%	7	1,7	1,6	6	1,5	1,0	6	1,5	1,6	5	1,2	1,4
>20%	18	4,4	7,6	17	4,2	7,4	16	3,9	6,8	16	3,9	6,8
Totaal	408	100,0	100,0	408	100,0	100,0	408	100,0	100,0	408	100,0	100,0

¹ # gem=Aantal gemeenten, %gem=Percentage van alle gemeenten, %MB=Percentage van het macrobudget

Bijlage-tabel 9.3: Frequentie herverdeeeffecten 2015-2018 (totale doelgroep), gemeenten <25.000 inwoners

Herverdeeeffect	2015			2016			2017			2018		
	# gem ¹	%gem ¹	%MB ¹	# gem ¹	%gem ¹	%MB ¹	# gem ¹	%gem ¹	%MB ¹	# gem ¹	%gem ¹	%MB ¹
<-20%	0	0,0	0,0	0	0,0	0,0	0	0,0	0,0	0	0,0	0,0
-20% tot -15%	0	0,0	0,0	0	0,0	0,0	0	0,0	0,0	0	0,0	0,0
-15% tot -10%	0	0,0	0,0	0	0,0	0,0	0	0,0	0,0	0	0,0	0,0
-10% tot -5%	0	0,0	0,0	0	0,0	0,0	0	0,0	0,0	0	0,0	0,0
-5% tot 0%	195	47,8	8,5	195	47,8	8,7	194	47,5	8,7	194	47,5	8,9
0% tot 5%	0	0,0	0,0	0	0,0	0,0	0	0,0	0,0	0	0,0	0,0
5% tot 10%	0	0,0	0,0	0	0,0	0,0	0	0,0	0,0	0	0,0	0,0
10% tot 15%	0	0,0	0,0	0	0,0	0,0	0	0,0	0,0	0	0,0	0,0
15% tot 20%	0	0,0	0,0	0	0,0	0,0	0	0,0	0,0	0	0,0	0,0
>20%	0	0,0	0,0	0	0,0	0,0	0	0,0	0,0	0	0,0	0,0
Totaal	195	47,8	8,5	195	47,8	8,7	194	47,5	8,7	194	47,5	8,9

¹ # gem=Aantal gemeenten, %gem=Percentage van alle gemeenten, %MB=Percentage van het macrobudget

CONCEPT 28-2-14

Bijlage-tabel 9.4: Frequentie herverdeeeffecten 2015-2018 (totale doelgroep), gemeenten 25.000-50.000 inwoners

Herverdeeeffect	2015			2016			2017			2018		
	# gem ¹	%gem ¹	%MB ¹	# gem ¹	%gem ¹	%MB ¹	# gem ¹	%gem ¹	%MB ¹	# gem ¹	%gem ¹	%MB ¹
<-20%	4	1,0	0,6	3	0,7	0,5	3	0,7	0,6	3	0,7	0,6
-20% tot -15%	5	1,2	0,6	4	1,0	0,5	3	0,7	0,3	1	0,2	0,1
-15% tot -10%	10	2,5	1,4	11	2,7	1,6	12	2,9	1,9	13	3,2	1,9
-10% tot -5%	19	4,7	2,7	20	4,9	2,8	18	4,4	2,4	17	4,2	2,4
-5% tot 0%	55	13,5	5,5	56	13,7	5,9	59	14,5	6,4	59	14,5	6,4
0% tot 5%	15	3,7	1,7	15	3,7	1,7	15	3,7	1,7	15	3,7	1,8
5% tot 10%	14	3,4	2,3	13	3,2	2,1	12	2,9	2,0	13	3,2	2,1
10% tot 15%	6	1,5	1,0	6	1,5	0,9	8	2,0	1,2	8	2,0	1,3
15% tot 20%	6	1,5	1,0	6	1,5	1,0	5	1,2	0,9	4	1,0	0,8
>20%	9	2,2	1,3	8	2,0	1,1	8	2,0	1,1	8	2,0	1,1
Totaal	143	35,0	18,0	142	34,8	18,0	143	35,0	18,3	141	34,6	18,3

¹ # gem=Aantal gemeenten, %gem=Percentage van alle gemeenten, %MB=Percentage van het macrobudget

Bijlage-tabel 9.5: Frequentie herverdeeeffecten 2015-2018 (totale doelgroep), gemeenten 50.00-100.000 inwoners

Herverdeeeffect	2015			2016			2017			2018		
	# gem ¹	%gem ¹	%MB ¹	# gem ¹	%gem ¹	%MB ¹	# gem ¹	%gem ¹	%MB ¹	# gem ¹	%gem ¹	%MB ¹
<-20%	2	0,5	0,7	2	0,5	0,7	2	0,5	0,7	2	0,5	0,7
-20% tot -15%	3	0,7	2,0	3	0,7	2,0	3	0,7	2,0	3	0,7	1,1
-15% tot -10%	2	0,5	1,3	2	0,5	1,3	2	0,5	1,3	4	1,0	2,4
-10% tot -5%	6	1,5	1,3	6	1,5	1,3	6	1,5	1,3	4	1,0	0,9
-5% tot 0%	8	2,0	3,6	8	2,0	3,6	9	2,2	4,3	9	2,2	3,8
0% tot 5%	4	1,0	2,1	4	1,0	2,1	4	1,0	2,1	4	1,0	2,1
5% tot 10%	8	2,0	3,2	8	2,0	3,2	8	2,0	3,2	9	2,2	3,8
10% tot 15%	4	1,0	2,1	6	1,5	3,0	6	1,5	3,0	5	1,2	2,4
15% tot 20%	1	0,2	0,7	0	0,0	0,0	1	0,2	0,6	1	0,2	0,6
>20%	6	1,5	2,4	6	1,5	2,4	5	1,2	1,8	5	1,2	1,8
Totaal	44	10,8	19,3	45	11,0	19,5	46	11,3	20,3	46	11,3	19,6

CONCEPT 28-2-14

¹ # gem=Aantal gemeenten, %gem=Percentage van alle gemeenten, %MB=Percentage van het macrobudget

Bijlage-tabel 9.6: Frequentie herverdeeeffecten 2015-2018 (totale doelgroep), gemeenten 100.000-250.000 inwoners

Herverdeeeffect	2015			2016			2017			2018		
	# gem ¹	%gem ¹	%MB ¹	# gem ¹	%gem ¹	%MB ¹	# gem ¹	%gem ¹	%MB ¹	# gem ¹	%gem ¹	%MB ¹
<-20%	0	0,0	0,0	0	0,0	0,0	0	0,0	0,0	0	0,0	0,0
-20% tot -15%	2	0,5	1,7	2	0,5	1,7	2	0,5	1,7	2	0,5	1,7
-15% tot -10%	0	0,0	0,0	0	0,0	0,0	0	0,0	0,0	0	0,0	0,0
-10% tot -5%	2	0,5	1,6	2	0,5	1,6	2	0,5	1,6	3	0,7	1,9
-5% tot 0%	5	1,2	5,7	5	1,2	5,7	4	1,0	5,0	5	1,2	5,7
0% tot 5%	5	1,2	7,6	5	1,2	7,6	5	1,2	7,6	6	1,5	8,5
5% tot 10%	4	1,0	3,7	5	1,2	4,6	5	1,2	4,7	4	1,0	3,7
10% tot 15%	1	0,2	0,9	0	0,0	0,0	0	0,0	0,0	0	0,0	0,0
15% tot 20%	0	0,0	0,0	0	0,0	0,0	0	0,0	0,0	0	0,0	0,0
>20%	3	0,7	4,0	3	0,7	3,9	3	0,7	3,9	3	0,7	3,9
Totaal	22	5,4	25,2	22	5,4	25,2	21	5,1	24,5	23	5,6	25,4

¹ # gem=Aantal gemeenten, %gem=Percentage van alle gemeenten, %MB=Percentage van het macrobudget

Bijlage-tabel 9.7: Frequentie herverdeeeffecten 2015-2018 (totale doelgroep), gemeenten >250.000 inwoners

Herverdeeeffect	2015			2016			2017			2018		
	# gem ¹	%gem ¹	%MB ¹	# gem ¹	%gem ¹	%MB ¹	# gem ¹	%gem ¹	%MB ¹	# gem ¹	%gem ¹	%MB ¹
<-20%	0	0,0	0,0	0	0,0	0,0	0	0,0	0,0	0	0,0	0,0
-20% tot -15%	0	0,0	0,0	0	0,0	0,0	0	0,0	0,0	0	0,0	0,0
-15% tot -10%	0	0,0	0,0	0	0,0	0,0	0	0,0	0,0	0	0,0	0,0
-10% tot -5%	1	0,2	9,5	1	0,2	9,4	1	0,2	9,3	1	0,2	9,1
-5% tot 0%	1	0,2	10,7	1	0,2	10,6	1	0,2	10,5	1	0,2	10,3
0% tot 5%	1	0,2	6,2	1	0,2	6,1	1	0,2	6,1	1	0,2	6,0
5% tot 10%	1	0,2	2,5	1	0,2	2,4	1	0,2	2,4	1	0,2	2,4
10% tot 15%	0	0,0	0,0	0	0,0	0,0	0	0,0	0,0	0	0,0	0,0
15% tot 20%	0	0,0	0,0	0	0,0	0,0	0	0,0	0,0	0	0,0	0,0
>20%	0	0,0	0,0	0	0,0	0,0	0	0,0	0,0	0	0,0	0,0
Totaal	4	1,0	29,0	4	1,0	28,6	4	1,0	28,2	4	1,0	27,8

CONCEPT 28-2-14

¹ # gem=Aantal gemeenten, %gem=Percentage van alle gemeenten, %MB=Percentage van het macrobudget

Bijlage-tabel 9.8: Positieve en negatieve herverdeeffecten 2018 (totale doelgroep)

Selectie gemeenten	Gem AHVE ¹	Negatief herverdeeffect				Positief herverdeeffect			
		Aantal	Min	Gemiddeld	<-10%	Aantal	Max	Gemiddeld	>10%
<25.000 inwoners	0,0	0	0,0	0,0	0	0	0,0	0,0	0
25.000-50.000 inwoners	7,3	93	-26,2	-5,2	17	48	75,6	11,3	20
50.000-100.000 inwoners	10,7	22	-23,7	-8,9	9	24	36,8	12,4	11
100.000-250.000 inwoners	7,9	10	-18,0	-6,3	2	13	25,8	9,2	3
>250.000 inwoners	5,2	2	-8,0	-5,1	0	2	7,2	5,2	0
Groningen	0,5	5	-5,0	-2,4	0	1	0,1	0,1	0
Friesland	2,1	8	-15,3	-5,7	2	2	6,4	5,9	0
Drenthe	3,9	6	-7,2	-4,2	0	4	8,9	5,5	0
Flevoland	4,7	2	-1,7	-0,9	0	2	24,3	13,3	1
Utrecht	4,9	8	-26,2	-9,3	4	6	19,1	9,0	2
Gelderland	4,3	25	-18,5	-6,7	8	9	14,8	8,2	3
Limburg	3,3	13	-20,9	-7,1	4	2	9,8	9,0	0
Noord-Brabant	2,6	18	-11,6	-3,5	1	14	22,7	7,9	3
Zuid-Holland	6,1	24	-23,7	-6,2	5	16	75,6	16,2	9
Noord-Holland	6,4	10	-22,3	-5,7	1	16	36,8	17,6	12
Zeeland	5,0	2	-11,0	-6,0	1	5	27,7	10,7	1
Overijssel	4,6	6	-17,8	-9,1	2	10	17,3	6,0	3
Uitgaven <€ 250 per hhd	0,0	0	0,0	0,0	0	0	0,0	0,0	0
Uitgaven € 250-€ 400 per hhd	3,2	18	-26,2	-6,9	4	7	75,6	22,8	5
Uitgaven € 400-€ 600 per hhd	3,6	37	-16,5	-5,1	8	24	36,8	10,8	9
Uitgaven € 600-€ 800 per hhd	5,2	23	-18,5	-5,9	5	22	29,4	12,6	12
Uitgaven € 800-€ 1000 per hhd	5,3	17	-11,1	-4,7	1	18	22,4	9,4	5
Uitgaven >€ 1000 per hhd	5,5	32	-23,7	-7,0	10	16	22,7	6,8	3
Totaal	4,2	127	-26,2	-5,9	28	87	75,6	11,2	34

¹ Gem AHVE=Gemiddeld absoluut herverdeeffect (ongewogen)

CONCEPT 28-2-14

Bijlage-tabel 9.9: Verandering in de herverdeeeffecten van jaar tot jaar (totale doelgroep)

Selectie gemeenten	Aantal	2016 t.o.v. 2015			2017 t.o.v. 2016			2018 t.o.v. 2017			2018 t.o.v. 2015		
		Gem.	Abs.	<10%	Gem.	Abs.	<10%	Gem.	Abs.	<10%	Gem.	Abs.	<10%
<25.000 inwoners	194	0,0	0,0	194	0,0	0,0	194	0,0	0,0	194	0,0	0,0	194
25.000-50.000 inwoners	141	0,0	0,3	141	0,0	0,3	141	0,0	0,3	141	-0,1	0,9	141
50.000-100.000 inwoners	46	-0,1	0,5	46	-0,1	0,4	46	-0,1	0,4	46	-0,2	1,3	46
100.000-250.000 inwoners	23	-0,1	0,3	23	-0,1	0,3	23	-0,1	0,3	23	-0,2	0,8	23
>250.000 inwoners	4	0,0	0,1	4	0,0	0,1	4	0,0	0,1	4	-0,1	0,2	4
Groningen	23	0,0	0,0	23	0,0	0,0	23	0,0	0,0	23	0,0	0,0	23
Friesland	27	0,1	0,1	27	0,1	0,1	27	0,1	0,1	27	0,2	0,2	27
Drenthe	12	0,0	0,1	12	0,0	0,1	12	0,0	0,1	12	0,1	0,4	12
Flevoland	6	0,1	0,2	6	0,1	0,2	6	0,1	0,2	6	0,2	0,6	6
Utrecht	26	0,1	0,2	26	0,1	0,2	26	0,1	0,2	26	0,4	0,6	26
Gelderland	56	-0,1	0,2	56	-0,1	0,2	56	-0,1	0,2	56	-0,2	0,6	56
Limburg	33	0,1	0,2	33	0,1	0,2	33	0,1	0,2	33	0,3	0,5	33
Noord-Brabant	67	0,0	0,1	67	0,0	0,1	67	0,0	0,1	67	-0,1	0,3	67
Zuid-Holland	67	0,0	0,2	67	0,0	0,2	67	0,0	0,2	67	-0,1	0,6	67
Noord-Holland	53	-0,1	0,3	53	-0,1	0,2	53	-0,1	0,2	53	-0,3	0,7	53
Zeeland	13	0,1	0,2	13	0,1	0,1	13	0,1	0,2	13	0,4	0,5	13
Overijssel	25	-0,3	0,3	25	-0,2	0,2	25	-0,2	0,2	25	-0,7	0,7	25
Totaal	408	0,0	0,2	408	0,0	0,2	408	0,0	0,2	408	-0,1	0,5	408

¹ Gem=Gemiddelde mutatie herverdeeeffect (ongewogen), Abs=Gemiddelde absolute mutatie herverdeeeffect (ongewogen), <10%= Aantal gemeenten met een absoluut herverdeeeffect kleiner dan 10%

Bijlage-tabel 9.10: Verandering in de herverdeeeffecten van jaar tot jaar (totale doelgroep) bij gelijkblijvende budgetaandelen

Selectie gemeenten	Aantal	2016 t.o.v. 2015			2017 t.o.v. 2016			2018 t.o.v. 2017			2018 t.o.v. 2015		
		Gem.	Abs.	<10%	Gem.	Abs.	<10%	Gem.	Abs.	<10%	Gem.	Abs.	<10%
<25.000 inwoners	194	0,0	0,0	194	0,0	0,0	194	0,0	0,0	194	0,0	0,0	194
25.000-50.000 inwoners	141	-1,6	1,7	141	-1,4	1,5	141	-1,5	1,5	141	-4,6	4,7	134
50.000-100.000 inwoners	46	-0,8	1,0	46	-0,7	0,9	46	-0,8	1,0	46	-2,3	2,9	46
100.000-250.000 inwoners	23	-0,3	0,5	23	-0,3	0,5	23	-0,3	0,5	23	-0,9	1,5	23
>250.000 inwoners	4	1,0	1,0	4	1,0	1,0	4	1,1	1,1	4	3,1	3,1	4
Groningen	23	-0,3	0,3	23	-0,2	0,3	23	-0,3	0,3	23	-0,8	0,9	23
Friesland	27	-0,3	0,4	27	-0,3	0,3	27	-0,3	0,3	27	-0,9	1,0	27
Drenthe	12	-1,1	1,1	12	-1,0	1,0	12	-1,0	1,0	12	-3,1	3,1	12
Flevoland	6	-0,4	0,5	6	-0,3	0,5	6	-0,4	0,5	6	-1,1	1,5	6
Utrecht	26	-0,5	0,5	26	-0,5	0,5	26	-0,5	0,5	26	-1,4	1,6	26
Gelderland	56	-1,2	1,2	56	-1,0	1,0	56	-1,0	1,0	56	-3,2	3,2	54
Limburg	33	-0,6	0,6	33	-0,5	0,5	33	-0,5	0,6	33	-1,6	1,7	31
Noord-Brabant	67	-0,7	0,7	67	-0,6	0,6	67	-0,6	0,6	67	-1,9	2,0	67
Zuid-Holland	67	-0,4	0,6	67	-0,4	0,6	67	-0,4	0,6	67	-1,2	1,8	66
Noord-Holland	53	-0,6	0,7	53	-0,5	0,6	53	-0,6	0,6	53	-1,7	1,8	52
Zeeland	13	-0,5	0,6	13	-0,5	0,6	13	-0,5	0,6	13	-1,5	1,8	13
Overijssel	25	-1,3	1,3	25	-1,2	1,2	25	-1,2	1,2	25	-3,7	3,7	24
Totaal	408	-0,7	0,7	408	-0,6	0,6	408	-0,6	0,7	408	-1,9	2,1	401

¹ Gem=Gemiddelde mutatie herverdeeeffect (ongewogen), Abs=Gemiddelde absolute mutatie herverdeeeffect (ongewogen), <10%= Aantal gemeenten met een absoluut herverdeeeffect kleiner dan 10%

10 BIJLAGE SELECTIERONDE 1

10.1 Inleiding

In dit hoofdstuk bespreken we alle 71 verbeter- en vereenvoudigingsvarianten die in het onderzoek zijn betrokken. We brengen deze 71 varianten terug naar vier verbetervarianten en vier vereenvoudigingsvarianten. Dit doen we door alle varianten globaal te beoordelen op een vereenvoudigde versie van het beoordelingskader en enkele eigen beoordelingscriteria.

10.2 Criteria eerste beoordeling

Alle modelvarianten zijn in eerste instantie beoordeeld op de volgende criteria:

- Verklaringskracht (R^2): correlatie tussen de feitelijke uitgaven in het gegevensjaar en de voorspelde uitgaven in het gegevensjaar. De zogenoemde verklaringskracht is berekend als het kwadraat van de correlatie tussen waargenomen uitgaven en voorspelde uitgaven. Bij 100% historische verdeling is de correlatie 1 en is de verklaringskracht maximaal³⁸. Bij het vergelijken van modellen hanteren we de R^2 berekend over **alle** gemeenten. Deze maat kan afwijken van de R^2 gepresenteerd in de tabellen met de gewichten van het objectieve model, doordat niet **alle** gemeenten in elke modelvariant volledig objectief gebudgetteerd worden.
- Structurele prikkelwerking: in welke mate leidt een uitgavenmutatie in jaar t tot een budgetmutatie in jaar t+2 en latere jaren. Hiervoor is een zogenoemde prikkelindicator ontwikkeld die tot uiting brengt wat de gevolgen zijn van een euro uitgavenmutatie in jaar t. Stel de structurele prikkelwerking is 0,40. Dit betekent dat één euro uitgavendaling in jaar t leidt tot een daling van het budget met 40 eurocent³⁹.

³⁸ Bij niet lineaire modelspecificatie is het 1 minus (de residuele kwadratensom gedeeld door de kwadratensom van het verschil tussen de werkelijke uitgaven en gemiddelde werkelijke uitgaven).

³⁹ Zonder rekening te houden met eventuele vangnetten en bij gelijkblijvende macrobudgetten volgt twee jaar na een uitgavendaling alleen een (net zo grote) budgetdaling voor dat deel van het budget dat historisch wordt berekend. Het deel van het budget dat objectief bepaald wordt, wordt in dat geval niet beïnvloed door een uitgavendaling. De prikkel kan dus vastgesteld worden op basis van het aandeel van het budget dat historisch bepaald wordt.

- Herverdeeeffect I: de gemiddelde absolute waarde van het verschil tussen het budget voor jaar t (de voorspelde uitgaven) en de gerealiseerde uitgaven in jaar t-2, als percentage van de gerealiseerde uitgaven in jaar t-2. Voorbeeld: het herverdeeeffect voor het jaar 2012 vergelijkt de uitgaven in 2010 met het budget voor het jaar 2012.
- Herverdeeeffect II: idem als herverdeeeffect II maar dan alleen voor objectief gebudgetteerde gemeenten.
- Stabiliteit van het herverdeeeffect: de absolute waarde van het verschil tussen het herverdeeeffect in gegevensjaar 2012 en het herverdeeeffect in gegevensjaar 2009.
- Stabiliteit van het budgetaandeel: de absolute waarde van het verschil tussen de voorspelde uitgaven in gegevensjaar 2012 en de voorspelde uitgaven in gegevensjaar 2009 als percentage van de voorspelde uitgaven in 2009.
- Financieel resultaat: de gemiddelde absolute waarde van het verschil tussen het budget voor jaar t (de voorspelde uitgaven) en de gerealiseerde uitgaven in jaar t, als percentage van de gerealiseerde uitgaven in jaar t. Voorbeeld: het financieel resultaat voor het jaar 2012 vergelijkt de uitgaven in 2012 met het budget voor het jaar 2012.

10.3 Verbetervarianten

10.3.1 Nieuwe indicatoren

Groslijst van mogelijke factoren

De inventarisatie van alle variabelen die ooit in verband met de verdeelsystematiek zijn genoemd als mogelijke verklaring voor verschillen in bijstandsuitgaven heeft geresulteerd in een groslijst van 172 variabelen. In Bijlage 1 staan alle variabelen opgesomd.

Selectie van nieuwe factoren

Alle variabelen op de groslijst zijn getoetst op hun zelfstandige bijdrage aan de verklaring van verschillen in bijstandsuitgaven. Vertrekpunt bij deze toetsen is een vereenvoudigde versie van het huidige verdeelmodel: de zogenoemde rompversie. De rompversie bevat alleen de 'sterkste' verdeelmaatstaven, te weten: lage inkomens, eenouderhuishoudens,

Deze vaststelling geschiedt dus zonder een daadwerkelijks berekening. De gemiddelde prikkel binnen een groep gemeenten is berekend als een ongewogen gemiddelde.

arbeidsongeschiktheidsuitkeringen, laag opgeleiden, huurwoningen, regionaal klantenpotentieel, inwoners in stedelijk gebied, werkzame beroepsbevolking, banen handel horeca en banengroei. Dat betekent dat één of meer van de verdeelmaatstaven aandeel allochtonen, bevolkingsgroei en banen per hoofd van de beroepsbevolking niet in de rompsversie zijn opgenomen.

In feite is onderzocht of er significante verbanden zijn tussen de herverdeeleffecten van de rompsversie van het verdeelmodel en variabelen op de groslijst. Hiermee is dezelfde systematische werkwijze gevolgd als bij de oriënterende onderzoeken naar het voorkomen van verdeelstoornissen in het kader van de beoordeling van de MAU-aanvragen.

De variabelen die in deze analyse zijn komen bovendien zijn globaal getoetst op hun bruikbaarheid in de verdeelsleutel (betrouwbaarheid, objectiviteit, actualiteit et cetera).

Deze selectie heeft 15 potentiële nieuwe verdeelmaatstaven opgeleverd, die zijn verwerkt in 17 verbetervarianten (met codes oplopend V2_1 tot V2_17):

- Echtscheidingen	V2_1
- Alleenstaande moeders	V2_2
- FKG conform WMO model (gehele bevolking)	V2_3
- FKG somatisch (18 t/m 64)	V2_4
- Jeugdproblematiek variant 1: gewogen indicatoren	V2_5
- Jeugdproblematiek variant 2: ongewogen indicatoren	V2_6
- Percentage jeugd in achterstandswijken	V2_7
- Goedkope woningen (WOZ- tot 100.000 euro)	V2_8
- Goedkope woningen + Jeugdproblematiek variant 1:	V2_9
- Vogelaarwijken	V2_10
- Achterstandswijken	V2_11
- Bevolkingsdichtheid	V2_12
- Criminaliteit (overtredingen)	V2_13
- Omvang van huishoudens (15 t/m 64)	V2_14
- Langdurig laag inkomen	V2_15
- Ouderen in de leeftijdsklassen 45 t/m 64	V2_16
- Sociale huurwoningen	V2_17

Elke verbetervariant in de reeks V2 bestaat uit het huidig verdeelmodel (code V1) met daaraan toegevoegd de betreffende nieuwe factor.

Voor alle 17 modelvarianten V2 zijn de gewichten van de verdeelmaatstaven op de gebruikelijke wijze bepaald. Vervolgens zijn in elke modelvariant de factoren verwijderd die (binnen de betreffende modelvariant) geen statistisch significante zelfstandige bijdrage leveren aan de verklaring van verschillen in bijstandsuitgaven. In een aantal modelvarianten moest in deze procedure de toegevoegde nieuwe factor vanwege een te laag significantieniveau worden verwijderd. Dat geldt voor de modelvarianten met: alleenstaande moeders, chronische somatische aandoeningen, bevolkingsdichtheid, criminaliteit, omvang van de huishoudens en voor de variant met ouderen in de leeftijd 15 t/m 64 jaar .

Zo resulteren er 11 verbetervarianten V2 met nieuwe factoren (zie Bijlage-tabel 10.1).

Drie verbetervarianten met MAU-factoren

Gemeenten met een meerjarig tekort op het inkomensdeel van de WWB kunnen in aanmerking komen voor een zogeheten Meerjarige Aanvullende Uitkering (MAU). Een noodzakelijke voorwaarde is dat ten minste een deel van het tekort statistisch aantoonbaar kan worden toegeschreven aan verdeelstoornissen. Van een verdeelstoornis kan sprake zijn als er naast de verdeelmaatstaven in de huidige verdeelsleutel, nog andere (voor een gemeente niet beïnvloedbare) factoren zijn, met een statistisch aantoonbare zelfstandige bijdrage aan de verklaring van de gemeentelijke bijstandsuitgaven. In voorbereiding op de beoordeling van de MAU-aanvragen wordt in een econometrische analyse onderzocht welke factoren buiten het huidig verdeelmodel een statistisch significante bijdrage leveren aan de verklaring van het verschil tussen WWB-budget en -uitgaven Inkomensdeel. Of deze factoren daadwerkelijk leiden tot een verdeelstoornis, en zo ja, of deze stoornis positief of negatief uitwerkt, is voor elke individuele gemeente verschillend. Dat is namelijk afhankelijk van de invloed van de betreffende factor op de uitgaven (positief of negatief) en van de score van de betreffende gemeente op de die factor (hoger of lager dan gemiddeld).

Uit de onderzoeken die in het voorjaar van 2013 zijn uitgevoerd aan de beoordeling van MAU-aanvragen voor de periode 2013-2015 zijn de 10) factoren genomen die het meest bijdragen aan de verdeelstoornissen. Dat zijn de volgende factoren:

- aandeel Somaliërs in de bevolking
- aandeel Marokkanen in de bevolking
- aandeel goedkope woningen
- banengroei in een straal van 35 km

- aandeel inwoners tussen 55-64
- gemiddelde leeftijd in de gemeente
- aandeel banen in de financiële sector
- gemiddelde maximale ww-duur
- jeugdproblematiek (een toelichting op de samenstelling van deze variabele staat in bijlage 1)
- grens Duitsland

Bijlage 3 bevat de complete lijst van 35 factoren die bij de beoordeling van de MAU-aanvragen voor 2013-2015 als bronnen van verdeelstoornissen zijn geïdentificeerd, met de bijbehorende effecten op de uitgaven.

Deze 10 MAU-factoren zijn op drie manieren in de verbetervarianten verwerkt, te weten:

- De MAU-factoren zijn als afzonderlijke verdeelmaatstaven toegevoegd aan het huidige verdeelmodel (modelvariant V2_18)
- De MAU-stoornis is opgeteld bij de huidige modeluitkomst (V2_19)
- De MAU-stoornis is opgeteld bij de huidige modeluitkomst, in deze variant een gewogen optelling met econometrisch bepaalde gewichten (V2_20)

10.3.2 Verbetering arbeidsmarktblok

Het onderzoek onderscheidt vijf varianten ter verbetering van het arbeidsmarktblok van het huidige verdeelmodel (V3):

- Gewogen COROP-variabelen (V3_1)
- Gewogen SUWI-variabelen (V3_2)
- Gewogen RPA-variabelen (V3_3)
- Toevoeging arbeidsmarktkansen laagopgeleiden (V3_4)
- Ruimtelijk meting banenvariabelen (V3_5)

Gewogen COROP-variabelen (V3_1). Enkele verdeelmaatstaven in het huidige verdeelmodel worden op regionaal niveau gemeten. Namelijk: de werkzame beroepsbevolking, banen in handel en horeca, banengroei en banen per hoofd van de beroepsbevolking. In verbetervariant V3_1 worden de COROP-waarden van deze verdeelkenmerken vervangen door de gewogen gemiddelden van de COROP-gebieden waar de inwoners van een gemeente werkzaam zijn. Elk COROP-gebied telt mee naar rato van het aantal inwoners uit de gemeente dat in het betreffende COROP-gebied werkzaam is.

Gewogen SUWI-variabelen (V3_2). In verbetervariant V3_2 worden de regionale verdeelmaatstaven banengroei en banen in handel en horeca niet per COROP-regio gemeten, maar per SUWI-regio. Voor elke gemeente

gelden de gewogen gemiddelden van de betreffende regionale verdeelmaatstaven in alle SUWI-regio's naar rato van het aantal inwoners dat in de betreffende SUWI-regio werkzaam is.

Gewogen RPA-variabelen (V3_3). In verbetervariant V3_3 worden de regionale verdeelmaatstaven niet per COROP-regio gemeten, maar per RPA-regio. Voor elke gemeente gelden de gewogen gemiddelden van de betreffende regionale verdeelmaatstaven in alle RPA-regio's naar rato van het aantal inwoners dat in de betreffende RPA-regio werkzaam is.

Arbeidsmarktkansen laagopgeleiden (V3_4). De indicator Arbeidsmarktkansen laagopgeleiden meet de verhouding tussen het aantal laagopgeleiden en het aantal banen voor laagopgeleiden. Het gaat in deze variant om het aantal laagopgeleiden (werkenden en werkzoekenden) en het aantal banen voor laagopgeleiden, beiden binnen een straal van 35 km. Alternatieve ruimtelijke afbakeningen (10 km, 20 km en 50 km) blijken minder bij te dragen aan de verklaring van verschillen in bijstandsuitgaven.

Ruimtelijk meting banenvariabelen (V3_5). De COROP-meting van de banenvariabelen in het huidige verdeelmodel wordt in deze verbetervariant vervangen door een ruimtelijke meting, namelijk binnen een straal van 35 km. Ook hier geldt dat de alternatieve ruimtelijke afbakeningen (10 km, 20 km en 50 km) minder blijken bij te dragen aan de verklaring van verschillen in bijstandsuitgaven.

10.3.1 Actualisatie arbeidsmarktblok

Deze verbetering wordt niet als een afzonderlijk variant beoordeeld, omdat deze verbetering in principe in elke variant van toepassing is. In hoofdstuk 6 komen we hier uitgebreid op terug.

10.3.2 Verbetering stabiliteit

Het onderzoek onderscheidt vijf varianten ter verbetering van stabiliteit (V5):

- Meerjarig voortschrijdende gemiddelden van de verdeelmaatstaven (V5_1)
- Meerjarig vastzetten van de budgetaandelen (V5_2)
- Constante (vaste voet) meerjarig vastgezet op waarde nul (V5_3)
- Constante (vaste voet) meerjarig vastgezet op waarde van het jaar 2009 (V5_4)
- Meerjarig voortschrijdende gemiddelden van de verdeelmaatstaven en van de uitgaven (V5_5)

10.3.3 Toepassing voor kleine gemeenten

Het onderzoek onderscheidt twee verbetervarianten door uitbreiding van de werking van het objectieve verdeelmodel naar kleine gemeenten (V6):

- Huidig model geijkt op alle gemeenten (V6_1)
- Huidig model exclusief laagopgeleiden geijkt op alle gemeenten (V6_2). De factor laagopgeleiden is een steekproefvariabele die voor kleine gemeenten onvoldoende betrouwbaar is vandaar dat een model met de factor laagopgeleiden niet op alle gemeenten is toe te passen.

10.3.4 Verbetering door toepassing historische verdeelmaatstaf

Het onderzoek onderscheidt zes verbetervarianten door toevoeging van een historische verdeelmaatstaf (V7):

- Model met uitgaven t-2, t-3, t-4 (V7_1)
- Huidig model met toevoeging van de uitgaven t-2, t-3, t-4 (V7_2)
- Voorspelde uitgaven huidig model plus voorspelde uitgaven V7_1 (V7_3)
- Als V7_3 met variërende gewichten naar gemeentegrootte (V7_4)
- Voorspelde uitgaven huidig model met toevoeging van de uitgaven 2005 (V7_3_1)
- Voorspelde uitgaven huidig model plus voorspelde uitgaven V7_1 elk met het gewicht 0,5 (V7_3_2)

10.3.5 Verbetering door relativering van het lineariteitscriterium

Bij het ontwerp van het huidige verdeelmodel was lineariteit één van de beoordelingscriteria. Strikt lineair wil zeggen dat voor elke denkbare fusie, de som van de budgetten van de deelnemende gemeenten gelijk is aan het budget van de fusiegemeente.

Het onderzoek onderscheidt tien verbetervarianten door het toevoegen van niet-lineaire termen in de verdeelsleutel (V8):

- Percentage allochtonen kwadraat (V8_1)
- Relatief regionaal klantenpotentieel kwadraat (V8_2)
- Perc. lage inkomens * perc. Allochtonen (V8_3)
- Perc. Eenouderhuishoudens * perc. Allochtonen (V8_4)
- Perc. huurwoningen * perc. Allochtonen (V8_5)
- Perc. huurwoningen * relatief region. Klantenpotentieel (V8_6)
- Stedelijkheid * relatief region. Klantenpotentieel (V8_7)
- V1 + Perc. allochtonen kwadraat + Perc. huurwoningen * relatief region. klantenpotentieel (V8_9)
- V1 + Perc. allochtonen kwadraat + Perc. Huur-woningen * relatief region. Klanten-potentieel + Perc. Eenouder-huishoudens * perc. Allochtonen (V8_10)

- V1 + Perc. Huur-woningen * relatief region. Klantenpotentieel + Perc. Eenouder-huishoudens * perc. Allochtonen + Perc. lage inkomens * perc. Allochtonen (V8_11)

Deze tien varianten komen in een verkennend onderzoek naar de potentiële bijdragen van alle denkbare interactietermen boven drijven als de varianten met het meeste verbeterpotentieel.

10.3.6 Verbetering door toevoeging Beleid en Uitvoering

Het onderzoek onderscheidt twee verbetervarianten door toevoeging van indicatoren voor beleid en uitvoering (V9):

- Toevoegen indicator uitvoeringskosten aan huidig verdeelmodel (V9_1)
- Voorspelde uitgaven huidig model plus indicator uitvoeringskosten (V9_2)

Het gemeentelijk beleid is gemeten op basis van middelen Werkdeel (beschikbaar en besteed). De gemeentelijke uitvoeringsinspanningen zijn gemeten op basis van de uitvoeringskosten, zoals die kunnen worden afgeleid uit de gemeentelijke jaarrekeningen.⁴⁰

Verschillen in beschikbare of bestede middelen Werkdeel leveren geen zelfstandige, statistische significante bijdrage aan de verklaring van verschillen in bijstandsuitgaven. Vandaar dat de analyse wordt beperkt tot de eventuele modelverbetering door toevoeging van de indicator uitvoeringskosten.

Deze verbetering wordt niet als een afzonderlijk variant beoordeeld, omdat deze verbetering in principe in elke variant van toepassing is. In hoofdstuk 7 komen we hier uitgebreid op terug.

10.4 Beoordeling verbetervarianten

10.4.1 Varianten met nieuwe indicatoren V2

Verklaringskracht. De verklaringskracht (R^2) van het huidige verdeelmodel is 0,963 (zie Bijlage-tabel 10.1, eerste regel, code V1). In alle V2-verbetervarianten is de verklaringskracht groter dan in het huidige verdeelmodel. De hoogste verklaringskracht (0,979) heeft de variant waarin de 10 sterkste MAU-indicatoren als afzonderlijke verdeelmaatstaven aan het huidige model zijn toegevoegd V2_18. De variant V2_9 waarin de variabele goedkope woningen en een indicator

⁴⁰ Recent in opdracht van het ministerie van BZK verzamelde, gedetailleerde gegevens over de uitvoeringskosten waren voor het onderzoek niet beschikbaar.

voor jeugdproblematiek⁴¹ aan het huidige model zijn toegevoegd, scoort op verklaringskracht net iets lager (0,978).

Structurele prikkelwerking. De modelvarianten hebben geen gevolgen voor de structurele prikkelwerking omdat geen van de modellen iets veranderd aan het gewicht van de historische uitgavenaandelen in de budgettoedeling. De structurele prikkelwerking is dus gelijk aan de waarde in het huidige model (zie paragraaf 4.3.2).

Herverdeeeffect. Alle V2-verbetervarianten behalve één (V2_17 met sociale huurwoningen) hebben gemiddeld lagere herverdeeeffecten dan het huidige model. Dit geldt zowel voor de gemiddelde herverdeeeffecten berekend over alle gemeenten (4,656 in het huidige model V1), als voor de gemiddelde herverdeeeffecten berekend over de objectief gebudgetteerde gemeenten (13,447 in V1). De beste scores op de herverdeeeffecten in deze selectie van modelvarianten hebben de varianten V2_18 (huidig model plus MAU-factoren) en V2_9 (huidig model met goedkope woningen en jeugdproblematiek). In V2_18 is het gemiddeld herverdeeeffect 3,834, respectievelijk 11,397. In de variant V2_9 is het gemiddeld herverdeeeffect 3,919, respectievelijk 11,601. Alle andere varianten hebben gemiddelde herverdeeeffecten hoger dan 4, respectievelijk 12.

Stabiliteit. Bij de beoordeling van de stabiliteit van de herverdeeeffecten kijken we naar het verschil in de waarde van het herverdeeeffect van een gemeente tussen verschillende jaren. In het huidige model is het gemiddelde van de absolute waarde van het verschil tussen het herverdeeeffect in 2012 en het herverdeeeffect in 2009 3,393 procentpunt (Bijlage-tabel 10.1, eerste regel). Behalve stabiliteit van de herverdeeeffecten is ook de stabiliteit van de budgetaandelen van belang. Als het gaat om de voorspelbaarheid voor gemeenten van toekomstige budgetten, is met name de stabiliteit van de budgetaandelen van belang. In het huidige model is de absolute waarde van het verschil tussen het budgetaandeel in 2012 en het budgetaandeel in 2009 9,691 procentpunt. Vier van de V2-varianten scoren beter dan het huidige model zowel op stabiliteit van de herverdeeeffecten als op stabiliteit van de budgetaandelen. Het zijn de varianten V2_5, V2_6 en V2_7 (alle drie met een jeugdindicator) en de variant V2_15 (met de toegevoegde indicator langdurig laag inkomen). De beide varianten met tot nu toe de beste verdelende werking, scoren in vergelijking met het huidige model beter op de

⁴¹ Een toelichting op de samenstelling van deze variabele staat in bijlage 1

ene en iets minder op de andere stabiliteitsdimensie. Variant V2_18 (met de MAU-factoren) scoort minder op de stabiliteit van de budgetaandelen en beter op de stabiliteit van de herverdeeeffecten. En variant V2_9 (met goedkope woningen en jeugdproblematiek) scoort juist beter op de stabiliteit van de budgetaandelen en iets minder op de stabiliteit van de herverdeeeffecten.

Financieel resultaat. Het financieel resultaat is het verschil tussen het budget voor jaar t en de werkelijke uitgaven in jaar t. De absolute waarde van het financieel resultaat voor het budgetjaar 2012 in het huidige verdeelmodel is gemiddeld 9,336 procent (Bijlage-tabel 10.1, eerste regel, laatste kolom). In zeven van de V2-verbetervarianten is de score op het financieel resultaat minder gunstig dan in het huidige verdeelmodel. Minder gunstig betekent een hogere gemiddelde absolute waarde van het financieel resultaat. De beide varianten met tot nu toe de beste verdelende werking, scoren ook het beste op het financieel resultaat. In variant V2_18 (met de MAU-factoren) is de absolute waarde van het financieel resultaat gemiddeld 8,81 procent en in variant V2_9 (met goedkope woningen en jeugdproblematiek) is het financieel resultaat gemiddeld 9,031 procent. Ook de variant met de toegevoegde indicator jeugd in achterstandswijken (V2_7) scoort relatief gunstig op financieel resultaat (9,069 procent).

Voorlopige conclusie nieuwe indicatoren V2

Het huidige verdeelmodel zal op een aantal punten kunnen verbeteren als er nieuwe indicatoren aan het model worden toegevoegd. Het meeste verbeterpotentieel biedt voorlopig de toevoeging van de indicatoren jeugdproblematiek en goedkope woningen of de toevoeging van de sterkste MAU-factoren (waaronder ook jeugdproblematiek en goedkope woningen). De verbetering heeft betrekking op de verklaringskracht van het objectieve verdeelmodel, de herverdeeeffecten, de stabiliteit en het financiële resultaat.

10.4.2 Varianten met verbeterd arbeidsmarktblok V3

Verklaringskracht. De verbetering van het arbeidsmarktblok leidt tot een marginale verhoging van de verklaringskracht (R^2): van 0,963 het huidige verdeelmodel tot maximaal 0,965 in de variant met gewogen COROP-variabelen (V3_1) (zie Bijlage-tabel 10.1, panel V3).

Structurele prikkelwerking. De structurele prikkelwerking heeft voor alle varianten de waarde 0,63.

Herverdeeeffect. Alleen de gewogen COROP-variant (V3_1) leidt tot een verbetering van de herverdeeeffecten. Het gemiddelde herverdeeeffect

berekend over alle gemeenten in deze variant is 4,405 (tegen 4,656 in het huidige model V1) en het gemiddelde herverdeeeffect berekend over de objectief gebudgetteerde gemeenten is 12,924 (tegen 13,447 in V1). De variant met de ruimtelijk gemeten banenvariabelen (V3_5) heeft ongeveer even grote gemiddelde herverdeeeffecten als het huidige model. De andere arbeidsmarktvarianten scoren wat herverdeeeffecten betreft minder gunstig dan het huidige verdeelmodel.

Stabiliteit. De arbeidsmarktvariant met gewogen SUWI-variabelen scoort het best op de stabiliteitscriteria, vooral de stabiliteit van herverdeeeffecten is gunstiger dan bij het huidige model. De variant met de gewogen COROP-variabelen scoort wat betreft stabiliteit marginaal gunstiger dan het huidige model (Bijlage-tabel 10.1, panel V3, kolommen 5 en 6).

Financieel resultaat. Van de V3-varianten heeft de variant met gewogen COROP-variabelen de beste score op het criterium financieel resultaat. Het gemiddelde van de absolute waarde van het financieel resultaat in deze variant is 9,075 procent (in 2012, tegen 9,336 procent in het huidige model). In de ruimtelijke banenvariant (V3_5) is het financieel resultaat ongeveer gelijk aan het huidige model. De andere arbeidsmarktvarianten scoren minder goed dan het huidige model.

Voorlopige conclusie verbetervarianten arbeidsmarktblok V3

Het huidige verdeelmodel zal op een aantal punten licht kunnen verbeteren bij een gewogen meting van de COROP-variabelen. Deze verbetering heeft betrekking op de verklaringskracht van het objectieve verdeelmodel, de herverdeeeffecten, de stabiliteit van de budgetaandelen en het financiële resultaat.

10.4.3 Varianten met verbeterde stabiliteit V5

Verklaringskracht. Geen van de stabiliteitsvarianten V5 leidt tot een meer dan marginale verbetering van de verklaringskracht. In de variant met de vaste budgetaandelen (V5_2) daalt de verklaringskracht ten opzichte van het huidige verdeelmodel met 9 basispunten 0,963 naar 0,954 (Bijlage-tabel 10.1, panel V5, eerste kolom).

Structurele prikkelwerking. De structurele prikkelwerking heeft voor alle varianten de waarde 0,63.

Herverdeeeffect. In vier van de stabiliteitsvarianten zijn de herverdeeeffecten marginaal hoger dan in het huidige model. In de variant met de vaste budgetaandelen (V5_2) zijn de herverdeeeffecten

het grootst. Het gemiddelde herverdeeeffect berekend over alle gemeenten in deze variant is 5,136 (tegen 4,656 in het huidige model V1) en het gemiddelde herverdeeeffect berekend over de objectief gebudgetteerde gemeenten is 15,271 (tegen 13,447 in V1) (zie Bijlage-tabel 10.1, panel V5, derde en vierde kolom).

Stabiliteit. De stabiliteitsvariant met de meerjarig voortschrijdende gemiddelden (van verdeelmaatstaven en uitgaven), V5_5, is minder stabiel dan het huidige model, zowel wat herverdeeeffecten als wat budgetaandelen betreft. In de variant met de vaste budgetaandelen (V5_2) verbetert de stabiliteit het meest. De gemiddelde mutatie van de herverdeeeffecten (2012 ten opzichte van 2009) is 3,232 procentpunt. Dat is iets lager dan in het huidige model. En de gemiddelde mutatie van het budgetaandeel is 7,399% (2012 ten opzichte van 2009). In het huidige model is dat 9,691% (2012 ten opzichte van 2009). In deze stabiliteitsvariant ligt het objectieve budgetaandeel vast. Alle resterende instabiliteit vloeit dus voort uit de instabiliteit van de uitgaven. Ten opzichte van het huidige model, wordt de gemiddelde mutatie van het budgetaandeel niet meer dan 2,3 procentpunten kleiner in de variant met de vaste objectieve budgetaandelen. De resterende 7,399% van de gemiddelde mutatie van de budgetaandelen in het huidige verdeelmodel, dat komt overeen met driekwart van de instabiliteit, heeft niets met het objectieve verdeelmodel te maken en vloeit uitsluitend voort uit de instabiliteit van de uitgaven.

Financieel resultaat. Alle stabiliteitsvarianten leiden tot gemiddeld marginaal grotere financiële resultaten: hogere tekorten en hogere overschotten. In de variant met de vaste budgetaandelen (V5_2) is het gemiddelde van de absolute waarde van het financieel resultaat 10,957% (tegen 9,336% in het huidige model).

Voorlopige conclusie verbetervarianten stabiliteit V5

De stabiliteit van het huidige verdeelmodel kan worden verbeterd. Het meeste verbeterpotentieel biedt de meerjarige bevrozing van de objectieve budgetaandelen. De verbetering is verhoudingsgewijs beperkt omdat driekwart van de instabiliteit (van de budgetaandelen) op de instabiliteit van de uitgaven herleidbaar is. De verbetering van de stabiliteit gaat ten koste van de verdelende werking (grotere herverdeeeffecten) en het financieel resultaat (grotere tekorten, grotere overschotten).

10.4.4 Varianten met toepassing in alle gemeenten

Van de twee verbetervarianten die alle gemeenten binnen het bereik van het objectieve verdeelmodel brengen scoort de variant V6_1 (model geijkt op de totale populatie gemeenten) beter op alle beoordelingscriteria in (zie Bijlage-tabel 10.1 panel V6).

De grote winst van deze verbetervariant schuilt in de sterkere prikkelwerking. Alle gemeenten worden volledig objectief gebudgetteerd. Binnen een gemeente heeft een uitgavendaling (of stijging) in jaar t, geen gevolgen voor de hoogte van het budget in jaar t+2. deze variant heeft de indicator voor de prikkelwerking de waarde nul.

De uitbreiding van het bereik heeft gevolgen voor de scores op de andere beoordelingscriteria. De *verklaringskracht* gaat licht achteruit en de gemiddelde *herverdeeleffecten* nemen toe. Het gemiddelde herverdeeleffect berekend over alle gemeenten in deze variant is 21,257 (tegen 4,656 in het huidige model V1). Vanzelfsprekend is het gemiddelde herverdeeleffect berekend over alle objectief gebudgetteerde gemeenten in deze variant ook 21,257. In de basisvariant is dat 13,447. De *stabiliteit van de herverdeeleffecten* neemt af, maar de *stabiliteit van de budgetaandelen* wordt iets beter. De variant scoort beduidend ongunstiger op het *financieel resultaat* (grotere tekorten, grotere overschotten).

Voorlopige conclusie verbetervarianten alle gemeenten V6

De prikkelwerking van het huidige verdeelmodel kan beduidend verbeteren als alle gemeenten binnen het bereik van het objectieve verdeelmodel worden gebracht. De verbetering van de prikkelwerking gaat vooral ten koste van verdelende werking (grotere herverdeeleffecten) en het financieel resultaat (grotere tekorten, grotere overschotten).

10.4.5 Varianten met historische verdeelmaatstaf V7

- Model met uitgaven t-2, t-3, t-4 (V7_1)
- Huidig model met toevoeging van de uitgaven t-2, t-3, t-4 (V7_2)
- Voorspelde uitgaven huidig model plus voorspelde uitgaven V7_1 (V7_3)
- Als V7_3 met variërende gewichten naar gemeentegrootte (V7_4)
- Voorspelde uitgaven huidig model met toevoeging van de uitgaven 2005 (V7_3_1)
- Voorspelde uitgaven huidig model plus voorspelde uitgaven V7_1 elk met het gewicht 0,5 (V7_3_2)

Opname van een historische verdeelmaatstaf is gericht op een verbetering in de aansluiting van de modeluitkomsten bij de werkelijke uitgavenverschillen. De grootste verbeteringen van deze varianten moeten

zichtbaar worden in de herverdeeeffecten en in de 'verklaringskracht' of (R^2).

De vier verbetervarianten met meerjarige historische verdeelmaatstaven (V7_1 tot en met V7_4) scoren gunstig op het criterium van de herverdeeeffecten en het criterium van het financieel resultaat (zie Bijlage-tabel 10.1, panel V7). De prikkelindicator in deze varianten nadert de waarde een. Bij die waarde is er nagenoeg geen enkele financiële prikkel.

Tegelijkertijd blijkt dat opname van de meerjarige historische verdeelmaatstaven niet leidt tot een verbetering van de stabiliteit, althans niet van de stabiliteit van het budgetaandeel. Het financieel resultaat verbetert wel, maar niet heel sterk (gemiddeld lagere tekorten, gemiddeld lagere overschotten). De variant waarin de budgetaandelen volledig worden bepaald door de uitgavenaandelen in de voorgaande jaren (V7_1), scoort zelfs iets minder goed dan het huidige verdeelmodel op de stabiliteit van de herverdeeeffecten en van de budgetaandelen.

De twee varianten waarin het huidige verdeelmodel wordt aangevuld met een eenjarige historische verdeelmaatstaf scoren op het criterium van de herverdeeeffecten minder gunstig dan de andere historische varianten, maar hun scores op de prikkelwerking zijn duidelijk beter. In de variant met de historische verdeelmaatstaf 2005 (V7_3_1) heeft de prikkelindicator de waarde 0,475. Ook in vergelijking met het huidige verdeelmodel (prikkelwaarde 0,63) is dit een verbetering. De variant met 50% historische verdeelmaatstaf, twee jaar vertraagd (V7_3_2) heeft de prikkelwaarde 0,738.

Voorlopige conclusie verbetervarianten historische verdeelmaatstaf V7

De verdelende werking van het huidige verdeelmodel kan beter worden door de toevoeging van een historische verdeelmaatstaf. Om te voorkomen dat prikkelwerking minder is dan in het huidige model moet een vertraging van minstens vier jaar worden ingebouwd. Daarmee gaat de winst op de verdelende werking grotendeels weer verloren.

10.4.6 Varianten met relativering van het lineariteitscriterium V8

De tien non-lineaire varianten V8 scoren in het algemeen gunstiger dan het huidige model op verklaringskracht (R^2), herverdeeeffecten, stabiliteit van de herverdeeeffecten en stabiliteit van de budgetaandelen. Alleen op het criterium 'financieel resultaat' is de uitkomst wisselend. In drie V8-varianten is het gemiddelde absolute financiële resultaat hoger dan in

het huidige model. Dat is minder gunstig want dat betekent grotere tekorten en grotere overschotten. Maar in de helft van de varianten is de score op dit criterium juist gunstiger dan in het huidige model (kleinere tekorten en kleinere overschotten). En in drie nonlineaire varianten is er op dit punt geen verschil met het huidige model (zie Bijlage-tabel 10.1, panel V8).

Een van de nonlineaire varianten (V8_10) heeft de gunstigste scores op bijna alle genoemde criteria. En scoort op alle criteria gunstiger dan het huidige model. Alleen op het criterium stabiliteit van herverdeeleffecten is er één andere variant die nog gunstiger scoort en op het criterium financieel resultaat zijn er twee andere nonlineaire varianten die gunstiger scoren. Dit is de variant met een kwadratische specificatie van het percentage allochtonen en interactietermen van huurwoningen en regionaal klantenpotentieel en van eenouderhuishoudens en allochtonen.

Voorlopige conclusie verbetervarianten Nonlineariteten V8

Het huidige verdeelmodel kan beter wat verklaringskracht, herverdeel-effecten, stabiliteit en financieel resultaat betreft, als er nonlineaire verbanden aan het model worden toegevoegd. Het grootste verbeterpotentieel biedt voorlopig de toevoeging van interactietermen met allochtonen, huurwoningen, regionaal klantenpotentieel en eenouderhuishoudens.

10.4.7 Resumé van voorlopige conclusies verbetervarianten:

Het huidige verdeelmodel zal op een aantal punten kunnen verbeteren:

- Toevoeging van *nieuwe indicatoren* aan het model worden, met name de indicatoren jeugdproblematiek en goedkope woningen of de toevoeging van de sterkste MAU-factoren (waaronder ook Jeugdproblematiek en Goedkope woningen).
- Gewogen meting van de COROP-variabelen.
- Meerjarige bevroering van de objectieve budgetaandelen (beperkt omdat driekwart van de instabiliteit (van de budgetaandelen) op de instabiliteit van de uitgaven herleidbaar is).
- Alle gemeenten binnen het bereik van het objectieve verdeelmodel brengen (verbeterde prikkelwerking, gaat vooral ten koste van verdelende werking en het financieel resultaat).
- Toevoeging van een historische verdeelmaatstaf. Om te voorkomen dat prikkelwerking minder is dan in het huidige model moet een vertraging van minstens vier jaar worden ingebouwd. De winst op prikkelwerking gaat echter ten kosten van de verklaringsgraad.

- Toevoeging van non-lineaire verbanden aan het model worden, met name de toevoeging van interactietermen met allochtonen, huurwoningen, regionaal klantenpotentieel en eenouder huishoudens.

10.4.8 Vijf combinaties van Verbetervarianten Vc

De analyse van de verbetervarianten V2 tot en met V8 heeft de onderstaande vijf combinatievarianten opgeleverd. Bij de selectie hebben wij gezocht naar combinaties van nieuwe factoren (V2) en arbeidsmarktverbeteringen (V3) en naar combinaties met enerzijds een groter bereik van het objectief verdeelmodel (V6) (vanwege de betere prikkelwerking) en anderzijds verbeteringen die de negatieve gevolgen daarvan op andere beoordelingscriteria kunnen dempen (uit de varianten V7 en V8).

Combinaties met het meeste verbeterpotentieel

- Vc_1 V2_9 (Goedkope woningen + Jeugdproblematiek variant 1) + V3_1 (gewogen COROP-variabelen)
- Vc_2 V6_1 (basismodel geijkt op totale populatie gemeenten) + V8_6 (Perc. huurwoningen * relatief region. klantenpotentieel)
- Vc_3 V6_1 (basismodel geijkt op totale populatie gemeenten) + V7_3 (Historische verdeelmaatstaf)
- Vc_4 V6_1 (basismodel geijkt op totale populatie gemeenten) + V7_4 (Historische verdeelmaatstaf)
- Vc_5 V2_9 (Goedkope woningen + Jeugdproblematiek variant 1) + V3_1 (gewogen COROP-variabelen) + V8_6 (Perc. Eenouder-huishoudens * Perc. Huur-woningen + Perc. lage inkomens * relatief region. klantenpotentieel)

Beoordeling Combinatievarianten

Structurele prikkelwerking. De structurele prikkelwerking kan sterk verbeteren door het bereik van het objectief verdeelmodel te vergroten naar alle gemeenten. Hierboven is gebleken dat deze verbetervariant (V6_1) ongunstig uitpakt voor de verklaringskracht, de herverdeeffecten en het financieel resultaat. De combinatievariant Vc_2 probeert deze verliezen te beperken door toevoeging van de nonlineaire verbanden met het meeste verbeterpotentieel. De combinatievarianten Vc_3 en Vc_4 beogen hetzelfde te bereiken door een historische maatstaf toe te voegen. In het eerste geval (Vc_2) blijft de verbeterde prikkelwerking inderdaad behouden, maar de ongunstige scores op herverdeeffecten en financieel resultaat worden nauwelijks beter (zie Bijlage-tabel 10.1, panel Vc). Wat deze twee criteria betreft zijn de scores van de combinatievarianten met historische verdeelmaatstaven aanmerkelijk beter. Tegelijkertijd leidt de toevoeging van de historische verdeelmaatstaven tot ongunstige scores op

de prikkelwerking, zelfs ongunstiger dan in het huidige model. Daarmee vallen deze drie opties af.

De andere twee combinatievarianten hebben op alle genoemde criteria (verklaringskracht, herverdeeeffecten, stabiliteit en financieel resultaat) een score die even gunstig, of zelfs gunstiger is dan de score van de 'enkelvoudige' verbetervariant met de beste deelscore (zie Bijlage-tabel 10.1, panels V2, V8 en Vc). Deze twee combinatievarianten (Vc_1 en Vc_5) bieden dus duidelijk perspectief op modelverbetering.

10.4.9 Conclusie: de vier beste verbetervarianten

We nemen vier verbetervarianten mee naar de volgende selectiefase. De twee hierboven geselecteerde combinatievarianten zijn geselecteerd uit de variantgroepen V2, V3, V6, V7 en V8. De twee verbetervarianten hebben geen effect op de prikkelwerking. Daarom gaat in deze selectiefase de voorkeur uit naar een verbetervariant die beter scoort dan het huidig verdeelmodel op dit punt. De meest aantrekkelijke variant die hieraan voldoet is de variant waarin het huidige verdeelmodel wordt uitgebreid met de historische maatstaf 2005 (V7_3_1) (zie Bijlage-tabel 10.1, panel V7). De score van deze variant op prikkelwerking is 0,475 (tegen 0,63 in het huidige verdeelmodel). Deze variant scoort ook beter dan het huidige model op de criteria verklaringskracht, stabiliteit (van de budgetaandelen) en financieel resultaat. De variant scoort iets ongunstiger dan het huidige model op het criterium herverdeeeffecten en stabiliteit van de herverdeeeffecten.

De vierde verbetervariant selecteren we uit de varianten gericht op verbetering van de stabiliteit (V5). Dat is een belangrijke dimensie die expliciet bij de verbeteranalyse moet worden betrokken. Daarom selecteren wij in deze fase de best presterende stabiliteitsvariant. Dat is de variant met de meerjarig vaste (objectieve) budgetaandelen (V5_2).

10.5 Vereenvoudigingsvarianten

10.5.1 Verwijderen maatstaven

Welke van de 12 verdeelmaatstaven komen het eerst voor verwijdering in aanmerking als het aantal verdeelmaatstaven naar beneden moet? De selectie van te schrappen maatstaven is gebaseerd aan de hand van drie vragen:

1. Wat is de zelfstandige bijdrage van een maatstaf aan de verklaring van verschillen in bijstandsuitgaven? Groot of klein? Statistisch significant of niet? Stabiel in tijd?
2. Hoe betrouwbaar is de meting van de maatstaf (bijvoorbeeld steekproefsgewijs of administratief gemeten)?
3. Zijn er inhoudelijke gronden voor verwijdering?

De eerste vraag is duidelijk: als er maatstaven uit moeten ligten voor de hand om eerst de maatstaven met een beperkte bijdrage en met instabiele gewichten te selecteren. De tweede vraag spreekt ook voor zich, betrouwbaarheid is immers een van de criteria waaraan verdeelmaatstaven moeten voldoen. De derde vraag behoeft mogelijk enige verduidelijking. Om welke inhoudelijke gronden gaat het hier? Wij denken hier in de eerste plaats aan plausibiliteit: een contra-intuïtieve bijdrage in het huidige verdeelmodel is een valide grond voor verwijdering. Maar ook de verdeelmaatstaven die meebewegen met de economische conjunctuur komen mogelijk voor verwijdering in aanmerking. De reden is hun volatiliteit (dat geldt per definitie voor conjunctuurindicatoren) in combinatie met de onvermijdelijke vertraagde doorwerking in de budgetten. De stand van de conjunctuur in jaar t , werkt pas door in de budgetten van jaar $t+2$ of nog later. Dus ook als de conjunctuurindicatoren perfect zou worden gemeten, dan komt de budgetverhoging wegens laagconjunctuur twee of drie jaar te laat. En de vanwege hoogconjunctuur lagere budgetten komen in het jaar dat de werkloosheid weer oploopt. Deze incongruentie is onwenselijk. Een additionele reden om de opname van conjunctuurindicatoren in de verdeelsleutel te heroverwegen is gelegen in het gegeven dat het macrobudget wel tijdig meebeweegt met de macroconjunctuur. Alle budgetten worden opwaarts of neerwaarts aangepast aan de macro-conjuncturele ontwikkelingen. De conjunctuurindicatoren in de verdeelsleutel dienen uitsluitend ter compensatie van verschillen tussen gemeenten in conjuncturele ontwikkelingen. De ene gemeente kan namelijk eerder of later, sterker of minder sterk, worden getroffen dan de andere afhankelijk van de regionale economische structuur.

Aan de hand van deze drie vragen zijn de onderstaande zes varianten geselecteerd met een gereduceerd aantal verdeelmaatstaven:

Verwijderde verdeelmaatstaven	E1
– banenmutatie	E1_1
– banenmutatie en bevolkingsgroei	E1_2
– banenmutatie, banen per hoofd beroepsbevolking en	E1_3

-
- bevolkingsgroei
 - banenmutatie, banen per hoofd beroepsbevolking, E1_4
bevolkingsgroei en banen handel horeca
 - banenmutatie, banen per hoofd beroepsbevolking, E1_5
bevolkingsgroei en laag opgeleiden
 - conjunctuur (banenmutatie, banen per hoofd beroeps- E1_6
bevolking en werkzame beroepsbevolking)

10.5.2 Meerjarig objectief E2

De opdrachtgever heeft twee varianten aangereikt die het huidige verdeelmodel kunnen vereenvoudigen door het stabiel te maken: de onderstaande varianten meerjarig objectief.

Meerjarig objectief:

E2

- Meerjarig vastzetten gewichten (van 2009 vastzetten voor E2_1
jaren 2010 t/m 2012)
- Meerjarig voortschrijdend gemiddelde afhankelijke variabele E2_2

10.5.3 Verdeelsystematiek E3

De opdrachtgever heeft ook varianten aangereikt die leiden tot een vereenvoudiging van de verdeelsystematiek door uitbreiding van de werking van het objectieve verdeelmodel en door compartimentering van het macrobudget. Uitbreiding van de werking van het objectieve verdeelmodel kan door de grootteklassegrenzen te verlagen waardoor het aantal gemeenten toeneemt dat volledig binnen de werking van het objectief verdeelmodel komt. Dit bevordert tevens de prikkelwerking in de systematiek. Compartimentering van het macrobudget leidt ertoe dat per verdeelmaatstaf vaststaat welk deel van het macrobudget via die maatstaf wordt verdeeld. De systematiek werkt dan alsof het macrobudget wordt opgesplitst in even zoveel deelbudgetten als er verdeelmaatstaven zijn. Dat zou het voor gemeenten makkelijker maken toekomstige budgetten te voorspellen. Een en ander leidt tot de onderstaande vereenvoudigingsvarianten E3.

Verdeelsystematiek:

E3

- Verlagen grootteklassegrenzen met 5.000 E3_1
- Verlagen grootteklassegrenzen met 10.000 E3_2
- Verlagen grootteklassegrenzen met 15.000 E3_3
- Compartimenteren macrobudget per verdeelmaatstaf E3_4
- Klasse middelgroot verwijderen, klein < 15.000 E3_5
- Klasse middelgroot verwijderen, klein < 25.000 E3_6
- Klasse middelgroot verwijderen, klein < 40.000 E3_7

10.6 Beoordeling vereenvoudigingsvarianten

10.6.1 Varianten met minder verdeelmaatstaven E1

Verklaringskracht. De verklaringskracht (R^2) van het huidige verdeelmodel is 0,963 (zie Bijlage-tabel 10.2, eerste regel, code V1). In alle zes E1-vereenvoudigingsvarianten is de verklaringskracht iets kleiner dan in het huidige verdeelmodel. Maar ook in de variant met het grootste verlies blijft de verklaringskracht met een waarde van 0,954 dicht in de buurt van het huidige model.

Structurele prikkelwerking. De structurele prikkelwerking heeft voor alle varianten de waarde 0,63.

Herverdeeeffect. Alle E1-vereenvoudigingsvarianten hebben gemiddeld hogere herverdeeeffecten dan het huidige model. Dit geldt zowel voor de gemiddelde herverdeeeffecten berekend over alle gemeenten (4,656 in het huidige model V1), als voor de gemiddelde herverdeeeffecten berekend over de objectief gebudgetteerde gemeenten (13,447 in V1). De beste scores op de herverdeeeffecten in deze selectie van modelvarianten heeft de varianten E1_1 (huidig model minus banenmutatie). In de variant zonder conjunctuurvariabele (E1_6) zijn de gemiddelde herverdeeeffecten 5,393, respectievelijk 15,648.

Stabiliteit. De verwijdering van maatstaven leidt in alle E1-varianten tot meer stabiliteit, zowel van de herverdeeeffecten als van de budgetaandelen. In het huidige model is de stabiliteit van de herverdeeeffecten 3,393 procentpunt (het gemiddelde van de absolute waarde van het verschil tussen het herverdeeeffect in 2012 en het herverdeeeffect in 2009 (Bijlage-tabel 10.2, eerste regel). De stabiliteit van de budgetaandelen in het huidige model is 9,691 procent (de absolute waarde van het verschil tussen het budgetaandeel in 2012 en het budgetaandeel in 2009).

De vereenvoudigingsvariant zonder de conjunctuurindicatoren heeft de beste scores op stabiliteit. De mutatie van het herverdeeeffect (2012 ten opzichte van 2009) is gemiddeld 3,096 procentpunt en de mutatie van het budget aandeel is (ook 2012 ten opzichte van 2009) is gemiddeld 9,049 procent (Bijlage-tabel 10.2, zevende regel).

Financieel resultaat. De absolute waarde van het financieel resultaat voor het budgetjaar 2012 in het huidige verdeelmodel is gemiddeld 9,336 procent (Bijlage-tabel 10.2, eerste regel, laatste kolom). In alle vereenvoudigingsvarianten E1 is het financieel resultaat hoger (hoger betekent grotere tekorten en grotere overschotten). De variant E1_1 (zonder banenmutatie) scoort met een waarde van 9,378 marginaal minder gunstig dan het huidig model. In de variant zonder conjunctuur (E1_6) is het financieel resultaat 2012 gemiddeld variant 10,041.

Voorlopige conclusie Verwijderen factoren E1

Het huidige verdeelmodel kan eenvoudiger worden als er verdeelmaatstaven worden verwijderd. Het model wordt behalve eenvoudiger ook stabiel, zowel in de herverdeeleffecten als in de budgetaandelen. Voor meer eenvoud en stabiliteit wordt een prijs betaald: de verklaringskracht neemt af, de herverdeeleffecten nemen toe en ook het financieel resultaat wordt iets ongunstiger. De E1-varianten zonder banenmutatie (E1_1) en zonder conjunctuurindicatoren (E1_6) scoren in deze afweging het gunstigste.

10.6.2 Varianten Meerjarig objectief E2

Ten opzichte van het huidige model leiden de twee vereenvoudigingsvarianten met een meerjarig objectieve verdeling tot een lagere verklaringskracht (E2_1), hogere herverdeeleffecten en grotere instabiliteit zowel in de herverdeeleffecten als in de budgetaandelen. Blijkbaar is er veel instabiliteit in de uitgaven waardoor het vastzetten van gewichten of het verminderen van instabiliteit in de verdeelmaatstaven leidt tot een minder stabiel model. Ook de score op financieel resultaat is in beide varianten minder gunstig dan in het huidige model. De prikkelwerking is hetzelfde. Voor de gewonnen eenvoud moet kennelijk een prijs worden betaald. De E2-variant met de meerjarig vaste gewichten (E2_1) scoort in deze afweging het gunstigste.

10.6.3 Varianten met vereenvoudigde verdeelsystematiek E3

In vijf van de vereenvoudigingsvarianten verdeelsystematiek E3 wordt het bereik van het objectieve verdeelmodel uitgebreid, ofwel door de grenzen van de gemeentegrootteklassen te verlagen, ofwel door de middelgrote gemeenten volledig objectief te budgetteren. De uitbreiding van het bereik van het objectief verdeelmodel betekent dat de prikkelwerking verbetert. In het huidige model is de prikkelwerking (de mate waarin een uitgavenmutatie in latere jaren doorwerkt in het budget) gemiddeld 0,63. De sterkste verbetering op het criterium prikkelwerking levert de vereenvoudigingsvariant E3_5 waar alle gemeenten met meer dan 15.000 inwoners volledig objectief worden gebudgetteerd. Dit leidt tot een

gemiddelde prikkel score van 0,216 (hoe minder de doorwerking, des te lager de prikkel score en des te sterker de financiële prikkel). De variant met de kleinste verbetering in prikkelwerking (tot 0,533) is E3_1 (verlaging van de huidige grootteklassegrenzen met 5.000). Verbetering van de prikkelwerking gaat gepaard met verlies aan verklaringskracht, grotere herverdeel effecten, meer instabiliteit en een minder gunstige score op financieel resultaat (grotere tekorten, grotere overschotten). Hoewel de verschillen niet heel groot zijn, kan variant E3_6 (opheffen van het onderscheid middelgrote gemeenten en de grens tussen groot en klein bij 25.000) als de beste in deze categorie worden beschouwd. De variant is daadwerkelijk een vereenvoudiging en tegenover de winst in prikkelwerking staat een relatief beperkt verlies in termen van verdelende werking en stabiliteit. Kanttekening bij deze variant is een, ten opzichte van de huidige systematiek, minder geleidelijke overgang tussen gemeenten met net minder dan 25.000 inwoners (volledig historisch gebudgetteerd) en gemeenten met net meer dan 25.000 inwoners (volledig objectief gebudgetteerd). Om deze plotse breuk in budgettering te voorkomen is in de huidige systematiek de middenklasse ingevoegd waarbij het historisch aandeel kleiner wordt naarmate de gemeente meer inwoners heeft.

De variant E3_7 (opheffen van het onderscheid middelgrote gemeenten en de grens tussen groot en klein bij 40.000) betekent weliswaar een vereenvoudiging, maar die gaat gepaard met een kleiner bereik van de objectieve verdeelsleutel en daarmee met een minder gunstige prikkelwerking.

De variant E3_4 (compartimentering van het macrobudget) maakt het gemeenten makkelijker toekomstige budgetten te voorspellen. Deze variant is al besproken in Bijlage 13.

10.6.4 Conclusie: de vier beste vereenvoudigingsvarianten

We nemen vier vereenvoudigingsvarianten mee naar de volgende selectiefase. De keuze is gebaseerd op de mate van vereenvoudiging, het effect op de prikkelwerking en de gevolgen van de vereenvoudiging op de verdelende werking van het model en de stabiliteit. Op basis van deze criteria zijn de onderstaande vereenvoudigingsvarianten geselecteerd:

E1_1: Huidig model zonder banenmutatie

E1_6: Huidig model zonder conjunctuurindicatoren

E2_1: Huidig model met meerjarig vaste gewichten

E3_6: Huidig model zonder middelgrote gemeenten en met ondergrens 25.000)

Bijlage-tabel 10.1: *Verbetervarianten*

	R ² 2012	Prikkel structureel	HVE 2012 I	HVE 2012 II	Stabiliteit HVE 12-09	Stabiliteit budget12-09	IAU 2012	MAU 12-11	Financ. resultaat
V1 Basismodel, huidige modelspecificatie	0,963	0,63	4,656	13,447	3,393	9,691	23,039	21,078	9,336
V2 Nieuwe verdeelfactor:									
V2_1 Echtscheidingen	0,964	0,63	4,545	13,618	3,472	9,666			9,507
V2_3 FKG conform WMO model (gehele bevolking)	0,964	0,63	4,626	13,375	3,414	9,459			9,415
V2_5 Jeugdproblematiek variant 1: gewogen indicatoren	0,973	0,63	4,079	12,308	3,3	9,467			9,113
V2_6 Jeugdproblematiek variant 2: ongewogen indicatoren	0,969	0,63	4,294	12,701	3,252	9,41			9,228
V2_7 Percentage jeugd in achterstandswijken	0,974	0,63	4,047	12,275	3,332	9,489			9,069
V2_8 Goedkope woningen (WOZ- tot 100.000 euro)	0,971	0,63	4,354	12,764	3,377	10,244			9,331
V2_9 Goedkope woningen + Jeugdproblematiek variant 1:	0,978	0,63	3,919	11,601	3,438	9,32			9,031
V2_10 Vogelaarwijken	0,964	0,63	4,609	13,379	3,431	9,611			9,343
V2_11 Achterstandswijken	0,965	0,63	4,602	13,273	3,393	9,644			9,373
V2_15 Langdurig laag inkomen	0,963	0,63	4,504	13,245	3,363	9,682			9,316
V2_17 Sociale huurwoningen	0,963	0,63	4,691	13,562	3,555	9,804			9,386
V2_18 V1 + MAU-factoren	0,979	0,63	3,834	11,397	3,1	10,074			8,81
V2_19 Fit V1 + Fit MAU opgeteld	0,973	0,63	4,218	12,443	3,269	10,684			9,363
V2_20 Fit V1 + Fit MAU geschat	0,973	0,63	4,394	12,852	3,275	11,076			9,594
V3 Verbetering arbeidsmarktblok:									
V3_1 gewogen COROP-variabelen	0,965	0,63	4,405	12,924	3,319	9,645			9,075
V3_2 gewogen SUWI-variabelen	0,962	0,63	4,745	13,93	3,21	9,254			9,502
V3_3 gewogen RPA-variabelen	0,964	0,63	4,802	14,18	3,196	9,61			9,662
V3_4 Kansen voor laagopleiden binnen een straal van 35 km.	0,964	0,63	4,685	13,664	3,476	9,569			9,484
V3_5 banenvariabelen binnen een straal van 35 km.	0,963	0,63	4,606	13,424	3,453	9,701			9,332
V5 Verbetering stabiliteit:									
V5_1 meerjarig voortschrijdende gemiddelden van de	0,963	0,63	4,678	13,596	3,45	9,435			9,488

CONCEPT 28-2-14

	verdeelfactoren (3 jaar, alle factoren)									
V5_2	meerjarig vastzetten budgetaandelen (van 2009 vastzetten voor jaren 2010 t/m 2012)	0,960	0,633	5,136	15,271	3,232	7,399	25,980	22,549	9,867
V5_3	fixatie constante op nul	0,96	0,63	5,003	14,605	3,493	9,567			9,827
V5_4	fixatie constante op 4846,84037404361 (geschatte constante basismodel uitgaven 2009)	0,963	0,63	4,684	13,633	3,481	9,576			9,469
V5_5	meerjarig voortschrijdende gemiddelden van de verdeelfactoren (3 jaar, alle factoren) en meerjarig voortschrijdend gemiddelde afhankelijke variabele	0,964	0,63	6,511	13,469	4,41	10,055			10,112
V6	Toepassing voor kleinere gemeenten:									
V6_1	basismodel geijkt op totale populatie gemeenten	0,943	0	21,257	21,257	11,48	9,205			16,987
V6_2	basismodel geijkt op totale populatie gemeenten (excl LO ivm missings)	0,941	0	21,809	21,809	13,487	9,245			21,867
V7	Historische verdeelmaatstaf:									
V7_1	Uitgaven t verklaard uit uitgaven t-2, t-3, t-4 etc	0,987	1,000	2,193	-	3,49	9,944			8,292
V7_2	V1 + uitgaven t-2, t-3, t-4 etc	0,992	0,987	2,051	13,698	3,314	9,97			8,118
V7_3	Fit V1 + Fit V7_1 (gewichtensom = 1)	0,998	0,896	1,429	13,698	0,977	9,889			7,462
V7_4	V7_3 met variërende gewichten naar gemeentegrootte	0,999	0,895	1,465	13,698	1,04	9,928			7,543
V7	Historische verdeelmaatstaf:									
V7_3_1	Fit V1 + historisch uitgaven aandeel t-4 (gewichtensom = 1)	0,976	0,475	5,041	13,698	3,963	8,485	22,549	19,853	9,169
V7_3_2	Fit V1 + historisch uitgaven aandeel t-2 (gewichtensom = 1)	0,988	0,738	3,527	13,447	2,569	9,542			8,376
V8	Relativering lineariteitscriterium:									
V8_1	Percentage alloctonen kwadraat	0,964	0,63	4,511	13,178	3,381	9,57			9,433
V8_2	Relatief regionaal klantenpotentieel kwadraat	0,964	0,63	4,633	13,702	3,275	9,607			9,331

CONCEPT 28-2-14

V8_3	Perc. lage inkomens * perc. allochtonen	0,964	0,63	4,423	12,957	3,234	9,455			9,263
V8_4	Perc. Eenouderhuishoudens * perc. allochtonen	0,964	0,63	4,565	13,124	3,24	9,303			9,473
V8_5	Perc. huurwoningen * perc. allochtonen	0,964	0,63	4,368	12,863	3,304	9,566			9,24
V8_6	Perc. huurwoningen * relatief region. klantenpotentieel	0,964	0,63	4,436	12,941	3,541	9,466			9,173
V8_7	Stedelijkheid * relatief region. klantenpotentieel	0,964	0,63	4,73	13,669	3,482	9,676			9,468
V8_9	V1 + Perc. allochtonen kwadraat + Perc. huurwoningen * relatief region. klantenpotentieel	0,965	0,63	4,39	12,914	3,295	9,659			9,149
V8_10	V1 + Perc. allochtonen kwadraat + Perc. Huurwoningen * relatief region. Klantenpotentieel + Perc. Eenouderhuishoudens * perc. allochtonen	0,966	0,63	4,307	12,755	3,004	9,196			9,215
V8_11	V1 + Perc. Huurwoningen * relatief region. Klantenpotentieel + Perc. Eenouderhuishoudens * perc. Allochtonen + Perc. lage inkomens * perc. allochtonen	0,966	0,63	4,434	12,922	2,887	9,324			9,329
V9	Beleid en uitvoering:									
V9_1	Uitgaven verklaard uit Uitgaven W-deel en Uitvoeringskosten + Objectieve kenmerken basismodel Objectief uitgavenaandeel berekend op gemiddelde waarde beleid- en uitvoeringsindicatoren	0,955	0,63	4,643	14,023	3,491	9,71			9,429
V9_2	Uitgaven verklaard uit fit V1 (basismodel) en fit van het model Uitgaven verklaard uit Uitgaven W-deel en Uitvoeringskosten	0,963	0,63	4,876	13,698	3,437	9,597			9,668
Vc	Combinatie verbetervarianten:									
Vc_1	V2_9 (Goedkope woningen + Jeugdproblematiek variant 1) + V3_1 (gewogen COROP-variabelen)	0,979	0,63	3,874	11,533	3,293	9,387	23,284	20,833	8,955
Vc_2	V6_1 (basismodel geijkt op totale populatie gemeenten) + V8_6 (Perc. huurwoningen * relatief	0,948	0	21,251	21,251	11,141	8,944			17,012

CONCEPT 28-2-14

	region. klantenpotentieel)									
Vc_3	V6_1 (basismodel geijkt op totale populatie gemeenten) + V7_3 (Historische verdeelmaatstaf)	0,999	0,874	2,669	21,257	1,377	8,996			7,288
Vc_4	V6_1 (basismodel geijkt op totale populatie gemeenten) + V7_4 (Historische verdeelmaatstaf)	0,999	0,857	2,507	21,257	1,731	9,093			7,607
Vc_5	V2_9 (Goedkope woningen + Jeugdproblematiek variant 1) + V3_1 (gewogen COROP-variabelen) + V8_6 (Perc. Eenouderhuishoudens * Perc. Huurwoningen + Perc. lage inkomens * relatief region. klantenpotentieel)	0,98	0,63	3,744	10,822	2,842	8,96	22,059	21,078	8,656
ND	Nieuwe doelgroep:	0,905	0,63	4,133	11,817	0	0			4,757

Bijlage-tabel 10.2: Vereenvoudigingsvarianten

	R ² 2012	Prikkel structureel	HVE 2012 I	HVE 2012 II	Stabiliteit HVE 12-09	Stabiliteit budget12-09	IAU 2012	MAU 12-11	Financ. resultaat
V1 Basismodel, huidige modelspecificatie	0,963	0,63	4,656	13,447	3,393	9,691	23,039	21,078	9,336
E1 Verwijderen factoren:									
E1_1 Excl.: banenmutatie	0,961	0,63	4,741	13,936	3,173	9,55	22,304	20,589	9,378
E1_2 Excl.: banenmutatie en bevolkingsgroei	0,961	0,63	4,774	14,036	3,161	9,381			9,493
E1_3 Excl.: banenmutatie, banen per hoofd beroeps- bevolking en bevolkingsgroei	0,961	0,63	4,905	14,523	3,205	9,188			9,582
E1_4 Excl.: banenmutatie, banen per hoofd beroeps- bevolking, bevolkingsgroei en banen handel horeca	0,959	0,63	4,931	14,468	3,35	9,373			9,666
E1_5 Excl.: banenmutatie, banen per hoofd beroeps- bevolking, bevolkingsgroei en laag opgeleiden	0,957	0,63	5,062	14,731	3,292	9,274			9,652
E1_6 Excl.: conjunctuur (banenmutatie, banen per hoofd beroepsbevolking en werkzame beroepsbevolking)	0,954	0,63	5,393	15,648	3,096	9,049	24,755	21,569	10,041
E2 Meerjarig objectief:									
E2_1 Meerjarig vastzetten gewichten (van 2009 vastzetten voor jaren 2010 t/m 2012)	0,948	0,633	4,939	15,171	3,5	10,249	20,343	18,873	9,391
E2_2 Meerjarig voortschrijdend gemiddelde afhankelijke variabele	0,963	0,63	6,594	13,741	4,566	10,432			10,126
E3 Verdeelsystematiek:									
E3_1 Verlagen grootteklassegrenzen met 5.000	0,958	0,533	6,123	13,953	4,354	9,677			10,104
E3_2 Verlagen grootteklassegrenzen met 10.000	0,955	0,414	8,123	14,957	5,685	9,807			11,069
E3_3 Verlagen grootteklassegrenzen met 15.000	0,951	0,282	10,875	16,583	7,109	9,901			12,537
E3_4 Compartimenteren macrobudget per verdeelmaatstaf	0,959	0,63	5,05	14,432	3,463	9,224			9,701
E3_5 Klasse middelgroot verwijderen, klein < 15.000	0,948	0,216	11,731	14,957	7,945	10,698			13,92
E3_6 Klasse middelgroot verwijderen, klein < 25.000	0,958	0,475	7,184	13,698	5,11	10,63	25,490	20,098	11,628

CONCEPT 28-2-14

E3_7	Klasse middelgroot verwijderen, klein < 40.000	0,967	0,723	3,284	11,858	2,33	9,95	9,224
------	--	-------	-------	-------	--------	------	------	-------

11 BIJLAGE SELECTIERONDE 2: VERBETERVARIANTEN

11.1 Doel: van vier naar twee verbetervarianten

In de eerste ronde hebben we op basis van een vereenvoudigd beoordelingskader de onderstaande vier verbetervarianten geselecteerd uit een totaal van 50 modellen:

Vc_1 V1 + Goedkope woningen + Jeugdproblematiek + gewogen COROP

Vc_5 V1 + Goedkope woningen + Jeugdproblematiek variant + gewogen COROP
+ Perc. Eenouderhuishoudens * Perc. Huurwoningen + Perc. lage inkomens * relatief region. klantenpotentieel)

V7_3_1 Fit V1 + historisch uitgaven aandeel 2005

V5_2 meerjarig vastzetten budgetaandelen (van 2009 vastzetten voor 2010-2012)

De eerste variant heeft het huidig model als basis, met daaraan toegevoegd de nieuwe factoren goedkope woningen en jeugdproblematiek, en met de COROP variabelen gemeten als het gewogen gemiddelde van de COROP-regio's waar de inwoners werkzaam zijn.

De tweede geselecteerde verbetervariant is gelijk aan de eerste met daaraan toegevoegd alle non-lineaire termen die een significante bijdrage leveren aan de verklaring van de gemeentelijke uitgavenverschillen.

De derde verbetervariant heeft de voorspelde uitgaven van het huidig model als basis, daaraan wordt het historisch uitgavenaandeel 2005 toegevoegd.

Ook de vierde verbetervariant heeft het huidig verdeelmodel als basis. Het model is geijkt op gegevens over 2009 waarbij de verdeelmaatstaven met insignificante bijdragen (banen per hoofd beroepsbevolking, allochtonen en bevolkingsgroei) zijn verwijderd. Met deze gestripte versie van het huidig model zijn de objectieve budgetten voor 2010 t/m 2012 berekend.

Uit deze vier verbetervarianten selecteren we in deze ronde de twee beste. De beoordeling geschiedt aan de hand van de in hoofdstuk 8 gehanteerde criteria, aangevuld met drie extra criteria (zie paragraaf 11.2).

11.2 Toetsing aan het kernkader

In paragraaf 10.4 zijn de geselecteerde verbetervarianten beoordeeld op de criteria verdelende werking, stabiliteit en financieel resultaat. Voor de vier geselecteerde varianten voegen we in deze ronde drie beoordelingscriteria toe:

- het percentage van het macrobudget dat objectief wordt verdeeld.
- het percentage gemeenten met een gesimuleerd tekort in 2012 boven de IAU-drempel van 10% van het toegekende budget
- het percentage gemeenten met een gesimuleerd tekort in 2011 en 2012 boven de MAU-drempel van 2,5% van het toegekende budget

Percentage van budget dat objectief wordt verdeeld

De scores van het huidig model en de geselecteerde verbetervarianten staan in Bijlage-tabel 11.1. In het huidig objectieve verdeelmodel is sprake van volledig historische budgettering in kleine gemeenten (tot 25.000 inwoners), volledig objectieve budgettering in grote gemeenten (vanaf 40.000 inwoners) en gedeeltelijk objectieve budgettering in middelgrote gemeenten (25.000 tot 40.000 inwoners)⁴². In dit model wordt 86% van het macrobudget objectief verdeeld.⁴³ De geselecteerde verbetervarianten wijken op dit punt niet af van het huidig model. Alleen de verbetervariant met de historische uitgaven in 2005 scoort hier lager. In deze variant wordt 27% van het macrobudget objectief verdeeld. In dit model worden namelijk alle gemeenten met meer dan 25.000 inwoners deels objectief en deels historisch gebudgetteerd. Het aandeel objectieve budgettering wordt geoptimaliseerd. Deze exercitie verdeelt 27% van het macrobudget objectief.

Percentage boven IAU drempel

Het percentage gesimuleerde IAU-drempeloverschrijders (bij afwezigheid van ex-ante inperking van herverdeeleffecten) in het huidig model is 22,6%. In de variant met de vast budgetaandelen (V5_2) ligt dit percentage anderhalf procentpunten hoger op 24,1%. In de variant met nieuwe factoren en nonlineariteiten is het percentage gesimuleerde IAU-drempeloverschrijders gelijk aan 22,1%.

Percentage boven MAU drempel

⁴² De formule voor het aandeel dat historisch gebudgetteerd wordt bij middelgrote gemeenten is: $(\text{inwoners}-25.000)/15.000$

⁴³ Huidig model zonder ex ante inperking en zonder IAU en MAU.

Het percentage gesimuleerde MAU-drempeloverschrijders in het huidige model is 21,1%. De geselecteerde verbetervarianten wijken op dit punt nauwelijks af van het huidig model, zie Bijlage-tabel 11.1.

Bijlage-tabel 11.1: Kernkader vier verbetervarianten en het huidig model

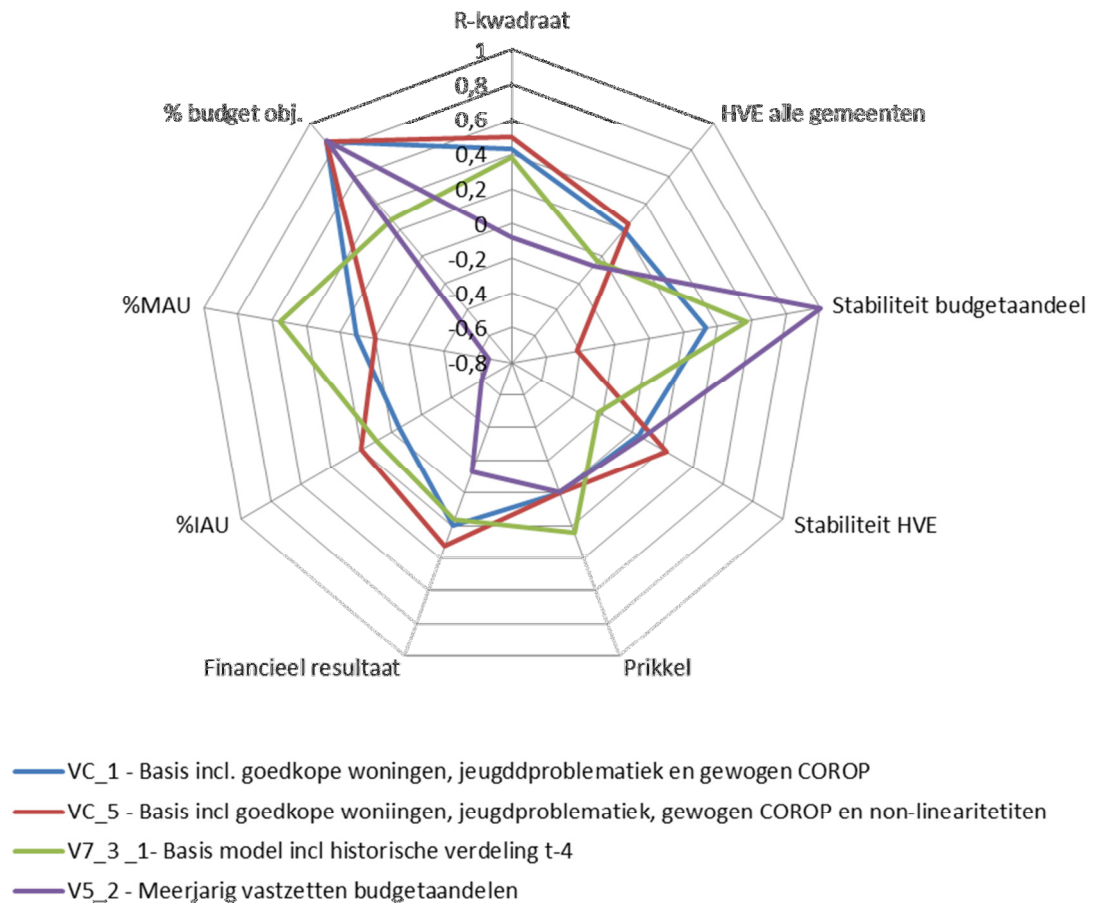
	V1 Huidig model	V5_2 Vaste b.aandelen	Vc_1 Nwe factoren	Vc_5 Nwe factoren+	V7_3_1 V1+uitgaven 2005 non-lineair
R-kwadraat	0,963	0,960	0,979	0,982	0,977
Prikkel structureel	0,63	0,63	0,63	0,63	0,475
%macrobudget objectief	0,861	0,862	0,861	0,861	0,274
HVE alle gemeenten	4,811	5,099	4,028	3,854	4,961
Stabiliteit HVE (12-09)	3,393	3,232	3,293	2,842	3,963
Stabiliteit budget (12-09)	9,691	7,399	9,387	8,96	8,485
% IAU drempel 2012	22,55	24,14	22,79	22,06	22,30
% MAU drempel 2011-2012	21,08	22,55	20,83	21,08	19,85
Financieel resultaat 2012	9,604	9,919	9,121	8,804	9,204

Om de varianten onderling vergelijkbaar te maken, zijn de bovenstaande scores omgezet in relatieve scores. Deze geven aan hoeveel beter of slechter een variant scoort ten opzichte het huidige verdeelmodel. De relatieve scores zijn afgebeeld op de assen van de onderstaande spinnenwebgrafiek (Bijlage-grafiek 11.1). Op de as percentage macrobudget objectief zijn niet de relatieve, maar de nominale scores afgebeeld. De gunstigste scores liggen het verst verwijderd van het centrum. De interpretatie van de afzonderlijke scores is als volgt:

- Voor de scores op de criteria percentage objectief en R-kwadraat geldt dat de hoogste scores de meest gunstige scores zijn. Bij de andere criteria is dit anders.
- Een gunstige score op de dimensie herverdeeleffecten betekent lage gemiddelde herverdeeleffecten.
- Een gunstige score op de dimensie stabiliteit budgetaandeel en stabiliteit herverdeeleffecten betekent een lage gemiddelde mutatie van het budgetaandeel, respectievelijk een lage gemiddelde mutatie van de herverdeeleffecten.
- Een gunstige score op de dimensie financieel resultaat betekent een lage waarde voor het gemiddelde van de absolute waarden van het verschil tussen budget en uitgaven (lagere tekorten, lagere overschotten).
- Een gunstige score op de dimensie percentage IAU is een laag percentage. Hetzelfde geldt voor de dimensie percentage MAU.

De huidige variant heeft op elke dimensie de waarde nul. Een negatieve score betekent dat de variant lager scoort dan het huidige model, een positieve score betekent dat de variant beter scoort dan het huidige model. Uitzondering vormt de dimensie percentage budget objectief. Op deze as zijn de nominale waarden afgezet. Per variant is een contourlijn afgebeeld die de scores op de onderscheiden dimensies met elkaar verbindt. Hoe wijder de contour, des te gunstiger de variant.

Bijlage-grafiek 11.1: Relatieve prestaties van de geselecteerde verbetervarianten

De variant met de rode contour (Vc_5, nieuwe factoren+ non-lineariteiten) heeft op de meeste dimensies de gunstigste score. Alleen op de dimensies stabiliteit budgettaandeel, percentage MAU en prikkelwaarde is dat niet het geval. Op de dimensie stabiliteit van het budgettaandeel heeft de paarse

variant (V5_2 vaste budgetaandelen) de gunstigste score. En ook de groene variant (huidig model + uitgaven 2005) scoort hier gunstiger. Op de dimensie percentage budget objectief is de score van de rode variant gelijk aan de score van het huidige model. Binnen deze selectie lijkt de rode variant de meest gunstige. Op de tweede plaats komt waarschijnlijk de variant met de blauwe contour. Dit is de variant met nieuwe indicatoren, maar zonder non-lineaire termen. De blauwe variant scoort op de meeste dimensies net iets minder gunstig dan de rode en op enkele dimensies is de score gelijk. Als de score op prikkelwerking de doorslag geeft, is de groene variant de beste. Dat is het huidige model uitgebreid met de historische uitgaven in 2005. Dit model prikkelt meer omdat het historisch deel niet meeloopt in de jaarlijkse herijking maar is vastgezet op het jaar 2005. Deze variant scoort ook redelijk tot goed de andere dimensies.

De meest extreme variant is de paarse, de variant met de constante objectieve budgetaandelen. Deze variant heeft de gunstigste score op de dimensie stabiliteit van budgetaandelen (toegekend objectief + historisch). Ook scoort de paarse variant marginaal gunstiger dan de blauwe variant op de dimensie stabiliteit van de herverdeeleffecten. Voor de prikkelwerking, het percentage IAU-drempeloverschrijders en het percentage objectief macrobudget is de score van de paarse variant gelijk aan die van de rode- en de blauwe variant. In de grafiek wordt duidelijk zichtbaar dat winst in termen van stabiliteit ten koste gaat van verlies op de verdelende werking: de verklaringsgraad van dit model is lager, de herverdeeleffecten zijn groter en het percentage gemeenten dat in 2011 en 2012 de MAU-drempel overschrijdt is hoger.

11.3 Toetsing van MAU-verdeelstoornissen

11.3.1 MAU-verdeelstoornissen

De geselecteerde verbetervarianten zijn behalve op het percentage MAU-drempeloverschrijders ook getoetst op de aanwezigheid van zogenoemde verdeelstoornissen. Een verdeelstoornis houdt in dat de modelvariant geen goede objectieve voorspelling van de bijstandsuitgaven oplevert, omdat het verdeelmodel onvoldoende rekening houdt met factoren waarop de gemeente geen invloed heeft maar die wel mede bepalend zijn voor de bijstandsuitgaven. Hoe sterker verschillen tussen budget en uitgaven herleidbaar zijn op verdeelstoornissen, des te minder rechtvaardig is de verdeling van de betreffende variant (zie paragraaf 2.5.2). Bij de toets op verdeelstoornissen is dezelfde systematische werkwijze gevolgd als bij de oriënterende onderzoeken die APE in opdracht van de Inspectie SZW in

2013 heeft uitgevoerd in het kader van de beoordeling van de MAU-aanvragen. Een uitgebreide toelichting deze onderzoeken staat in bijlage 6 van dit rapport.

Vertrekpunt voor de MAU-toets is een inventarisatie van alle variabelen die ooit in verband met de verdeelsystematiek zijn genoemd als mogelijke verklaring voor verschillen in bijstandsuitgaven. Die inventarisatie heeft geleid tot een groslijst van 172 variabelen. In Bijlage 1 staan alle variabelen opgesomd. Alle variabelen op de groslijst zijn getoetst op hun zelfstandige bijdrage aan de verklaring van de herverdeeleffecten van de geselecteerde verbetervarianten. De analyse heeft vier verklaringsmodellen opgeleverd voor de herverdeeleffecten, een voor elk van de vier geselecteerde verbetervarianten. Deze verklaringsmodellen bevatten uitsluitend factoren die een significante bijdrage leveren aan de verklaring van de herverdeeleffecten.

Met deze verklaringsmodellen wordt voor iedere gemeente een verdeelstoornis berekend (dit is in feite de voorspelde waarde van het herverdeeleffect in de betreffende modelvariant). De som van deze verdeelstoornissen (in absolute waarde) wordt afgezet tegen het deel van het macrobudget dat objectief wordt verdeeld.

Een variant scoort gunstig op het criterium verdeelstoornissen (en is dus 'rechtvaardiger') als:

- Het verklaringsmodel voor de herverdeeleffecten een lage verklaringgraad heeft. Er zijn in dat geval weinig factoren buiten het verdeelmodel die bijdragen aan de verklaring van de verschillen in bijstandsuitgaven.
- De omvang van de macro-verdeelstoornis, gerelateerd aan de omvang van het objectief verdeelde macrobudget, klein is.

11.3.2 Verdeelstoornissen in de geselecteerde verbetervarianten

De best presterende verbetervariant in termen van verdeelstoornissen is de variant met de nieuwe factoren en de non-lineaire termen (Vc_5). De verklaringgraad van het MAU-toetsmodel bij deze variant is 0,202 (zie Bijlage-tabel 11.2). De berekende macro-verdeelstoornis in deze variant is 22,3 mln. euro, dat komt overeen met 15% van het macro financieel resultaat bij objectieve budgettering (en met 0,48% van het objectief verdeeld macrobudget). Ook de variant met de nieuwe factoren zonder non-lineaire termen (Vc_1) scoort goed op het criterium verdeelstoornissen. De verklaringgraad van het MAU-toetsmodel bij deze variant is 0,234. Dat is meer dan de helft lager dan de verklaringgraad bij de andere twee verbetervarianten: 0,659 in V5_2 (met vaste objectieve budgetaandelen) en 0,770 in V7_3_1 (huidig model met historische uitgaven 2005).

Bijlage-tabel 11.2: Verdeelstoornissen in vier verbetervarianten

	V1	V5_2	Vc_1	Vc_5	V7_3_1
	Huidig model	Vaste budget-aandelen	Nwe factoren	Nwe factoren+ non-lineair	V1+uitgav en 2005
R-kwadraat MAU-toets	0,7191	0,6594	0,2344	0,2018	0,7703
Verdeelstoornis					
Macro bedrag (in mln. euro)	95,2	96,8	24,7	22,3	38,8
Als perc. van macro OFR ¹	50%	46%	15%	15%	55%
Als perc. van obj macro budget	2,1%	2,1%	0,54	0,48%	2,3%

¹ OFR=Financieel resultaat bij objectieve verdeling

De verschillen tussen de varianten in de omvang van de berekende verdeelstoornissen toont hetzelfde beeld. De macrostoornis in de variant met de nieuwe factoren en de non-lineaire termen (Vc_5) heeft de laagste stoornis (22,3 mln. euro, 0,48% van het objectieve macrobudget). In de variant met de nieuwe factoren zonder de non-lineaire termen (Vc_1) is de macro verdeelstoornis iets groter (24,7 mln. euro, 0,54% van het objectieve macrobudget), maar in vergelijking met de andere twee varianten is de verdeelstoornis procentueel gezien driekwart kleiner.

Deze uitkomst ligt in de lijn der verwachtingen. De verbetervarianten met de minste verdeelstoornis zijn ontleend aan de uitkomsten van de MAU toets op het basismodel. Vandaar dat juist deze varianten de relatief kleinste verdeelstoornis laten zien laten zien.

Misschien minder in lijn met de verwachtingen is de uitkomst dat de verbetervarianten waarin de oorspronkelijke storingsbronnen zijn verwerkt (Vc_1 en Vc_5), nog steeds last hebben van verdeelstoornissen. Waarom zijn er geen varianten zonder verdeelstoornissen geselecteerd? Om deze vraag te beantwoorden bouwen we voort op paragraaf 10.4.1, waarin we omschrijven waarom de MAU varianten V2_18, V2_19 en V2_20 zijn afgefallen.

Eerste reden waarom de MAU varianten niet beter presteren is dat de MAU toets achteraf plaats vindt op het verschil tussen het budget en de uitgaven in het budgetjaar t. De MAU toets voor een modelvariant is dus losgelaten op het verschil tussen het budget voor het jaar 2012 (geijkt op gegevens van het jaar 2010) en de werkelijke uitgaven in 2012.

In de MAU-toets zoeken we naar factoren die gerealiseerde tekorten en overschotten verklaren. De gerealiseerde tekorten en overschotten zijn het gevolg van de budgetten die zijn vastgesteld met het model dat geijkt is

met uitgaven t-2. Wanneer een MAU-factor het verschil verklaart tussen de budgetten en gerealiseerde uitgaven (jaar t), wil dit echter *niet* per se zeggen dat de factor eveneens verschillen verklaart tussen budgetten en de uitgaven waarop het model geijkt wordt (jaar t-2). Mogelijk corrigeert een MAU-factor *alleen* voor de uitgavenontwikkelingen tussen jaar t-2 en jaar t. Vervolgens kan het zijn dat, bij opname van de gevonden MAU-factoren in de herijking voor de budgetten van t+2, de MAU-factor geen significant effect toont. De gewichten van de verdeelmaatstaven worden in het huidige objectieve model namelijk zodanig geoptimaliseerd dat de budgetten voor t+2 goed aansluiten bij de uitgaven van jaar t.⁴⁴

Een tweede reden is dat de factoren die in de MAU toets worden aangemerkt als bronnen voor verdeelstoornis, niet getoetst zijn op plausibiliteit en uitlegbaarheid. Er is niet per definitie een 'verhaal' bij. Dat maakt opname in de verdeelsleutel niet altijd aantrekkelijk.

11.4 Uitlegbaarheid

11.4.1 Uitwerking van het criterium

Het derde criterium dat in deze ronde expliciet bij de beoordeling wordt betrokken is de uitlegbaarheid (zie beoordelingskader). Uitlegbaar heeft verschillende dimensies. Deze zijn deels inhoudelijk en deels technisch.

Inhoudelijke uitlegbaarheid

De inhoudelijke uitlegbaarheid heeft betrekking op de mate waarin het verdeelmodel aansluit bij de ervaringen en inzichten van de niet-technische gebruikers in de kringen van beleid, uitvoering en bestuur. Daarbij is een aantal aspecten van belang:

- Vormen de verdeelmaatstaven een goede afspiegeling van de ervaren determinanten van de hoogte van de bijstandsuitgaven? Zijn de verschillen in arbeidsmarktstructuur herkenbaar gedekt? Is de

⁴⁴ De verklaring van de verschillen tussen budgetten (jaar t) en gerealiseerde uitgaven (jaar t) valt uiteen in: (1) verklaring van verschillen tussen budgetten (jaar t) en uitgaven waarop het model geijkt wordt (jaar t-2), en (2) verschillen tussen uitgaven jaar t-2 en uitgaven jaar t. Een MAU-factor die een verklaring biedt voor verschillen tussen uitgaven jaar t-2 en uitgaven jaar t zal *geen* verklaring bieden voor de verschillen tussen budgetten (jaar t+2) en uitgaven (jaar t). Een MAU-factor die een verklaring biedt voor de verschillen tussen budgetten (jaar t) en uitgaven waarop het model geijkt wordt (jaar t-2) zal waarschijnlijk *eveneens* een verklaring leveren voor verschillen tussen budgetten (jaar t+2) en uitgaven (jaar t). Een gevonden MAU-factor kan, maar hoeft dus niet, bij toekomstige herijkingen een verklaring bieden voor verschillen tussen budget en uitgaven waarop het model geijkt wordt.

conjuncturele component van de bijstand herkenbaar aanwezig? Zijn de verschillen in sociale en demografische structuur herkenbaar gedekt? En ten slotte, doet het verdeelmodel recht aan evidente specifieke lokale situaties zoals de aanwezigheid van huishoudens in instellingen met recht op zak- en kleedgeld?

- Zijn de bijdragen die de bovengenoemde factoren aan de budgetverdeling leveren in overeenstemming met ervaringen en inzichten van de niet-technische gebruikers? Hebben de gewichten plausibele waarden? Is de omvang van de bijdrage aan de herverdeling van de verschillende verdeelmaatstaven plausibel?

Technische uitlegbaarheid

De technische uitlegbaarheid heeft betrekking op de transparantie van de budgettoedeling. Is eenvoudig uit leggen hoe het budget wordt bepaald? Bijvoorbeeld, de verdeling gebeurt volledig op basis van historische uitgavenaandelen t-2. Elke gemeente kan zijn budget berekenen op basis van drie factoren: de eigen uitgaven in t-2, de macro-uitgaven in t-2 en het macrobudget in jaar t. Makkelijker kan niet. Het wordt al ingewikkelder als de budgettoedeling rekening houdt met de bevolkingsgroei. Dan is ook informatie nodig over het aantal huishoudens in t-2, het aantal huishoudens in t in de gemeente en het aantal huishoudens in t in heel Nederland. In dit geval is het budget van een bepaalde gemeente niet alleen afhankelijk van de groei van de eigen bevolking, maar ook van de bevolkingsgroei in de rest van Nederland.

Bij een objectieve budgettoedeling heeft de gemeente nog meer informatie nodig. Voor alle verdeelmaatstaven moet de gemeente de eigen score kennen en de gemiddelde score voor de rest van Nederland. Als de gemeente wil uitrekenen wat er met het budget gebeurt als bijvoorbeeld het percentage inwoners met een laag inkomen toeneemt, dan is de uitkomst afhankelijk van de ontwikkeling van het percentage lage inkomens in de rest van Nederland. Dit maakt de uitleg weer een slag ingewikkelder. Hier is overigens niets aan te doen, althans niet in een verdeelsysteem waar het macrobudget los van de verdeelsleutel wordt bepaald. De technische uitlegbaarheid kan worden bevorderd door een rekentool beschikbaar te stellen met de gewichten van de verdeelmaatstaven, de scores van de betreffende gemeente op deze maatstaven, de gemiddelde nationale scores op deze maatstaven en het macrobudget. Waarbij de rekentool zo is ingericht dat de gemeente scenario-berekeningen kan maken die aangeven wat er met het eigen budget gebeurt als het macrobudget verandert of als er in de eigen gemeente en in de rest van het land veranderingen optreden in scores op de verdeelmaatstaven.

11.4.2 Beoordeling uitlegbaarheid

In deze ronde volstaan we met een globale beoordeling van de uitlegbaarheid. Enkele opmerkingen:

- Wij menen dat de uitlegbaarheid technisch en inhoudelijk sterk verbetert door de introductie van een constante met een eenduidige, herkenbare en controleerbare interpretatie
- Alle verbetervarianten bieden een goede dekking van de economische, sociale en demografische omstandigheden die in hoge mate de verschillen in bijstandsuitgaven verklaren.
- Specifieke omstandigheden met evidente gevolgen voor de bijstandsuitgaven, zoals de genoemde institutionele huishoudens zijn niet in de varianten verwerkt. De technische vormgeving is zo gekozen dat additionele specifieke maatstaven eenvoudig en zonder bijstelling van de andere gewichten kunnen worden toegevoegd. Voor de institutionele huishoudens had dat in het huidige onderzoek al kunnen gebeuren, ware het niet dat de daarvoor benodigde CBS gegevens niet binnen het (tijds-)bestek van dit onderzoek beschikbaar konden worden gesteld.
- De gewichten en de afzonderlijke bijdragen van de maatstaven aan de verdeling van de budgetten zijn alleszins plausibel. De sterkste bijdragen leveren de maatstaven lage inkomens, eenpersoonshuishoudens en relatief regionaal klantenpotentieel. De zwakste variant in termen van inhoudelijke uitlegbaarheid is de variant met non-lineaire termen (Vc_5). Beide non-lineaire termen leveren een relatief grote bijdrage aan de verdeling van de budgetten. Maar voor geen van beide is er een eenduidige, intuïtief plausibele interpretatie. Daarbij komt nog dat het sterk positieve effect van de term eenouderhuishoudens*huurwoningen deels teniet wordt gedaan door een - op het eerste gezicht contra-intuïtief - negatief effect voor de maatstaf huurwoningen. Het verhaal bij deze combinatie effecten is nauwelijks in verband te brengen met bekende empirische of theoretische wetenschappelijke inzichten. Elke interpretatie heeft daarom een zweem van opportunisme.

CONCEPT 28-2-14

Bijlage-tabel 11.3: Vier verbetervarianten: verdeelmaatstaven, gewichten en bijdrage aan de verdeling (2012)^a

	Vc 1		Vc 5		V7 3 1		V5 2		V1	
	Nwe factoren		Nwe factoren + non-lineair		V1+uitgaven 2005		Vaste budgetaandelen		Huidig model	
Verdeelmaatstaven	gewicht	bijdrage b	gewicht	bijdrage b	gewicht	bijdrage b	gewicht	bijdrage b	gewicht	bijdrage b
Lage inkomens (15-64 jaar, 3-jaars)	23,3	4,9%	17,1	3,6%	46,1	3,4%	37,5	7,9%	41,1	8,6%
Eenouderhuishoudens (15-44 jaar, 3-jaars)	105,8	5,5%	-	-	107,4	2,0%	100,6	5,7%	100,5	5,3%
Arbeidsongeschiktheidsuitkeringen (15-64 jaar)	-22,3	1,4%	-13,6	0,8%	-27,7	0,6%	-27,7	1,5%	<u>-27,2</u>	<u>1,6%</u>
Allochtonen (15-64 jaar)	<u>0,4</u>	<u>0,2%</u>	-	-	-	-	-	-	1,9	1,1%
Laagopgeleiden (15-64 jaar, 3-jaars)	<u>0,1</u>	<u>0,0%</u>	<u>0,3</u>	<u>0,1%</u>	4,4	0,4%	5,9	1,4%	4,5	1,2%
Huurwoningen	<u>2,3</u>	<u>1,2%</u>	-5,8	2,9%	3,1	0,5%	6,2	3,5%	3,4	1,7%
Relatief regionaal klantenpotentieel	1,8	5,6%	-	-	1,7	1,8%	1,8	5,5%	1,9	5,7%
Inwoners stedelijk gebied (OAD 1+2+3)	-1,7	1,9%	-	-	-2,3	0,9%	-2,4	2,7%	-2,2	2,5%
Werkzame beroepsbevolking (COROP, 3-jaars)	-	-	-	-	-48,4	0,7%	-57,8	2,0%	-50,3	2,0%
Banen handel en horeca (COROP)	-	-	-	-	-12,7	0,4%	-15,2	1,3%	-16,7	1,5%
Banengroei (COROP, % per jaar)	-	-	-	-	-55,2	0,4%	-8,9	0,3%	-45,0	1,0%
Banen per hoofd beroepsbevolking (COROP)	-	-	-	-	-	-	-	-	<u>-1,4</u>	<u>0,7%</u>
Bevolkingsgroei (% per jaar, 5-jaars)	-28,6	0,9%	-29,6	1,0%	-	-	-	-	<u>-18,6</u>	<u>0,6%</u>
Goedkope woningen (woz 1,2+3)	9,4	2,5%	6,8	1,8%	-	-	-	-	-	-
Jeugdproblematiek (gewogen indicator)	20,3	4,0%	19,2	3,8%	-	-	-	-	-	-
Werkz. beroepsbevolking (gew. COROP, 3-jaars)	-31,6	0,9%	-35,4	1,1%	-	-	-	-	-	-
Banen handel en horeca (gewogen COROP)	-17,4	1,1%	-22,8	1,5%	-	-	-	-	-	-
Banengroei (gew. COROP, % per jaar)	-57,2	1,0%	-	-	-	-	-	-	-	-
Banen per hfd beroepsbevolking. (gew. COROP)	-	-	-3,4	1,2%	-	-	-	-	-	-
Eenouderhuishoudens*Huurwoningen	-	-	2,1	8,5%	-	-	-	-	-	-
Lage Inkomens*rel. Regionaal Klantenpotentieel	-	-	0,1	6,7%	-	-	-	-	-	-
WWB uitgaven per hhd 15-65 (t 4)					0,6	12,5%				
Constante	958,42	100%	958,42	100%	958,42	100%	958,42	100%	958,42	100%
R ² objectief model	0,969		0,971		0,949		0,949		0,950	
N	214		214		214		214		214	

a: Onderstreepte gewichten zijn niet significant bij een significantieniveau van 95%

b: De constante verdeelt 100% van het macrobudget op basis van het aantal huishoudens tot 64 jaar in de gemeente. De waarde van de constante is gelijk aan het Nederlands gemiddelde van de uitgaven per huishouden tot 64 jaar. De (overige) verdeelmaatstaven herverdelen vervolgens een deel van het macrobudget.

11.5 Conclusie: twee verbetervarianten

Voor de laatste ronde selecteren we de verbetervariant met de nieuwe factoren zonder de non-lineaire termen (Vc_1) en de variant waarbij aan het huidige verdeelmodel de historische uitgaven 2005 (V7_3_1) als verdeelmaatstaf is toegevoegd. De variant met de non-lineaire termen (Vc_5) valt af vanwege de gesignaleerde complicaties op het aspect van de uitlegbaarheid.

De verbetervariant Vc_1 scoort gunstig op alle tot dusver betrokken criteria. Op enkele criteria scoort deze variant het beste. De variant levert bovendien de kleinste verdeelstoornissen (na het afvallen van Vc_5). Nadeel van deze variant is dat het model geen verbetering biedt op het aspect van de prikkelwerking. De verbetervariant V7_3_1 (huidig model plus uitgaven 2005) doet dat wel. Dit model scoort bovendien redelijk tot goed op de andere criteria. Een reden temeer om dit model te selecteren is de potentie voor verdere verbetering, bijvoorbeeld door in deze variant niet het huidige model als basis te nemen, maar in plaats daarvan een verbeterde versie, bijvoorbeeld Vc_1.

De variant met de vaste objectieve budgetaandelen (V5_2) willen we in deze fase niet afschrijven, omdat de we in deze fase de afweging tussen de stabiliteitswinst aan de ene kant en het daarmee samenhangende verlies ververlies in termen van verdelende werking, nog niet willen maken. Omdat de V5_2 in wezen een vereenvoudigingsvariant is, selecteren we V5_2 als zodanig voor de laatste ronde.

12 BIJLAGE SELECTIERONDE 2: VEREENVOUDIGINGSVARIANTEN

12.1 Doel: van vier naar twee vereenvoudigingsvarianten

In de eerste ronde hebben we op basis van een vereenvoudigd beoordelingskader de onderstaande vier vereenvoudigingsvarianten geselecteerd:

E1_1 Basismodel exclusief banengroei

E1_6 Basismodel exclusief conjunctuurindicatoren

E2_1 Meerjarig vaste gewichten

E3_6 Exclusief onderscheid middelgroot, grenswaarde kleine gemeenten:
25.000

De eerste variant heeft het huidig model als basis, zonder de factor banengroei

In de tweede geselecteerde vereenvoudigingsvariant zijn ook de andere conjunctuurindicatoren verwijderd. Naast banengroei, zijn ook banen per hoofd van de beroepsbevolking en werkzame bevolking uit het model verwijderd.

De derde vereenvoudigingsvariant is als het huidig model maar dan met meerjarig vaste gewichten.

De vierde vereenvoudigingsvariant is gelijk aan het huidig model zonder het onderscheid van middelgrote gemeenten. De grens tussen klein en groot ligt bij 25.000 inwoners.

Deze ronde moet twee vereenvoudigingsvarianten opleveren. Een daarvan is al in het vorige hoofdstuk geselecteerd: de oorspronkelijke verbetervariant V5_2 waarin de objectieve budgetaandelen meerjarig worden vastgezet. Uit de bovengenoemde vereenvoudigingsvarianten selecteren we dus in deze ronde nog één andere variant. De selectie geschiedt op dezelfde wijze als die van de verbetervarianten (zie hoofdstuk 11).

12.2 Toetsing aan het kernkader

In paragraaf 10.5 zijn de geselecteerde vereenvoudigingsvarianten beoordeeld op de criteria verdelende werking, stabiliteit en financieel resultaat. Voor de vier geselecteerde varianten voegen we in deze ronde drie beoordelingscriteria toe:

- het percentage van het macrobudget dat objectief wordt verdeeld.
- het percentage gemeenten met een gesimuleerd tekort in 2012 boven de IAU-drempel van 10%
- het percentage gemeenten met een gesimuleerd tekort in 2011 en 2012 boven de MAU-drempel van 2,5%

Percentage objectief verdeeld

In het huidige model wordt 86% van het macrobudget objectief verdeeld.⁴⁵ De eerste drie varianten (zonder banengroei, zonder conjunctuurindicatoren, vaste gewichten) wijken op dit punt niet af van het huidige model. De vierde variant (E3_6) scoort hoger. Hier wordt 92% van het macrobudget objectief verdeeld.

Percentage boven IAU drempel

In de variant met twee grootteklassen (E3_6) ligt dit percentage drie procentpunten hoger (op 25,5%) dan in het huidige model. In de variant met de meerjarig vaste gewichten is het percentage gesimuleerde IAU-drempeloverschrijders daarentegen ruim twee punten lager, namelijk 20,3%.

Percentage boven MAU drempel

De vereenvoudigingsvarianten wijken in vergelijking met het huidige model nauwelijks af op het percentage MAU overschrijders. Alleen de variant met meerjarig vaste gewichten heeft een percentage MAU-drempeloverschrijders dat ruim 2 procentpunt lager ligt (18,9%).

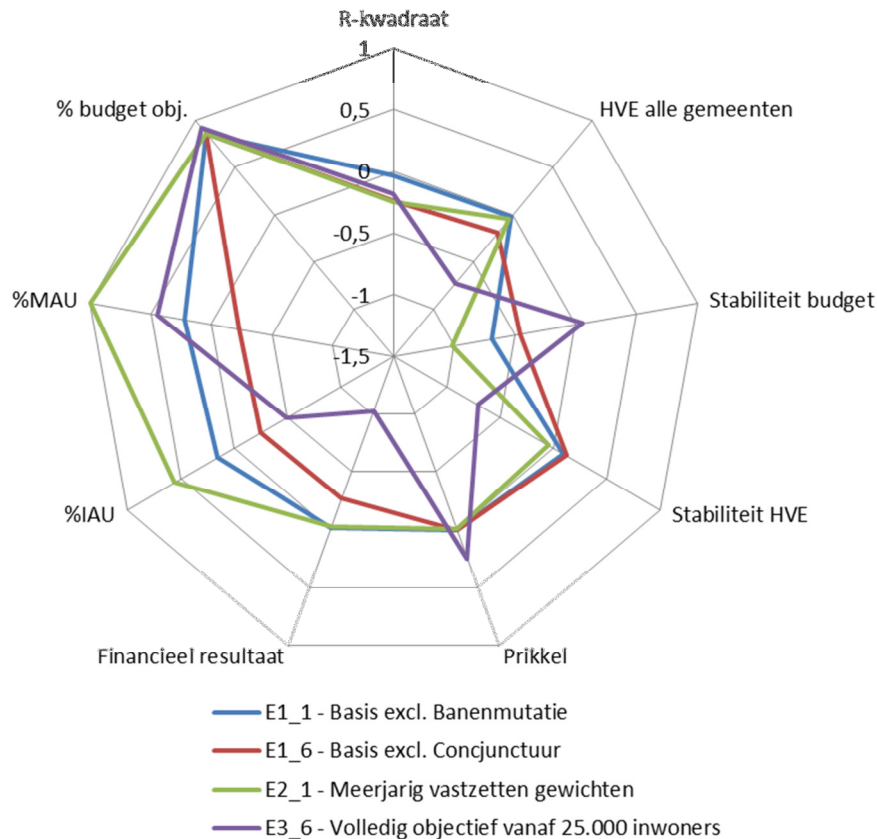
⁴⁵ Huidig model zonder ex ante inperking en zonder IAU en MAU.

Bijlage-tabel 12.1: Kernkader vier vereenvoudigingsvarianten en het huidig model

	V1	E1_1	E1_6	E2_1	E3_6
	Huidig model	Basis excl. banengroei	Basis excl. conjunctuur	Meerjarig vaste gewichten	Excl. middelgroot, 25.000
R-kwadraat	0,963	0,962	0,955	0,954	0,957
Prikkel structureel	0,630	0,630	0,630	0,633	0,475
%macrobudget objectief	0,861	0,861	0,862	0,860	0,917
HVE alle gemeenten	4,811	4,885	5,549	5,006	7,702
Stabiliteit HVE (12-09)	3,393	3,173	3,096	3,500	5,110
Stabiliteit budget (12-09)	9,691	9,550	9,049	10,249	10,630
% IAU drempel 2012	22,55	22,30	24,65	20,34	25,49
% MAU drempel 2011-2012	21,08	20,59	21,57	18,87	20,10
Financieel resultaat 2012	9,604	9,633	10,254	9,663	12,129

Om de varianten onderling vergelijkbaar te maken, zijn de bovenstaande scores omgezet in relatieve scores en grafisch weergegeven in Bijlage-grafiek 12.1. Voor de interpretatie van deze scores verwijzen we naar paragraaf 11.2.

Bijlage-grafiek 12.1: Relatieve prestaties van de geselecteerde vereenvoudigingsvarianten

De variant met de blauwe contour (E1_1, zonder banengroei) heeft op de meeste dimensies nagenoeg dezelfde score als het huidige model. Op de dimensies stabiliteit budgettaandeel, stabiliteit herverdeeffecten en het percentage gesimuleerde MAU-drempeloverschrijders zijn de scores iets beter dan die van het huidige model. De prikkelwaarde verbetert niet. De variant met de rode contour (E1_6, zonder conjunctuur) scoort op alle dimensies ongunstiger dan de blauwe. Alleen op de dimensie stabiliteit van het budgettaandeel en stabiliteit van de herverdeeffecten scoort deze variant beter dan de blauwe variant (en dus ook beter dan het huidige model). Ook de variant met de groene contour (E2_1 met vaste gewichten) scoort op alle dimensies minder goed dan de blauwe variant. Met uitzondering van het percentage gesimuleerde MAU-drempeloverschrijders. Dat ligt in de groene variant lager (dus gunstiger) dan in de blauwe variant. Ook scoort de groene variant iets gunstiger op het percentage IAU-drempel-overschrijders. Er is één vereenvoudigingsvariant

met een betere score op de prikkelindicator dan het huidige model, namelijk de variant met twee gemeentegrootteklassen (E3_6). Dat komt door de uitbreiding van het bereik van het objectieve verdeelmodel in deze variant. In de grafiek is duidelijk te zien dat tegenover de winst in termen van prikkelwerking verliezen staan in verdelende werking (verklaringsgraad en herverdeeleeffecten), stabiliteit (van herverdeeleeffecten en van budgetaandelen) en financieel resultaat.

12.3 Toetsing van MAU-verdeelstoornissen

12.3.1 Verdeelstoornissen in de geselecteerde vereenvoudigingsvarianten

De geselecteerde vereenvoudigingsvarianten zijn net als de verbetervarianten getoetst op de aanwezigheid van verdeelstoornissen (zie paragraaf 11.3.1 voor een toelichting hierop). De best presterende vereenvoudigingsvariant in termen van verdeelstoornissen is variant E1_1 (zonder banengroei). De verklaringsgraad van het MAU-toetsmodel bij deze variant is 0,729 (zie Bijlage-tabel 12.2). De berekende macro-verdeelstoornis in deze variant is 97,7 mln. euro, dat komt overeen met 51% van het macro financieel resultaat bij objectieve verdeling (en met 2,1% van het objectief verdeeld macrobudget).

De variant zonder conjunctuurindicatoren, de variant met de vaste gewichten (E2_1) en de variant met twee gemeentegrootteklassen hebben duidelijk meer last van verdeelstoornissen. Het MAU-toetsmodel heeft bij deze varianten een verklaringsgraad van boven de 0,74. Een hoge verklaringsgraad betekent dat de herverdeeleeffecten van deze varianten voor een groot deel verklaard kunnen worden uit objectieve factoren buiten het verdeelmodel. De berekende macro-verdeelstoornis in deze varianten is meer dan 104 mln. euro. Dat bedrag komt overeen met ruim 2,3% van het objectieve macrobudget.

Bijlage-tabel 12.2: Verdeelstoornissen in vier vereenvoudigingsvarianten

	V1	E1_1	E1_6	E2_1	E3_6
	Huidig model	Basis excl. banengroei	Basis excl. conjunctuur	Meerjarig vaste gewichten	Excl. middelgroot, 25.000
R-kwadraat MAU-toets	0,7191	0,7292	0,7576	0,7442	0,7703
Verdeelstoornis					
Macro bedrag (in mln. euro)	95,2	97,7	115,0	104,3	107,1
Als perc. van macro OFR ¹	50%	51%	53%	51%	55%
Als perc. van obj macro budget	2,1%	2,1%	2,5%	2,3%	2,3%

¹ OFR=Financieel resultaat bij objectieve verdeling

12.4 Uitlegbaarheid

12.4.1 Beoordeling uitlegbaarheid⁴⁶

In deze ronde volstaan we met een globale beoordeling van de uitlegbaarheid. Enkele opmerkingen:

- Alle vereenvoudigingsvarianten bieden een goede dekking van de sociale en demografische omstandigheden die sterk bepalend zijn voor de hoogte van de bijstandsuitgaven.
- De dekking van de economische omstandigheden is minder goed dan in het huidige model. In de eerste variant is het verlies beperkt (alleen banengroei verdwijnt), maar in de variant zonder conjunctuur zit nog maar een economische verdeelmaatstaf (het percentage banen in handel en horeca) en dat is een structuurkenmerk. In de twee andere vereenvoudigingsvarianten verdwijnt banengroei en in de variant met vaste gewichten verdwijnt daarnaast ook Banen per hoofd van de beroepsbevolking. Deze zijn verwijderd omdat zij in deze varianten niet (statistisch) significant bijdragen aan de verklaring van de bijstandsuitgaven. Het verlies van dekking gaat overigens nauwelijks gepaard met een verlies aan verklaringsgraad.
- De gewichten en de afzonderlijke bijdragen van de maatstaven aan de verdeling van de budgetten zijn alleszins plausibel. De sterkste bijdragen leveren de maatstaven lage inkomens en eenpersoonshuishoudens. We merken op dat de gewichten van deze twee kenmerken groter worden, en hun bijdrage aan de verdeling groter worden na de verwijdering van de conjunctuurindicatoren. Deze variabelen vangen kennelijk een deel van het verklaringsverlies op. Ook

⁴⁶ Voor de uitwerking van het criterium Uitlegbaarheid verwijzen wij naar paragraaf 11.4.1

het relatief regionaal klantenpotentieel levert een belangrijke bijdrage aan de verdeling. De bijdrage van klantenpotentieel verandert niet na verwijdering van de conjunctuurindicatoren.

CONCEPT 28-2-14

Bijlage-tabel 12.3: Vier vereenvoudigingsvarianten: verdeelmaatstaven, gewichten en bijdrage aan de verdeling (2012)^a

	E1 1		E1 6		E2 1		E3 6		V1	
	Basis excl banengroei		Basis excl.conjunctuur		Meerjarig vaste gewichten		Excl. middelgroot,25.000		Huidig model	
Verdeelmaatstaven	gewicht	bijdrage b	gewicht	bijdrage b	gewicht	bijdrage b	gewicht	bijdrage b	gewicht	bijdrage b
Lage inkomens (15-64 jaar, 3-jaars)	39,7	8,3%	45,4	9,5%	26,4	5,5%	46,1	9,6%	41,1	8,6%
Eenouderhuishoudens (15-44 jaar, 3-jaars)	90,9	4,8%	127,0	6,6%	76,6	4,0%	107,4	5,6%	100,5	5,3%
Arbeidsongeschiktheidsuitkeringen (15-64 jaar)	-27,6	1,7%	-29,0	1,8%	-22,4	1,4%	-27,7	1,7%	-27,2	1,6%
Allochtonen (15-64 jaar)	<u>2,6</u>	<u>1,5%</u>	-	-	2,6	1,4%	-	-	<u>1,9</u>	<u>1,1%</u>
Laagopgeleiden (15-64 jaar, 3-jaars)	4,8	1,3%	5,0	1,3%	4,9	1,3%	4,4	1,1%	4,5	1,2%
Huurwoningen	4,0	2,0%	4,1	2,1%	4,1	2,1%	3,1	1,6%	3,4	1,7%
Relatief regionaal klantenpotentieel	1,8	5,5%	1,5	4,7%	1,7	5,1%	1,7	5,2%	1,9	5,7%
Inwoners stedelijk gebied (OAD 1+2+3)	-1,9	2,2%	-2,4	2,8%	-1,7	2,0%	-2,3	2,6%	-2,2	2,5%
Werkzame beroepsbevolking (COROP, 3-jaars)	-57,9	2,3%	-	-	-51,1	2,0%	-48,4	1,9%	-50,3	2,0%
Banen handel en horeca (COROP)	-16,9	1,5%	-19,3	1,8%	-13,5	1,2%	-12,7	1,2%	-16,7	1,5%
Banengroei (COROP, % per jaar)	-	-	-	-	-	-	-55,2	1,3%	-45,0	1,0%
Banen per hoofd van de beroepsbevolking (COROP)	-2,4	1,2%	-	-	-	-	-	-	<u>-1,4</u>	<u>0,7%</u>
Bevolkingsgroei (% per jaar, 5-jaars)	<u>-21,9</u>	<u>0,7%</u>	-	-	-24,4	0,8%	-	-	<u>-18,6</u>	<u>0,6%</u>
Constante	958,42	100%	958,42	100%	958,42	100%	958,42	100%	958,42	100%
R ² objectief model	0,947		0,937		0,940		0,949		0,950	
N	214		214		214		214		214	

a: Onderstreepte gewichten zijn niet significant bij een significantieniveau van 95%

b: De constante verdeelt 100% van het macrobudget op basis van het aantal huishoudens tot 64 jaar in de gemeente. De waarde van de constante is gelijk aan het Nederlands gemiddelde van de uitgaven per huishouden tot 64 jaar. De (overige) verdeelmaatstaven herverdelen vervolgens een deel van het macrobudget.

12.5 Conclusie: twee vereenvoudigingsvarianten

De eerste vereenvoudigingsvariant hebben we in het vorige hoofdstuk al aangewezen. Dat is de variant met de vaste objectieve budgetaandelen (V5_2). Als de tweede vereenvoudigingsvariant kiezen we de variant met twee gemeentegrootteklassen (E3_6). Deze variant is de enige met een verbeterde prikkelwerking en een duidelijke vereenvoudiging in de systematiek. Er is weliswaar een duidelijk verlies in verdelende werking, stabiliteit en financieel resultaat, maar onder omstandigheden kan het saldo positief uitvallen.

De variant zonder banengroei (E1_1) valt in deze ronde af omdat hij nauwelijks beter presteert dan het huidige verdeelmodel. Alleen de stabiliteit wordt iets beter. Ook de variant zonder conjunctuurindicatoren valt af. Weliswaar verbetert de stabiliteit (zowel van de herverdeeleffecten als van de budgetaandelen), maar daar staat een duidelijk verlies in verdelende werking (herverdeeleffecten) en financieel resultaat tegenover. Bovendien verandert er in ook in deze variant niets aan de prikkelwerking.

De variant met vaste gewichten (E2_1) valt af omdat deze op alle dimensies behalve het percentage gesimuleerde MAU-drempeloverschrijders en IAU-drempeloverschrijders, (iets) minder presteert dan de hierboven al afgewezen variant E1_1. Ook wat de stabiliteit betreft scoort de variant met vaste gewichten minder goed dan de varianten zonder banengroei en conjunctuurindicatoren. Ook scoort deze variant minder goed dan het huidige model.

13 BIJLAGE: COMPARTIMENTERING MACROBUDGET

13.1 Inleiding

Een nadeel van de huidige verdeelsystematiek is de lastige voorspelbaarheid voor gemeenten. Vanwege de onderlinge samenhang van de verdeelfactoren is het voor gemeenten lastig inzicht te krijgen in de te verwachten budgetverandering bij een bepaalde ontwikkeling van een verdeelfactor. Een gesuggereerde verbetervariant die voor meer stabiliteit en een betere voorspelbaarheid zou kunnen zorgen is de variant waarbij het macrobudget gecompartmenteerd wordt. Dit houdt in dat in ieder jaar per factor hetzelfde macrobedrag wordt verdeeld.

Via deze systematiek krijgen gemeenten een beter inzicht in het bedrag dat gemoeid is met een verdeelfactor en de mogelijke budgetverandering bij een ontwikkeling in de betreffende factor bij de betreffende gemeente (*ceteris paribus*).

In dit hoofdstuk laten we zien in hoeverre de beoordelingscriteria zich positief ontwikkelen als de systematiek van het huidige objectieve verdeelmodel vervangen wordt door een variant waarbij de reallocatie van middelen per factor ieder jaar dezelfde relatieve omvang heeft.

13.2 Operationalisatie compartimentering

We operationaliseren de compartimentering van het macrobudget door voor het jaar 2009 uit te rekenen welk aandeel van het macrobudget gerealloceerd wordt per factor. Vervolgens zetten we deze aandelen vast voor de jaren 2010-2012. Dit betekent dat er geen sprake is van een modelschatting voor de jaren 2010-2012. De factoren en de reallocatie aandelen zijn voor deze jaren gegeven, waardoor de gewichten eveneens vaststaan.

13.3 Resultaten

In Bijlage-tabel 13.1 is te zien welk deel van het macrobudget verschoven wordt per verdeelfactor. Zo schuift in 2009 7,9% van het macrobudget van gemeenten met een lager dan gemiddeld aandeel lage inkomens naar gemeenten met een hoger dan gemiddeld aandeel lage inkomens⁴⁷.

⁴⁷ In de tabel zijn minder verdeelmaatstaven gegeven dan in de huidige modelvariant omdat alleen de significante factoren behouden zijn.

Wanneer deze compartimentering wordt gefixeerd voor de latere jaren is het voor gemeenten van tevoren duidelijk welk bedrag omgaat per verdeelfactor. Zo krijgen gemeenten beter een beeld van wat een verandering in de waarde van de verdeelmaatstaf voor een gevolg heeft voor het te ontvangen budget.

Bijlage-tabel 13.1: Overzicht van de reallocatie per verdeelkenmerk bij compartimentering macrobudget volgens verdeling 2009

Variabele	Reallocatie MB
Lage inkomens (15-64 jaar, 3-jaars)	7,9%
Eenouderhuishoudens (15-44 jaar, 3-jaars)	5,7%
Arbeidsongeschiktheidsuitkeringen (15-64 jaar)	1,5%
Laagopgeleiden (15-64 jaar, 3-jaars)	1,4%
Huurwoningen	3,5%
Relatief regionaal klantenpotentieel	5,5%
Inwoners stedelijk gebied (OAD 1+2+3)	2,7%
Werkzame beroepsbevolking (COROP, 3-jaars)	2,0%
Banen handel en horeca (COROP)	1,3%
Banengroei (COROP, % per jaar)	0,3%

In Bijlage-tabel 13.2 zijn de verschuivingen gegeven die per factor in de huidige verdeelsystematiek worden veroorzaakt. Zonder deze percentages vast te zetten zijn ze al vrij constant in de tijd voor de verschillende factoren. De grootste toename is te zien bij de factor lage inkomens. In 2009 verschoof 6,2% het macrobudget van gemeenten met een lager dan gemiddeld aandeel lage inkomens naar gemeenten met een hoger dan gemiddeld aandeel lage inkomens. Dit percentage neemt toe tot 8,6% in 2012. De grootste afname is te zien bij de maatstaven allochtonen en huurwoningen. In 2009 werd via deze factoren nog respectievelijk 2,2% en 2,9% verschoven. In 2012 is dit gedaald tot respectievelijk 1,1% en 1,7%.

De voorspelbaarheid bij compartimentering van het macrobudget is weliswaar hoger dan in de huidige verdeelsystematiek maar de winst is beperkt.

Bijlage-tabel 13.2: Overzicht van de reallocatie per verdeelkenmerk in de huidige verdeelsystematiek, 2009-2012

Variabele	2009	2010	2011	2012
Lage inkomens (15-64 jaar, 3-jaars)	6,2%	7,1%	8,4%	8,6%
Eenouderhuishoudens (15-44 jaar, 3-jaars)	5,1%	5,2%	5,0%	5,3%
Arbeidsongeschiktheidsuitkeringen (15-64 jaar)	1,4%	1,8%	1,6%	1,6%
Allochtonen (15-64 jaar)	2,2%	1,9%	1,8%	1,1%
Laagopgeleiden (15-64 jaar, 3-jaars)	1,5%	1,8%	1,5%	1,2%
Huurwoningen	2,9%	2,3%	1,7%	1,7%
Relatief regionaal klantenpotentieel	6,4%	5,9%	5,8%	5,7%
Inwoners stedelijk gebied (OAD 1+2+3)	2,5%	2,3%	2,5%	2,5%
Werkzame beroepsbevolking (COROP, 3-jaars)	2,2%	2,0%	2,0%	2,0%
Banen handel en horeca (COROP)	1,7%	2,0%	1,5%	1,5%
Banengroei (COROP, % per jaar)	0,2%	0,6%	1,1%	1,0%
Banen per hoofd van de beroepsbevolking (COROP)	0,6%	0,8%	0,4%	0,7%
Bevolkingsgroei (% per jaar, 5-jaars)	0,9%	0,8%	0,6%	0,6%

Op de globale beoordelingscriteria (zie Bijlage-tabel 13.3) zien we de volgende veranderingen ten opzichte van het basismodel:

- De verklaaringskracht (R-kwadraat) verslechtert iets van 0,963 (basismodel) naar 0,959.
- De prikkel voor gemeenten om de uitgaven te beperken is gelijk aan de prikkel in het basismodel: de budgetdaling bij een uitgavenbeperking van 1 euro is gemiddeld 63 eurocent. De gemiddelde waarde van de prikkelindicator is 0,63.
- De herverdeeleeffecten stijgen van ruim gemiddeld 4,7% (basismodel) naar 5,1%, gerekend over alle gemeenten.
- De stabiliteit van de herverdeeleeffecten (gemeten als de gemiddelde mutatie in de herverdeeleeffecten) is iets lager dan in het huidige model (3,5% vs. 3,4%).
- De stabiliteit van de budgetaandelen (gemeten als de gemiddelde mutatie in de budgetaandelen) is bij compartimentering van het macrobudget iets hoger dan in het huidige model (gemiddelde mutatie is lager: 9,2% vs. 9,7%).
- Het gemiddelde financiële resultaat wordt iets slechter ten opzichte van het basismodel (9,7% bij compartimentering ten opzichte van 9,3% in het basismodel). Dit betekent dat in het model waarbij het macrobudget gecompartmenteerd wordt naar de verschillende

verdeelmaatstaven de tekorten en de overschotten gemiddeld 0,4 procentpunt groter zijn.

- Met het huidig model overschrijdt een gesimuleerde 22,5% van de gemeenten in 2012 de IAU-drempelwaarde van een tekort van 10%. Bij verdeling volgens compartimentering is het aantal IAU-drempeloverschrijders 22,3%. Dit verschil is verwaarloosbaar.
- Het aantal gemeenten dat twee jaar op rij een tekort realiseert boven de MAU-drempel van 2,5%, stijgt van 21% in het basismodel tot 25% in het model met gecompartmenteerd macrobudget⁴⁸.

Bijlage-tabel 13.3: Kernkader Volledig historische variant en het huidig model

	V1 Huidig model	E3_4 Compartimentering macrobudget
R-kwadraat	0,963	0,959
Prikkel structureel (in euro)	0,630	0,630
%macrobudget objectief	0,861	0,861
HVE alle gemeenten (%)	4,656	5,050
Mutatie HVE (12-09) (%-punt)	3,393	3,463
Mutatie budget (12-09) (%)	9,691	9,224
% IAU drempel 12-11	22,549	22,304
% MAU drempel 2012	21,078	25,000
Financieel resultaat 2012 (%)	9,336	9,701

13.4 Beoordeling

Compartimentering leidt tot kleine verslechtingen op de globale beoordelingscriteria. Vooral wat betreft herverdeel-effecten presteert het model minder dan het huidige basismodel. De budgetmutaties zijn wel wat kleiner dan in de huidige verdeelsystematiek. De winst van dit model zit vooral in de uitlegbaarheid en voorspelbaarheid.

De budgetverschuivingen die de verdeelmaatstaven in de huidige systematiek teweeg brengen zijn al redelijk stabiel in de tijd. De grootste

⁴⁸ Simulatie van 2 jaar achter elkaar een tekort van meer dan 2,5% (zie paragraaf 4.3.2). De MAU dient ter compensatie van stoornissen in het objectieve verdeelmodel. Bij een volledig historische verdeling is er geen objectief verdeelmodel en bijgevolg ook geen regeling om de stoornissen daarvan op te vangen.

toename is te zien bij de factor lage inkomens. In 2009 verschoof 6,2% van gemeenten met een beneden gemiddeld aandeel naar gemeenten met een bovengemiddeld aandeel. Dit neemt toe tot 8,6% in 2012. De grootste afname is te zien bij de maatstaven allochtonen en huurwoningen. In 2009 werd via deze factoren nog respectievelijk 2,2% en 2,9% verschoven. In 2012 is dit gedaald tot respectievelijk 1,1% en 1,7%.

De compartimentering van het macrobudget vastzetten resulteert in een betere voorspelbaarheid, maar de mate van deze verbetering is beperkt aangezien de jaar-op-jaar veranderingen in de reallocaties per factor in de huidige systematiek al vrij beperkt zijn.

14 BIJLAGE: TABEL INTEGRAAL BEOORDELINGSKADER DEFINITIEVE VARIANTENTabel 14-1: beoordelingskader verbetervarianten ^a

Criteria	Operationalisering	Beoordeling			Opmerkingen
		VIPw2015.0	VIPw2015.1	V1	
1. Prikkelwerking		***	****	***	
	Korte termijn ongewogen (1 jaar)	0	0	0	
	Korte termijn gewogen (1 jaar)	0	0	0	
	Middellange termijn ongewogen (3 jaar)	0,63	0,48	0,63	
	Middellange termijn gewogen (3 jaar)	0,14	0,08	0,14	
	Lange termijn ongewogen (10 jaar)	0,63	0,79	0,63	
	Lange termijn gewogen (10 jaar)	0,14	0,64	0,14	
2. Rechtvaardigheid		****	****	***	
a) <i>verdeelstoornissen</i>	Aandeel verdeelstoornis (in percentage van het macrobudget)	0,54%	0,54%	2,07%	
	Verklaringsgraad 'MAU toets' (R ²)	0,234	0,234	0,719	
	Macro-bedrag re-allocatie via MAU (x € 1 mln.)	24,8	9,5	95,2	
	Percentage gemeenten boven de MAU drempel	20,8%	20,8	21,1%	
b) <i>Bereik objectieve verdeling</i>	Aandeel objectief gebudgetteerd (in % van het macrobudget)	86,1%	33,6%	86,1%	
	Aandeel objectief gebudgetteerde gemeenten (in % van het aantal gemeenten)	52,4%	52,4%	52,4%	
3. Betrouwbaarheid		****	****1/4	***	
a) <i>Wetenschappelijk verantwoord</i>		****	****	****	
b) <i>Variabelen en relaties logisch en verklaarbaar (zie ook Uitlegbaar)</i>	Inhoudelijke dekking verdeelmaatstaven (economische, sociale en demografische structuur, conjunctuur, bijzondere omstandigheden)	****	****	***	Het huidige verdeelmodel heeft al een redelijke inhoudelijke dekking. Toevoeging van de verdeelmaatstaven goedkope woningen en

Criteria	Operationalisering	Beoordeling			Opmerkingen
					jeugdproblematiek leidt echter wel tot een verbetering.
	Plausibiliteit van de bijdragen van de afzonderlijke verdeelmaatstaven (teken, relatieve omvang)	*****	*****	***	Alle tekens zijn conform verwachtingen
	Verdeelmodel reproduceerbaar en controleerbaar	*****	*****	*****	De gebruikte gegevens zijn openbaar – alle modellen zijn volledig controleerbaar en reproduceerbaar
c) <i>verklaringsgraad</i>	R-Kwadraat	0,979	0,985	0,963	
d) <i>Betrouwbaarheid van de data</i>	Bron, administratief, steekproef	***	***	***	
e) <i>Actualiteit van de data</i>	Tijdsverschil tussen budgetjaar en peildatum	***	***	***	
f) <i>Stabiliteit van de gewichten (x € 1 mln.)</i>	gemiddelde absolute budgetmutatie bij gelijke waarden van de verdeelmaatstaven	****	****	***	Berekend bij volledige objectieve verdeling
	korte termijn : t, t+1,	€ 72,8	€ 72,8	€ 85,4	
	lange termijn : t, t+4	€ 153,6	€ 153,6	€ 150,6	
4. Herverdeeleffect		****	****	***	
	Gemiddeld Absoluut Herverdeeleffect (ongewogen)	3,9	4,1	4,8	
	Gemiddeld Absoluut Herverdeeleffect (gewogen)	5,7	4,5		
	Gemiddeld Absoluut HVE 25000 plus gemeenten (ongewogen)	7,7	8,4	9,2	
	Gemiddeld Absoluut HVE 25000 plus gemeenten (gewogen)	6,4	5,2		
	Gemiddeld Absoluut HVE 25000 plus gemeenten volledig objectief gebudgetteerd (ongewogen)	12,4	12,4	14,5	
	Gemiddeld Absoluut HVE 25000 plus gemeenten volledig objectief gebudgetteerd (gewogen)	7,3	7,3		
	% Gemeenten met absoluut herverdeeleffect kleiner dan 10%	85,4	83,8	82,5	
5. Voorspelbaarheid/stabiliteit 2009-2012		***	**1/2	***	

Criteria	Operationalisering	Beoordeling			Opmerkingen
	Gemiddelde absolute mutatie in herverdeeeffect (%-punt), ongewogen, korte termijn (t, t+1)	1,8	2,7	1,9	
	Gemiddelde absolute mutatie in herverdeeeffect (%-punt), ongewogen, korte termijn (t, t+4)	3,3	4,9	3,4	
	Aantal gemeenten met < 10% mutatie in HVE, ongewogen, korte termijn (t, t+1)	396	379	395	
	Aantal gemeenten met < 10% mutatie in HVE, ongewogen, lange termijn (t, t+4)	364	326	359	
	Gemiddeld absolute mutatie in budgetaandeel (%), ongewogen, korte termijn (t, t+1)	4,8%	4,8%	4,9%	
	Gemiddeld absolute mutatie in budgetaandeel (%), ongewogen, lange termijn (t, t+4)	9,4%	9,1%	9,7%	
	Aantal gemeenten met < 10% mutatie in budgetaandeel, korte termijn (t, t+1)	367	365	361	
	Aantal gemeenten met < 10% mutatie in budgetaandeel, lange termijn (t, t+4)	292	295	283	
6. Uitlegbaarheid inhoudelijk		****1/2	*****	***	
	Inhoudelijke dekking verdeelmaatstaven (economische, sociale en demografische structuur, conjunctuur, bijzondere omstandigheden)	****	*****	***	Het huidige verdeelmodel heeft al een redelijke inhoudelijke dekking. Toevoeging van de verdeelmaatstaven goedkope woningen en jeugdproblematiek leidt echter wel tot een verbetering. Deze factoren komen boven drijven uit de pool met MAU-factoren
	Plausibiliteit van de bijdragen van de afzonderlijke verdeelmaatstaven (teken, relatieve omvang)	*****	*****	***	Alle tekens zijn conform verwachtingen
7. Uitlegbaarheid technisch		****	****	***	

Criteria	Operationalisering	Beoordeling		Opmerkingen
	Eenvoud van de rekenformule	****	****	*** Beide formules zijn beter dan de huidige vanwege de directe interpretatie van de constante
8. Financiële beheersbaarheid		***1/2	****1/2	***
a) <i>Noodzaak voor aanvullingen</i>	Percentage gemeenten boven de IAU-drempel	22,8%	21,6%	22,5%
	Percentage gemeenten boven de MAU-drempel	20,8%	20,8%	21,1%
	Aandeel verdeelstoornis (in percentage van het objectief verdeelde macrobudget)	0,54%	0,54%	2,07%
b) <i>Financieel resultaat</i>	Gemiddeld absoluut verschil tussen budget voor jaar t en uitgaven in jaar t (in % van de uitgaven, ongewogen)	9,1%	9,0%	9,6%
c) <i>Financiële waarborg</i>	Historische component in de verdeling	Nee	Ja	Nee
9. Incl. Nieuwe Doelgroep		****1/2	****1/2	
a) <i>bruikbaarheid</i>	Mate waarin het model zonder te veel moeite is in te voegen in het huidige model	*****	*****	Het model voor de nieuwe doelgroep sluit naadloos aan bij alle varianten. En is dus makkelijk in te voegen
b) <i>verklaringsgraad</i>	R-kwadraat	0,978	0,984	
	Gemiddeld absoluut herverdeeleffect	3,7	3,7	
c) <i>rechtvaardigheid/ betrouwbaarheid</i>	Inhoudelijke dekking verdeelmaatstaven (economische, sociale en demografische structuur, conjunctuur, bijzondere omstandigheden)	****	****	
	Plausibiliteit van de bijdragen van de afzonderlijke verdeelmaatstaven (teken, relatieve omvang)	*****	*****	
	Verdeelmodel reproduceerbaar en controleerbaar	*****	*****	

^a: *=zwak *****=sterk